

สถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งหล่อหลอมร่างกาย

โดย

นายประเสริฐ อนันทยานนท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

สถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งหล่อหลอมร่างกาย

โดย

นายประเสริฐ อนันทยานนท์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ARCHITECTURE AS ENVELOPMENT

By

Prasert Ananthayanont

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARCHITECTURE

Department of Architecture

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2009

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ สถาปัตยกรรมใน
ฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกาย ” เสนอโดย นายประเสริฐ อนันทยานนท์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์วาระ อินพินท์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรดี เกษมสุข)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ศาสตราจารย์ เกียรติคุณอรศิริ ปาณินท์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์วาระ อินพินท์)

...../...../.....

48054205 : สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

คำสำคัญ : สิ่งก่อสร้างร่างกาย

ประเสริฐ อนันทยานนท์ : สถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งก่อสร้างร่างกาย.อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ : รศ.วีระ อินพันทัง. 137 หน้า.

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสิ่งก่อสร้างร่างกายหรือเครื่องนุ่งห่มของมนุษย์ โดยเน้นถึงลักษณะการแสดงออกที่เปลี่ยนแปลงไปของสิ่งก่อสร้างร่างกายกับสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ เป็นหลักและนำมาศึกษาเปรียบเทียบผ่านรูปแบบของสิ่งก่อสร้างในงานสถาปัตยกรรม และที่วางสร้างสรรคเป็นงานสถาปัตยกรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการเปลี่ยนรูปหรือสภาวะที่เปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับสิ่งก่อสร้างร่างกายได้ โดยมีสมมติฐานว่า สิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมสามารถสร้างกระบวนการเปลี่ยนรูปได้เสมือนการเลือกใช้สิ่งก่อสร้างร่างกายโดยปรับเปลี่ยนได้ตามสภาวะภูมิอากาศ ซึ่งมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาความเข้าใจของสิ่งก่อสร้างร่างกายและบทบาทความสัมพันธ์ในบริบทสังคม
2. ศึกษารูปแบบการเลือกใช้สิ่งก่อสร้างร่างกายที่เปลี่ยนไปตามฤดูกาลต่างๆพร้อมทั้งเปรียบเทียบกับสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรม
3. ศึกษาทดลองรูปแบบการเปลี่ยนรูปของสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย
4. สร้างแนวความคิดในการออกแบบและทำการออกแบบสถาปัตยกรรมจากแนวคิดที่ศึกษาและสรุปการออกแบบขั้นสุดท้ายจากการศึกษาทั้งหมด

ผลของการศึกษาและกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมถูกสร้างอยู่ภายใต้เงื่อนไขของสิ่งก่อสร้างร่างกายที่เปลี่ยนไปตามฤดูกาลและบริบทของที่ตั้ง รวมทั้งสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมรูปแบบเดิมภายในตลาดนัดสวนจตุจักร ซึ่งพบว่าสามารถสร้างระบบรูปแบบการเปลี่ยนรูป เข้าไปยังโครงสร้างเดิมได้ และนำไปสู่การออกแบบที่ผ่านการวิเคราะห์และตีความจากการอ้างอิงถึงลักษณะรูปแบบและความหมายของสิ่งก่อสร้างร่างกาย เพื่อให้เป็นแนวทางหนึ่งในการออกแบบสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมใหม่ ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมฤดูกาลที่เปลี่ยนไป

ภาควิชาสถาปัตยกรรม   บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร   ปีการศึกษา 2552

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ .....

48054205 : MAJOR : ARCHITECTURE

KEY WORD : THE ENVELOPMENT OF BODY

PRASERT ANANTHAYANONT : ARCHITECTURE AS ENVELOPMENT .

THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF. VIRA INPUNTUNG. 137 pp.

The purpose of this thesis is to study of the envelopment of body by focusing mainly on the changing of the envelopment of body in different seasons and environment. Then it was compared with the patterns of the shelters in architecture and creative spaces, which are the architecture works, based on the form or environment changing and the envelopment of the body. The hypothesis of the thesis is that the shelter in architecture can create the process of the form changing as the selection of the envelopment of body which can be adapted and changed by the seasons and environment.

A set of study will be the following.

1. Studying and understanding the environment of body and the relation of this context.
2. Studying the selective patterns of the environment of body which are changed by the seasons, and comparing with the shelters in architecture.
3. Studying and experiment the patterns of form changing of the shelters in architecture and adaption in design of the new contemporary architecture style.
4. Creating the imagination of design and make it happens in a real world, promptly with the conclusion.

With the studying and the design in architecture created under the conditions of the envelopment of body changed by the seasons, and the site context which is Chatuchak Weekend Market, it is found that the system of form changing can be created and used in the original structure. With this discovery and for an idea, it leads into the design, with the analysis and articles referred to the characteristics and meaning of the envelopment of body, of the modern shelter in architecture changing forms under the environment and season change.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลือ และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ รองศาสตราจารย์ วีระ อินพันทัง อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ซึ่งท่านได้ให้คำปรึกษาและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์มาตั้งแต่เริ่มต้นในการศึกษา จนกระทั่งถึงกระบวนการออกแบบในขั้นสุดท้าย อีกทั้งท่านยังเป็นแรงบันดาลใจที่ข้าพเจ้าศรัทธามากและผลักดันในการทำวิทยานิพนธ์ ในครั้งนี้ บุคคลอันเป็นที่รักและเคารพ ต้องขอขอบคุณเป็นอย่างมาก คือ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ อรศิริ ปาณินท์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ได้สละเวลามาให้คำแนะนำอันมีประโยชน์แก่ข้าพเจ้าและท่านอาจารย์ผู้ร่วมตรวจท่านอื่น ที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ลุล่วงไปด้วยดี ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิรดี เกษมสุข คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ต้นข้าว ปาณินท์ หัวหน้าภาควิชาสถาปัตยกรรมคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นอกจากนี้บุคคลที่ข้าพเจ้าอยากขอบคุณด้วยใจรักยิ่งอีกท่าน อาจารย์ชिरารุท ทิพย์พิมานชัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร เปรียบเสมือนพี่รหัสและอาจารย์ที่ข้าพเจ้าเคารพ ได้ให้ข้อคิดและชี้แนะเกี่ยวกับการศึกษาด้านแนวความคิดในงานสถาปัตยกรรมที่ดีเยี่ยมมาโดยตลอด

นอกจากนี้ผู้ศึกษาายังต้องขอขอบคุณเพื่อนๆ รุ่นที่ 6 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สายแนวความคิดในการออกแบบ (Concept Design) มหาวิทยาลัยศิลปากรที่เป็นกำลังใจและเคยร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันมา รวมถึงเพื่อนๆ สถาปัตยกรรมศาสตร์รุ่นที่13 มหาวิทยาลัยรังสิตที่ให้คำแนะนำที่ดีในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้มาโดยตลอด

ท้ายนี้ผู้ศึกษาใคร่ขอกราบขอบพระคุณ เตียบ แม่ อาเฮียและอาเจ้ที่มีส่วนสำคัญมากที่คอยสนับสนุนและให้กำลังใจผมมาตลอด รวมไปถึงบุคคลผู้ซึ่งมีส่วนช่วยเหลืออื่นๆ ซึ่งไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ทุกท่านด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฎ
สารบัญแผนภาพ	ฒ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา.....	1
ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
สมมติฐานของการศึกษา	4
ขอบเขตของการศึกษา	4
ขั้นตอนของการศึกษา.....	4
วิธีการศึกษา	5
แหล่งข้อมูล	5
การเสนอผลงาน.....	6
2 ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งห่อหุ้มร่างกาย	7
ความหมายและความสำคัญของสิ่งห่อหุ้มร่างกายมนุษย์.....	8
การแต่งกายของมนุษย์ในสมัยโบราณ	9
สมัยอียิปต์ (2650 ปีก่อน พ.ศ. – พ.ศ. 510).....	10
สมัยกรีก (560 พ.ศ. – พ.ศ. 440).....	10
สมัยโรมัน (พ.ศ. 340 -870)	11
สมัยไบแซนไทน์ (ราวปี พ.ศ. 873 ปี -1996)	11
สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (ราวพุทธศตวรรษที่ 19 – 21).....	11
การแต่งกายของคนไทยในสมัยโบราณ	12
สมัยอาณาจักรทราวดี (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11 -16).....	13
สมัยอาณาจักรศรีวิชัย (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13 -18).....	13

บทที่	หน้า
สมัยอาณาจักรลพบุรี (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16 ถึงพุทธศตวรรษที่19).....	13
สมัยอาณาจักรเชียงแสน (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 17 ถึงพุทธศตวรรษที่21)....	14
สมัยอาณาจักรสุโขทัย (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงพุทธศตวรรษที่ 20).....	15
สมัยอาณาจักรอยุธยา (พ.ศ. 1893 – พ.ศ. 2310)	16
การแต่งกายของคนไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์.....	18
ยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (สมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 4)	18
ยุคเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสากล (สมัยรัชกาลที่ 5 – รัชกาลที่ 7)	23
ยุคแต่งกายตามรัฐนิยมสมัยหลังสงครามโลก (พ.ศ. 2478 – 2500)	30
ยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2500- ปัจจุบัน)	34
3 ลักษณะการใช้สอยและบทบาทของสิ่งห่อหุ้มร่างกาย	41
บทบาทและประโยชน์ใช้สอยของเครื่องแต่งกายในบริบททางสังคม.....	41
เครื่องกำหนดความแตกต่างระหว่างเพศ	41
เครื่องกำหนดอายุ.....	42
เครื่องกำหนดสถานภาพ	43
เครื่องหมายสมาชิกในกลุ่ม	44
เครื่องนุ่งห่มที่ใช้ในการเฉลิมฉลอง	45
เครื่องเสริมสร้างความสวยงามเข้าวนทางเพศ	45
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกาย	47
แนวคิดจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)	48
อารมณ์กับสิ่งห่อหุ้มร่างกายเมื่อมองผ่านจากแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์..	49
ข้อสรุปเชิงความสัมพันธ์ของสิ่งห่อหุ้มร่างกายกับกิจกรรมและที่ว่างในสังคม..	51
ความเหมาะสมกับสถานที่	51
ความสัมพันธ์ของวันและเวลา	52
สัมพันธ์กับหน้าที่และบทบาทของบุคคล	52
4 กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกาย	54
การเปลี่ยนแปลงสิ่งห่อหุ้มร่างกายกับฤดูกาล	54
สิ่งห่อหุ้มร่างกายในช่วงฤดูร้อน	54

บทที่	หน้า
	สิ่งห่อหุ้มร่างกายในช่วงฤดูฝน 56
	สิ่งห่อหุ้มร่างกายในช่วงฤดูหนาว 58
	สิ่งห่อหุ้มร่างกายที่สะท้อนผ่านมุมมองและแนวคิดของสถาปัตยกรรม 61
5	การเลือกสถานที่ตั้งโครงการ และที่ตั้งโครงการ 75
	การกำหนดสถานที่ตั้งโครงการ 75
	ลักษณะทางกายภาพ 76
	ลักษณะรูปแบบของกิจกรรม 78
	การกำหนดที่ตั้งโครงการ 79
	การวิเคราะห์ที่ตั้งโครงการ 81
6	แนวคิดการในการออกแบบ และการออกแบบสถาปัตยกรรม 82
	การสังเคราะห์ และแนวคิดในการออกแบบ 82
	การรับรู้ความสัมพันธ์สิ่งห่อหุ้มร่างกายกับสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์ 82
	การรับรู้ความสัมพันธ์สิ่งห่อหุ้มในงานสถาปัตยกรรม 85
	แนวคิดในการออกแบบ (Concept Design) 86
	กระบวนการออกแบบทดลอง 87
	การทดลองครั้งที่ 1 89
	การทดลองครั้งที่ 2 91
	การทดลองครั้งที่ 3 93
	กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรม 97
	กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรม (ครั้งที่ 1) 98
	กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรม (ครั้งที่ 2) 105
	กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรม (ครั้งที่ 3) 108
	การออกแบบสถาปัตยกรรมขั้นสุดท้าย 114
	การออกแบบสถาปัตยกรรมขั้นสุดท้าย (ครั้งที่ 1) 115
7	บทสรุปและข้อเสนอแนะ 130
	สรุปผลการศึกษา 130
	ข้อเสนอแนะจากการศึกษาและการออกแบบ 133

	หน้า
บรรณานุกรม.....	135
ประวัติผู้วิจัย.....	137

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แสดงเสี้ยวทูนิกของชาวกรีก	10
2	การแต่งกายของผู้ชายสมัยอาณาจักรทวารวดี.....	13
3	การแต่งกายสมัยอาณาจักรลพบุรี.....	14
4	การแต่งกายสมัยอาณาจักรเชียงใหม่.....	15
5	การแต่งกายสมัยอาณาจักรสุโขทัย.....	16
6	สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินีนาถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องกษัตริย์อย่างโบราณราชประเพณี พร้อมเครื่องราชกกุธภัณฑ์.....	20
7	สมเด็จพระเจ้าพระยามหาคีรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) แต่งกายชุดนายทหารชั้นสูง.....	21
8	การแต่งกายของราษฎรชายในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์.....	22
9	การแต่งกายเมื่อครั้งเสด็จประพาสอินเดียและพม่า ในปี พ.ศ. 2414.....	23
10	ยูนิฟอร์มที่กำหนดขึ้นในรัชสมัยรัชกาลที่ 5.....	24
11	การแต่งกายเมื่อครั้งเสด็จประพาสสิงคโปร์และชวา ในปี พ.ศ. 2439.....	25
12	การแต่งกายของสามัญชนในสมัยรัชกาลที่ 5.....	26
13	การแต่งกายแบบลำลองของผู้ชายชั้นสูงในสมัยรัชกาลที่ 6.....	27
14	สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา ฉลองพระองค์แบบต้นรัชกาลที่ 6.....	28
15	การแต่งกายของคณะครูและนักเรียนโรงเรียนราชินี ปากคลองตลาด สมัยรัชกาลที่ 6.....	29
16	สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 ในฉลองพระองค์ ไม่มีแขนพระกุษาไม่มีเชิงและไม่ทรงเครื่องถนิมพิมพาภรณ์มากตาม ความนิยมในสมัยนั้น.....	30
17	การแต่งกายของผู้ชายและผู้หญิง ในยุคแต่งกายรัฐนิยมและหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2.....	33
18	การแต่งกาย “กางเกงขาสั้นแบบไทย”	33
19	การแต่งกายด้วยเครื่องแบบปกติขาว.....	35
20	การแต่งกายด้วยเครื่องแบบเต็มยศ.....	36
21	การแต่งกายชุดพระราชทานแขนสั้นและแขนยาว.....	38

ภาพที่	หน้า
22	แสดงบทบาทเครื่องแต่งกายที่กำหนดเรื่องราวความแตกต่างระหว่างเพศ.....41
23	แสดงบทบาทเครื่องแต่งกายที่กำหนดบทบาทของอายุวัยเด็ก..... 42
24	แสดงบทบาทเครื่องแต่งกายที่กำหนดบทบาทของอายุวัยผู้ใหญ่..... 42
25	แสดงบทบาทเครื่องแต่งกายที่กำหนดบทบาททางสถานภาพ..... 43
26	แสดงบทบาทเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการบอกสมาชิกในกลุ่ม..... 44
27	แสดงบทบาทเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการเฉลิมฉลอง..... 45
28	แสดงเครื่องแต่งกายเผ่าอะซันติ..... 47
29	แสดงการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายที่มีความโปร่ง เบาบาง ที่เหมาะสม กับช่วงฤดูร้อน..... 55
30	แสดงการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกาย บริเวณต่างๆ ที่เหมาะสมกับช่วงฤดูร้อน..... 56
31	แสดงการใช้สิ่งห่อหุ้มปกปิดร่างกาย ที่เหมาะสมกับช่วงฤดูฝน..... 57
32	แสดงการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มปกปิดร่างกายในตำแหน่งต่างๆ ที่เหมาะสม กับช่วงฤดูฝน..... 58
33	แสดงการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มปกปิดร่างกายในตำแหน่งต่างๆ ที่เหมาะสม กับช่วงฤดูฝน..... 59
34	Art4d booth และ catwalk..... 62
35	ผลงานของ นพดล ลิ้มวัฒนกูร แห่ง DesignLab..... 62
36	ผลงานของ อานนท์ เรื่องกาญจน์วิทย์..... 63
37	ผลงานของ วีระ อินพันทัง..... 64
38	ผลงานพินาเล่ ของ ชมราวดี สุวรรณรัตน์..... 65
39	ผลงานออกแบบ both ของ พรชัย บุญสม..... 66
40	รูปทรง “บล็อบ (blob)” 69
41	งานออกแบบโบสถ์ของชุมชนเกาหลี (Korean Presbyterian Church) ที่นิวยอร์ก..... 70
42	งานออกแบบ CITY INTERVENTION ของ lucy orta..... 72
43	งานออกแบบ CITY INTERVENTION ของ lucy orta 2..... 72
44	งานออกแบบ CITY INTERVENTION ของ lucy orta 3..... 73
45	แสดงลักษณะกายภาพของตลาดนัดสวนจตุจักรในปัจจุบัน..... 76

ภาพที่		หน้า
46	แสดงรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตลาดนัดสวนจตุจักร.....	78
47	แสดงรูปแบบกิจกรรมการค้าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตลาดนัดสวนจตุจักร.....	79
48	แสดงลักษณะการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายที่สามารถปรับเปลี่ยนเลือกใช้ ตามสภาพโอกาสของเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน.....	83
49	แสดงการสร้างพื้นที่ว่างและการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการย้ายตำแหน่ง.....	90
50	แสดงการสร้างพื้นที่ว่างและการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการหมุน.....	92
51	แสดงการสร้างพื้นที่ว่างและการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการย่อ ขยาย.....	94
52	แสดงผลข้อสรุปในการเกิดปริมาตรและรูปทรงที่เกิดจากระนาบสองมิติ.....	95
53	แสดงการเปลี่ยนรูปของปริมาตรด้วยวิธีการย้ายตำแหน่ง, การย่อ ขยาย, การหมุน ที่ตำแหน่งเส้นระนาบย่อย (Segment).....	96
54	แสดง Mass Study ลักษณะสิ่งห่อหุ้มของตัวอาคารสถาปัตยกรรมเดิม.....	101
55	แสดงการจำลองลักษณะจุดข้อต่อที่สามารถถอดและเชื่อมต่อกันใหม่.....	103
56	แสดงการองค์ประกอบของสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนรูป ตามสภาวะฤดูร้อน.....	104
57	แสดงองค์ประกอบของสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนรูปตามสภาวะฤดูฝน..	107
58	แสดงองค์ประกอบของสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนรูป ตามสภาวะฤดูหนาว.....	110
59	แสดงรูปแบบโครงสร้างหลังคาเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้อง กับช่วงฤดูร้อน.....	111
60	แสดงรูปแบบโครงสร้างหลังคาเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้อง กับช่วงฤดูฝน.....	112
61	แสดงรูปแบบโครงสร้างหลังคาเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้อง กับช่วงฤดูหนาว.....	112
62	แสดงมุมมองภาพรวมโครงการในการเปลี่ยนแปลงสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรม....	113
63	แสดงมุมมองภาพรวมโครงการในการเปลี่ยนแปลงสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรม....	114
64	แสดงการทดลองสร้างสภาวะแสงแบบเส้นและแบบจุด บริเวณหลังคาทางเดิน เพื่อบ่งบอกการเปลี่ยนแปลงภายในร้านค้า.....	115
65	แสดงการทดลองสร้างสภาวะแสงแบบเส้นและแบบจุด บริเวณหลังคาทางเดิน.....	116

ภาพที่	หน้า
66	การก่อสร้างสภาวะแสงบริเวณหลังคาทางเดิน..... 117
67	รูปแบบลวดลายเงาที่เกิดขึ้นบนระนาบพื้น..... 118
68	แสดงความแตกต่างของระยะความสูงของระนาบเหนือหัวที่ส่งผลต่อเงา ของระนาบพื้น..... 120
69	แสดงรูปแบบลวดลายที่เกิดบนระนาบพื้นและบนสิ่งทอหุ้มร่างกายในช่วง ฤดูหนาว..... 120
70	แสดงรูปแบบลวดลายที่เกิดบนระนาบพื้นและบนสิ่งทอหุ้มร่างกายในช่วงฤดูฝน..... 121
71	แสดงรูปแบบลวดลายที่เกิดบนระนาบพื้นและบนสิ่งทอหุ้มร่างกายในช่วง ฤดูร้อน..... 121
72	แสดงการเลือกใช้วัสดุอาคารมาประกอบกับโครงสร้างหลังคา ให้เกิดเงา ของแสงแบบจุดบนพื้นช่องทางเดิน..... 122
73	ทัศนียภาพภายนอกที่เกิดขึ้นของโครงการ..... 123
74	ทัศนียภาพภายนอกที่เกิดขึ้นของโครงการ..... 123
75	ทัศนียภาพภายนอกที่เกิดขึ้นของโครงการ..... 124
76	ทัศนียภาพภายนอกที่เกิดขึ้นของโครงการ..... 124
77	ทัศนียภาพภายในที่เกิดขึ้นของโครงการ..... 125
78	ทัศนียภาพภายในที่เกิดขึ้นของโครงการ..... 125
79	ทัศนียภาพภายในที่เกิดขึ้นของโครงการ..... 126
80	ทัศนียภาพภายในที่เกิดขึ้นของโครงการ..... 126
81	ทัศนียภาพภายในที่เกิดขึ้นของโครงการ..... 127
82	ทัศนียภาพภายในที่เกิดขึ้นของโครงการ..... 127
83	หุ่นจำลองโครงการ..... 128
84	หุ่นจำลองโครงการ..... 129

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1	84
2	87
3	88
4	89
5	89
6	91
7	91
8	93
9	93
10	99
11	100
12	105
13	108
14	110
15	113
16	119

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

ในสภาวะแวดล้อมของสังคมรอบตัวเรา ปัจจัยต่างๆในสังคมมักส่งผลและเกี่ยวข้องกับถึงกันเสมอ มนุษย์น้อยนักที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยว และแทนที่จะเป็นเช่นนั้นก็มักจะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคม การตอบโต้กันระหว่างคนแต่ละคนที่อยู่ร่วมกันและสื่อสารกันในหลายระดับชั้น มีอิทธิพลอย่างรุนแรง สิ่งหนึ่งที่บุคคลแต่ละคนสื่อสารแก่กัน หากไม่นับการสื่อสารทางสนทนาพูดคุย สิ่งหนึ่งที่แฝงและแอบส่งถ่ายข้อมูลสื่อสารอยู่คือ สิ่งที่ห่อหุ้มบุคคลนั่นเอง โดยการผ่านรูปลักษณ์ของบุคคล รูปลักษณ์ของการแต่งกายหรือเสื้อผ้า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถเข้าแทรกซึมระหว่างกันในโครงสร้างสังคมได้ ซึ่งทำให้บุคคลนั้นมีบทบาท หน้าที่ และแนวทางพฤติกรรมสังคม (เป็นสิ่งที่เดียวกับที่เราเรียกว่า สไตส์การใช้ชีวิต ตามภาษาศาสตร์สมัยใหม่) ที่แตกต่างกันออกไป

ในแง่หนึ่งของหน้าที่ และประโยชน์ใช้สอยของสิ่งห่อหุ้มร่างกายหรือเครื่องแต่งกาย นักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาพยายามหาสาเหตุว่าอะไรเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลต้องแต่งกาย ทั้งนี้เพราะแม้จะมีสถานที่หลายแห่งในโลกที่ไม่ได้ถือว่าเครื่องนุ่งห่มเป็นปัจจัยสี่ แต่คนส่วนใหญ่ก็แต่งกายไม่รูปแบบใดรูปก็แบบหนึ่งอยู่ดี เหตุผลชั้นมูลฐานว่าทำไม คนจึงต้องใส่เสื้อผ้าหรือเครื่องห่อหุ้มกัน คือ (1) เพื่อป้องกันภัยอันตราย (2) เพื่อประดับ (3) เพื่อความสวยงาม (4) เพื่อแสดงสถานภาพ¹ ประโยชน์ของการแต่งกายเพื่อป้องกันภัยอันตรายถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งดูเหมือน เป็นสิ่งจำเป็นต่อการอยู่รอดเลยทีเดียว เป็นเหมือนสิ่งห่อหุ้มรายบุคคล แต่หากนอกเหนือจากเสื้อผ้าแล้ว เฝิงพักที่อยู่อาศัย สถาปัตยกรรม ก็ทำหน้าที่คล้ายการห่อหุ้มแบบรายบุคคลเช่นเดียวกัน แต่หากเป็นการปกคลุมห่อหุ้มเรื่องราวของชีวิตที่มีหลายบุคคลรวมกันหรือห่อหุ้มกลุ่มสังคมที่มีหลายบุคคลที่รวมตัวกัน โดยปกคลุมการห่อหุ้มรายบุคคลอีกทีหนึ่ง

---

¹ พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง, ประวัติศาสตร์ศิลปะเครื่องแต่งกาย (กรุงเทพฯ : อินฟอรมีเดีย อินเตอร์เนชันแนล 2547), 15

“สิ่งหล่อหุ้มร่างกาย”มีความหมายรวมไปถึงมวลอากาศ ผิวหนัง ขน เครื่องแต่งกาย สิ่งที่เรา เห็นชัดเจนทางด้านกายภาพมากที่สุดและเป็นการบ่งบอกลักษณะ สัดส่วน รูปร่างของ ร่างกายนั้น ๆ คือ การแต่งกาย เสื้อผ้าที่สวมใส่ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ปกคลุมร่างกายที่ใกล้ชิดมนุษย์ มากที่สุด และเป็นสิ่งที่พกพาเอาลักษณะเฉพาะของบุคคล ที่บ่งบอกถึง ความจริง ความต้องการ ความหวัง ทศนคติ วัฒนธรรมและการให้คุณค่าต่อตัวบุคคลคนนั้นรวบยอดไว้ในสิ่งปกคลุมที่ ห่อหุ้มอยู่

เครื่องนุ่งห่มเป็นสิ่งอย่างหนึ่งในการสื่อสารของเครื่องแต่งกายเป็นเสมือนภาษาใบ้ เป็นสิ่งที่บอกกล่าวให้เห็นบางสิ่งบางอย่างในการจัดองค์การทางสังคม เครื่องแต่งกายจะเผยให้เห็น การแยกหมู่เหล่าทางสังคมในชุมชนนั้นๆ และทำให้เห็นชัดว่าชนในสังคมนั้นยึดถือการจัดชั้นชั้น ทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างเหนียวแน่น หรือเป็นชุมชนที่ไม่มีชั้นชั้น ดังเห็นได้จากความสัมพันธ์ และปฏิสัมพันธ์ของผู้คนระหว่างกันกับรูปแบบการแต่งกายผ่านพื้นที่ทางสถาปัตยกรรม บ่อยครั้งที่ พื้นที่เหล่านั้นไม่ได้ตอบรับกับการแสดงตัวตนของผู้คนที่เปลี่ยนไปตามสมัยนิยม กลับกันอาจทำให้เกิดภาวะของความแปลกแยก-สับสน ซึ่งความเป็นพื้นที่นั้นๆควรจะทำหน้าที่เป็นตัวเลือกของ สังคมที่ไม่ได้นำเสนอแค่ความแตกต่างทางกายภาพ แต่อาจเป็นตัวเชื่อมความแตกต่างทาง บรรยากาศทางความสัมพันธ์ของการเป็นสิ่งปกคลุมของผู้คนที่เข้ามาใช้ เพื่อตอบรับการแสดง ตัวตนของสิ่งหล่อหุ้มจากการแต่งกายของแต่ละบุคคล และเมื่อการแสดงตน การใช้อวดเกิดขึ้น เมื่อนั้นพื้นที่ทางสถาปัตยกรรมอาจมีชีวิตที่ปรับเปลี่ยนไปตามสังคม ตามสิ่งหล่อหุ้มร่างกายของคุณคน นั้นได้ หากเราถือว่าเครื่องแต่งกายเป็นสิ่งที่มีมนุษย์นำมาประกอบกันเพื่อปกปิดหรือห่อหุ้มร่างกายแล้ว เครื่องแต่งกายก็ยังเป็นสิ่งที่มีมนุษย์เลือกสรรมาเพื่อประดับประดาร่างกายให้งดงามตามที่นิยม ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบแผนในลักษณะใดลักษณะหนึ่งโดยเฉพาะ เช่นนี้ ลักษณะเครื่อง แต่งกายจึงขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมทางกายภาพเป็นสำคัญ อันได้แก่ สภาพอากาศ สภาพ ร่างกาย สัดส่วน และสภาพสิ่งทอที่ผลิตได้ในท้องถิ่น โดยมีเค้าโครงของสภาพสังคมในช่วงเวลา นั้นๆแฝงอยู่ เช่น ศาสนา เสน่ห์ความงาม ความปรารถนาส่วนบุคคลที่ต้องการจะโดดเด่นเหนือผอง เพื่อน หรือเหตุผลอื่น เป็นต้น การแต่งกายจึงเป็นส่วนสำคัญที่เกี่ยวข้องไปกับสภาพแวดล้อมและ สถานะในการดำรงชีวิต ซึ่งสามารถสะท้อนความเป็นตัวตนออกมาในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป สถาปัตยกรรมก็เช่นเดียวกัน

จากสภาวะของสถาปัตยกรรมที่เรารับรู้กันมานับพันปีว่า สถาปัตยกรรมคือการก่อ รูปของศาสตร์แขนงต่างๆและเป็นการรวมตัวกันทางกายภาพของวัสดุเช่น อิฐ หิน เหล็ก ปูน หรือ กระฉก เข้าด้วยกัน แสดงให้เห็นถึงการมีสถานะอันชัดเจนในทางกายภาพของตัวสถาปัตยกรรมนั้น

สถาปัตยกรรมจึงเปรียบเหมือนกับภาพถ่ายซึ่งบันทึกข้อมูลหนึ่งๆลงบนพื้นผิวหรือสิ่งห่อหุ้ม โดยมีตำแหน่งแห่งที่หนึ่งๆซึ่งกำหนดได้ทางกายภาพ ในแง่นี้สถาปัตยกรรมจึงเป็นสิ่งก่อสร้างที่บีบตันสัมผัสได้ถึงควมมีตัวตนของมันเองด้วยผัสสะของร่างกายมนุษย์ และห่อหุ้มปกป้องมนุษย์ ซึ่งในความเป็นจริงมนุษย์ก็เช่นเดียวกันที่มีการแสดงตัวตน แสดงออก ปรับเปลี่ยนการใช้ของสิ่งห่อหุ้มเรือนร่างของตนและมีการปฏิสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมอยู่ตลอด ถ้าการสร้างรูปลักษณะทางกายภาพของอาคารเป็นคุณลักษณะของสถาปัตยกรรมที่เราอาศัยอยู่ตามที่กล่าวมาแล้ว สถาปัตยกรรมนั้น ๆ อาจเป็นเพียงวัตถุเสถียรที่ไม่ได้ตอบรับกับบริบทของเวลาและไม่ตอบรับกับการแสดงจากสิ่งห่อหุ้มเรือนร่างของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด ดังนั้น สถาปัตยกรรมจึงอาจมีภาวะที่ตรงข้ามกับมนุษย์ที่เข้าไปใช้นั่นเอง

ทุกวันนี้เมื่อเราตื่นสู่วันใหม่ การหาสิ่งปกคลุมมาห่อหุ้มทางร่างกาย ถูกกำหนดโดยสถานที่สถาปัตยกรรม และระบบกิจกรรมทางสังคมข้างหน้าที่เราจะไปแสดงตัวร่วมด้วย เมื่อเรานำพาตัวไปยังสถานที่นั้นแล้ว สิ่งปกคลุมของสถานที่นั้นก็ห่อหุ้มร่างกายของเราอยู่อีกที ทับซ้อนการแสดงออกของบุคคลเรา จนกลืนหายไปกับสถาปัตยกรรม จะเป็นอย่างไรถ้าเราสามารถสร้างสถาปัตยกรรมที่เป็นสิ่งปกคลุมตัวเราให้สัมพันธ์เกี่ยวพันกันไปกับการสร้างสิ่งห่อหุ้มเรือนร่างของมนุษย์ที่เข้าไปใช้ในอาคาร เพื่อให้เกิดโอกาสและบทบาทใหม่ของมนุษย์กับสถาปัตยกรรมที่ช่วยในการสร้างความหมายและความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น

“สถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกาย” จึงเป็นประเด็นที่สนใจต่อการศึกษาเรื่องราว โดยการใช้องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่ส่งผลต่อการรับรู้ความรู้สึก-สัมผัสในการสร้างสิ่งห่อหุ้มทางร่างกายมาช่วยในการสร้างความเป็นตัวตน กาลเวลา บทบาทของผู้เข้าไปใช้สอยของโครงการ ผ่านการเปลี่ยนรูปของสถาปัตยกรรมหรือกลวิธี ให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันกับการแสดงออกของตัวบุคคลกับสิ่งรอบข้าง ทั้งมนุษย์และสถาปัตยกรรม

2. ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 ศึกษาบทบาทการเปลี่ยนแปลงและวัฒนธรรมการใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายในการแสดงตัวของมนุษย์ ด้านการแต่งกายจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนวิธีการใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายในการบ่งบอกบทบาทถึงบุคคลและการรับรู้ของสถานที่

2.2 ศึกษาถึงกระบวนการวิธีที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ ของสิ่งห่อหุ้มผ่านคุณลักษณะทางความหมายในการแสดงออกของมนุษย์กับสถาปัตยกรรม

2.3 ศึกษาและพัฒนาแนวความคิดของสิ่งหล่อหุ้มร่างกายมนุษย์ สู่แนวทางออกแบบสร้างสิ่งปกคลุมทางสถาปัตยกรรมในอนาคต

2.4 ศึกษาและทำการทดลองสร้างกระบวนการออกแบบสิ่งปกคลุมทางสถาปัตยกรรมผ่านรูปแบบสิ่งหล่อหุ้มทางร่างกายของมนุษย์ เพื่อเป็นแนวทาง นำไปสู่การค้นหาที่เป็นรูปแบบของการสร้างสิ่งหล่อหุ้มที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมและพื้นที่ ของมนุษย์กับสถาปัตยกรรม

3. สมมุติฐานของการศึกษา

3.2 เมื่อการหาสิ่งหล่อหุ้มร่างกายของมนุษย์เป็นการแสดงออกถึงตัวตน กาลเทศะ และหน้าที่ทางสังคม สถาปัตยกรรมที่เป็นสิ่งปกคลุมชีวิต ก็สามารถสร้างความสัมพันธ์สอดคล้องกับการสร้างสิ่งหล่อหุ้มของร่างกายมนุษย์ที่เข้าไปใช้ได้

3.3 สถาปัตยกรรมเป็นสิ่งที่หล่อหุ้มเรื่องราวความเป็นตัวตนของชีวิตและสื่อสารความหมายของสถานที่ ในทางกลับกันสิ่งหล่อหุ้มร่างกายเป็นเหมือนการแสดงออกทางภาพลักษณ์ สภาวะต่างๆของบุคคลหรือกลุ่มคน ดังนั้น การออกแบบสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งหล่อหุ้มร่างกาย จึงเป็นตัวเชื่อมและสามารถสร้างให้เกิดการแสดงตัวและแสดงออกของผู้เข้าไปใช้ ให้เกิดการเรียนรู้ถึงสภาวะของสถานที่ตามกาลเทศะที่ดีได้

4. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาภาพรวมของวิวัฒนาการ การหล่อหุ้มร่างกายซึ่งเน้นทางด้านกายภาพ ที่สอดคล้องตามความแตกต่างของกาลเวลาและถิ่นที่ จากอดีต ถึงปัจจุบัน ทางด้านกายภาพ ด้านนามธรรม, ด้านความหมาย ของมนุษย์และความสัมพันธ์ของสิ่งปกคลุมทางสถาปัตยกรรม โดยศึกษาจากภาพรวมและข้อมูลพื้นฐานทางเอกสาร ในเรื่องลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกันตามคุณสมบัติของการหล่อหุ้ม

5. ขั้นตอนของการศึกษา

- 5.1 ขั้นตอนและวิธีรวบรวมข้อมูล
- 5.2 ขั้นตอนค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูล
- 5.3 ขั้นตอนการพัฒนาแบบสถาปัตยกรรม
- 5.4 ขั้นตอนการออกแบบสถาปัตยกรรม

6. วิธีการศึกษา

6.1 ขั้นตอนและวิธีรวบรวมข้อมูล

6.1.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องในเรื่องของสิ่งหล่อหุ้มร่างกาย และสิ่งหล่อหุ้มทางสถาปัตยกรรม รวมถึงการสำรวจเพื่อทราบถึงวิถีชีวิต ที่ส่งผลต่อรูปแบบของสถาปัตยกรรม

6.1.2 ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งหล่อหุ้มร่างกาย ทั้งในแง่ของรูปธรรมและนามธรรม เพื่อการออกแบบสถาปัตยกรรม

6.1.2 ศึกษาข้อมูลของการประยุกต์การใช้สิ่งหล่อหุ้มร่างกายกับการเปลี่ยนรูปหรือบทบาทอื่นในงานสถาปัตยกรรม

6.2 ขั้นตอนค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูล

6.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ใช้สอยที่เข้าไปใช้ในอาคารหรือรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนบทบาทได้ตามความเหมาะสมของพื้นที่และสภาพแวดล้อม

6.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อ 6.1 เพื่อนำมาประมวลเป็นแนวคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรม

6.3 ขั้นตอนการพัฒนาแบบสถาปัตยกรรม

พิจารณาเลือกที่ตั้งโครงการ เพื่อเข้าสู่กระบวนการพัฒนาออกแบบสถาปัตยกรรม

6.4 ขั้นตอนการออกแบบสถาปัตยกรรม

เสนอผลงานการออกแบบสถาปัตยกรรม ที่แสดงถึงการเปลี่ยนรูปของสถาปัตยกรรมที่แปรผันตามสภาพแวดล้อมและบริบทของพื้นที่ โดยยังสอดคล้องกับรูปแบบของสิ่งหล่อหุ้มร่างกาย

7. แหล่งข้อมูล

ศึกษาและรวบรวมจากเอกสารวิชาการ ผลงานวิจัย ตามขอบเขตการศึกษาที่เกี่ยวข้องในเรื่องศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และการสำรวจ

7.1 หนังสือหรือตำราทางวิชาการ

7.2 งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา

7.3 จากการสำรวจรูปแบบสิ่งหล่อหุ้มร่างกายของคน

7.4 อื่นๆ

8. การเสนอผลงาน

- 8.1 ^๕ขั้นรวบรวมข้อมูล นำเสนอด้วยเอกสารและภาพประกอบ
- 8.2 ^๕ขั้นเสนอแนวความคิด ด้วยแบบแนวความคิดสถาปัตยกรรม
- 8.3 คอมพิวเตอร์กราฟฟิก ประกอบการนำเสนอผลงานปากเปล่า
- 8.4 สรุปเอกสารวิทยานิพนธ์

บทที่ 2

ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งห่อหุ้มร่างกาย

มนุษย์เรามีความจำเป็นที่จะต้องมีการป้องกันร่างกาย ในระยะแรกก็คงจะเป็นเครื่องนุ่งและเครื่องห่ม เพื่อช่วยป้องกันร่างกายจากความหนาวเหน็บและร้อน ป้องกันอันตรายจากธรรมชาติ เช่น ความแปรปรวนของดินฟ้าอากาศ และสัตว์แมลง ในระยะต่อมามนุษย์รู้จักรักสวยรักงาม จึงมีเครื่องประดับเพิ่มขึ้น เครื่องแต่งกายมนุษย์ทั้งที่เป็นเครื่องนุ่งห่มและเครื่องประดับนั้นได้วิวัฒนาการและทำประณีตขึ้นตามลำดับ จนในช่วงหลังนี้ เครื่องแต่งกายของมนุษย์ไม่ได้เป็นแค่เครื่องป้องกันอันตรายจากธรรมชาติเท่านั้น แต่เป็นเครื่องตกแต่งที่ประกอบ และส่งเสริมความสวยงามแก่ร่างกายทางด้านจิตใจของมนุษย์เป็นส่วนสำคัญอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากคำพังเพยที่กล่าวกันมาแต่โบราณว่า “ไ้งามเพราะขน คางงามเพราะแต่ง”

สิ่งห่อหุ้มร่างกายหรือเครื่องแต่งกายเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการแสดงออกทางร่างกายของมนุษย์อย่างหนึ่งในสังคมเพราะเมื่อปราศจากมันแล้วการเข้าสู่สังคมในระบบหรือความเป็นมนุษย์ อาจไม่สมบูรณ์ เราใช้สิ่งห่อหุ้มหรือเครื่องนุ่งห่มในการแสดงออกถึงอารมณ์และเหตุผล และช่วยในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เราใช้สิ่งห่อหุ้มในการบ่งบอกถึงสถานะภาพของเราเพื่อเข้ากับปัจจุบันและใช้สิ่งห่อหุ้มในการเข้าหาติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมถึงการแสดงออกตัวตนและบทบาทหน้าที่ การเข้าอยู่ในสังคมของมนุษย์นั้นจึงย่อมต้องอาศัยสิ่งห่อหุ้มหรือเครื่องแต่งกายเป็นตัวปกป้องห่อหุ้มร่างกายและแสดงออกถึงความเป็นบุคคลอยู่ตลอดเวลา

การสร้างงานสถาปัตยกรรมที่เป็นเสมือนสิ่งปกคลุมมนุษย์นั้นมีเรื่องราว บทบาท และหน้าที่ ที่คล้ายเคียงเกี่ยวเนื่องกับสิ่งห่อหุ้มร่างกายของบุคคล จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ที่จำเป็นต่อการศึกษา และหาวิธีเพื่อนำมาใช้ประยุกต์ในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่สามารถสื่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างกันกับการแสดงออก ของสิ่งห่อหุ้มของตัวบุคคลกับสิ่งรอบข้าง ทั้งมนุษย์และสถาปัตยกรรม

1. ความหมายและความสำคัญของสิ่งห่อหุ้มร่างกายมนุษย์

“สิ่งห่อหุ้มร่างกาย”มีความหมายรวมไปถึงมวลอากาศ, ผิวหนัง, ขน, เครื่องแต่งกาย แต่สิ่งที่เราเห็นชัดเจนทางด้านกายภาพมากที่สุดและเป็นการบ่งบอกลักษณะ สัดส่วน รูปทรงของร่างกายนั้นๆ คือ เครื่องนุ่งห่มหรือเครื่องแต่งกาย, เสื้อผ้าที่สวมใส่ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ปกคลุมร่างกายที่ใกล้ชิดมนุษย์มากที่สุด และเป็นสิ่งที่พกพาเอาลักษณะเฉพาะของบุคคล ที่บ่งบอกถึง ความจริง ความต้องการ ความหวัง ทัศนคติ วัฒนธรรมและการให้คุณค่าต่อตัวบุคคลคนนั้น รวบรวมไว้ในสิ่งปกคลุมที่ห่อหุ้มอยู่

เครื่องแต่งกาย เป็นสิ่งที่มนุษย์นำมาประกอบกันเพื่อปกปิดหรือห่อหุ้มร่างกาย และยังเป็นสิ่งที่มนุษย์เลือกสรรมาเพื่อประดับประดาร่างกายให้งดงามตามที่นิยมปฏิบัติสืบต่อกันมา ลักษณะหนึ่งลักษณะใดโดยเฉพาะ เช่นนี้ ลักษณะเครื่องแต่งกายจึงขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมทางกายภาพขณะนั้นเป็นสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของบุคคลนั้นด้วย²

เครื่องแต่งกาย สิ่งที่สำคัญนอกเหนือจากจุดประสงค์อื่น ๆ ในอดีตของเครื่องแต่งกาย จะขึ้น อยู่กับการให้ความหมายของความรู้สึกในสังคมของแต่ละวัฒนธรรม และการแบ่งแยกทางสังคมพื้นฐานบางประการ อาทิ เพศ อายุ และสถานภาพของบุคคล สะท้อนรวมอยู่ในโครงสร้างของการใช้เครื่องแต่งกาย³

เครื่องแต่งกาย เครื่องแต่งกายของมนุษย์ นอกจากเป็นเครื่องประกอบที่ช่วยป้องกันร่างกายจากจากธรรมชาติและช่วยส่งเสริมความงามแล้ว ยังเป็นเครื่องแบ่งประเภท แสดงถึงศักดิ์และฐานะทางสังคม ความเป็นเชื้อชาติของบุคคล ความเป็นไปของประเทศ ตลอดจนดินฟ้าอากาศ และถิ่นที่อยู่อีกด้วย⁴

²พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง , ประวัติศาสตร์ศิลปะเครื่องแต่งกาย (กรุงเทพฯ : อินฟอร์มีเดีย อินเตอร์เนชันแนล , 2547), 15

³ชนัญ วงษ์วิภาค, “เครื่องนุ่งห่มและเอกลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,” เอกสารประกอบการบรรยาย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543. (อัดสำเนา)

⁴ธนิศ อยู่โพธิ์, สมุดภาพแสดงเครื่องแต่งกายตามสมัยประวัติศาสตร์และโบราณคดี (กรุงเทพฯ : สามมิตร, 2515), 1

เครื่องแต่งกาย เครื่องแต่งกายได้รับการออกแบบขึ้นมาโดยมีจุดมุ่งหมายเป็นการเฉพาะหรือ เป็นพิเศษเครื่องแต่งกายคือสิ่งที่ได้รับการออกแบบขึ้นมาเป็นการเฉพาะของสถานที่หรือ ห้วงเวลาใดห้วงเวลาหนึ่ง⁵

ความหมายของ สิ่งห่อหุ้มร่างกาย มีการหยิบยกคำว่าเครื่องแต่งกายมาใช้ในการ อธิบายความเข้าใจเนื่องจากสามารถเห็นชัดเจนทางด้านกายภาพมากที่สุด และเกี่ยวข้องกับ มนุษย์โดยตรงการใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายเพื่อป้องกันอันตรายและบ่งบอกบทบาทหน้าที่ของบุคคลมี ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตและการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมเราใช้เครื่องแต่ง กายในการติดต่อ สร้างสัมพันธระหว่างบุคคลและแบ่งแยกกิจกรรมตามสถานที่ต่างๆ การใช้เครื่องแต่ง กายเพื่อสร้างสิ่งห่อหุ้มให้ตนเองเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในความนึกคิดสู่การแสดงออกทาง ร่างกาย เช่นเดียวกับการแสดงออกทางท่าทางและภาพลักษณ์ เป็นภาษาที่สื่อสารกันในระบบ สังคม ฯลฯ ซึ่งพฤติกรรมที่ใช้เครื่องแต่งกายในการแสดงออกนี้ถือเป็นพฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นสามารถสังเกตและเห็นได้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมโดยตรง โดย แตกต่างจากพฤติกรรมภายใน (Convent Behavior) คือ พฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล ไม่ แสดง ออกมาให้บุคคลภายนอกสังเกตเห็นโดยตรง จึงไม่สามารถสังเกตได้โดยตรงต้องสังเกต ทางอ้อมหรือดูจากการแสดงออก เช่น ความตั้งใจ ความเครียด ความเศร้า เป็นต้น

2.การแต่งกายของมนุษย์ในสมัยโบราณ

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ตามโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ ค้นพบ ทำให้สามารถทำการศึกษาความเป็นมาเกี่ยวกับการแต่งกายของมนุษย์ในสมัยโบราณได้ ตั้งแต่ยุค สมัยอียิปต์เป็นต้นมา ซึ่งจำแนกตามยุคสมัยของอาณาจักรที่เป็นผู้นำด้านอารยธรรมและ ศิลปวัฒนธรรม และยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแต่งกายที่สำคัญๆ ได้ 5 สมัย ประกอบด้วยอียิปต์ กรีก โรมัน ไบแซนไทน์ และสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา ซึ่งมีสาระสำคัญของรูปแบบ การแต่งกายแตกต่างกันออกไปตามยุคสมัย ดังนี้

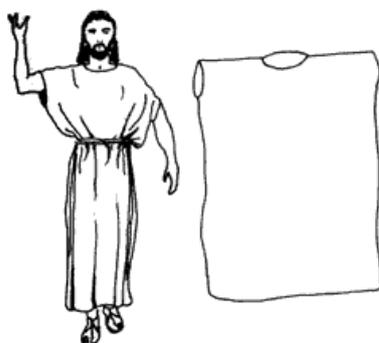
⁵จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 1

2.1 สมัยอียิปต์ (2650 ปีก่อน พ.ศ. – พ.ศ. 510)

การศึกษาประวัติศาสตร์อียิปต์อย่างจริงจัง เพิ่งเริ่มต้นขึ้นเมื่อ 200 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2342 ที่นายทหารในกองทัพจักรพรรดินโปเลียนแห่งประเทศฝรั่งเศสซึ่งยกทัพบุกอียิปต์ ได้ค้นพบศิลาจารึก และ จิตรกรรมฝาผนัง และภาพวาดในกระดาษปาปิรัส(Papyrus) ซึ่งนับเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่ทำให้ทราบถึงการแต่งกายของชาวอียิปต์ว่า เนื่องจากต้องดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความร้อนของทะเลทราย การแต่งกายของชาวอียิปต์จึงค่อนข้างจะเปิดเผยให้เห็นรูปร่างกายของผู้สวมใส่ และแบบวิจิตรบรรจง มีการจีบรัด ตกแต่งด้านหน้าโดยจะแต่งแบบใดก็จะขึ้นอยู่กับหน้าที่ ความสำคัญ และฐานะของผู้สวมใส่

2.2 สมัยกรีก (560 พ.ศ. – พ.ศ. 440)

ศิลปะสมัยกรีกเริ่มรุ่งเรืองเมื่อประมาณ 560 ปีก่อนพุทธกาล ซึ่งยังคงปรากฏหลักฐานทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมให้ศึกษาถึงความยิ่งใหญ่ทางศิลปะจนถึงทุกวันนี้ จากภาพเขียนบนถ้ำดินเผาและผลงานประติมากรรมของกรีก ทำให้ชาวโลกมีโอกาสรอบว่าชายหญิงชาวกรีกแต่งกายด้วยชุดทูนิก โดยผู้ชายแต่งชุดทูนิกแคบและมีรัดเอว เรียกว่า “ชิตอน” (Chiton) มีเสื้อคลุมชนิดคลุมสั้น ใช้เครื่องเกาะเกี่ยวไหล่เรียกว่า “ชลามี่” (Chlamys) และชนิดพันรอบตัวพาดบ่าข้างเดียวแบบพระสงฆ์ เรียกว่า “ฮีเมชัน” (Himation) ส่วนผู้หญิงสวมทูนิกไว้ชั้นใน มีเสื้อเอวลอยสวมทับ เรียกว่า “เพ็พโพลส” (Peplos) สวมเครื่องรัดเอวให้กระชับ ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 13 รู้จักใช้ผ้าลินินแทนขนสัตว์ เสื้อทูนิกหลวมยาวถึงข้อเท้า ตกแต่งชาย ใช้เชือกผูกเอว เสื้อถ่วงลักษณะพลิ้ว เรียกว่า “โคลโพส” (Kolpos) ส่วนกษัตริย์และพระราชินีแต่งกายคล้ายคลึงกับสามัญชนและนักบวชทูนิกสั้น ซึ่งเป็นแบบบอย่างในการแต่งกายของชาวโรมันในสมัยต่อมาด้วย

ภาพที่ 1 แสดงเสื้อทูนิกของชาวกรีก

ที่มา : Jodra, Serge. Reproduction interdicit [Online], Accessed 15 September 2006. Available from <http://www.cosmovisions.com/ChronoCoteOrGhana.htm>

2.3 สมัยโรมัน (พ.ศ. 340 -870)

อาณาจักรโรมันเริ่มขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 340 ศิลปะของโรมันส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากกรีก รวมถึงการแต่งกายของชาวโรมันด้วย จากภาพเขียนและงานแกะสลักที่ปรากฏเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่า โรมันเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ นักบวชชาวโรมันแต่งกายงามสง่า สวมเสื้อเกราะ สวมหมวกนักบวชชาวโรมันทั่วไปทั้งชายและหญิงจะสวมทูนิก มีผ้าคลุมทับ ผู้หญิงนุ่งยาวถึงข้อเท้า ผู้ชายนุ่งแค่เข่ามีแขน ใช้เชือกผูกเอว ชาวโรมันรู้จักใช้เครื่องประดับ เครื่องหอมกลิ่นต่าง ๆ กระเป๋าและพัด รวมทั้งมีพัฒนาการการใช้ผ้าได้ก้าวหน้ากว่ากรีก มีผ้าฝ้าย ผ้าลินิน ผ้าไหม สวมรองเท้าที่ทำจากสัตว์ และรู้จักใช้เปลือกไม้มาทำพื้นรองเท้า

2.4 สมัยไบแซนไทน์ (ราวปี พ.ศ. 873 ปี -1996)

สมัยไบแซนไทน์ เริ่มปี พ.ศ. 873 เมื่อจักรพรรดิคอนสแตนตินทรงสร้างเมืองใหม่บนฝั่งของช่องแคบบอสฟอรัสที่เคยเป็นอาณานิคมของกรีก ปกครองขึ้นตรงต่อจักรพรรดิโรมัน เมืองใหม่นี้ชื่อว่า “โนวาโรมา” (Nova Roma) หมายถึง โรมใหม่ แต่โดยรวมนั้นได้รับอิทธิพลมาจากกรีก และผสมผสานกับวัฒนธรรมชาวตะวันออกด้วย โดยนำผ้าจากชาวตะวันออก เช่น ผ้าไหม แพรยกดอก ไหมยกดินเงิน มาใช้ในการตัดเย็บ ทำให้ดูหรูหรากว่า ชายหญิงแต่งกายด้วยชุดทูนิกตัวยาว แขนยาวทรงกระบอก มีเสื้อคลุมเรียกว่า “โรบ” (Robe) แขนกว้างคล้ายปีกค้างคาวติดไหล่ นิยมปักที่ด้านหน้าของเสื้อและชายเสื้อ ใช้เครื่องประดับสีต่างๆมาติดไว้แทนการจี้จ็บ ผู้หญิงนิยมสวมหมวกที่ทำด้วยไหม ผ้า ตาข่าย ปักด้วยมุก เพชร พลอย และสวมรองเท้าหุ้มปิดปักด้วยมุกนับว่าเป็นยุคที่ฟุ่มเฟือยมาก และเป็นต้นแบบของการแต่งกายของชาวยุโรปสมัยกลางด้วย

2.5 สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (ราวพุทธศตวรรษที่ 19 – 21)

หลังจากสงครามครูเสด (Crusade) ซึ่งยืดเยื้อมานาน 100 ปีเศษ ได้สิ้นสุดลงในยุโรปได้มีการฟื้นฟูอารยธรรมตลอดจนศิลปะวิทยาการขึ้นใหม่ โดยเริ่มต้นในประเทศอิตาลี ชาวอิตาลีเรียกยุคนี้ว่า “เรอเนสซองส์” (Renaissance) ซึ่งหมายถึง การเกิดใหม่ การฟื้นฟูศิลปวิทยาในครั้งนี้มีผลต่อการแต่งกายของชาวอิตาลี โดยผู้ชายเปลี่ยนไปสวมเสื้อเชิ้ต (Shirt) ตัวพอง แขนพอง ตกแต่งจีบรอบคอและข้อมือ สวมเสื้อคลุมทับตัวสั้นเหนือเข่า สวมกางเกงรัดรูป รองเท้าปลายแหลมทำด้วยผ้า ผู้หญิงสวมเสื้อคอกว้าง รัดอกแขนยาว รัดแขน กระโปรงยาวกรอมเท้า มีเสื้อคลุมทับยาวกรุยกรายไปด้านหลัง ผ่านให้เห็นกระโปรง สวมรองเท้ามีส้น ทั้งชายและหญิงใช้เครื่องประดับเพชรพลอย และสวมหมวกใบเล็กเรียกว่า “เบเร่” (Beret)

ต่อมามีการฟื้นฟูศิลปวิทยาได้แพร่ขยายอย่างรวดเร็วไปยังประเทศอื่น ๆ ในยุโรป โดยเฉพาะประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส และรุ่งเรืองที่สุดในปี พ.ศ. 1943 จนมีผู้เชี่ยวชาญด้าน

ศิลปะหลายท่านได้ให้ความเห็นไว้ว่า ศิลปะในสมัยปัจจุบันได้รับอิทธิพลและแบบอย่างมาจากศิลปะสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาบ้างไม่มากก็น้อย

จากการศึกษาประวัติการแต่งกายของมนุษย์ในสมัยโบราณ จะพบว่า อาณาจักรหรือประเทศที่มีความเข้มแข็ง มั่นคง และมีความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและสังคมจะมีอิทธิพลทางวัฒนธรรมเหนืออาณาจักรหรือประเทศที่อ่อนด้อยกว่าในยุคสมัยเดียวกันในทุกๆด้าน รวมทั้งวัฒนธรรมในด้านการแต่งกายด้วย โดยผู้ได้รับอิทธิพลการแต่งกายจะนำรูปแบบที่ตนถือเป็นต้นแบบไปดัดแปลงแก้ไขเพิ่มเติมในรายละเอียดให้เหมาะสมกับภาวะการดำเนินชีวิตที่ตนดำรงอยู่ในสังคมของตนและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ การนำเอารูปแบบการแต่งกายจากชนชาติอื่นที่มีอารยธรรมสูงกว่ามาประยุกต์ให้เหมาะสมดังกล่าว ทำให้ผู้คนในแต่ละชาติมีวิวัฒนาการด้านการแต่งกายของตนเองอย่างต่อเนื่องและแตกต่างกันออกไปมาตลอด แม้ในปัจจุบันซึ่งเรียกว่า “ยุคโลกไร้พรมแดน” เนื่องจากมีความทันสมัยด้านระบบการสื่อสารที่ช่วยให้ชนชาติต่างๆสามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้อย่างรวดเร็ว การลอกเลียนแบบการแต่งกายสามารถกระทำได้ง่ายขึ้นกว่าเดิม ดังจะเห็นได้จากการยอมรับเอาชุดสูทสากลชุดทำงานที่สวมเสื้อเชิ้ต ผูกเนกไท และนุ่งกางเกงขายาว ซึ่งได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตกมาใช้ในชีวิตประจำวันของทุกคนในเกือบทุกประเทศทั่วโลก แต่ชนชาติก็ยังคงมีชุดแต่งกายประจำชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และมีวิวัฒนาการเพื่อให้เหมาะสมกับความนิยมตามยุคสมัยของคนในชาติมาโดยตลอด

3. การแต่งกายของคนไทยในสมัยโบราณ

ในหัวข้อนี้จะขอกล่าวถึงการใช้เครื่องแต่งกายของคนไทยในสมัยโบราณ ซึ่งในส่วนของการแต่งกายของคนไทยในสมัยโบราณนั้นจะขอกล่าวเป็นเพียงภาพรวมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในขั้นต้นถึงความเป็นมาของการใช้เครื่องแต่งกายของแต่ละสมัยเท่านั้น

จากการขุดพบศิลปะโบราณวัตถุและโบราณสถานในทุกภูมิภาคของประเทศ ช่วยให้เราได้ทราบว่า คนไทยตั้งถิ่นฐานอยู่ใน “สุวรรณภูมิ” หรือบริเวณอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยมาเป็นเวลานานกว่าหนึ่งพันปี ซึ่งได้มีการจำแนกชุมชนคนไทยในสมัยโบราณออกเป็น 6 สมัย ดังนี้

1. สมัยอาณาจักรทวารวดี (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11 -16)
2. สมัยอาณาจักรศรีวิชัย (ระหว่างพุทธศตวรรษ 13 – 18)
3. สมัยอาณาจักรลพบุรี (ระหว่างพุทธศตวรรษ 16 – 19)
4. สมัยอาณาจักรเชียงแสน (ระหว่างพุทธศตวรรษ 17 – 21)

5. สมัยอาณาจักรสุโขทัย (ระหว่างพุทธศตวรรษ 19 – 20)

6. สมัยอาณาจักรอยุธยา (ระหว่างปี พ.ศ. 1893 - 2310)

3.1 สมัยอาณาจักรทวารวดี (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11 -16)

อาณาจักรทวารวดีตั้งอยู่บริเวณภาคกลางของประเทศไทย มีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐม อาณาเขตทิศเหนือจรดจังหวัดพิจิตร และทิศใต้จรดจังหวัดเพชรบุรี จากศิลปะโบราณวัตถุที่ขุดพบแสดงให้เห็นได้ว่า ผู้คนในสมัยอาณาจักรทวารวดีมีใบหน้ากลมและเหลี่ยม ริมฝีปากหนา ปลายคิ้วโค้งจรดสันจมูก ได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปวัฒนธรรมซึ่งรวมถึงการแต่งกายจากชาวอินเดีย รู้จักใช้เครื่องประดับทำด้วยโลหะและหินสี ไม่สวมเสื้อและรองเท้า

ภาพที่ 2 การแต่งกายของผู้ชายสมัยอาณาจักรทวารวดี

ที่มา : จารุพรพรรณ ทรัพย์ปรั่ง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2543), 43

3.2 สมัยอาณาจักรศรีวิชัย (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13 -18)

อาณาจักรศรีวิชัยตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานีจนถึงจังหวัดสงขลา จากศิลปะโบราณวัตถุที่ขุดพบ แสดงให้เห็นว่า ผู้คนสมัยอาณาจักรศรีวิชัยมีใบหน้ากลมและเหลี่ยม ริมฝีปากหนา ปลายคิ้วโค้งจรดสันจมูก ได้รับอิทธิพลด้านศิลปวัฒนธรรมและการแต่งกายมาจากอินเดีย ใช้เครื่องประดับทำจากโลหะและหินสี ไม่สวมเสื้อและรองเท้า

3.3 สมัยอาณาจักรลพบุรี (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16 ถึงพุทธศตวรรษที่ 19)

ศิลปะแบบลพบุรีทางโบราณคดีกำหนดเรียกตามชื่อเมืองลพบุรีหรือละโว้ ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของอาณาจักร ที่มีอาณาเขตอยู่บริเวณภาคกลางของประเทศไทย ศิลปะลพบุรีมีลักษณะคล้ายคลึงกับศิลปะของขอม และเกี่ยวเนื่องกับศาสนาพุทธนิกายมหายานและศาสนาพราหมณ์ ศิลปะโบราณวัตถุสมัยนี้ส่วนมากเป็นภาพจำหลักด้วยศิลาและรูปหล่อสำริด ซึ่งการปั้น

หล่อสำริดเจริญมาก โดยเฉพาะหุ่นรูปสำริดกริยาท่าทางไม่แข็งกร้าวแบบศิลปะของขอมในประเทศกัมพูชา ซึ่งพบว่า ผู้คนในสมัยอาณาจักรลพบุรีมีใบหน้าเป็นเหลี่ยม ริมฝีปากหนา ปากบานแยะ รู้จักใช้เครื่องประดับที่ทำจากโลหะและหินสี ไม่สวมเสื้อ และไม่สวมรองเท้า

ภาพที่ 3 การแต่งกายสมัยอาณาจักรลพบุรี

ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 51

3.4 สมัยอาณาจักรเชียงแสน (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 17 ถึงพุทธศตวรรษที่ 21)

อาณาจักรเชียงแสนมีอาณาเขตอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ศิลปะสมัยอาณาจักรเชียงแสนศักราชไม่แน่นอน แต่ก็นับเอาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 17 ถึงพุทธศตวรรษที่ 23 เป็นศิลปะสมัยอาณาจักรเชียงแสน โดยถือเอาชื่อเมืองเชียงแสนเป็นการกำหนด ศิลปะสมัยอาณาจักรเชียงแสนเป็นศิลปะในศาสนาพุทธนิกายหินยาน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอินเดียสมัยราชวงศ์ปาละ (ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 – 23) ผ่านมาทางประเทศพม่า อย่างไรก็ตามศิลปะสมัยเชียงแสนนับเป็นศิลปะของไทยแท้ๆ เป็นแบบแรกและเป็นลักษณะของตัวเอง แม้จะเคยตกอยู่ใต้อำนาจของพม่าหรือเคยได้รับอิทธิพลจากอินเดียก็ตาม แต่ก็เป็นผู้ชั้วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ศิลปะสมัยอาณาจักรเชียงแสน (ศิลปะไทยล้านนา) เป็นสมัยย่างเข้าสู่ยุคเจริญทางศิลปะและวิทยาการเจริญรุ่งเรืองมาก ผู้คนในสมัยอาณาจักรเชียงแสนมีใบหน้าค่อนข้างกลม สวยงาม ผู้ชายไว้ผมทรงปีกนก โคนข้างๆ เกลี้ยง ผู้หญิงไว้ผมมวย ทั้งชายและหญิงรู้จักใช้เครื่องประดับที่ทำจากโลหะและไม้ นิยมนุ่งผ้าถุงมีลวดลาย และไม่สวมรองเท้า

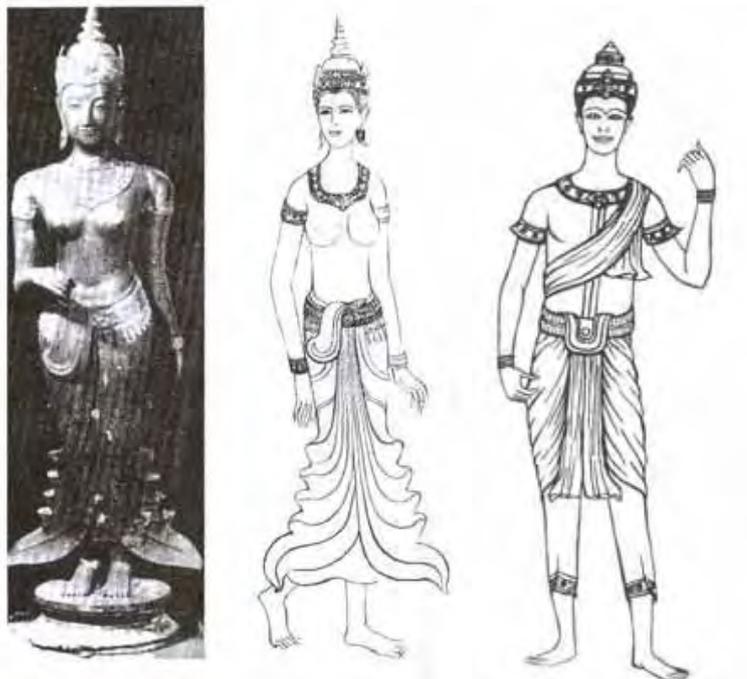

ภาพที่ 4 การแต่งกายสมัยอาณาจักรเชียงแสน

ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรั่ง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 59

3.5 สมัยอาณาจักรสุโขทัย (ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงพุทธศตวรรษที่ 20)

อาณาจักรสุโขทัยเริ่มขึ้นตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 1800 เมื่อพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี มีอาณาเขตทิศเหนือจรดจังหวัดแพร่ ทิศตะวันตกจรดจังหวัดตาก ทิศตะวันออกจรดจังหวัดเพชรบูรณ์ และทิศใต้จรดจังหวัดนครสวรรค์ในปัจจุบัน ผู้คนสมัยอาณาจักรสุโขทัยนับถือศาสนาพุทธนิกายลัทธิเถรวาทจากเกาะลังกา อิทธิพลของศาสนาจึงมีอยู่ทั่วไปในงานศิลปะของอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ศิลปะสมัยอาณาจักรสุโขทัยเป็นศิลปะที่งดงามที่สุด ทั้งในด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม โดยงานสถาปัตยกรรมได้รับอิทธิพลจากศิลปะสมัยอาณาจักรศรีวิชัยด้วย เมื่อพิจารณาจากศิลปะโบราณวัตถุ พบว่า ผู้คนสมัยอาณาจักรสุโขทัยมีใบหน้ารูปไข่ งดงาม ไว้ผมทั้งแบบเกล้าเป็นมวย และผมยาวแสกกลาง นิยมใช้เครื่องประดับ สวมัญจนทั่วไปไม่สวมเสื้อ จะสวมเสื้อเฉพาะกษัตริย์และนักรบ ไม่สวมรองเท้า และนิยมนุ่งผ้าถุงมีลวดลาย และตกแต่งเชิงผ้าด้วยลวดลาย

ภาพที่ 5 การแต่งกายสมัยอาณาจักรสุโขทัย

ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 69

3.6 สมัยอาณาจักรอยุธยา (พ.ศ. 1893 – พ.ศ. 2310)

ศิลปะสมัยอาณาจักรอยุธยาเริ่มตั้งเมื่อครั้งสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีในปี พ.ศ. 1893 จนถึงสมัยเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2310 รวมระยะเวลายาวนานถึง 417 ปี ศิลปะสมัยอาณาจักรอยุธยามีลักษณะสืบเนื่องมาจากสมัยอาณาจักรสุโขทัย โดยได้รับอิทธิพลจาก ศิลปะสมัยอาณาจักรลพบุรี และศิลปะของเขมรบ้างเป็นบางส่วน เมื่อพิจารณาจากศิลปะ โบราณวัตถุแล้ว พบว่า เหตุการณ์ของบ้านเมืองที่มีศึกสงครามเกิดขึ้นบ่อยครั้งนั้น มีอิทธิพลต่อการ แต่งกายของผู้คนในสมัยอยุธยาเป็นอย่างมาก ทั้งชายและหญิงแต่งกายเรียบง่าย ไม่นิยมใส่ตุ้มหู และเครื่องประดับอื่นๆ และไม่สวมรองเท้า ผู้ชายนิยมใช้ผมแสกกลางเป็นปึก นุ่งโจงกระเบนสั้นแค่ เข้าหรือนุ่งสนับเพลา แล้วสวมโจงกระเบนสั้นเหนือเข้าทับสนับเพลาอีกชั้นหนึ่ง ผู้ชายสามัญชน โดยทั่วไปจะไม่สวมเสื้อ ผู้ที่สวมเสื้อมีเฉพาะเจ้านายฝ่ายชายในราชสำนัก ข้าราชการ นักรบ และ บุคคลที่มีภารกิจต้องไปปฏิบัติ ส่วนผู้หญิงนั้น ในระยะแรกนิยมเกล้าผมมวยสวมรัดผม หรือไว้ผม ยาวประป่า นุ่งผ้าโจงกระเบนยาว หรือนุ่งผ้าถุงยาวครึ่งแข้ง ห่มผ้าสไบ ครั้นถึงสมัยอาณาจักร อยุธยาตอนปลายต้องทำหารบพุงเพื่อผดุงเอกราช ผู้หญิงต้องจับดาบต่อสู้กับผู้รุกราน การแต่ง กายของผู้หญิงจึงเปลี่ยนไป โดยตัดผมสั้นลงเพื่อปลอมเป็นชาย ซึ่งสะดวกในการหนีภัย นุ่งผ้าโจง

กระเบนสั้นเหนือเข่า และหม่มผ้า “ตะแบงมาน” แลดูทะมัดทะแมง เพื่อความคล่องตัวและลดทอน ความรุ่มร่ามที่เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหว

จากการศึกษาเกี่ยวกับการแต่งกายของคนไทยโบราณทั้ง 6 สมัยแล้ว พบว่า ใน เบื้องแรกนั้นคนไทยโบราณสมัยอาณาจักรทวารวดีและสมัยอาณาจักรศรีวิชัยได้รับอิทธิพลด้าน วัฒนธรรมการแต่งกายมาจากอินเดีย ที่นับถือทั้งศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ ซึ่งมีอิทธิพล โดยเฉพาะอิทธิพลด้านการค้าขายครอบคลุมพื้นที่ “สุวรรณภูมิ” อยู่ในขณะนั้น ต่อมาในสมัย อาณาจักรลพบุรีเริ่มมีการรับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายของชนชาติขอม ซึ่งตั้งชุมชนอยู่ในบริเวณ ไกล่เคียงและมีความเจริญรุ่งเรืองกว่า ทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านการทหารเข้ามา ผสมผสานมากขึ้น

จนกระทั่งถึงสมัยอาณาจักรเชียงแสน ที่ชนชาติขอมเสื่อมอำนาจลง คนไทยสมัยอาณาจักรเชียง แแสนยังคงได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมจากอินเดียอยู่ชั่วระยะหนึ่ง ต่อมาเมื่อมีความเจริญรุ่งเรือง ทางด้านศิลปะและวิทยาการมากขึ้น จึงเริ่มมีศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะวัฒนธรรมการแต่งกายที่มี ลักษณะเฉพาะของคนไทยแบบไทยแท้ๆ ขึ้นเป็นสมัยแรก

วัฒนธรรมการแต่งกายที่มีลักษณะเฉพาะของคนไทยยังสืบต่อมาถึงสมัยอาณาจักร สุโขทัย แม้ศาสนาพุทธแบบเถรวาทนิกายลังกาวงศ์จากเกาะลังกาจะมีบทบาทต่อศิลปวัฒนธรรม ของคนไทย แต่ก็ไม่มีผลที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านวัฒนธรรมการแต่งกายของคนไทย สมัยอาณาจักรสุโขทัยมากนัก จนถึงสมัยอาณาจักรอยุธยา คนไทยสมัยอยุธยายังคงมีวัฒนธรรม การแต่งกายสืบทอดมาจากสมัยอาณาจักรสุโขทัย เพียงแต่ภาวการณ์บ้านเมืองที่ต้องทำศึก สงครามกับเพื่อนบ้านตลอดเวลา ทำให้พัฒนาการการแต่งกายของคนไทยสมัยอาณาจักรอยุธยา เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปบ้าง โดยเน้นความกระชับและทะมัดทะแมง เพื่อความคล่องตัวและลดทอน ความรุ่มร่ามที่เป็นอุปสรรคต่อการเคลื่อนไหวร่างกาย

ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า คนไทยนั้นเริ่มมีวิวัฒนาการแต่งกายที่มีเอกลักษณ์ของ ตนเองมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรเชียงแสน ซึ่งนับถึงปัจจุบันนี้ก็เป็นเวลาานานกว่า 800 ปีแล้ว โดยผู้ ชายไทยโบราณนิยมนุ่งกางเกงขายาว ขาสวมส่ว หรือขาสั้น อาจนุ่งกระโจงกระเบนบ้างในโอกาส นิยมใช้ผ้าเคียนเอว ไม่นิยมใส่เสื้อ เนื่องจากเป็นประเทศที่มีภูมิอากาศร้อน หากจำเป็นต้องสวม เสื้อในบางโอกาสก็จะนิยมสวมเสื้อคอกลม ในขณะที่ผู้หญิงไทยโบราณนิยมนุ่งผ้าถุงหรือนุ่งโจง กระเบนไม่สวมเสื้อ ในบางโอกาสที่จำเป็นก็จะหม่มสไบหรือตะแบงมาน หรือนุ่งกางเกงและสวมเสื้อ บ้าง เพื่อปกปิดร่างกาย ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ในสังคมไทยปัจจุบันในสมัย

กรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่คนไทยยังคงรักษารูปแบบการแต่งกายดังกล่าวไว้ อย่างเหนียวแน่น ซึ่งจะหาดูได้เมื่อเวลาว่างงานพิธีต่าง ๆ ในระดับชาวบ้าน

4. การแต่งกายของคนไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

หลังจากที่เสียกรุงศรีอยุธยาเมื่อปี พ.ศ. 2310 เข้าสู่ยุคกรุงธนบุรีเป็นราชธานีของไทย ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มิได้แต่การศึกสงครามเพื่อกอบกู้เอกราชของชาติ และเป็นช่วงเวลาที่สั้นมาก เพียง 15 ปี คนไทยสมัยกรุงธนบุรีจึงยังแต่งกายเหมือนคนไทยในสมัยอาณาจักรอยุธยาตอนปลาย

จนเข้าสู่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ในปี พ.ศ. 2325 เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี คนไทยจึงเริ่มมีวิวัฒนาการด้านการแต่งกายอีกครั้งหนึ่งต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้ รวมเป็นเวลากว่า 200 ปี ซึ่งสามารถจำแนกตามยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแต่งกายอย่างเห็นได้ชัดได้ 4 ยุค ดังนี้

1. ยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (สมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 4)
2. ยุคเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสากล (สมัยรัชกาลที่ 5 – รัชกาลที่ 7)
3. ยุคแต่งกายตามรัฐธรรมนูญและสมัยสงครามโลก (ปี พ.ศ. 2478 – 2500)
4. ยุคปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2500 – ปัจจุบัน)

4.1 ยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (สมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 4)

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. 2325 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการฟื้นฟู รักษา และสืบทอดประเพณีอันดีงามที่ปฏิบัติกันมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ขณะเดียวกัน ก็ได้มีการพยายามปรับปรุง โดยเพิ่มเติมสิ่งใหม่ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในขณะนั้น ซึ่งได้มีการดำเนินการสืบเนื่องต่อมา ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 (พ.ศ. 2352 – 2367) เมื่อถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2367 – 2394) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มการติดต่อค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศจีน จึงมีชาวจีนจำนวนมากอพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตั้งถิ่นฐาน และประกอบอาชีพในราชอาณาจักรสยาม คนไทยจึงได้รับเอาศิลปวัฒนธรรมและขนบประเพณีบางอย่างของคนจีนเจ้ามาผสมผสานกับ

ศิลปวัฒนธรรมและขนบประเพณีของคนไทย ครั้นถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394 – 2411) เริ่มมีการติดต่อทางการค้าและการทูตกับประเทศตะวันตก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกประเพณีบางอย่างที่ล้าสมัย และกำหนดระเบียบ

แบบแผนต่างๆ เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ทัดเทียมกับนานาชาติอารยประเทศ และเป็นที่ยอมรับของประเทศตะวันตก เช่น ยกเลิกประเพณีหมอบคลานเวลาเข้าเฝ้าฯ และกำหนดให้ขุนนางต้องสวมเสื้อเวลาเข้าเฝ้าฯ

วัฒนธรรมการแต่งกายในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ทั้งทรงผม เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และเครื่องประดับยังคงรักษารูปแบบที่สืบเนื่องมาจากสมัยอาณาจักรอยุธยา จะเปลี่ยนแปลงไปบ้างเพียงบางอย่างตามความนิยม และสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ลักษณะการแต่งกายของคนไทยในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นแบบอย่างการแต่งกายตามจารีตประเพณีและมีลักษณะเฉพาะของการผสมผสานของวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชียด้วยกันเอง และสามารถจำแนกความแตกต่างของรูปแบบการแต่งกายได้ ดังนี้

4.1.1 การแต่งกายของคนชั้นสูง

คนชั้นสูงในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ คือ คนชั้นผู้นำที่มีบทบาทและหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดิน มีองค์พระมหากษัตริย์เป็นผู้นำสูงสุด รองลงมา ได้แก่ พระบรมวงศานุวงศ์ นับตั้งแต่ฐานันดรศักดิ์ชั้นเจ้าฟ้า พระองค์เจ้า และหม่อมเจ้า ถัดมา คือ ขุนนาง ซึ่งแบ่งฐานะออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ขุนนางชั้นสูง และขุนนางชั้นผู้น้อย ตามลำดับ

ลักษณะการแต่งกายของคนชั้นสูง ทั้งชาย หญิง และเด็กที่เป็นเจ้านาย และขุนนางเหล่านี้ กำหนดขึ้นตามรูปแบบจารีตประเพณี ซึ่งบางอย่างมีลักษณะที่สืบทอดมาแต่สมัยอาณาจักรอยุธยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกายในเวลาปฏิบัติราชการ ทั้งนี้ เครื่องทรงหรือเครื่องแต่งพระองค์ขององค์พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ทั้งฝ่ายหน้า ได้แก่ พระเจ้าลูกยาเธอ และฝ่ายใน ได้แก่ พระมเหสี เจ้าจอม นางพระกำนัล เป็นแบบเครื่องแต่งพระองค์ที่กำหนดไว้ในกฎมณเฑียรบาล ซึ่งระบุถึงเครื่องราชูปโภค อันเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องทรงอื่น ที่ประกอบด้วย เครื่องศิริภรณ์ พระราชอาภรณ์ ฉลองพระองค์ เครื่องประดับพระองค์ ตลอดจนฉลองพระบาทเครื่องราชูปโภคเหล่านี้กำหนดไว้ลดหลั่นกันตามฐานะของเจ้านายแต่ละพระองค์ ส่วนระเบียบเครื่องแต่งกายของขุนนาง กำหนดขึ้นแต่เฉพาะขุนนางชั้นสูงที่มีตำแหน่งเฝ้าเวลาเสด็จออกขุนนางเท่านั้น โดยถือว่าเป็นพระราชานิยมว่าไม่ทรงโปรดให้สวมเสื้อเวลาเข้าเฝ้าฯ ซึ่งเพียงยกเลิกไปในรัชสมัยของรัชสมัยของรัชกาลที่ 4 แต่ต้องนุ่งผ้าสมปัก ซึ่งเป็นผ้าที่สวมได้เฉพาะเวลาเข้าเฝ้าฯ เท่านั้น ห้ามนำไปนุ่งห่มผิดกาลเทศะ คาดผ้ากรายแล้วเกี่ยวผ้าसान ซึ่งผ้าแพรพรรณและอาภรณ์เครื่องประดับของขุนนางชั้นสูงส่วนใหญ่เป็นสินค้าจากต่างประเทศที่เข้ามากับเรือสำเภา เช่น ผ้าตาด ผ้า

เยียรบับ ผ้าเข้มขาบ หรือผ้าปัดหล่าจากอินเดีย แพรเนื้อดีจากจีน และรัตนชาติจากประเทศ ตะวันตก

ภาพที่ 6 สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินีนาถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องกษัตริย์
อย่างโบราณราชประเพณี พร้อมเครื่องราชกกุธภัณฑ์

ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปลั่ง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 80

4.1.2 การแต่งกายตามแบบกองทัพ

ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ กระบวนการจัดทัพตลอดจนยุทธวิธีการรบเป็นไปตาม ศาสตร์การยุทธ์แบบจารีตที่รวบรวมไว้ในตำราพิชัยสงคราม ซึ่งได้กำหนดไว้รวมถึงเครื่องแบบ โดยเฉพาะสีเสื้อผ้าและลักษณะอาวุธของกองทหารแต่ละหน่วย ตั้งแต่ตำแหน่ง แม่ทัพ นายทหาร และทหารเลวต่างๆ เป็นต้น โดยตำราพิชัยสงครามได้กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งแม่ทัพ ซึ่งแม่ทัพ ใหญ่อาจจะเป็นองค์พระมหากษัตริย์เอง พระมหาอุปราช พระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง หรือขุนนางชั้น ผู้ใหญ่ ที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพคุมกองทัพหลวงเป็นคราวๆ ไป นุ่งสนับเพลาและ ภูษาตามสีประจำวัน คือ วันอาทิตย์นุ่งสีแดง วันจันทร์นุ่งสีขาว วันอังคารนุ่งสีม่วงคราม วันพุธนุ่งสี แสด วันพฤหัสบดีนุ่งสีเขียวหรือเหลือง วันศุกร์นุ่งสีหมอก และวันเสาร์นุ่งสีดำ ทรงฉลองพระองค์ หรือสวมเสื้อแบบรัดพระองค์หรือรัดตัว และทรงฉลองพระองค์ หรือสวมเสื้อเกราะนวมทับอีก ชั้นหนึ่ง สวมอ้ามรงค์ครบ 8 นิ้ว เว้นนิ้วหัวแม่มือ รัดเข็มขัด สอดสายสังวาล คาดสายกระบี่ อาวุธ

ประจำพระองค์ ทรงม้าหรือช้างพระที่นั่ง ตกแต่งเครื่องทรงสีตรงกับสีของพระภูษา ซึ่งเครื่องทรงแบบนี้ ยังใช้ทรงเวลาเสด็จประพาสนอกพระราชฐานโดยเฉพาะในการล่าสัตว์ที่เกณฑ์ไพร่พลเข้าร่วมกระบวนพยุหยาตราด้วย รวมทั้งกำหนดให้นายทหารและพลทหาร หนุนันบเพลหาหรือใจกระเบนผ้ายกลายใหม่หรือผ้าพื้นคาดผ้าแพรสวมเสื้อ เช่น เสื้อเครื่อง เสื้อกุดไต เสื้อเสนาภฏ และเสื้อทรงประพาส โดยมีสีแตกต่างกันตามหน่วยอาวธรบ ได้แก่ หอก ดาบ ดั้ง เขน และปืน เกี้ยวผ้าสีต่างๆ สวมหมวกลักษณะต่างกันไปตามหน่วยรบ แบ่งเป็น หน่วยช้าง ม้า และเดินเท้า ซึ่งในยามที่ต้องออกศึกสงครามนั้น บุรุษนักรบนิยมแต่งกายให้ต้องตามตำราวิชาอาคมและศาสตร์แห่งการต่อสู้ประยุกต์เข้ากับเครื่องแบบแสดงยศนายทหารเวลาเข้าขบวนทัพด้วย เช่น หนุนผ้าตามสีประจำวันคาดรัดประคดอาคม คล้องประจำ ตะกรุด พรอท ว่าน หรือลูกสะกด ซึ่งจัดเป็นของขลังใช้ป้องกันตัวจากภัยอันตรายต่างๆ สวมเสื้อลงยันต์ไว้ชั้นใน คาดเข็มขัดหรือปั้นเหน่งซึ่งลงอาคมไว้เช่นกัน สวมมงคลบนศีรษะ โปกหรือตะแบงมาน ผ้าประเจียดบรรจุพระลงคาถา ประมงแป้ง คักดีสิทิลลงบนใบหน้า หรือเจิมไว้ที่หน้าผาก สวมเสื้อชั้นนอกผ้าลายหรือแพรทอง ตกแต่งด้วยเครื่องประดับ เช่น สายสังวาล บางครั้งก็สวมเสื้อกักลงยันต์อีกชั้นหนึ่ง และสวมแหวนถักพระพิรอดซึ่งเป็นแหวนอาคม จากนั้นสะพายย่ามซึ่งบรรจุอาคมต่างๆ พกอาวุธประจำตัว เช่น ดาบ หอก กริช ทวน หรือง้าว เป็นต้น

ภาพที่ 7 สมเด็จเจ้าพระยามหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) แต่งกายชุดนายทหารชั้นสูง
ที่มา : จารุพรธณ ทรัพย์ปรง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 83

4.1.3 การแต่งกายของสามัญชน

ราษฎรชายแต่งกายทะมัดทะแมง กล่าวคือ นุ่งผ้าขึ้นเดี๋ยวด้วยวิธีการนุ่งถกเขมร เป็นการนุ่งโจงหรือจีบตามธรรมดา แต่ยกให้สั้นขึ้นเหนือเข่า เพื่อสะดวกในการทำงาน ไม่สวมเสื้อ และไม่สวมรองเท้า ยกเว้นในเวลามีเทศกาลหรือเข้าร่วมในงานพระราชพิธีต่างๆ จะแต่งกาย พิถีพิถันขึ้น โดยนิยมนุ่งผ้าโจงกระเบนเป็นผ้าแพรสีต่างๆ ห่มผ้าคล้องคอปล่อยชายยาวทั้ง 2 ข้าง ไว้ด้านหน้า หรือคล้องไหล่ทั้งชายไว้ด้านหน้า หรือพาดตามไหล่ไว้ ทัดดอกไม้ บุหรี่ หรือยาตมไว้ที่หู ผัดหน้าด้วยแป้งหอม ไว้ผมทรงมหาดไทย ซึ่งชาวบ้านนิยม เรียกว่าผมหลักแจว คือ ไว้ผมเฉพาะ กลางศีรษะยาวประมาณ 4 เซนติเมตร หวีแฉกกลางออกเป็นปีกทั้ง 2 ข้าง ผมรอบศีรษะโกนออก เกลี้ยง ส่วนราษฎรชายที่ฐานะดีจะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าแพรพรรณชั้นดี

ภาพที่ 8 การแต่งกายของราษฎรชายในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรั่ง. การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 84

ส่วนผู้หญิงชาวบ้านทั่วไปนุ่งผ้าจีบ ห่มสไบ เวลาทำงานใช้ห่มแบบตะแบงมาน ปล่อยชายหรือผูกชาย ถ้าอยู่บ้านก็ห่มเหน็บหน้าแบบผ้าแถบ เวลาออกจากบ้านจึงสไบเฉียง ในฤดูหนาวก็ห่มผ้าหรือแพรเปลาะคลุมไหล่ สีของผ้ามักใช้สีดำหรือสีเขียวตะพุ่น ผ้าห่มสีขาว ผู้มีฐานะดีจะนุ่งผ้ายกทอด้วยไหม สีสด ส่วนผู้สูงอายุจะห่มผ้าสีเรียบเป็นสีพื้น โดยเฉพาะผ้าตาขาวดำซึ่งเหมาะสมแก่วัย สำหรับทรงผมนั้น ถ้าเป็นหญิงสาวมักตัดผมสั้นแบบดอกกระทุ้ม แล้วปล่อยท้ายทอยจนถึงบ่า เมื่อสูงวัยขึ้นจะตัดผมปีกแบบโกนท้ายทอยสั้น ผู้หญิงชาวบ้านจะไม่สวมเครื่องประดับ และไม่สวมรองเท้า

4.2 ยุคเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสากล (สมัยรัชกาลที่ 5 – รัชกาลที่ 7)

- สมัยรัชการที่ 5 (พ.ศ. 2411 – 2433)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว รัชการที่ 5 มีการยอมรับเอา ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศตะวันตก ให้เข้ามามีบทบาทในการ ดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยในหลายด้าน อาทิ ด้านการแต่งกาย การปกครอง สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม เพื่อให้ราชอาณาจักรสยามเป็นที่ยอมรับของ อารยประเทศ จะได้รับรอดพ้นจากการล่าอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตก จึงอาจกล่าวได้ว่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นยุคเริ่มต้นแห่งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแต่งกายไปสู่ความเป็นสากล ซึ่ง อาจจำแนกได้ ดังนี้

4.2.1 การแต่งกายของเจ้านายฝ่ายหน้าและขุนนาง

รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำเอาแบบอย่างการแต่งกายตาม ประเพณีนิยมของชาวตะวันตก มาผสมผสานกับแบบการแต่งกายตามประเพณีเดิมตั้งแต่ตอนต้น รัชกาล ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้านายและผู้ตามเสด็จประพาสสิงคโปร์ ซึ่งเป็นการเสด็จ ประพาสต่างประเทศครั้งแรกในปี พ.ศ. 2413 เสด็จประพาสอินเดียและพม่าในปีต่อมา สวมเสื้อ นอกคอเปิด มีเส้นเชิดข้างใน ผูกผ้าผูกคอหรือผูกหูกระต่าย สวมถุงน่องรองเท้า และไว้ผมยาวแล้ว หวีเสย หรือหวีเสกแบบฝรั่ง แต่ยังคงใส่ใจกระเบนผ้าม่วงสีกรมท่า

ภาพที่ 9 การแต่งกายเมื่อครั้งเสด็จประพาสอินเดียและพม่า ในปี พ.ศ. 2414

ที่มา :จรรุพรณ ทรัพย์ปรุง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2543), 86

หลังจากเสด็จฯ กลับจากอินเดียและพม่าแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำแบบการแต่งกาย ดังกล่าวมาปรับปรุง เพื่อกำหนดเป็น “ยูนิฟอร์ม” (Uniform) ที่เหมาะสมกับสภาพอากาศของ

เมืองไทย โดยแก้ไขแบบเสื้อนอกสีขาวยาวคอปิด ติดกระดุม 5 เม็ดแทน เรียกว่า “ราชแปดแตง” (Raj Pattern) ภายหลังเพี้ยนเป็นเรียกว่า “ราชปะแตง” และยังคงนุ่งผ้าม่วงโจงกระเบน และสวมถุงน่อง รองเท้า ต่อมาในปี พ.ศ. 2439 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขแบบการแต่งกายของทหาร เป็น นุ่งกางเกงขายาวแบบฝรั่งแทนโจงกระเบนผ้าม่วงสีกรมท่า แต่พลเรือนยังคงนุ่งโจงกระเบนผ้าม่วง สีกรมท่า สวมถุงน่องรองเท้าเช่นเดิม

ภาพที่ 10 ยูนิฟอร์มที่กำหนดขึ้นในรัชสมัยรัชกาลที่ 5

ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2543), 86

และเมื่อเสด็จประพาสสิงคโปร์และชวาในปี พ.ศ. 2439 และเมื่อเสด็จประพาสยุโรปเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2440 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้านายฝ่ายหน้าฉลองพระองค์แบบตะวันตกล้วน เช่นเดียวกับผู้ตามเสด็จ ทั้งหมดด้วย คือ นุ่งกางเกงขายาว เสื้อนอกเปิดอก และผ้าผูกคอ

ภาพที่ 11 การแต่งกายเมื่อครั้งเสด็จประพาสสิงคโปร์และชวา ในปี พ.ศ. 2439

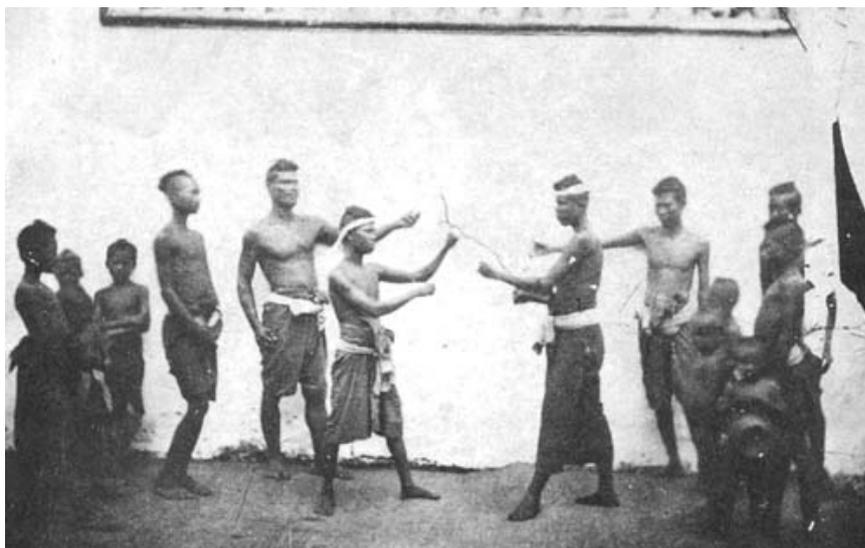
ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรุง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2543), 87

4.2.2 การแต่งกายของเจ้านายฝ่ายในและสตรีในราชสำนัก

การแต่งกายของเจ้านายฝ่ายในและสตรีในราชสำนักนั้น มีการดัดแปลงแก้ไขหลายครั้ง ในตอนต้นรัชกาล ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนจากนุ่งโจงมาเป็นนุ่งจีบ แต่ยังคงหม่อมแพร สไบเฉียงตัวเปล่า เหมือนในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงปี พ.ศ. 2416 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขใหม่ คือ ให้คงการนุ่งจีบไว้เฉพาะเมื่อจะแต่งกับหม่อมตาดหรือสไบปัก และให้สวมรองเท้ายกเท้าหุ้มตลอดน่อง ซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายเต็มยศใหญ่ของสตรีในวังเท่านั้น ปกติให้นุ่งโจงใส่เสื้อแขนกระบอก แล้วห่มผ้าสไบเฉียงทับตัวเสื้อ เลิกไว้ผมปักและไว้ผมยาวประป่าแทนตามพระราชดำริของรัชกาลที่ 5 หลังเสด็จฯ กลับจากสิงคโปร์ในปี พ.ศ. 2413 แต่ก็นิยมอยู่ไม่นานก็เปลี่ยนมาไว้ “ผมตัด” หรือ “ผมดอกกระพุ่ม” คือ ตัดผมทั้งศีรษะ แล้วปล่อยให้ยาวขึ้นมามากน้อยคล้ายดอกกระพุ่ม เมื่อผมยาวพอดีจะหวีเสยขึ้นไปตรงๆ และตัดพองาม

4.2.3 การแต่งกายของสามัญชน

ผู้ชายสามัญชนโดยทั่วไปมักจะไม่ใส่เสื้อ นุ่งโจงกระเบนผ้าลาย ผ้าพื้น หรือนุ่งผ้าลอยชาย หรือนุ่งกางเกงขากว้างยาวเพียงครึ่งแข้ง เรียกว่า “กางเกงไทย” คาดผ้าใต้เอว ไม่สวมรองเท้า การแต่งงานดังกล่าวโดยเฉพาะ “กางเกงไทย” ยังปรากฏอยู่ตามชนบทในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เลิกไว้ผมทรงมหาดไทยมาไว้ผมยาวและตัดแบบฝรั่ง มีทั้งหวีแสด และหวีเสย

ภาพที่ 12 การแต่งกายของสามัญชนในสมัยรัชกาลที่ 5

ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรั่ง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2543), 94

สำหรับผู้หญิงชาวบ้านทั่วไปยังคงนุ่งโจงกระเบน ส่วนมากเป็นผ้าห่มสไบตัวเปล่า หรือคาดผ้าแถบเมื่ออยู่กับบ้าน ลักษณะของผ้าแถบ คือ ผ้าสไบที่ไม่จับจีบ ใช้คาดหน้าอก แล้วเหน็บริ้วผ้าข้างบนซุกลงให้ติดกันส่วนที่คาดอกไว้ ปล่อยให้ชายทิ้งไปข้างหน้า ไม่สวมรองเท้า และแต่งกายตามแบบอย่างสตรีในราชสำนัก ในกรณีมีงานสำคัญๆ สำหรับทรงมนั้น สมัยต้นรัชกาลที่ 5 ส่วนใหญ่จะไว้ “ผมทัด” คือ ไว้ผมกลางศีรษะอย่างผมปักแต่เดิม แต่รอบศีรษะต่อจากไรผมจะตัดเกรียน แล้วไว้ผมเป็นพู่ที่ริมหูทั้ง 2 ข้าง ไว้สำหรับเกี่ยวดอกไม้เป็นเครื่องประดับ มีบ้างที่ไว้ผมยาว ประป่าต่อมานิยมไว้ผมทรง “ดอกกระพุ่ม” ตามแบบสตรีในราชสำนัก

- สมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 -2468)

การแต่งกายของชายและหญิงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้เปลี่ยนเป็นแบบตะวันตกมากขึ้น แต่การแต่งกายของชายมีขั้นตอนของพัฒนาการไม่มากนัก กล่าวคือ ข้าราชการและคนในสังคมชั้นสูงทั่วไปยังคงนุ่งผ้าม่วงโจงกระเบน ใส่เสื้อราชปะแตน สวมหมวก กะโล่ ถูงเท้า และรองเท้า ตามแบบที่เคยแต่งมาแต่ครั้งสมัยรัชกาลที่ 5

การแต่งกายของผู้ชายในสมัยรัชกาลที่ 6 จะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็แต่เพียงการแต่งกายลำลองของผู้ชายชั้นสูง โดยเปลี่ยนจากการนุ่งผ้าลวยชายมาเป็นนุ่งกางเกงแพรสีต่างๆ เรียกว่า “กางเกงจีน” แต่ยังคงใส่เสื้อคอกลมผ้าขาวบาง ถ้าจะออกนอกบ้าน จะสวมเสื้อทับอีก

ชั้นหนึ่ง ส่วนผู้ชายสามัญชนทั่วไป ยังคงนุ่ง “กางเกงไทย” และเริ่มนิยมสวมเสื้อคอกลมผ้าบางแขนสั้นมากขึ้น

ภาพที่ 13 การแต่งกายแบบจำลองของผู้ชายชั้นสูงในสมัยรัชกาลที่ 6
ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2543), 97

ส่วนการแต่งกายของผู้หญิงสมัยต้นรัชกาลที่ 6 ยังคงนุ่งโจงกระเบน ใส่เสื้อระบายลูกไม้ แต่คอจะเล็กกว่าเก่า และนิยมแขนยาวเสมอศอก แขนไม่พองมาก และไม่รัดปลายแขนเป็นชั้นๆ มีผ้าสไบพาดหัวไหล่ โดยรวบตอนหัวไหล่ติดเข็มกลัด แล้วปล่อยให้หย่อนลงมา รวบชายสไบไว้ข้างลำตัว ทั้งชายยาวใช้ผ้าแพรบาง ผ้าลูกไม้ หรือผ้าแพร ผ้าลูกไม้ หรือผ้าแพร พิมพ์ดอก เป็นแพรสะพาย เป็นต้น

ภาพที่ 14 สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนศรีสัชนาลัยสุรกัญญา ฉลองพระองค์แบบต้นรัชกาลที่ 6
ที่มา : จารุพรรณ ทวีทรัพย์รุ่ง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 97

ต่อมาเปลี่ยนไปมุ่งขึ้นมีลายเชิงงดงามตามพระราชนิยมของรัชกาลที่ 6 จึงมีการเปลี่ยนแบบเสื้อให้เข้าชุดกับผ้าซิ่น เป็นเสื้อผ้าแพร ผ้าโปร่งบาง หรือผ้าพิมพ์ดอก คอเสื้อกว้างขึ้นอีก และแขนเสื้อสั้นประมาณต้นแขน ตกแต่งตัวเสื้อตามความพอใจของผู้สวมใส่และไม่นิยมสะพายแพรอีกต่อไป โดยยังคงสวมถุงน่องเป็นสีพื้นธรรมดา เข้ากับสีผ้าซิ่นหรือสีเสื้อ และสวมรองเท้าส้นสูง ส่วนทรงผมในระยะแรก รัชกาลที่ 6 มีพระราชดำริให้สตรีในราชสำนักปล่อยผมยาวแบบตะวันตกแทนการไว้ผมทรงดอกกระพุ่ม ต่อมาก็เกล้าผมยาวนั้น ตลบไว้ที่ท้ายทอย เรียกว่า “ผมโป่ง” เพราะบางคนผมยาวไม่พอเกล้า ต้องใช้ก้อนผมรองภายในให้ผมเดิมโป่งออกมา นอกจากนี้ บางคนนิยมไว้ “ผมบ๊อบ” คือ ตัดผมยาวเสมอกอ ผมข้างๆ ตัดให้ดูเป็นจอนหู ถ้าจอนใหญ่มาก เรียกว่า “บ๊อบหู” นิยมใช้เครื่องประดับคาดศีรษะและเครื่องประดับที่มาจากตะวันตก และขัดฟันจนขาว ไม่กินหมากอย่างแต่ก่อน

ภาพที่ 15 การแต่งกายของคณะครูและนักเรียนโรงเรียนราชินี ปากคลองตลาด สมัยรัชกาลที่ 6
ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 97

- สมัยรัชการที่ 7 (พ.ศ. 2468 – 2477)

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 การแต่งกายของผู้ชายยังคงเหมือนกับสมัยรัชกาลที่ 6 แต่ในสมัยนั้น ผู้ชายในสังคมชั้นสูงบางคนเริ่มแต่งชุดราตรีสโมสกรอย่างฝรั่งออกงานราตรีสโมสกรบ้างแล้ว ส่วนผู้ชายสามัญชนทั่วไปยังคงนิยมสวมกางเกงแพร หรือ “กางเกงไทย” ใส่เสื้อธรรมดา และไม่นิยมสวมรองเท้า

สำหรับการแต่งกายของผู้หญิงในสังคมชั้นสูงนั้น จะลอกแบบมาจากหนังสือแบบเสื้อตะวันตกที่ส่งเข้ามาจำหน่าย หรือลอกเลียนแบบจากภาพยนตร์ฝรั่งที่เข้ามาฉาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์จากสหรัฐอเมริกา แบบเสื้อที่นิยมจึงเป็นเสื้อตัวหลวมไม่เข้ารูปด้วยยาวคลุมสะโพก แขนเสื้อสั้นมากหรือไม่มีแขน นิยมตกแต่งชายเสื้อตรงเอวด้านซ้ายเป็นโบผูกทิ้งชายยาว แต่ยังคงลักษณะการนุ่งขึ้นไว้ แต่เปลี่ยนมาตัดเย็บเป็นถุงสำเร็จแทน คือ เย็บผ้าขึ้นให้พอดีเอว ไม่ต้องคาดเข็มขัด ชายผ้าถุงสั้นปรกเข้าหรือยาวพอดีเข้า นิยมผ้าขึ้นพื้นไม่มีลายหรือเชิง เครื่องประดับนิยมสายสร้อยและต่างหูยาวแบบต่างๆ สวมรองเท้าส้นสูง และถุงน่องสีเข้ากับผ้าขึ้น ต่อมานิยมเป็นถุงน่องไนลอนที่ส่งเข้ามาจำหน่ายและผู้หญิงที่ “นำสมัย” บางคนบางกลุ่มเริ่มนุ่งกระโปรงแบบชาวตะวันตก เป็นกระโปรงตัดเย็บ 4 ตะเข็บ หรือ 6 ตะเข็บ แบบธรรมดา และกระโปรงยาวสำหรับใส่ไปร่วมงานราตรีสโมสกร นิยมไว้ผมทรง “ผมคลื่น” โดยตัดผมเป็นคลื่นด้วยคีมเผาไฟจากเตาถ่าน

แล้วเอามานาบผมให้หยิกเป็นลอน ต้องใช้ความระมัดระวังในการตัดมาก แล้วหวีเรียบร้อย ต่อมาตัดด้วยน้ำยาตัดผมที่ส่งเข้ามาจำหน่าย หากไม่ตัดผมก็จะตัด “ผมบ๊อบ” เดิมนั้นให้สั้นเข้าที่ท้ายทอย จนเชิงผมสูงคล้ายผมผู้ชาย เรียกว่า ทรง “ซิงเกิล” ถ้าชอยเชิงผมให้สูงขึ้นไปมากและตัดผมเปิดให้เห็นใบหู จนดูเป็นทรงผมผู้ชาย เรียกว่า ทรง “อิตันครีอป” ซึ่งนิยมเฉพาะผู้ที่ “ทันสมัย” บางคนเท่านั้น ส่วนผู้หญิงสามัญชนยังคงนิยมสวมเสื้อคอกระเช้า เก็บชายเสื้อไว้ในผ้าขึ้นหรือใจกระเบน ถ้าออกไปนอกบ้านจะแต่งสุภาพขึ้น

รูปภาพที่ 16 สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 ในฉลองพระองค์ไม่มีแขน พระภูษาไม่มีเชิงและไม่ทรงเครื่องถนิมพิมาภรณ์มากตามความนิยมในสมัยนั้น
ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปลุง. การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 100

4.3 ยุคแต่งกายตามรัฐนิยมสมัยหลังสงครามโลก (พ.ศ. 2478 – 2500)

ยุคนี้เริ่มขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2477 – 2478) ต่อเนื่องมาถึงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 ซึ่งเป็นรัชกาลปัจจุบัน (พ.ศ. 2489 – ปัจจุบัน) รูปแบบการแต่งกายที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกได้แพร่หลายจากในราชสำนักและหมู่ชนชั้นสูงออกมาสู่ประชาชนทั่วไป โดยมีขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบการแต่งกายในยุคนี้ ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2478 ได้มีการตราพระราชบัญญัติการแต่งกายพลเรือน ให้ข้าราชการชายนุ่งกางเกงขายาวแทนผ้าม่วงใจกระเบน แต่ยังไม่มีการกำหนดให้ใช้แบบเสื้ออย่างชาวตะวันตก ประมาณปี พ.ศ. 2480 ผู้หญิงไทยเริ่มนุ่งกระโปรงและใส่เสื้ออย่างฝรั่งล้วน และได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการแต่งกายไปตามแฟชั่นจากตะวันตก แต่เมื่ออยู่กับบ้านยังคงนุ่งผ้าขึ้นใส่เสื้อธรรมดา

ในระหว่างที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในช่วงแรก (พ.ศ. 2481 – 2487) รัฐบาลได้มีนโยบายในการสร้างชาติด้วยลัทธิชาตินิยม เพื่อความยิ่งใหญ่ของชาติไทยให้ทัดเทียมอารยประเทศ เมื่อรัฐบาลได้เข้าร่วมในสงครามมหาเอเซียบูรพาและสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลเห็นว่ามีความจำเป็นจะต้องปรับปรุงแก้ไขวัฒนธรรมบางอย่าง เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์บ้านเมืองขณะนั้น จึงได้วางเป้าหมายปลูกฝังให้ประชาชนชาวไทยเป็นผู้มี “วัฒนธรรมดี มีศีลดี มีอนามัยดี มีการแต่งกายเรียบร้อย มีที่พักอาศัยดี และมีที่ทำมาหากินดี” และได้ดำเนินกระบวนการสร้างชาติอย่างรวดเร็ว โดยการออกประกาศ “รัฐนิยม” จำนวน 12 ฉบับ เป็นแนวทางให้ประชาชนปฏิบัติตาม เพื่อสร้างสังคมไทยใหม่ที่ละทิ้งประเพณีและความเชื่อหลายอย่างในอดีตออกไป เช่น ภาษา การประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตประจำวัน การแต่งกาย ฯลฯ ในการปฏิวัติวัฒนธรรมด้านการแต่งกายในยุครัฐนิยมและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ออกประกาศรัฐนิยม ฉบับที่ 10 เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2484 เน้นให้ประชาชนแต่งกายสุภาพเรียบร้อยเมื่อปรากฏตัวในที่ชุมชนหรือสาธารณชน และแยกแยะประเภทเครื่องแต่งกายที่ถือว่าเรียบร้อยสำหรับประชาชนชาวไทย

2. ออก “คำวินิจฉัย” และประกาศกฎหมายหลายฉบับ เพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย ตามแบบสากลนิยม” และ “ประเพณีนิยม” ให้สมกับเป็นอารยชน โดยกำหนดการแต่งกายและทรงผมแบบใหม่ ดังนี้

ให้กระทรวง ทบวงและกรม วางระเบียบเครื่องแต่งกายของข้าราชการในเวลาทำงานปกติและในการแต่งกายทั่วไป เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน โดยในเวลาทำงานปกติ ข้าราชการหญิงต้องใส่เสื้อขาว นุ่งกระโปรงสีสุภาพ หรือผ้าถุง และสวมรองเท้าหุ้มส้น ถุงเท้าสั้นหรือยาวก็ได้

ผู้ชายทุกคนจะต้อง

(1) เลิกนุ่งผ้าม่วง หรือนุ่งกางเกงแพรสีต่างๆ

(2) ใส่เสื้อนอกคอกเปิดหรือคอกปิด ถ้าเป็นคอกเปิดต้องใส่เสื้อชั้นในคอกปก มีผ้าผูกคอเงือกกลาสีหรือเงือกนุกระต่าย กางเกงขายาวแบบสากล สวมถุงเท้า และรองเท้าหุ้มส้น ต้องสวมหมวกทุกครั้งที่ยอกจากบ้านในเวลากลางวัน ส่วนในเวลากลางคืนนั้น ต้องพิจารณาเลือกสวมหมวกให้เหมาะสมกับโอกาสและสถานที่ด้วย

(3) นอกจากกางเกงขายาวที่สวมปกติแล้ว ผู้ชายอาจนุ่ง “กางเกงขาสั้นแบบไทย” คือ กางเกงที่นักเรียนใช้หรือใส่เล่นกีฬา เป็นกางเกงขาสั้นเพียงแค่เข่า หรือได้เข้าประมาณ 1 ฝ่ามือ ถือว่าเป็นกางเกงสุภาพใช้ใส่ใส่ลำลองหรือไปสโมสรก็ได้ และเป็นที่ยอมรับมากในระหว่างน้ำท่วมครั้งใหญ่ปี พ.ศ. 2485

ส่วนทรงผมนั้น ผู้ชายในสมัยนี้นิยมทรงสั้นแบบรองทรง คือ ไว้ยาวมากขึ้นและตัดสั้นด้านข้าง

ผู้หญิงทุกคนจะต้อง

(1) นุ่งผ้าโจงกระเบน

(2) เลิกการใช้ผ้าผืนเดียวคาดอกหรือเปลือยท่อนบน

(3) ไว้ผมยาว ซึ่งผู้หญิงในสมัยนี้ นิยมไว้ผมยาวมากขึ้น มีการตัดผมยาว และตัดผมสลายแบบหญิงชาวตะวันตก สำหรับผู้หญิงสูงอายุมักนิยมเกล้ามวยแบบเรียบๆ

(4) สวมเสื้อ นุ่งซิ่น ผ่าถุงหรือกระโปรง รองเท้ารัดส้นหรือหุ้มส้น จะสวมถุงเท้าหรือไม่ก็ได้ และสวมหมวกทุกครั้งที่ออกจากบ้าน โดยรัฐบาลให้ความสำคัญกับการสวมหมวกของผู้หญิงเป็นอย่างมาก เน้นว่าเป็นการนำชาติไปสู่อารยะ ถึงกับมีคำขวัญว่า “มาล่านาชาติไทย” และมีการกำหนดประเภทของหมวกที่ใช้ในโอกาสต่างๆ แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ หมวกประเภททั่วไป ซึ่งใช้ในการทำงานและในชีวิตประจำวัน ควรมีลักษณะเรียบๆ ปีกเล็กหรือไม่มีปีก สีไม่ฉูดฉาด ไม่มีเครื่องประดับมากนัก อาจประดับดอกไม้บ้างเพื่อความสวยงามและควรใช้วัสดุที่หาง่ายในประเทศ และหมวกประเภทพิเศษ ซึ่งใช้เป็นอาภรณ์ประดับเพิ่มความงาม มีการประดับประดาด้วยขนนก ดอกไม้ ฯลฯ ใช้ในโอกาสพิเศษ เช่น ไปงานเลี้ยงน้ำชา และไปเดินเล่น เป็นต้น

3. จัดตั้งสถาบันและคณะกรรมการวางระเบียบเครื่องแต่งกายของผู้หญิง ทั้งที่เป็นข้าราชการและที่มีตำแหน่งเฝ้า ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2484 และต่อมามีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ มีหน้าที่พิจารณา กำหนดเครื่องแต่งกายในโอกาสต่างๆ ตั้งแต่การแต่งกายเวลาเช้า เวลากลางวัน เวลาบ่าย เวลากลางคืน การแต่งกายสำหรับงานพระราชพิธีรัฐพิธี และพิธีอื่นๆ ในลักษณะเครื่องแบบเต็มยศ ครึ่งยศและเครื่องแบบปกติ ราตรีสโมสร จนถึงเครื่องแต่งกายธรรมดา ชุดเจ้าสาวและการแต่งกายไว้ทุกข์ รวมทั้งกำหนดเครื่องแต่งกายผู้ประกอบอาชีพบางจำพวก เช่น ช่างตัดผม หญิงตัดผม คนขายอาหาร พนักงานเสิร์ฟโต๊ะอาหาร ฯลฯ

4. สั่งการให้ทุกจังหวัดในส่วนภูมิภาคส่งเสริมการแต่งกายตามระเบียบใหม่โดยวิธีต่างๆ ด้วยคำขวัญที่ว่า “สวมหมวก ไว้ผมยาว นุ่งถุง สวมเสื้อ สวมถุงเท้า รองเท้าหุ้มส้นหรือรัดส้น” รวมทั้งขอความร่วมมือจากภาคเอกชน เช่น ขอร้องช่างตัดผมไม่ให้ตัดผมสั้นแก่ผู้หญิง ขอร้องพ่อ

ค้าขายเครื่องนุ่งห่มให้สังข์ผ้าถุง ผ้าตัดกางเกงผู้ชายมาจำหน่ายมากขึ้น และเลิกสังข์ผ้าโจงกระเบน
ผ้าคาดอกเข้ามาจำหน่าย

ภาพที่ 17 การแต่งกายของผู้ชายและผู้หญิง ในยุคแต่งกายรัฐนิยมและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2
ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรง. การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2543), 105

ภาพที่ 18 การแต่งกาย “กางเกงขาสั้นแบบไทย”

ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2543), 108

4.4 ยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2500- ปัจจุบัน)

การแต่งกายของคนไทยในยุคปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนในเมืองได้รับอิทธิพลด้านการแต่งกายจากวัฒนธรรมตะวันตก แต่ตามชนบทหรือในกลุ่มชนระดับพื้นบ้านพบว่า ยังมีการแต่งกายแบบไทย หรือแบบท้องถิ่นของตนหลงเหลืออยู่ เช่น การนุ่งผ้าถุง โจงกระเบน การห่มผ้าแถบ การนุ่งกางเกงแบบ “กางเกงไทย” ที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 การใส่เสื้อม่อฮ่อมของชาวภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ การใช้ผ้าขาวม้าเคียนเอว ฯลฯ ซึ่งทางการได้กำหนดรูปแบบเครื่องแต่งกายในโอกาสต่างๆไว้ ดังนี้

4.4.1 เครื่องแบบข้าราชการประจำการ

4.4.1.1 เครื่องแบบสีทากีคอพับ

ใช้สำหรับแต่งไปทำงานประจำวัน โดยข้าราชการชายสวมเสื้อแขนยาวหรือแขนสั้น สีเดียวกับกางเกงขายาว สำหรับพลเรือนและตำรวจใช้สีทากี ทหารใช้เสื้อสีตามเหล่า ส่วนข้าราชการหญิงสวมเสื้อเช่นเดียวกับข้าราชการชาย สวมกระโปรงหรือกางเกงแล้วแต่โอกาส ประดับเครื่องหมายแพรแถบย่อเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่อกเสื้อเหนือกระเป๋าด้านซ้าย

4.4.1.2 เครื่องแบบสีทากีคอแบะ

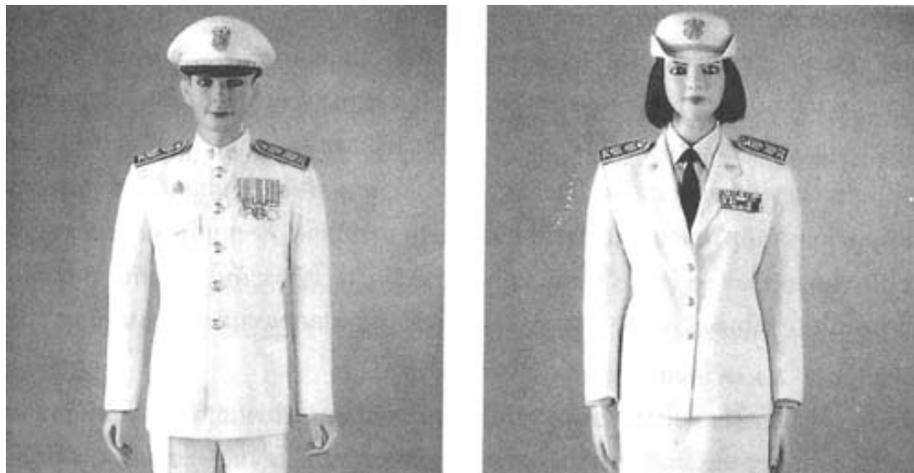
ใช้สำหรับแต่งไปทำงานประจำวัน หรือแต่งไปในงานตามกำหนดการ โดยข้าราชการชายสวมเสื้อคอแบะ ปลอกเอว แบบคอตั้ง แขนสั้นและแขนยาวสีเดียวกับกางเกงขายาว สำหรับพลเรือนและตำรวจใช้สีทากี ส่วนทหารใช้เสื้อสีตามเหล่า ข้าราชการหญิงสวมเสื้อเช่นเดียวกับข้าราชการชาย สวมกระโปรงหรือกางเกงแล้วแต่โอกาส ประดับเครื่องหมายแพรแถบย่อเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่อกเสื้อเหนือกระเป๋าด้านซ้าย

4.4.2 เครื่องแบบพิธีการ

4.4.2.1 เครื่องแบบปกติขาว

ใช้ในงานรัฐพิธี พิธีการ และรับเสด็จฯ รวมทั้งงานส่วนตัวอันเป็นมงคล เช่น งานมงคลสมรส โดยผู้ชายสวมเสื้อคอปิด แขนยาว สีขาว กระดุม 5 เม็ด และกางเกงขายาวสีขาว ส่วนผู้หญิงสวมเสื้อนอก คอแบะ แขนยาวสีขาวแบบคอแหลม กระดุม 5 เม็ด หรือแบบคอป่าน กระดุม 3 เม็ด สวมทับเสื้อเชิ้ตสีขาว แขนยาว ใช้ผ้าผูกคอสีดำเงือกกลาสี และสวมกระโปรงสี

ชาว ทั้งชายหญิงประดับเครื่องหมายแพรแถบย่อเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่อกซ้าย ยกเว้นในงานพระราชพิธีบางอย่างให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ไม่ประดับดาราและดวงตรา

ภาพที่ 19 การแต่งกายด้วยเครื่องแบบปกติชาว

ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 111

4.4.2.2 เครื่องแบบปกติกาเกีคอตตั้ง

ใช้แต่งตามกำหนดการของงาน ส่วนมากจะเป็นเครื่องแบบที่ข้าราชการในสำนักพระราชวังใช้แต่งการปฏิบัติราชการนอกสถานที่ ทั้งชายและหญิงแต่งเหมือนเครื่องแบบปกติชาว โดยพลเรือนและตำรวจใช้สีกากีแทนสีขาว ทหารใช้สีตามเหล่าทัพ และประดับเครื่องหมายแพรแถบย่อเครื่องราชอิสริยาภรณ์ที่อกเสื้อเหนือกระเป๋าด้านซ้าย

4.4.2.3 เครื่องแบบครึ่งยศ

ใช้แต่งในงานซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน ที่มีความสำคัญรองลงไปจากงานซึ่งต้องแต่งเครื่องแบบเต็มยศ เช่น งานเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ โดยผู้ชายทั้งพลเรือน ตำรวจ และทหาร สวมเสื้อคอปิดแขนยาวสีขาว กระดุม 5 เม็ด กางเกงขายาวสีดำ นอกจากทหารอากาศให้สวมกางเกงขายาวสีเทา ส่วนทหารเรือสวมกางเกงสีขาว รองเท้าสีขาว ส่วนผู้หญิงสวมเสื้อนอกคอเบาะแขนยาวสีขาวแบบคอแหลม กระดุม 5 เม็ด หรือแบบคอป้าน กระดุม 3 เม็ด สวมทับเสื้อเชิ้ตสีขาวแขนยาว กระโปรงสีดำ โดยใช้ผ้าผูกคอสีดำ เงื่อนกลาสีทั้งชายและหญิงประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างๆ ยกเว้นไม่สวมสายสะพายและไม่สวมสายสร้อย หากมีเครื่องหมายอื่นเช่น ปีกกรม ให้ประดับได้เช่นกัน สำหรับการแต่งกายในโอกาสที่ราชการกำหนดให้แต่งไว้ทุกข์ให้ติดปลอกแขนดำที่ต้นแขนซ้าย

4.4.2.4 เครื่องแบบเต็มยศ

ใช้แต่งในงานพระราชพิธีเปิดสมัยประชุมรัฐสภา งานพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน งานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา งานพระราชพิธีฉัตรมงคล งานสโมสรสันนิบาตทำเนียบรัฐบาลโดยผู้ชายทั้งพลเรือน ตำรวจ ทหาร สวมเสื้อคอปิดแขนยาวสีขาวยาว กระดุม 5 เม็ด กางเกงขาวยาวสีดำ นอกจากทหารอากาศสวมกางเกงขาสั้นสีเทา ถือกะเป้ และถุงมือสีขาว ส่วนผู้หญิงสวมเสื้อนอก คอแบะ แขนยาวสีขาวยาวแบบคอแหลม กระดุม 5 เม็ด หรือแบบคอป้าน กระดุม 3 เม็ด สวมทับเสื้อเชิ้ตสีขาวแขนยาว สวมกระโปรงสีดำ และใช้ผ้าผูกคอสีดำ เงื่อนกลาสี ทั้งชายและหญิง ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และถ้าได้รับพระราชทานมากกว่าหนึ่งสาย ต้องประดับดาราของสายอื่นๆ ด้วย ผู้ยังมีได้รับพระราชทานสายสะพายให้ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์เท่าที่มี นอกจากนี้ ต้องประดับเหรียญที่ได้รับพระราชทานและมีสิทธิประกอบด้วย

ภาพที่ 20 การแต่งกายด้วยเครื่องแบบเต็มยศ

ที่มา : จารุพรรณ ทรัพย์ปรั่ง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 112

4.4.2.5 เครื่องแบบสโมสร

เป็นเครื่องแต่งกายแบบเต็มยศสำหรับเวลาค่ำ ใช้แต่งในงานเลี้ยงอาหารค่ำที่มีชาวต่างประเทศผู้มีเกียรติสูง หรือในงานพระราชทานเลี้ยงในพระราชสำนัก ตามปกติไม่แต่งก่อนเวลา 18.00 น. จะใช้แต่งในเวลากลางวันเป็นบางโอกาส เช่น งานเอกอัครราชทูตเข้าเฝ้าฯ ถวายสาส์นตราตั้ง หรือเข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น

เครื่องแบบสโมสรของข้าราชการชายที่กำหนดขึ้นมี 3 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 เหมือนเครื่องแบบเต็มยศ

แบบที่ 2 ใช้เสื้อสโมสรมีขาว เปิดอก ปาดเอว ประดับดุมโลหะที่ข้อมือข้างละ 3 ดุม และที่ระหว่างอกกับเอวข้างละ 3 ดุม สวมเสื้อกั๊กสีขาว และเสื้อเชิ้ตสีขาวอกแข็ง ข้อมือแข็ง คอเชิ้ตชั้นเดียว และปีกผีเสื้อ ผูกผ้าผูกคอสีดำเงื่อนหูกระต่ายในฤดูร้อนให้ใช้กางเกงสีขาวแทนสีดำ

แบบที่ 3 เหมือนแบบที่ 2 ต่างกันที่เสื้อเชิ้ตอกอ่อนสีขาว เสื้อกั๊กสีขาว ใช้ผ้าแพรสีเดียวกับกางเกงรัดเอวแทน ผ้าแพรมีขนาดกว้าง 12 ซม. ปลายทั้ง 2 ข้าง เรียวกว้าง 11 ซม. ที่ปลายมีขอเกี่ยวติดกันในขณะคาดทางด้านหลัง

ส่วนข้าราชการสตรีนั้น ไม่ได้มีการกำหนดเครื่องแบบสโมสรไว้เป็นการเฉพาะ โดยข้าราชการสตรีจะแต่งกายด้วยชุดไทยพระราชานิยมตามที่ระบุไว้ในบัตรเชิญ

4.4.3 การแต่งกายชุดสากล

ใช้สำหรับแต่งไปงานหรือออกงานสังคม ฯลฯ ของผู้ชาย โดยสวมเสื้อสูทคอเบาะ แขนยาวสีเดียวกับกางเกงขายาว สวมทับเสื้อเชิ้ตตัวในสีขาวหรือสีอื่นๆ ที่เหมาะแก่กาลเทศะ ใช้ผ้าผูกคอเงื่อนกลาสี (เนกไท) ถ้าประสงค์จะประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ก็ได้ คือ ประดับแพรแถบจีบเป็นวงกลมคล้ายลูกกระดุมให้ประดับที่รังดุมคอพับของเสื้อชั้นนอกเบื้องซ้าย ผู้ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์หลายตระกูล ให้ประดับตระกูลที่มีลำดับเกียรติสูงสุดตระกูลเดียว

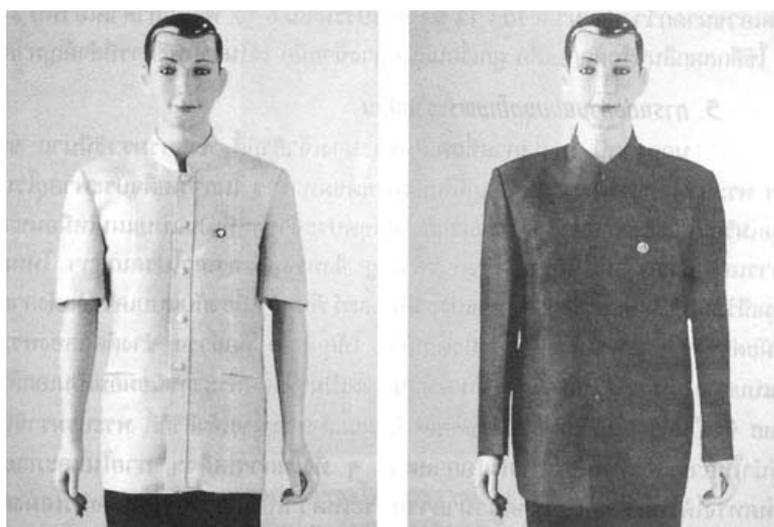
4.4.4 การแต่งกายแบบไทยชุดพระราชทาน

แต่เดิมชายไทยนิยมแต่งกายแบบสากลนิยมที่ได้รับแบบอย่างมาจากตะวันตกซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศหรือสภาพแวดล้อมของไทย เนื่องจากยังไม่มีเครื่องแต่งกายที่เป็นชุดประจำชาติ จนกระทั่งปลายปี พ.ศ. 2522 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ซึ่งทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ มีพระราชนิมิตแต่งกายแบบไทย เนื่องจากทรงเห็นว่าการแต่งกายแบบไทยเป็นการช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้สืบทอดไปถึงชนรุ่นหลังและช่วยเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาวไทยให้ปรากฏแก่ชนทุกชาติ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ช่างผู้ชำนาญของกรมศิลปากรศึกษาประวัติความเป็นมาและออกแบบเสื้อสำหรับผู้ชายไทยขึ้น โดยประยุกต์ให้เหมาะกับสมัยนิยม และใช้ผ้าไหมหรือผ้าฝ้ายทอพื้นเมืองในการตัดเย็บ เรียกกันว่า “ชุดพระราชทาน” ซึ่งมีแบบเสื้อที่ใช้กับชุดพระราชทาน 3 แบบคือ

แบบที่ 1 ชุดพระราชทานแขนสั้น ตัวเสื้อเข้ารูปเล็กน้อย ฝักอกตลอด คอเสื้อตั้ง สูงประมาณ 3.5 – 4 เซนติเมตร มีสาคกว้างประมาณ 3.5 เซนติเมตร ขลิบรอบคอและสาคอก และที่ปลายแขนซึ่งจะพับหรือไม้ก็ได้ ติดกระดุมหุ้มผ้าสีเดียวกับเสื้อ 5 เม็ด กระเป๋านจะมี หรือไม้ก็ได้แต่ถ้ามีต้องเป็นกระเป๋าคาดข้าง 1 กระเป๋า ส่วนด้านหลังมีกระเป๋าคาด 2 กระเป๋า อยู่สูงกว่ากระดุมเม็ดว่างสุดเล็กน้อย มีขลิบที่กระเป๋าคาด ชายเสื้อจะผ่าข้างที่ชายกันดิ่งก็ได้ มักใช้สีเรียบจาง ลวดลายสุภาพ ใช้ในโอกาสธรรมดาในการปฏิบัติงานหรือพิธีกลางวัน ส่วน กลางคืนอาจใช้สีเข้ม

แบบที่ 2 ชุดพระราชทานแขนยาวส่วนใหญ่เหมือนกับชุดพระราชทานแขนสั้นแต่ ตรงที่เป็นแขนยาวให้ตัดแบบเดียวกับเสื้อสากล มีขลิบที่ปลายแขนเสื้อ

แบบที่ 3 ชุดพระราชทานแขนยาวคาดเอว ตัวเสื้อเหมือนกับแบบที่ 2 แต่เพิ่มผ้า คาดเอวขนาดกว้างประมาณ 10 - 12 นิ้ว ยาวประมาณ 6 - 7 ฟุต เวลาคาดเอวพับ 3 หรือ 4 ทบ ใช้สีกลมกลืนหรือตัดกับเสื้อ ผูกเงื่อนแน่นทางซ้ายมือ

ภาพที่ 21 การแต่งกายชุดพระราชทานแขนสั้นและแขนยาว

ที่มา : จารุพรรณ ทวีทรัพย์ปรุง, การออกแบบเครื่องแต่งกาย, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543), 115

4.4.5 การแต่งกายแบบชุดไทยพระราชนิยม

นอกจากนี้ ในวโรกาสที่พระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จะโดยเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ในการเสด็จประพาสยุโรปและ สหรัฐอเมริกา มีพระราชดำริว่า ไทยเราจึงไม่มีชุดประจำชาติที่เป็นแบบแผนเหมือนชาติอื่น และการเสด็จประพาสครั้งนี้ก็เป็นราชการสำคัญ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมหลวงมนีรัตน์-

บุณนาค หรือผู้รู้ทางประวัติศาสตร์ ค้นคว้าเกี่ยวกับแบบเครื่องแต่งกายของไทยสมัยต่างๆ มาดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมจัดเป็นชุดไทยพระราชานิยมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย ซึ่งเป็นที่รู้จักไปทั่วโลกในเวลาต่อมา โดยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นผู้นำในการแต่งกายแบบไทยในโอกาสต่างๆ ทั้งในการเสด็จฯ ภายในและภายนอกประเทศทรงได้รับการยกย่องจากนานาชาติว่าประเทศไทยเป็นพระราชินีที่ทรงสิริโฉมงดงามและทรงฉลองพระองค์ได้สง่างามที่สุดพระองค์หนึ่งของโลก

พระองค์ทรงนำเอาผ้าทอพื้นเมืองของประชาชนในชนบท เช่น ผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ มาดัดเย็บเป็นฉลองพระองค์ ทำให้ผู้หญิงไทยจำนวนมากซึ่งมีความจงรักภักดีและเคารพเทิดทูนในพระองค์หันมานิยมแต่งกายแบบไทย เจริญรอยตามเบื้องยุคลบาท ผ้าทอพื้นเมืองจึงได้รับความนิยมน้อย่างแพร่หลาย ส่งผลให้ผู้หญิงไทยในชนบทซึ่งมีฝีมือในการทอผ้าจำนวนมาก มีงานทำและมีรายได้เพิ่มขึ้น สำหรับท้องถิ่นใดที่ยังไม่มีความรู้ในการทอผ้า แต่ประสงค์จะประกอบอาชีพทอผ้าเป็นรายได้เสริมของครอบครัว พระองค์ท่านก็มีเมตตาจัดหาครูผู้สอนไปทำการสอน รวมทั้งจัดหาตลาดที่จะจำหน่ายผ้าทอพื้นเมืองในต่างประเทศให้อีกด้วย

จึงอาจกล่าวได้ว่า ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 9 ชุดแต่งกายแบบไทยของผู้หญิง มีวิวัฒนาการอย่างมาก ทั้งในด้านความสวยงามของการออกแบบ ความประณีตในการตัดเย็บ และการเลือกใช้ผ้า และมีความหลากหลายของแบบขึ้นมากกว่าแต่ก่อน

การแต่งกายของคนไทยในยุคปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนในเมืองได้รับอิทธิพลด้านการแต่งกายจากวัฒนธรรมตะวันตก แต่ตามชนบทหรือกลุ่มระดับชนชั้นพื้นบ้านพบว่า ยังมีการแต่งกายแบบไทย หรือแบบท้องถิ่นของตนหลงเหลืออยู่ เช่น การนุ่งผ้าถุงโจงกระเบน การห่มผ้าแถบ การใส่เสื้อหม้อฮ่อมของชาวภาคเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ การใช้ผ้าขาวม้าเคียนเอว เป็นต้น

จากการขอมูลดังที่กล่าวมานั้น ลักษณะการแต่งกายโดยภาพรวมของคนไทยจะสังเกตได้ว่า มีเปลี่ยนแปลงรูปแบบเครื่องแต่งกายไปตามสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและผันแปรไปในสังคม โดยเฉพาะมีการรับเอาวัฒนธรรมทางด้านการแต่งกายของผู้คนในชาติสังคมอื่นที่เห็นว่าดีมาบ้าง แต่ก็เป็นการรับมาประยุกต์ใช้เท่าที่เหมาะสมกับสังคมและภูมิอากาศแบบไทยเรา จะเป็นรับเอามาเป็นแบบเครื่องแต่งกาย ในกรณีที่จะต้องแต่งเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากนานาชาติหรือประเทศ หรือในกรณีวัยรุ่นที่แต่งเพื่อความเป็นแฟชั่น โก้เก๋หรือต้องการให้คนอื่นมองว่าเป็นคนที่ทันสมัยเท่านั้น แต่คนส่วนใหญ่ในสังคมชนบทยังคงแต่งกายแบบไทยเน้นความเรียบง่ายและ

ประหัตเหมือนกับการแต่งกายของคนไทยโบราณ จึงอาจกล่าวได้ว่า คนไทยยังคงธำรงรักษาเอกลักษณ์ด้านการแต่งกายตามวัฒนธรรมของคนในชาติไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

บทที่ 3

ลักษณะการใช้สอยและบทบาทของสิ่งห่อหุ้มร่างกาย

1. บทบาทและประโยชน์ใช้สอยของเครื่องแต่งกายในบริบททางสังคม

ตลอดทั้งประวัติศาสตร์ มนุษย์ใช้การนุ่งห่มเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายหลายอย่าง นุ่งห่มเพื่อแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างเพศ เพื่อบอกอายุ อาชีพ ไซด์ แต่งงาน ฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจของสมาชิกในกลุ่ม และบอกบทบาททางสังคมอื่นๆ ซึ่งสามารถแยกออกได้ดังนี้

1.1 เครื่องกำหนดความแตกต่างระหว่างเพศ

เครื่องแต่งกายมีมิติหนึ่งที่สำคัญที่สุดในแทบทุกสังคม คือ ประเพณีได้บัญญัติให้ลักษณะเครื่องแต่งกายของผู้หญิงกับผู้ชายต้องแตกต่างกัน ความแตกต่างข้อนี้เป็นผลมาจากทัศนคติทางประเพณีที่กำหนดให้แต่ละเพศมีบทบาททางสังคมแตกต่างกัน แต่ก็ไม่มีการปฏิบัติที่เป็นสากลพอที่จะยึดถือเป็นรูปแบบเฉพาะของเครื่องแต่งกายในแต่ละเพศได้ สิ่งที่ดีว่าเป็นความเหมาะสม อาจแตกต่างกันออกไปจากอารยธรรมหนึ่งหรือศตวรรษหนึ่ง ไปสู่อีกอารยธรรมหนึ่งหรือศตวรรษหนึ่ง ในยุโรปตะวันตกเป็นต้น อาทิ นับตั้งแต่ปลายยุคกลางจนกระทั่งถึงศตวรรษที่ยี่สิบ เสื้อผ้าแบบกระโปรง (ยกเว้นสองสามอย่าง เช่น กระโปรงสั้นพับจีบ (Kilts) ถือกันว่าเป็นเครื่องแต่งกายสตรี ผ้าปิดสะโพก หรือกางเกง (Breeches / บริชเชส) ถือว่าเป็นเครื่องแต่งกายบุรุษ

ภาพที่ 22 แสดงบทบาทเครื่องแต่งกายที่กำหนดเรื่องราวความแตกต่างระหว่างเพศ

ที่มา : Spouted, 2006. [Fasion NY](http://www.fasion.ny.com) [Online], Accessed 15 September 2006 Available from <http://www.thecoolhunter.net/html>

1.2 เครื่องกำหนดอายุ

บางครั้งคนเราใช้เครื่องนุ่งห่มมากำหนดช่วงการเปลี่ยนแปลงอายุ เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงจะแต่งกายเหมือนกันในช่วงปีแรกๆ แต่พอถึงวัยหนึ่งจะใช้เครื่องแต่งกายที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป ในประเทศอังกฤษสมัยเรอเนอส์ของชัวร์จะมีการเฉลิมฉลองเมื่อเด็กมีอายุครบวัยหนึ่ง เรียกว่า “พิธีสวมกางเกง” (Breeching) อันเป็นพิธีที่จัดขึ้นเมื่อเด็กผู้ชายได้รับกางเกงตัวแรก ตออยู่ประมาณห้าหรือหกขวบ การทำให้เห็นความแตกต่างด้วยอายุ ดังเช่นตัวอย่างที่กล่าวมามักจะเป็นลักษณะของการยอมรับกันไปเองในสังคมส่วนใหญ่มากกว่าจะเป็นพิธีการ ตลอดศตวรรษที่สิบเก้าเป็นอาทิ เด็กผู้หญิงแรกนุ่งจะสวมชุดสั้นกว่าชุดของผู้หญิงที่โตเป็นสาวแล้ว ส่วนผู้ชายในช่วงปี ค.ศ. 1920 และ 1930 การสวมกางเกงขาสั้นรัดเข่า (Knickers) เป็นเครื่องหมายบอกพัฒนาการระหว่างวัยเด็กกับชีวิตผู้ใหญ่

ภาพที่ 23 แสดงบทบาทเครื่องแต่งกายที่กำหนดบทบาทของอายุวัยเด็ก

ที่มา : Stuurman, 2006. Clothesvirie [Online], Accessed 19 September 2006 Available from <http://www.clothesvirie.com/25host.html>

ภาพที่ 24 แสดงบทบาทเครื่องแต่งกายที่กำหนดบทบาทของอายุวัยผู้ใหญ่

ที่มา : Seta, 2006. Fasionweek [Online], Accessed 16 September 2006 Available from <http://www.coolhunter.com/adult128.html>

1.3 เครื่องกำหนดสถานภาพ

โดยปกติสถานภาพทางอาชีพจะกำหนดกันด้วยเครื่องแบบ หรือเครื่องแต่งกาย สไตส์เฉพาะตัว แม้กระทั่งทุกวันนี้ เมื่อนักกฎหมายไปปรากฏตัวที่ศาลจะสวมชุดเครื่องแต่งกาย ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ ตำรวจ พนักงานดับเพลิง บุรุษไปรษณีย์ และนักบวช เป็นตัวอย่างกลุ่ม คนที่ใช้เครื่องแต่งกาย เพื่อระบุว่าตัวเองเป็นสมาชิกอยู่ในวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่ง บางครั้ง เครื่องแบบที่สวมใส่กันยังใช้ประโยชน์ในการทำงานอีกด้วย เช่น ชุดกันน้ำและหมวกป้องกันของ พนักงานดับเพลิง หรือหมวกกันกระแทกของพนักงานก่อสร้าง

เครื่องแต่งกายที่กำหนดลักษณะทางอาชีพไม่ได้จำกัดอยู่แต่ “ชุดเครื่องแบบ” (Uniform) เสมอไป นับเป็นเวลาหลายปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี ค.ศ. 2000 ผู้ชายที่เป็น ลูกจ้างธนาคารจะต้องสวมเสื้อเชิ้ตสีขาวพร้อมเสื้อนอกและเนกไท่ไปทำงาน เพราะธนาคารไม่ อนุญาตให้สวมเสื้อเชิ้ตสีอื่น

ภาพที่ 25 แสดงบทบาทเครื่องแต่งกายที่กำหนดบทบาททางสถานภาพ

ที่มา : Stuurman, 2006. Clothesvirie [Online], accessed 19 September 2006 Available from <http://www.clothesvirie.com/25host.htm>

สถานภาพชีวิตคู่ในสังคมตะวันตกอาจเห็นชัดจากธรรมเนียมการแต่งกาย แหวนที่ สวมอยู่ที่นิ้วหนึ่งนิ้วใดโดยเฉพาะอาจหมายถึงการแต่งงานในหมู่ชาวเอมิช (กลุ่มผู้นับถือศาสนา นิิกายหนึ่งในสหรัฐอเมริกา) ผู้ชายที่แต่งงานแล้วจะไว้เครา ในขณะที่ผู้ชายโสดจะไม่มีเครา การ

คลุมผมของผู้หญิงที่แต่งงานแล้วเป็นธรรมเนียมที่คงอยู่หลายศตวรรษ ในขณะที่ผู้หญิงโสดจะสามารถไปไหนมาไหนได้โดยไม่ต้องมีผ้าคลุมศีรษะ

ในบางวัฒนธรรมหรือในประวัติศาสตร์บางยุค มีการจำกัดเครื่องนุ่งห่มบางประเภทไว้ให้ใช้กันแต่บุคคลที่มีตำแหน่ง ฐานะทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจ อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะ ข้อบังคับข้อนี้บางครั้งถึงกับบัญญัติขึ้นเป็นกฎหมายควบคุมการใช้จ่าย หรือค่าใช้จ่าย ในส่วนของสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น เครื่องนุ่งห่มและเครื่องตกแต่งบ้าน ในระหว่างศตวรรษที่สิบสี่ในประเทศอังกฤษ บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคนรับใช้ผู้หญิงจะต้องใช้จ่ายในส่วนของเครื่องนุ่งห่มอย่างจำกัด และไม่ได้รับอนุญาตให้สวมใส่สิ่งของที่ทำจากทอง เงิน ผ้าลูกไม้ หรือผ้าไหมในกรุงโรมสมัยโบราณ ประชาชนผู้ชายเท่านั้นที่มีสิทธิสวมชุดที่เรียกว่า “โตก้า” (Toga) เสื้อผ้าชุดนี้ เป็นเครื่องหมายบอกสถานภาพทางสังคมและการเมือง

1.4 เครื่องหมายสมาชิกในกลุ่ม

เครื่องแต่งกายยังใช้เพื่อระบุสังกัดของผู้สวมใส่ บางครั้งเครื่องหมายบอกกลุ่มจะอยู่ในรูปของเครื่องแบบ หรือเครื่องหมายบอกตำแหน่งที่นำมาใช้อย่างเป็นทางการ อยู่ในกลุ่มและใช้กันแต่เฉพาะสมาชิกเท่านั้น เหมือนดังเครื่องแบบในกลุ่มภราดรภาพ เช่น สมาชิกในกลุ่มลัทธิศักดิ์สิทธิ์สาวก หรือกลุ่มทางศาสนา ในบางช่วงเวลา เครื่องหมายของกลุ่มจะอยู่ในรูปของเครื่องแบบที่ไม่เป็นทางการ ดังเช่นที่เห็นอยู่ในกลุ่มเด็กหนุ่มสาว หรือ ชุดซูด (Zoot Suits) ซึ่งประกอบด้วยกางเกงรัดกันและเสื้อชายบาน ที่เด็กหนุ่มสาวใช้กันในตอนต้น ๆ ช่วงปี ค.ศ. 1940

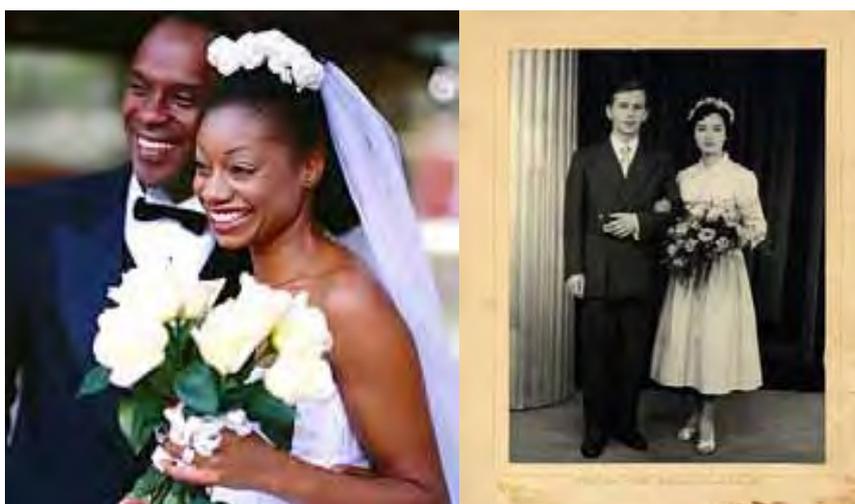

ภาพที่ 26 แสดงบทบาทเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการบอกสมาชิกในกลุ่ม

ที่มา : Jhony Jo, 2006. [Flicker_jhony](http://www.flicker.com/we1gb2.html) [Online], Accessed 19 September 2006 Available from <http://www.flicker.com/we1gb2.html>

1.5 เครื่องนุ่งห่มที่ใช้ในการเฉลิมฉลอง

การเฉลิมฉลองเป็นส่วนสำคัญอยู่ในแทบทุกชุมชนและทุกกลุ่มสังคม รูปแบบเครื่องแต่งกายที่กำหนดขึ้น นับเป็นส่วนสำคัญซึ่งถือเป็นเรื่องปกติในการเฉลิมฉลองนั้นๆ นักสังคมวิทยา กล่าวถึงพิธีกรรมในการเฉลิมฉลองว่าเป็นชีวิตที่ก้าวจากสถานภาพหนึ่งไปสู่อีกสถานภาพหนึ่ง พิธีนี้โดยปกติต้องอาศัยการสวมใส่เสื้อผ้าที่กำหนดขึ้นใหม่ ชุดเครื่องแต่งกายเฉพาะ ซึ่งถือกันว่าเป็นความเหมาะสมอย่างหนึ่ง เช่น ชุดสำหรับพิธีแต่งงาน ชุดสำหรับพิธีจุ่มน้ำศักดิ์สิทธิ์ ชุดสำหรับพิธีศพ ชุดเพื่อบอกความอาลัยอาวรณ์ และชุดเพื่อฉลองความสำเร็จ การเฉลิมฉลองอื่นๆ ที่นำมาใช้เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคม เรียกว่า พิธีกรรมรำลึก อาจต้องใช้การนุ่งห่มพิเศษ ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการเฉลิมฉลองการจัดตั้งเมืองครบรอบหนึ่งหรือสองร้อยปี ชาวเมืองอาจจะสวมเครื่องแต่งกายแบบเดียวกับสมัยที่กำลังจัดตั้งเมืองใหม่ ๆ คนเราจะดำเนินช่วงสำคัญของชีวิตควบคู่ไปกับการสวมเครื่องแต่งกายที่กำหนดอยู่ในพิธีกรรมของวัฒนธรรมนั้น

ภาพที่ 27 แสดงบทบาทเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการเฉลิมฉลอง

ที่มา : Alan, 2006. Flicker_mar [Online], accessed 19 September 2006 Available from <http://www.flicker.com/mgk1ny25.html>

1.6 เครื่องเสริมสร้างความเย้ายวนทางเพศ

เครื่องนุ่งห่มยังเป็นเครื่องเสริมสร้างความเย้ายวนทางเพศของแต่ละคนในบางวัฒนธรรม ประโยชน์ในแง่นี้ค่อนข้างจะมีความชัดเจน ด้วยการนุ่งห่มที่ดึงความสนใจไปที่เด้านมของผู้หญิง หรือที่อวัยวะเพศของผู้ชาย ในหลายยุคหลายสมัย ผู้หญิงนิยมเสริมหมอนรองเข้าไปใน

เครื่องแต่งกายเพื่อให้หน้าอกดูใหญ่ขึ้น หรือไม่ก็สวมเครื่องแต่งกายที่ให้ขอบของคอเสื้อดึงสายตาลงมาหาเต้านม มีการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายเน้นที่สะเอว สะโพก และเรียวกา นักประวัติศาสตร์ศิลปะเครื่องแต่งกายหลายราย เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงแฟชั่นเครื่องแต่งกายของผู้หญิงนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนจุดกระสัน ผู้หญิงพบว่าส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ใช้ย้วยวนผู้ชายนั้น ให้ผลไม่เท่ากัน ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้ชายเกิดความจำกับการได้เห็นเต้านม บริเวณส่วนนี้ก็จะหมดความน่าสนใจ และไม่มีอำนาจที่จะกระตุ้นผู้ชายให้ตื่นเต้นได้สัก บริเวณส่วนนั้นก็จะถูกปิด และยกส่วนอื่น เช่น บั้นท้าย มาเน้นแทน ความเย้ายวนทางเพศอาจแฝงอยู่ในแง่มุมอื่นของเครื่องแต่งกายผู้ชายในสังคมตะวันตกส่วนใหญ่ถือว่า เครื่องแต่งกายที่ทำให้ผู้หญิงดูค่อนข้างมีอันจะกิน และดูเป็นผู้ประสบความสำเร็จ จะมีความเย้ายวนทางเพศ

จากประเด็นเรื่องบทบาทและประโยชน์ใช้สอยของเครื่องแต่งกาย ทำให้สรุปได้ว่าเครื่องแต่งกายเป็นสื่ออย่างหนึ่งในการสื่อสาร เป็นเสมือนภาษาไปเป็นสิ่งที่บอกกล่าวให้เห็นบางสิ่งบางอย่างในการจัดองค์กรของสังคม เครื่องแต่งกายจะเผยให้เห็นถึงการแยกหมู่เหล่าทางสังคมในชุมชนนั้น และเป็นสิ่งที่ทำให้เห็นชัดว่าชนในสังคมนั้นๆยึดถือการจัดชั้นชั้นทางสังคมและเศรษฐกิจ อย่างเหนียวแน่น หรือเป็นชุมชนที่ไม่มีชนชั้น ตัวอย่างเช่น ผู้นำทางการเมืองชนเผ่าอะชานติ(Achanti)ในอัฟริกาจะสวมเครื่องแต่งกายเพื่อสื่อให้เห็นว่าตนมีสถานพิเศษ พลเมืองใดที่บังอาจสวมเสื้อผ้าเช่นเดียวกันจะถูกประหารชีวิต เป็นต้น การแสดงออกของสิ่งห่อหุ้มในแง่ของงานสถาปัตยกรรมก็เช่นเดียวกันการสร้างความหมายทางบทบาทนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญต่อความเข้าใจ ซึ่งการสื่อถึงบทบาทนั้นไม่สามารถมีการอธิบายความไม่เข้าใจแก่ผู้รับรู้บุคคลเดียวได้เสมอไป ต้องผ่านความเข้าใจความหมายในระดับสังคมเพื่อให้เกิดข้อมูลที่ยอมรับได้ และเรียบเรียงไว้อย่างเป็นลำดับ และเป็นระเบียบอย่างชัดเจนเหมาะสม สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาใจความได้โดยง่ายต่อการรับรู้และเข้าใจ ด้วยวิธีที่กระชับที่สุด ซึ่งการสร้างสิ่งปกคลุมให้เข้าใจวาระและหน้าที่ของพื้นที่การใช้นั้นอาจต้องมีการใช้หลักการอย่างอื่นเข้ามาช่วยในการวางแผนคิดสถาปัตยกรรมอีกเช่นกัน

ภาพที่ 28 แสดงเครื่องแต่งกายเผ่าอะชานติ

ที่มา : Jodra, Serge. Reproduction interdite [Online], Accessed 15 September 2006

Available from <http://www.cosmovisions.com/ChronoCoteOrGhana.html>

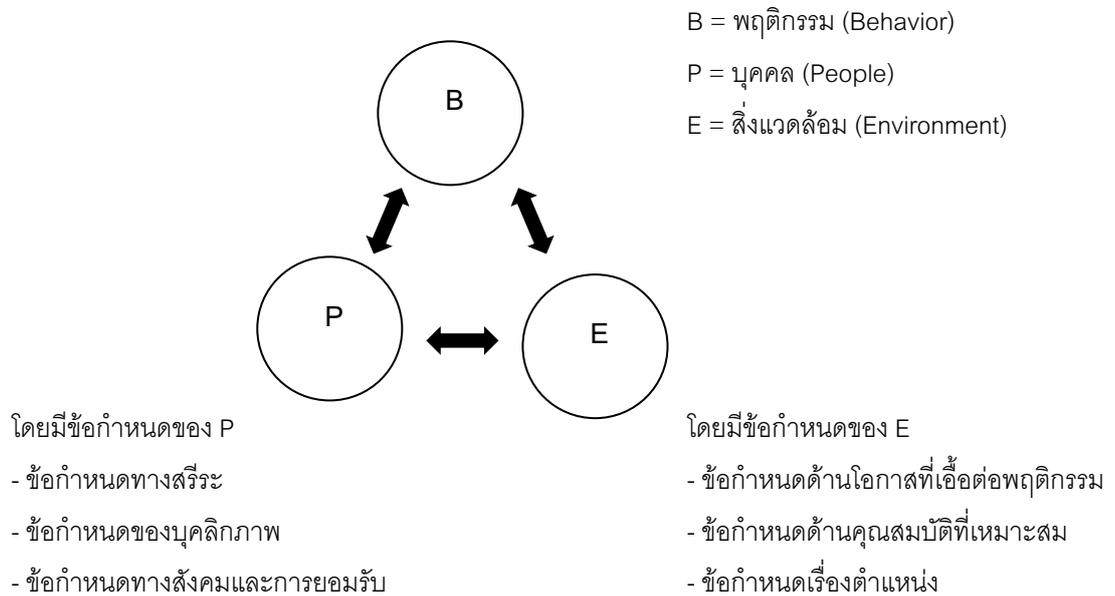
2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกาย

ในการที่จะเข้าใจถึงเหตุผลที่บุคคลเลือกใช้เครื่องแต่งกายเพื่อสร้างสิ่งห่อหุ้มร่างกายนั้นจำเป็นที่จะต้องหยิบยกทฤษฎีทางด้านพฤติกรรมมนุษย์และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาอธิบายให้เห็นถึงการใช้อย่างที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งในที่นี้จะเลือกอธิบายเฉพาะทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับบทบาทและประโยชน์ใช้สอยของเครื่องแต่งกายที่กล่าวมาแล้วเป็นหลัก

พฤติกรรมของมนุษย์แบ่งออกกว้างๆ ออกเป็นสองอย่าง คือ พฤติกรรมภายในและพฤติกรรมภายนอก

พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) เป็นพฤติกรรมที่คนอื่นไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง

พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) เป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นสามารถสังเกตเห็นได้แก่ กิริยา อาการต่างๆ ที่ร่างกายแสดงออก

แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรม

การใช้สิ่งห่อหุ้มหรือเครื่องแต่งกายเพื่อป้องกันอันตรายและเพื่อปกป้องบทบาทหน้าที่ถือเป็นพฤติกรรมภายนอก การศึกษาสิ่งห่อหุ้มร่างกายจึงเป็นการศึกษาพฤติกรรมภายนอกตามแนวทางของนักจิตวิทยา ซึ่งมี 2 วิธี คือ การสังเกตภายใน (Introspection) และวิธีพฤติกรรมนิยม (Behavioristics)

1. วิธีสังเกตภายใน หมายถึง การกระทำโดยให้เจ้าตัวสังเกตพฤติกรรมภายในจิตใจของตนเองเป็นอย่างไร รู้สึกอย่างไร รับรู้อย่างไร ตลอดจนแสดงออกทางการแต่งกายอย่างไรได้บ้าง ฯลฯ ซึ่งวิธีดังกล่าวมีข้อจำกัดด้านข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงมากนัก จึงต้องมีกรณีศึกษาอื่นๆเพื่อประกอบอีกจำนวนมาก

2. วิธีพฤติกรรมนิยม หมายถึง การมุ่งสังเกตพฤติกรรมภายนอก นักจิตวิทยาได้ใช้ข้อนี้ลงความเห็นเป็นการสรุปเชิง สันนิษฐาน (Infer) ว่าพฤติกรรมภายในนั้นเป็นอย่างไร

ในการศึกษาสิ่งห่อหุ้มร่างกาย ใช้วิธีพฤติกรรมนิยมมากกว่าวิธีสังเกตภายใน เนื่องจากสามารถสังเกตได้โดยตรง ผ่านการแสดงออกด้านเครื่องแต่งกาย ในขั้นตอนการศึกษาครั้งนี้จะนำเสนอให้เห็นถึงแนวทศนะของกลุ่มจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

2.1 แนวทศนะจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

นักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมเน้นศึกษาเฉพาะ "พฤติกรรมที่สังเกตได้" ซึ่งได้แก่ พฤติกรรมภายนอก โดยเชื่อว่าเราจะทราบถึงเรื่องราวของภายในที่เป็นผลให้เกิดการแสดงออกโดย ศึกษาจากพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะมุ่งเน้นไปที่การแสดงออกผ่านเครื่องแต่งกายเป็นหลัก

ความเชื่อของกลุ่มพฤติกรรมนิยม คือ พฤติกรรมทุกอย่างจะต้องมีสาเหตุพฤติกรรม เป็นการตอบสนองบุคคลต่อสิ่งเร้า มุ่งศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองซึ่งแยกย่อยไปได้เป็น 2 แนวคิด คือ แนวคิดของทฤษฎีที่ว่าด้วยการกำหนดเงื่อนไข (The Conditioning theory) ทฤษฎีที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ต่อเนื่อง (The Connectioning theory) ทฤษฎีที่ว่าด้วยการกำหนด เงื่อนไข เชื่อว่าสิ่งเร้าสิ่งหนึ่ง เมื่อไม่สามารถทำให้เกิดพฤติกรรมที่ต้องการ ต้องหาสิ่งเร้าอื่นที่เหมาะสมเข้าคู่ เพื่อทำให้เกิด พฤติกรรมนั้น ส่วนทฤษฎีที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ต่อเนื่อง เชื่อว่าการตอบสนองหรือการกระทำใดก็ตามเมื่อได้ผลเป็นที่น่าพอใจ และ แก้ปัญหาได้ บุคคลจะจำการตอบสนองหรือการกระทำนั้นๆ ไปใช้ในสถานการณ์อื่นที่คล้ายสถานการณ์เดิมอีก

แนวคิดและทฤษฎีจากนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมเป็นแนวทางในการพัฒนาและควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในแง่มุมต่างๆ โดยใช้สิ่งเร้าที่เลือกสรรแล้วมาเป็นตัวกำหนด พฤติกรรม ซึ่งกลุ่มพฤติกรรมนิยมเชื่อว่า เราสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของ บุคคลได้โดยใช้สิ่งเร้าที่บุคคลต้องการมากำหนดการกระทำ

2.2 อารมณ์กับสิ่งหล่อหุ้มร่างกายเมื่อมองผ่านจากแนวคิดของทฤษฎีจิตวิเคราะห์

อารมณ์และความคิดสร้างสรรค์มีความเกี่ยวข้องกันอย่างยิ่ง เพราะการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เป็นปฐมฐานของการเกิดเขาวงกตปัญญา นั้นมีพัฒนาการตามวัย หากประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคลสุขสมหวัง เป็นไปตามที่ประสงค์ก็จะก่อให้เกิดความร่าเริง เบิกบาน แจ่มใส มีความคาดหวัง มองโลกในแง่ ดี เชื่อใจและไว้วางใจผู้คน สำนึกเมตตาทุกสิ่งมีความหมาย อ่อนโยน เชื่อมมั่นว่าทุกสิ่งทุกอย่าง ตนเองควบคุมได้ มั่นใจในความสามารถของตนเอง รู้คุณค่าของตนเอง เกิดความรู้สึกนับถือตนเอง มีจินตนาการสร้างสรรค์สามารถคิดค้นริเริ่มสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ได้ ตรงกันข้ามกับประสบการณ์ที่ไม่สมหวังที่ย่อม ก่อให้เกิดความรู้สึกท้อแท้ หม่นหมองใจ มีทัศนคติ มองโลกในแง่ร้าย ที่เป็นเช่น นี้เพราะมนุษย์มีแรงกระตุ้นทางอารมณ์เป็น ตัวเร่งจูงใจให้เกิดความรู้สึกเป็นการรับรู้ และตอบสนองทางใดทางหนึ่งต่อสิ่งเร้ารอบตัว อารมณ์และ ความคิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดสร้างสรรค์จึงทำงานอย่างประสานใกล้ชิดกัน เพราะมนุษย์เป็น สิ่งมีชีวิตที่มีสมองและมีแรงกระตุ้นของสมองเป็นตัวเร่งให้เกิดความคิด

2.2.1 ประเภทของอารมณ์

มนุษย์มีความแตกต่างระหว่างบุคคล บริบทของอารมณ์นับว่าเป็นคุณลักษณะที่ปัจเจกบุคคล มีอารมณ์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตแตกต่างกันออกไปด้วย อารมณ์เป็นปัจจัยที่แทรกอยู่ในชีวิต เป็นพลังแห่งชีวิต ที่กำกับเราในทุกๆ กิริยาอาการทุกการกระทำทุกเพศทุกวัย ทุกเวลาและสถานที่ อารมณ์เป็นรสชาติของชีวิต เป็น ส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ ที่มีมิติในตัวของมันเอง กำเนิดของอารมณ์จึงมาจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและ ภายนอกที่มากระทบโดยอาศัยประสบการณ์ ความรู้ และความเข้าใจแต่เดิมหากกล่าวโดยรวมประเภทของอารมณ์สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท กล่าวคือ

1. อารมณ์ที่พึงปรารถนา หมายถึง อารมณ์ทางบวก ที่สร้างความรู้สึกที่ ดีก่อเกิดความสุขให้ประโยชน์แก่บุคคลและผู้ใกล้ชิด เพราะในขณะที่บุคคลรู้สึก มีอารมณ์หรือมี ความรู้สึกที่ดี ร่างกายก็จะมี การหลั่ง สารแห่งความสุขหรือ สารเอนโดฟิน (Endorphine) ที่เสมือนเป็นโอสถทิพย์ เป็นวัคซีนใจให้แก่บุคคล อารมณ์ชนิดนี้ ได้แก่ อารมณ์รื่นเริง เบิกบาน ชื่นมื่น แจ่มใส พอใจ อิ่มอกอิ่มใจ สนุกสนาน อารมณ์ขัน สมหวัง ยินดีปรีดา ปลอดภัย ภาคภูมิใจ เป็นต้น

2. อารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์ หมายถึง อารมณ์ ทางลบไม่เป็นที่พึงปรารถนา ให้โทษต่อร่างกายและ จิตใจ ก่อให้เกิดทุกข์ เพราะขณะที่เกิดอารมณ์ลักษณะนี้ ร่างกายก็จะมี การหลั่ง สารที่ทำลายเซลล์ ก่อให้เกิด ความเจ็บป่วยและหากบุคคลมีอารมณ์ลบบ่อยๆ ก็เกิดการสั่งสมทำให้เกิดความเครียด มากๆ เข้าก็จะส่งผลให้ การทำงานของร่างกายเปลี่ยนแปลง เช่น เกิดความเจ็บป่วย อารมณ์ชนิด นี้ ได้แก่ อารมณ์ วิตกกังวล เศร้า หม่นหมอง ทุกข์ หวาดผวา ว้าวุ่นใจ เจ็บปวด อิจฉาริษยา อาฆาต อารมณ์ขมขื่นใจ แค้นใจ ซิงซัง รันทด อารมณ์โกรธ อึดอัดใจ เปื่อหน่าย สับสน เป็นต้น

อารมณ์เป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเคลื่อนไหวของชีวิต ทั้งนี้เพราะเมื่อบุคคลมีอารมณ์ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ลักษณะใดก็ตาม อารมณ์ก็จะเป็นพลังเร้าและแรงจูงใจ กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมมุ่งสู่เป้าหมาย ด้วยเหตุเองอารมณ์จึงเป็นเครื่องแสดงแก่นแท้ของบุคคลที่มีลักษณะเฉพาะตน มนุษย์ทุกคนมีความแปรปรวนของจิตใจและความรู้สึก มีความหวั่นไหว ของอารมณ์หลากหลายแตกต่างกันไปไม่เท่ากัน เช่น บางคนอาจจะร้องไห้เมื่อเศร้า บางคนร้องไห้เมื่อกลัว บางคนร้องไห้เมื่อโกรธ แต่อีกหลายคนอาจจะร้องไห้ เมื่อเกิดความซาบซึ้งใจ นอกจากนี้บางคนเมื่อเผชิญ ปัญหาอาจจะหลีกเลี่ยง แต่ในขณะที่บางคนหลีกเลี่ยง อารมณ์จึงเป็นลักษณะอัตนัย (Subjective) ทว่ามีกร แสดงออกที่เป็นปรนัย (Objective) ที่สามารถบันทึกศึกษาได้ในบางครั้ง

อารมณ์จึงอาจเป็นองค์ประกอบหนึ่งซึ่งเป็นพฤติกรรมภายใน ที่มีผลต่อการเลือกสรรการใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายโดยผ่านพฤติกรรมภายนอกในลักษณะการใช้เครื่องแต่งกายบ่งบอกถึงอารมณ์ของบุคคลนั้นในช่วงเวลาหนึ่ง โดยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของสิ่งรอบกาย ผู้คน สถาปัตยกรรม ที่ซึ่งเป็นสิ่งเร้านั่นเอง

3. ข้อสรุปเชิงความสัมพันธ์ของสิ่งห่อหุ้มร่างกายกับกิจกรรมและที่ว่างในสังคม

หากมองถึงคุณค่าบทบาทของการใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายโดยผ่านเครื่องแต่งกายของบุคคล เราจะเห็นได้ว่า บุคคลจะสร้างความสัมพันธ์ที่สื่อถึงอารมณ์กับสถานที่และความสัมพันธ์ของพื้นที่กับกิจกรรมรอบข้างโดยผ่านการแสดงออกทางเครื่องแต่งกายของบุคคล เช่น บุคคลมักจะคำนึงถึงบทบาทของตนและเลือกสรรเครื่องแต่งกายที่จะแสดงออกถึงความสัมพันธ์ทางบทบาทของตนผ่านเครื่องแต่งกายกับพื้นที่ข้างหน้าที่ที่เขาจะไป หรือ เราเห็นเครื่องแต่งกายของบุคคลหนึ่งแล้วเราสามารถโยงความสัมพันธ์ของพื้นที่ของบุคคลกับพื้นที่ของบุคคลในสังคมได้เป็นต้น โดยเราสามารถวิเคราะห์และคำนึงถึงขอบเขตและวาระการใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายกับพื้นที่ทางสถาปัตยกรรมของบุคคลเป็นภาพรวมได้ ดังนี้

ความเหมาะสมกับสถานที่

ความสัมพันธ์ของวันและเวลา

สัมพันธ์กับหน้าที่และบทบาทของบุคคล

3.1 ความเหมาะสมกับสถานที่

การอยู่ร่วมกันภายในสังคมมนุษย์ เรามีหลักหรือกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อบังคับในการสร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์อยู่ ซึ่งถูกเข้าใจและยึดถือปฏิบัติกันจากสังคมมนุษย์กลุ่มหนึ่งจนกลายเป็นวัฒนธรรมหรือประเพณีในการเข้าสังคมของแต่ละพื้นที่และแต่ละกลุ่มเชื้อชาติในที่สุด ซึ่งก็จะมี ความแตกต่างกันไป หรือบางทีก็จะมี การรับเอาวัฒนธรรมจากที่อื่นเข้ามา เป็นต้น

การใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายในการแสดงออกกับการเข้าสังคมเพื่อให้เกิดการยอมรับกันในกลุ่มมนุษย์จึงมีเรื่องของความเหมาะสมที่จะต้องคำนึงและเกี่ยวข้องกับพื้นที่กิจกรรมและสถาปัตยกรรมอยู่เสมอ เพื่อให้สื่อถึงองค์ประกอบโดยรวมของกิจกรรมนั้นๆ ได้ เช่น ในพิธีงานศพ ซึ่งเป็นกิจกรรมหรือสถานการณ์หนึ่งในสังคมที่เราเห็นได้ชัดเจนถึงความสัมพันธ์ในข้อนี้ ซึ่งเราจะโยงความสัมพันธ์ของสิ่งห่อหุ้มกับสถานที่ได้ และสามารถแสดงถึงอารมณ์ในช่วงเวลานั้นได้ หรือยามที่เราไปเที่ยวทะเลหรือต้องการจะผ่อนคลายกับสถานที่ทางธรรมชาติ ความเหมาะสมในการเตรียมเครื่องแต่งกายที่เราจะไปสร้างความสัมพันธ์กับพื้นที่ (ทะเล ป่าไม้ ขุนเขา) ก็เห็นได้ชัดเจน

เสื้อผ้าที่ดูผ่อนคลาย โทนสีที่ใกล้เคียงกับธรรมชาตินั้นๆ ถูกนำมาเตรียมเพื่อเดินทางไปกับเรา ในครั้งนี้แน่นอน ซึ่งเราคงไม่เตรียมชุดที่เครื่องเครียดหรือแลดูทางการ ไปเที่ยวในครั้งนี้เป็นแน่ เป็นต้น

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า ความเหมาะสมของพื้นที่กิจกรรม สถาปัตยกรรม หรือ บรรยากาศของเหตุการณ์ มีความสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผลกันกับการเลือกใช้อุปกรณ์ร่างกายในการแสดงออกของสังคมมนุษย์

3.2 ความสัมพันธ์ของวันและเวลา

ในการดำรงชีวิตประจำวัน เรามักจะคำนึงถึงวาระและโอกาส ในการสร้างความสัมพันธ์ในการเลือกสรรสิ่งหรือร่างกาย หรือเครื่องแต่งกายมาประกอบกัน เพื่อให้เข้ากับภาวะของบุคคลนั้นๆ โดยมนุษย์จะโยงความสัมพันธ์ของการดำเนินชีวิตใน 1 วัน ออกมาเป็นภาพ และเลือกสรร ชุดเครื่องแต่งกายที่เหมาะสมไปกับวันและเวลานั้นๆ โดยขึ้นอยู่กับ วาระของสังคม ในช่วงนั้น และเกี่ยวโยงไปถึงว่า เราจะไปสัมพันธ์กับพื้นที่หรืออาคารสถาปัตยกรรมใดบ้าง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับช่วงเวลาในการเกิดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมใน 1 วัน เช่น

เราแต่งกายไปทำงาน ในช่วงเช้าจนถึงเย็น เราก็จะเลือกสิ่งหรือให้สัมพันธ์กับพื้นที่ที่รองรับกิจกรรมกับการแต่งกายของเราขณะนั้น

หลังเลิกงาน เพื่อนชวนไปงานเลี้ยงที่ร้านอาหารแห่งหนึ่ง แต่ผิอูเครื่องแต่งกายเรา แลดูไม่เหมาะสม จึงขออนุญาตเพื่อนกลับไปแต่งตัวที่บ้านเพื่อให้สัมพันธ์ไปกับเวลาและสถานที่ (ในข้อนี้อาจจะเชื่อมโยงการเลือกใช้อุปกรณ์แต่งกายได้ว่า กลางคืน - แสงไฟในร้านสลัว - วัยรุ่น เยอะ เป็นต้น)

ช่วงเวลากลับถึงบ้าน ความเป็นส่วนตัวเกิดขึ้น

จากเหตุการณ์ตัวอย่างจะสังเกตได้ว่า ในช่วงเวลาที่ต่างกัน ใน 1 วัน เอกลักษณ์ของตัวเราในการแต่งกายได้เปลี่ยนไป เราถ่ายทอดข้อมูลบางอย่างที่สัมพันธ์กับเวลาโดยผ่านสิ่งหรือร่างกายของเราเชื่อมโยงสัมพันธ์ไปกับกิจกรรมและสิ่งปกคลุมทางสถาปัตยกรรม

3.3 สัมพันธ์กับหน้าที่และบทบาทของบุคคล

บทบาทของบุคคลในสังคมล้วนมีมากมายซึ่งจะสานเชื่อมโยงเป็นระบบไปกับพื้นที่กิจกรรมของบทบาทนั้น การแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่บางอย่างเราไม่สามารถที่จะบอกออกมาเป็นข้อมูลได้โดยตรง การเลือกสรรสิ่งหรือร่างกายของบุคคลจึงเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งถึง

การใช้พื้นที่ของบุคคลนั้นผ่านการใช้เครื่องแต่งกาย โดยพื้นที่บางกิจกรรมเราสามารถแยกแยะและจัดระบบของการใช้พื้นที่ได้จากเครื่องแต่งกาย เช่น อาคารหรือพื้นที่กิจกรรมหนึ่งมีการแยกประเภทของผู้ใช้สอยออกจากกัน หรือ รูปลักษณะพื้นที่อาคารแบบหนึ่งมีการจัดองค์ประกอบให้สัมพันธ์เหมาะสมกับบทบาทของเครื่องแต่งกายเฉพาะกลุ่มบุคคลหนึ่งให้เข้าไปใช้สอยสถาปัตยกรรมจึงเป็นเสมือนตัวเชื่อมโยงการแบ่งแยกบทบาทการใช้สอยและมีเรื่องราวของการแต่งกายตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล

บทที่ 4

กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกาย

สิ่งห่อหุ้มร่างกายมีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสภาพของบุคคลที่สวมใส่ โดยเลือกใช้เครื่องแต่งกายให้สอดคล้องเหมาะสมกับบทบาท สถานที่ หรือ สภาพแวดล้อมและฤดูกาล ซึ่งมี เวลา เป็นส่วนสำคัญในการการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับสถาปัตยกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ว่างและการใช้สอยสัมพันธ์กับเวลา ในบทนี้ ผู้ศึกษาจึงขอหยิบยกผลงานสถาปนิกที่ศึกษาและทำงานออกแบบสถาปัตยกรรมโดยมีเนื้อหาเทียบเคียงและเกี่ยวข้องกับประเด็นของสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกายเพื่อทำการศึกษาว่าสถาปนิกได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลอะไรบ้างที่เป็นพื้นฐานในการพิจารณากำหนดแนวความคิดของงานออกแบบ โดยทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อสังเกตการณ์และตัวอย่างงานสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องและสามารถแบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงสิ่งห่อหุ้มร่างกายกับฤดูกาล

จากการศึกษาในบทที่ 3 สิ่งห่อหุ้มร่างกายมีบทบาทและส่งผลต่อกิจกรรมในบริบททางสังคม อีกทั้งประโยชน์ของการแต่งกายที่มีเพื่อป้องกันภัยอันตรายก็ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เป็นเหมือนสิ่งห่อหุ้มรายบุคคล และยังเสริมความสวยงาม ปกปิด ให้เกิดความเหมาะสมและสร้างความสัมพันธ์ให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละฤดูกาล

กรณีศึกษา การเปลี่ยนแปลงสิ่งห่อหุ้มร่างกายกับฤดูกาล ทำการศึกษาเพื่อเป็นส่วนขยายหัวข้อลักษณะการใช้สอยและบทบาทของสิ่งห่อหุ้มร่างกาย ในบทที่ 3 อีกทั้งยังมุ่งเน้นให้เห็นถึง หน้าที่และการรับรู้ได้ของการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงสัมพันธ์กับลักษณะของอากาศในช่วงเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป โดยทำการศึกษาปรากฏการณ์ของฤดูกาลในประเทศไทยเป็นหลักเนื่องจากลักษณะอากาศมีความแตกต่างและรับรู้ได้อย่างชัดเจน 3 ฤดู ดังนี้

1.1 สิ่งห่อหุ้มร่างกายในช่วงฤดูร้อน

ฤดูร้อน เริ่มประมาณกลางเดือน กุมภาพันธ์ถึงประมาณกลางเดือนพฤษภาคม รวมเวลาประมาณ 3 เดือน ซึ่งเป็นช่วงที่เปลี่ยนจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นมรสุม

ตะวันตกเฉียงใต้ (หรือที่เปลี่ยนจากฤดูหนาวเข้าสู่ฤดูฝน) เป็นระยะที่ทั่วโลกเหนือหันเข้าหาดวงอาทิตย์ โดยเฉพาะในเดือนเมษายนประเทศไทยจะเป็นประเทศหนึ่งที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่ลำแสงของดวงอาทิตย์ จะตั้งฉากกับผิวพื้นโลกในเวลาเที่ยงวัน ทำให้ได้รับความร้อนจากดวงอาทิตย์อย่างเต็มที่ จึงเป็นระยะเวลาที่อากาศร้อนอบอ้าวและอาจจะมีพายุฤดูร้อนบ้างทางประเทศไทยตอนบน

ความร้อน ความอบอ้าวเป็นผลมาจากช่วงเวลากาการโคจรของโลกกินช่วงเวลาใน 3 เดือนนี้ สิ่งหล่อหุ้มทำหน้าที่แสดงตนเองและรับรู้ตอบรับ กับสภาวะอากาศได้โดยผ่านการใช้สอยเครื่องแต่งกายของบุคคล ซึ่งจะปรับให้เกิดสภาวะที่เหมาะสมกลมกลืนไปกับลักษณะอากาศร้อนอบอ้าวได้ โดยลักษณะสิ่งหล่อหุ้มหรือเครื่องแต่งกาย จะเน้นความเบาบาง ปกปิดน้อยชิ้น และเปิดเผยบางส่วนของร่างกายมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อสร้างความโปร่ง เย็น และช่วยลดความอบอ้าวให้มีลมหรือพื้นที่อากาศถ่ายเทถึงพื้นที่ผิวสัมผัสของร่างกายได้มากขึ้น

ความรุนแรงจากแสงแดดในช่วงฤดูกาลนี้ ก็ส่งผลให้มีการเลือกใช้สิ่งหล่อหุ้มมาปิดบัง หรือ ปกปิด ในบริเวณบางจุดของร่างกายที่มีความอ่อนไหวต่อสภาพแสงแดดมากขึ้น เช่น บริเวณส่วนบนของร่างกาย หัว บริเวณใบหน้า เป็นต้น

ภาพที่ 29 แสดงการเลือกใช้สิ่งหล่อหุ้มร่างกายที่มีความโปร่ง เบาบาง ที่เหมาะสมกับช่วงฤดูร้อน ที่มา : Woolfenden, Tricia [Dresses lead my summer style wish list](http://blog.mlive.com/newblack/2008/06/summer_style_wishlist.html) [Online], Accessed 28 December 2008 Available from http://blog.mlive.com/newblack/2008/06/summer_style_wishlist.html

ภาพที่ 30 แสดงการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกาย บริเวณต่างๆ ที่เหมาะสมกับช่วงฤดูร้อน

ที่มา : Relevance, Set that matched summer [Online], Accessed 28 December 2008

Available from <http://www.polyvore.com/cgi/search.sets?page=6&query=summer>

1.2 สิ่งห่อหุ้มร่างกายในช่วงฤดูฝน

ฤดูฝน เริ่ม ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงประมาณกลางเดือนตุลาคม ฤดูนี้จะเริ่มเมื่อมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นลมขึ้นพัดปกคลุมประเทศไทย ขณะที่ร่องความกดอากาศต่ำ (แนวร่องที่ก่อให้เกิดฝน) พาดผ่านประเทศไทยทำให้มีฝนชุกทั่วไป ร่องความกดอากาศต่ำนี้ปกติจะเริ่มพาดผ่านภาคใต้ในเดือนเมษายน แล้วจึงเลื่อนขึ้นไปพาดผ่านภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือ ในเดือนพฤษภาคมและมิถุนายนตามลำดับ ประมาณปลายเดือนมิถุนายนจะเลื่อนขึ้นไปพาดผ่านบริเวณประเทศจีนตอนใต้ ทำให้ฝนในประเทศไทยลดลงระยะหนึ่งและเรียกว่าเป็น "ช่วงฝนทิ้ง" ซึ่งอาจนานประมาณ 1 - 2 สัปดาห์ หรือบางปีอาจเกิดขึ้นรุนแรงและมีฝนน้อยนานนับเดือนได้ ประมาณเดือนสิงหาคมถึงพฤศจิกายนร่องความกดอากาศต่ำจะเลื่อนกลับลงมาทางใต้พาดผ่านบริเวณประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยจะพาดผ่านตามลำดับจากภาคเหนือลงไปภาคใต้ ทำให้ช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยจะมีฝนชุกต่อเนื่อง โดยประเทศไทยตอนบนจะตกชุกช่วงเดือนสิงหาคมถึงกันยายน และภาคใต้จะตกชุกช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ตลอดช่วงเวลาที่ร่องความกดอากาศต่ำเลื่อนขึ้นลงนี้ ประเทศไทยก็จะได้รับอิทธิพลของมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ที่พัดปกคลุมอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่บางระยะอาจมีกำลังแรง บางระยะอาจมีกำลังอ่อน ขึ้นอยู่กับตำแหน่งของแนวร่องความกดอากาศต่ำ ประมาณกลางเดือนตุลาคมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นลมหนาวจะเริ่มพัดเข้ามาปกคลุม ประเท

ไทยแทนที่มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นสัญญาณว่าได้เริ่มฤดูหนาวของประเทศไทยตอนบน เว้นแต่ทางภาคใต้จะยังคงมีฝนตกชุกต่อไปจนถึงเดือนธันวาคม ทั้งนี้เนื่องจากมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัดลงมาจากประเทศจีนจะพัดผ่านทะเลจีนใต้ และอ่าวไทยก่อนลงไปถึงภาคใต้ ซึ่งจะนำความชื้นลงไปด้วย เมื่อถึงภาคใต้ โดยเฉพาะภาคใต้ฝั่งตะวันออกจึงก่อให้เกิดฝนตกชุกดังกล่าวข้างต้น

โดยสรุปแล้ว การเริ่มฤดูฝนจะเริ่มเร็วหรือช้ากว่านี้ได้ถึง 2 สัปดาห์ และจะสิ้นสุดประมาณกลางเดือนตุลาคม รวมเวลาประมาณ 5 เดือน ในพื้นที่ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ฝนจะตกชุกในเดือนสิงหาคม และกันยายน ส่วนภาคใต้ของประเทศฝนจะตกชุกในเดือนพฤศจิกายน

ลักษณะสภาพอากาศของฤดูฝนเราจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันกับฤดูร้อนอย่างชัดเจน การเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายก็มีความแตกต่างกับฤดูร้อนในบางส่วน แต่ก็ยังคงความปกปิดอยู่ โดยใช้สิ่งห่อหุ้ม กำบัง ปกปิดครอบคลุมเกือบเต็มร่างกายและเปิดเผยเฉพาะอวัยวะที่ใช้สัมผัส หยิบ จับต้อง เป็นต้น เพื่อควบคุมไม่ให้ผิวหนังหรืออวัยวะบางส่วนถูกฝนเป็นระยะเวลาอันนานจะทำให้เกิดโรคภัยได้

ในส่วนของ การถ่ายเทอากาศของฤดูฝนจะมีมากกว่าฤดูร้อน แต่จะมีเรื่องของ ความชื้น ความอ้าวได้ในบางช่วงของปรากฏการณ์ที่ฝนตก สิ่งห่อหุ้มร่างกายที่ตอบสนองสภาวะนี้จะมีลักษณะโปร่งและเบา คล้ายกับฤดูร้อนอากาศถ่ายเทได้ดี แต่มีการปกปิดคลุมไม่ให้ฝนเข้าถึงหรือซึมผ่านเข้าถึงผิวหนังได้

ภาพที่ 31 แสดงการใช้สิ่งห่อหุ้มปกปิดร่างกาย ที่เหมาะสมกับช่วงฤดูฝน

ที่มา : Farm, Tiny [Rainy day harvest fashion](http://tinyfarmblog.com/tag/farm-fashion)[Online], Accessed 28 December 2008

Available from <http://tinyfarmblog.com/tag/farm-fashion>

ภาพที่ 32 แสดงการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มปกปิดร่างกายในตำแหน่งต่างๆ ที่เหมาะสมกับช่วงฤดูฝน
ที่มา : Relevance, Set that matched rain [Online], Accessed 28 December 2008

Available from <http://www.polyvore.com/cgi/search.sets?page=6&query=rain>

1.3 สิ่งห่อหุ้มร่างกายในช่วงฤดูหนาว

ฤดูหนาว เริ่มประมาณกลางเดือนตุลาคมถึง ประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ เมื่อมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือเริ่มพัดปกคลุมประเทศไทยประมาณกลางเดือนตุลาคม ซึ่งจะนำความหนาวเย็นมาสู่ประเทศไทย เป็นระยะที่ชั่วโลกใต้หันเข้าหาดวงอาทิตย์ ตำแหน่งลำแสงของดวงอาทิตย์ทำมุมฉากกับผิวพื้นโลกขณะเที่ยงวันจะอยู่ทางซีก โลกใต้ ทำให้ลำแสงที่ตกกระทบกับพื้นที่ในประเทศไทยเป็นลำแสงเฉียงตลอดเวลา

ฤดูหนาว รวมเวลาประมาณ 3 เดือน ซึ่งฤดูหนาว ในแต่ละภาคจะมีลักษณะแตกต่างกัน อากาศเย็นและแห้งแล้งจากประเทศจีน ซึ่งพัดมาจากทางทิศเหนือหรือทิศตะวันออกเฉียงเหนือจะมาถึงภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือก่อน จึงทำให้ภาคทั้งสองหนาวในฤดูหนาว ส่วนภาคกลางซึ่งอยู่ในละติจูดต่ำลงมาอากาศไม่หนาวเย็นมากนัก ส่วนภาคใต้จะได้รับอิทธิพลจากอากาศหนาวเย็นของลมฝ่ายเหนือ น้อยที่สุด

ลักษณะสภาพอากาศของฤดูหนาวที่ค่อนข้างมีความแห้งและอุณหภูมิต่ำของอากาศอยู่เยอะ แต่ก็มีความโปร่งเย็นสบายทั้งกลางวัน การเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายก็มีความแตกต่างกับฤดูร้อนและฝนแต่ก็ยังคงทำหน้าที่ปกปิดอยู่ โดยมีการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มปกปิดมากขึ้น

ขึ้น ครอบคลุมเต็มพื้นที่ร่างกายและมิดชิดมากกว่าฤดูอื่นๆ เปิดเผยแค่บางส่วนของที่ใช้ในการรับรู้ด้านการมองและสัมผัส ทั้งนี้เพื่อสร้างความอบอุ่นกับร่างกายให้ได้มากที่สุดนั่นเอง

ลักษณะอากาศของฤดูหนาวค่อนข้างจะรุนแรงและมีลมถ่ายเทไปรงสบายมากกว่าฤดูกาลอื่น แต่ก็ยังมีแสงแดดอ่อนๆ ที่ส่องถึงช่วยให้อบอุ่นเย็นสบาย การเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายของสภาวะนี้จึงไม่มีความโปร่งและเบามากนักแต่จะแนบไปกับผิวร่างกายของบุคคลที่สวมใส่เพื่อปกปิดไม่ให้อากาศและลมปะทะเข้าสู่ผิวโดยตรง พื้นผิวของสิ่งห่อหุ้มและความหนาจะมีผลต่อการสร้างความอบอุ่นให้ร่างกาย

ภาพที่ 33 แสดงการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มปกปิดร่างกายในตำแหน่งต่างๆ ที่เหมาะสมกับช่วงฤดูฝนที่มา : Tangmo, แฟชั่นหน้าหนาว [ออนไลน์], เข้าถึงเมื่อ 28 ธันวาคม 2008 เข้าถึงได้จาก http://www.u-nee.com/global/jukeblog/column_detail_new

สรุป จากการวิเคราะห์และตั้งข้อสังเกตทั้งสามฤดูกาล จะเห็นถึงการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา โดยเกิดจากพฤติกรรมการเลือกใช้ของบุคคลที่เป็นตัวกลางสร้างและพยายามผูกตัวเองให้เหมาะสมโดยปรับสภาพให้กลมกลืนไปกับสิ่งเร้า หรือสภาวะของลักษณะอากาศในแต่ละฤดู โดยสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มที่เปลี่ยนแปลงตามสภาพอากาศ

ลักษณะการใช้สิ่งห่อหุ้มกับสภาพอากาศ	
	<p>SUMMER SEASON</p> <p>เน้นความเบาบาง โปร่ง ปกปิดน้อยชิ้น และเปิดเผย บางส่วนของร่างกายมาก</p>
	<p>RAINY SEASON</p> <p>การเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มปกปิด คลุมเกือบเต็มร่างกาย และเปิดเผยเฉพาะอวัยวะที่ใช้สัมผัสและการรับรู้ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน</p>
	<p>WINTER SEASON</p> <p>สิ่งห่อหุ้มร่างกาย ไม่มีความโปร่งและเบามากนักแต่จะแนบไปกับผิวร่างกายของบุคคลที่สวมใส่ เพื่อปกปิดไม่ให้อากาศและลมปะทะเข้าสู่ผิวโดยตรง พื้นผิวของสิ่งห่อหุ้มและความหนาจะมีผลต่อการสร้างความอบอุ่นให้ร่างกาย</p>

จากตารางเราจะเห็นได้ว่า แต่ละฤดูกาลนั้นส่งผลต่อการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกาย ในตำแหน่งต่างๆ โดยเราจะรับรู้และสังเกตจากสภาวะอากาศ ณ ช่วงเวลานั้นๆ ก่อน แล้วจึงทำการประมวลผลวิเคราะห์และปรับตัวเองให้กลมกลืน ซึ่งสามารถทำได้จากการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายว่าชิ้นไหน บริเวณไหน ที่เหมาะสมบ้าง ดังนั้น จำนวนหรือความมากชิ้นน้อยชิ้น ในการทำหน้าที่ปกปิดร่างกายจึงมีผลอย่างมากในการควบคุมสิ่งห่อหุ้มร่างกาย ให้มีความสัมพันธ์เหมาะสมกับการรับรู้ทั้ง 3 ฤดูกาลได้ ซึ่งข้อสรุปนี้สามารถนำมาช่วยในการสร้างกระบวนการแนวคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกายในขั้นต่อไปได้

2. สิ่งหล่อหุ้มร่างกายที่สะท้อนผ่านมุมมองและแนวคิดของสถาปัตยกรรม

รูปแบบงานสถาปัตยกรรมตลอดจนที่ว่างและแนวคิดในการออกแบบนั้น ได้เชื่อมโยงให้เกิดการรับรู้ความรู้สึกเชิงความหมายของวิถีการดำรงชีวิต จากความรู้สึกสัมผัสผ่านองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมต่างๆ แผงความละเอียดอ่อน และความรู้สึก อารมณ์และเรื่องราว ซึ่งในแต่ละส่วนนั้นได้แฝงถึงวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ อย่างมากมาย

สิ่งหล่อหุ้มร่างกายที่สะท้อนผ่านมุมมองและแนวคิดของสถาปัตยกรรมจึงเป็นกรณีศึกษาที่เหมาะสมที่จะนำมาคำนึงถึงในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน และมองย้อนกลับไปที่กลับมาและเกิดการรับรู้ระหว่างกัน กลมกลืนกันและมีรูปแบบใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวมากขึ้น

กรณีศึกษา งาน Body Architecture

เป็นชื่อโครงการของ หนังสือ art4d ที่เชิญบรรดาสถาปนิกที่เคยมีผลงานปรากฏในนิตยสารโดยให้ส่ง Trans – disciplinary idears ในรูปแบบของแพชั่นดีไซด์ เพื่อร่วมแสดงในงานสถาปนิก 44 ที่ศูนย์อิมแพค เมืองทองธานีระหว่างวันที่ 19 -22 เมษายน 2544 ในงานมีการตีความคร่าวๆ ไว้ว่า Body Architecture สถาปัตยกรรมต่อรูปร่างเป็นลักษณะรูปแบบที่เรียกว่า “เยื่อหล่อหุ้ม” ที่สามารถเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือที่เป็นการประดิษฐ์ขึ้นจากทางวิทยาศาสตร์ การหล่อหุ้มย่อมมีความสัมพันธ์ส่วนๆ เช่น สิ่งแวดล้อม รูปแบบของสังคมตลอดจนชีวิตประจำวันที่เป็นบรรทัดฐาน จากที่กล่าวมานี้แสดงถึงความสัมพันธ์ตามมาตราส่วนทางสถาปัตยกรรม หากกล่าวถึงมาตราส่วนแรกๆ ที่เปรียบเสมือนเลือดตัวที่หนึ่ง คือเมือง ที่แสดงให้เห็นถึงขอบเขตอาณาเขตการปกคลุมของอาคาร ขณะเดียวกันอาคารจึงเป็นส่วนที่หล่อหุ้มพลวัต กิจกรรม การใช้สอย เป็นต้น ส่วนสุดท้ายคือเครื่องนุ่งห่ม (ส่วนที่ 3) ที่เป็นหนึ่งในปัจจัย 4 ที่หล่อหุ้มร่างกาย การหล่อหุ้มนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ศาสนา แพชั่น ที่มากำหนดรูปแบบและกำหนดความเป็นเฉพาะบุคคลนั้นจนเป็น “รูปแบบเฉพาะ” (style)

Art4d booth และ catwalk ก็เป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในสภาพของการหล่อหุ้มที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพลวัตการสัญจรนายแบบหรือนางแบบ ตลอดจนอาคาร Impact Arena รูปแบบของ booth จึงเกิดการวิเคราะห์กิริยาบทต่างๆ ของการยืน นั่ง นอน เป็นต้น และกำหนดค่าเป็นองศาเพื่อคำนวณรูปทรง ขณะที่วัตถุประสงค์เป็นการเปิดโอกาสของการสร้างมิติบนรูปทรงและนายแบบนางแบบนี้ ย่อมเป็นการนำไปสู่เงื่อนไขของการเคลื่อนไหวภายใต้การอยู่นิ่งและรูปทรงอยู่ในสภาพที่เรียกว่า Intuitive Dynamic

ภาพที่ 34 Art4d booth และ catwalk

ที่มา : บัณฑิต จุลาศัย. "Fusion Show". Art4D 74, (มิถุนายน 2544) : 34

ผลงานส่วนหนึ่งของนักออกแบบรุ่นกลางๆถึงรุ่นใหม่จะมีอิทธิพลของวัฒนธรรมสื่อและข่าวสารปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน DBALP นำเสนอความสัมพันธ์ของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้บริโภค และสินค้าแบรนด์เนมมาสร้างเรื่องราวของแฟชั่นซึ่งเกิดจากบอร์ดแผ่นเดียนพดล ลิ้มวัฒนกุล แห่ง DesignLab สร้างความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่และการตัดสินใจของผู้แสดงแบบ 2 คน ซึ่งติดกันอยู่ในชุดที่ดูคล้ายตัวอะมีบ้ายืด หดไปมา สร้างความน่าสนใจให้กับโชว์ได้มากที่สุดทีเดียว

ภาพที่ 35 ผลงานของ นพดล ลิ้มวัฒนกุล แห่ง DesignLab

ที่มา : บัณฑิต จุลาศัย. "Fusion Show". Art4D 74, (มิถุนายน 2544) : 35

สุรชัย แยมศิริ (Vanguard Architects) และชมราวดี สุวรรณรัตน์ เน้นการสอดประสานและผสมผสานระหว่างลักษณะร่างกาย ช่องว่างของพื้นผิวห่อหุ้ม วัสดุตามลักษณะสภาพแวดล้อม ซึ่งแทนความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล (ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว) from และ

pattern ของชุดใน 3 ฤดูของ vanguard จึงมีความแตกต่างกันไปเช่นเดียวกับ การคำนึงถึง user + space + environment ในการออกแบบสถาปัตยกรรมนั่นเอง

สถาปนิกดาวรุ่งอย่าง นันทพล จันเจิ้น ทำ presentation ใน Body Architecture ออกมาเป็นลักษณะสื่อผสมโดยสร้าง image ต่างๆ ฉายผ่าน projector ลงบนฉากหลังของเวที และชุดที่นางแบบสวมใส่ ซึ่งเป็นผ้าฝ้ายทอมือแสดงความหลากหลายของพื้นผิววัสดุ มีส่วนที่บิด โปร่ง ตามสัดส่วนร่างกาย พื้นผิวที่ต่างกันของชุด ตัวนางแบบและฉากหลัง ทำให้เกิดการซ้อนทับและมิติที่หลากหลาย ในขณะที่ อานนท์ เรื่องกาญจนวิทย์ เลือกที่จะเปิดเผยความงามในสรีระของมนุษย์มากกว่าจะสร้างสิ่งห่อหุ้มมาดบัง อานนท์เชื่อว่า form ของร่างกาย โดยตัวมันเองสื่อความงามบริสุทธิ์ที่ถูก space ห่อหุ้มอยู่ และ space ในปัจจุบันกลับมีคลื่นสัญญาณ ข่าวสารที่ไม่สามารถจับต้องได้ ไหลผ่านตลอดเวลา ดังนั้นเขาจึงเลือกวัสดุที่ใช้ห่อหุ้มร่างกาย เพื่อเปิดเผยความงามของ anatomy ขณะเดียวกันก็ยังแอบใส่ข่าวสารใน space ซึ่งซ้อนทับอยู่ในผิววัสดุอีกที เพื่อทำหน้าที่ปกปิดและเน้นสัดส่วนต่างๆของร่างกายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาพที่ 36 ผลงานของ อานนท์ เรื่องกาญจนวิทย์

ที่มา : บัณฑิต จุลาสัย. "Fusion Show". Art4D 74, (มิถุนายน 2544) : 37

อารมณ์ถวิลหาอดีตและการนำวัสดุเก่ามาใช้ใหม่ก็มีให้ชมด้วยเช่นกัน ในงานของสถาปนิกกลุ่มต่อมา วีระ อินพันทัง นำความประทับใจที่พบจากบ้านเรือนตามต่างจังหวัดมาสร้างเป็นงานแพชั่น ที่เกิดจากใบมะพร้าวเย็บติดกันเป็นผืน จัดเป็นงานแนว vernacular ที่ดูแสนจะ modern เงามากๆ ยิ่งเมื่อนำเสนอกับดนตรี upbeat จังหวะสนุกสนาน

ภาพที่ 37 ผลงานของ วีระ อินพันทัง

ที่มา : บัณฑิต จุลาสัย. "Fusion Show". *Art4D* 74, (มิถุนายน 2544) : 39

วรรณวิสาข์และอัชพล ดุสิตานนท์ นำเสนอ "body in motion" ซึ่งได้แรงบันดาลใจมาจาก ผ้าไหมของไทย และการนุ่งกระโจมอกแบบหญิงไทยโบราณ สถาปนิกผู้นี้ ตีความสตรีออกมาเป็นประติมากรรมจากธรรมชาติที่งดงามเป็นเลิศ เส้นสายสัดส่วนของร่างกายที่กำลังก้าวอย่างเคลื่อนไหวล้วนเป็นจังหวะแห่งความงาม ที่ประสานสอดคล้อง กับลีลาของเหตุผล เปรียบคล้ายกับการก้าวอย่างของงานสถาปัตยกรรมที่สอดประสานแทรกอยู่ในอณูของพิภพ และอวกาศ เป็น "Architecture in Motion" ฉันทัดฉันทัน เศษกระดาษที่เหลือทิ้งจำนวนมากมาทำกายกองในออฟฟิศของ วรพันธ์ คล้ามไพบูลย์ จุดประกายความคิดให้เขาสร้างชุดกระดาษขึ้นมาเมื่อประกอบเข้ากับเชือกมะนิลาที่มัดเข้ารูป และผ้าแพรแดงที่พันหน้านางแบบอยู่นั้นยังช่วยสร้างความรู้สึกของลักษณะพื้นถิ่นเอเชียได้ดีเลยทีเดียว

นอกเหนือจากความซับซ้อน ความสด และความรู้สึกโหยหาอดีตแล้ว ยังมีสถาปนิกกลุ่มหนึ่งที่ใช้รูปร่างและรูปทรงพื้นฐานของ body และ architecture ในการตีความออกมาเป็นความสนุกสนาน ให้กับโชว์ครั้งนี้ ถ้าอาคารหลังหนึ่งประกอบไปด้วยโครงสร้างภายในและส่วนเปลือกภายนอก ร่างกายมนุษย์ในทัศนะของ บัณฑิต จุฬาสัย ก็เป็นโครงสร้างที่ต้องการเปลือกไปห่อหุ้มเช่นกัน ชุดของ บัณฑิต จุฬาสัย เสนอจุด เส้น ระนาบ เป็นที่มาของชุดที่ต่างกันไป เช่นเดียวกับแห่งกรวยขนาดยักษ์สีแดง และสีน้ำเงินของมาถนพ ภาคอินทรีย์ ที่ให้ความรู้สึกถึงความเรียบง่ายของฟอร์มและสี จากรูปทรงของเจดีย์และสี่ห้องชาติ

แรงบันดาลใจจากงานสถาปัตยกรรมชิ้นสำคัญของ "Le Corbusier" ในรูปแบบ Body Architecture ที่เรียบง่ายแต่สนุกสนานยังมีให้ชมในงานชุด "LA TOURETT" ของพงษ์เทพ

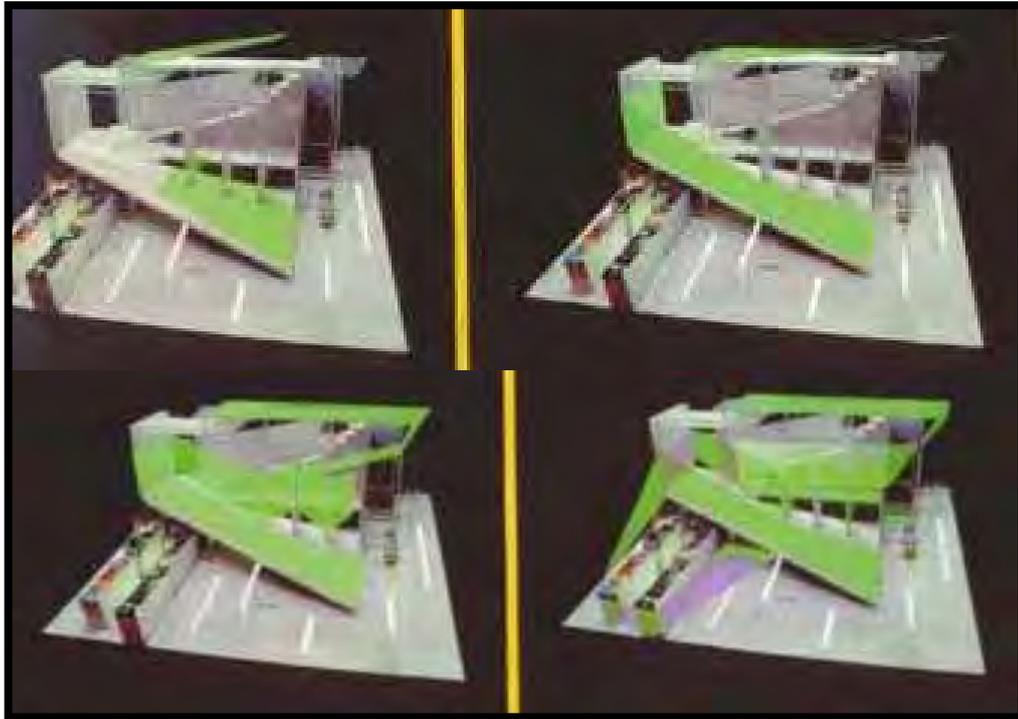
สกุลคู่แห่ง August Design ซึ่งไปด้วยกันได้ดีกับการผสมผสานรูปทรง abstract ของธรรมชาติกับความโฉบเฉี่ยวในแบบของ futurist โดยอนุสรณ์ ภักดิ์สุขเจริญ งานชุดนี้นับว่ามีส่วนช่วยสร้างความสมบูรณ์แบบให้กับ Body Architecture เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในโชว์ชุดท้าย อนุสรณ์ส่งนางแบบออกมากระหน่ำยิงปืนฉีดสีสดๆใส่กันเองแต่มีลูกหลงไปโดนผู้ชมและพื้นที่บ้างประปราย เป็นการสังลา ที่สร้างความสนุกสนานตื่นเต้นให้กับผู้ชมงานได้พอตัวทีเดียว

ในโชว์ชุดสุดท้ายนั้น พรชัย บุญสม สถาปนิกผู้ออกแบบเวที Body Architecture มอบหมายให้ชมราวดี สุวรรณรัตน์ ช่วยนำเสนอฟีนาเล่ ของงาน ด้วย performance ของนางแบบ 2 คน แสดงการห่อรัดเวทีด้วยผ้าแถบสีขาว เป็นการปิดงานไปในตัว แถบผ้าที่ลัดเลาะไปตามช่องเล็กช่องน้อยของเวทียังช่วยย้ำเน้นถึงการเชื่อมต่อถึงกันของพื้นที่ต่างๆซึ่งไม่ได้กินความหมายเพียงแค่แพชั่นและสถาปัตยกรรมเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงพื้นที่ของศิลปะ กราฟฟิก ภาพยนตร์ งานออกแบบ อุตสาหกรรม การถ่ายภาพ ฯลฯ ด้วยความหวังว่างานศิลปะทุกแขนงสามารถรวมเป็นหนึ่งเดียวกันได้

ภาพที่ 38 ผลงานฟีนาเล่ ของ ชมราวดี สุวรรณรัตน์

ที่มา : บัณฑิต จุลาคัย. "Fusion Show". Art4D 74, (มิถุนายน 2544) : 41

ภาพที่ 39 ผลงานออกแบบ both ของ พรชัย บุญสม

ที่มา : บัณฑิต จุลาศัย. “Fusion Show”. *Art4D* 74, (มิถุนายน 2544) : 42

งานชิ้นต่อมาเป็นผลงานจากสถาปนิกเลือดใหม่ เกร็ก ลินน์ กับการค้นหาคำตอบทางด้านสถาปัตยกรรม ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องของการร่างกายเป็นหลัก ในที่นี้ผู้เขียนเห็นว่ามี ความเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งสามารถนำความรู้มาเทียบเคียงเปรียบเทียบกันได้ในเรื่องนี้

เกร็ก ลินน์ (Greg Lynn) มีชื่อเสียงในวงการสถาปัตยกรรมอย่างรวดเร็วด้วยวัยที่ยังหนุ่มแน่นสถาปนิกรุ่นใหม่ชาวอเมริกาผู้นี้ได้รับอิทธิพลทางการออกแบบไม่น้อยมาจาก ปีเตอร์ ไอเซนแมน (Peter Eisenman) สถาปนิกผู้ยิ่งใหญ่อีกท่านหนึ่งแห่งยุคปัจจุบัน ทั้งในฐานะของลูกศิษย์ขณะศึกษาปริญญาโททางสถาปัตยกรรมที่มหาวิทยาลัยพรินซ์ตัน และสถาปนิกนักออกแบบของเขาหลังจบการศึกษา ด้วยการเป็นบรรณาธิการร่วมในวัยยังไม่ถึงสามสิบปี นามของลินน์ปรากฏในวารสาร Architectural Design ฉบับที่ชื่อ “Folding in Architectural ” ในปี ค.ศ. 1993 บทความหนึ่งที่เขาเขียนและตีพิมพ์ลงในวารสารเล่มนี้ คือ “Architectural Curvilinearly : The Fold, The Pliant and The Supple” กลายเป็นบทความที่สำคัญที่แสดงถึงทฤษฎีและรูปแบบของสถาปัตยกรรมตะวันตกที่เรียกกันว่า สถาปัตยกรรมแบบโฟลด์ดิ้ง (Folding Architectural) อันอิงอยู่กับทฤษฎีเกี่ยวกับความซับซ้อนและองค์ความรู้ทาง วิทยาศาสตร์แนว

ใหม่ (New Science) แตกต่างไปจากความซับซ้อนซึ่งถูกกล่าวถึงในวาทกรรมของโพสต์โมเดิร์น (Postmodernism) และดีคอนสตรัคชัน (Deconstruction) ก่อนหน้านี้

สิ่งที่เกริก ลินน์ให้ความสนใจมาโดยตลอด คือ “เรือนร่าง” (boby) และ เรขาคณิต (geometry) ของสถาปัตยกรรมในเชิงการเปลี่ยนแปลง ลินน์กล่าวว่าเรือนร่างของ สถาปัตยกรรมในอดีตส่วนใหญ่วางอยู่บนแบบจำลองในเชิงอุดมคติ เช่น ร่างกายมนุษย์เพศชาย แบบอุดมคติ ปราศจากความจำเพาะเจาะจงใด ๆ เช่น อายุ เชื้อชาติ และศาสนา เป็นต้น ร่างกายของมนุษย์ที่ขาดความสมบูรณ์หรือพิกลพิการจึงกลายเป็นสิ่งต้องห้ามด้วยวิธีการสถาปนา กฎเกณฑ์อันเป็นสกลต่อเรือนร่างของสถาปัตยกรรมโดยโยงเข้าไปยังร่างกายมนุษย์ ดังเช่น วิทรูเวียนแมน (Vitruvian man) อันลือชื่อของ ลีโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo Davinci) และ โมดูลอร์แมน (Modulor man) ของ เลอ คอร์บู้ซิเออร์ (Le Corbusier) ซึ่งเชื่อมร้อยกาย มนุษย์เข้ากับเรขาคณิตเชิงอุดมคติ วงกลม และสี่เหลี่ยมจัตุรัส เป็นต้น

จนเมื่อ ค.ศ.1917 งานเขียนที่ชื่อ On Growth and Form ของศาสตราจารย์ ทางด้านสัตววิทยาชาวสก็อต ดาร์ซีซี ทอมป์สัน (D'Arcy Thomson) ได้พัฒนาการศึกษาทาง ชีววิทยาเกี่ยวกับการเจริญเติบโตและรูทรงของสิ่งมีชีวิตให้รู้ตื้นกว่าดาร์วิน ดาร์ซีซี ทอมป์สัน ได้กล่าวถึง ‘การเปลี่ยนแปลงรูปทรงชีววิทยา (morphological transformation) ซึ่งเกิดผลมาจาก อิทธิพลจากปัจจัยภายนอกแล้วส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของรูปทรงสิ่งมีชีวิต ในบทหนึ่งที่มี ชื่อเสียงของหนังสือ On the Theory of Transformations or the Comparison of Related Forms ทอมป์สันได้ใช้กระบวนการที่เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงระบบคาร์ทีเซียน (Cartesian Transformations) หรือการเปลี่ยนรูปของตารางกริดแบบเดส์คาร์ตส์มาเป็นวิธีหลักในการศึกษา ทอมป์สันได้ทดลองวางตารางกริดลงบนรูปทรงของสิ่งมีชีวิตต่างสายพันธุ์กันแล้วหาความสัมพันธ์ ของการเปลี่ยนรูปจากสายพันธุ์หนึ่งไปยังอีกสายพันธุ์จะทำให้ตารางกริดที่ซ้อนทับอยู่เกิดการบิด เปลี่ยนรูปไปด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น การเปลี่ยนรูปของตารางกริดสามารถเป็นได้หลายรูปแบบ เช่น การยืด ออกทางแกนใดแกนหนึ่ง หรือทั้งสองแกน หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สมมาตรพร้อมกันทุกแกน หรือเกิดการเปลี่ยนรูปในเชิงโค้งก็ล้วนเป็นไปได้ทั้งสิ้น จากวิธีการเหล่านี้ ตารางกริดจึงเป็น เครื่องมือที่ทอมป์สันนำมาใช้ในการศึกษาถึงการเปลี่ยนรูปของสิ่งมีชีวิตเพื่อที่จะอ้างอิงถึงพิกัด x และ y ที่เปลี่ยนแปลงไปของตารางกริดจากสิ่งมีชีวิตต่างพันธุ์ เขาได้นำเสนอตัวอย่างความ แตกต่างของปลาทั้งสองสายพันธุ์จากสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน ปลาทั้งสองชนิดอาศัย อยู่ในระดับน้ำซึ่งมีความลึกแตกต่างกัน และสภาพความเข้มของแสงไม่เท่ากัน ทำให้ขนาดและ

รูปทรงอีกทั้งดวงตาต่างกันไป แสดงว่าความแตกต่างของสภาพแวดล้อมหรือบริเวณ มีผลต่อรูปทรงทางกายภาพของสิ่งมีชีวิตนั้นๆ การเปลี่ยนแปลงในเชิงสัดส่วนของร่างกายดังกล่าวนี้เปรียบเสมือนกับเป็นเหตุการณ์หนึ่ง (event) ตารางกริดที่บิดเปลี่ยนไปจึงเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการอธิบายเหตุการณ์ดังกล่าว

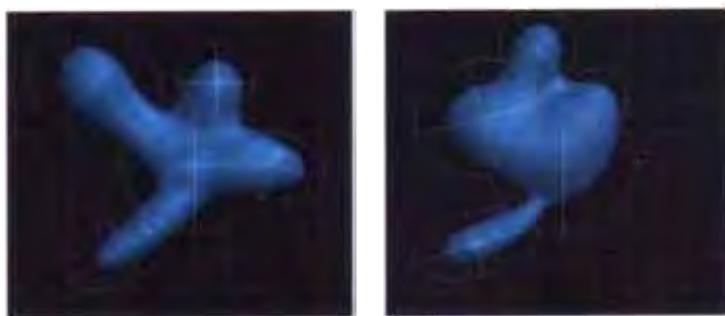
สังเกตได้ว่า ระบบการเปลี่ยนรูปทรง (deformation) ซึ่งเหมือนกับการเปลี่ยนแปลงหรือการเจริญเติบโตของสิ่งมีชีวิตย่อมอาศัยกรอบเวลาเป็นตัวกำหนดในการเปลี่ยนแปลงแต่ละช่วง สิ่งที่ทอมป์สันอธิบายนี้ได้ก่อให้เกิดต้นแบบของแนวความคิดอันเรียกว่า รูปทรง (form) และสนาม (field) โดยที่รูปทรงจะเป็นผลลัพธ์มาจากการเปลี่ยนแปลงของ 'สนามทางบริบท (contextual field) ทำให้การศึกษาทางชีววิทยารุดหน้าไปจากที่ดาร์วินได้วางไว้ และด้วยทัศนะต่อสถาปัตยกรรมบนระบบสากลอันเป็นนิรันดร์ดังอดีตทำให้ความสัมพันธ์ของรูปทรงต่อบริบทโดยรอบหรือ สนาม อาจมองได้ในลักษณะที่ รูปทรงก็คือตัวสถาปัตยกรรม ส่วนสนามก็คืออาณาบริเวณรอบๆสถาปัตยกรรมนั้นๆ เพียงแต่รูปทรงของสถาปัตยกรรมตั้งแต่อดีตเรื่อยมาได้ถูกมองในสภาพหยุดนิ่ง วางอยู่บนอาณาบริเวณซึ่งเปลี่ยนผันโดยตลอดรูปทรงจึงเป็นเพียงวัตถุเสถียรท่ามกลางสนามทางบริบทที่เป็นพลวัตและซับซ้อนตลอดเวลา

พื้นฐานทางความคิดของกรีก ลินน์นั้น จึงมีรากร่วมเดียวกับดาร์วินย์ ทอมป์สัน คือการค้นหารูปแบบ (type) ที่เป็นพลวัตจากกระบวนการการเปลี่ยนแปลงซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสิ่งต่างๆขึ้น และทำให้ร่างของสถาปัตยกรรมมีลักษณะของการ “การวิวัฒนาการ” ราวกับร่างของสิ่งมีชีวิต เขามองหาระบบเรขาคณิตที่แสดงถึงความยืดหยุ่นและอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือวิวัฒนาการดังกล่าว โดยที่เรขาคณิตแบบยูคลิดไม่สามารถตอบสนองตรงจุดนี้ได้ ลินน์เรียกระบบเรขาคณิตแบบนี้ว่า “เรขาคณิตแบบไม่เที่ยงตรง (an exact geometry)”

ด้วยพัฒนาการของคอมพิวเตอร์และโปรแกรมสร้างภาพ 3 มิติ กรีก ลินน์ ได้นำเอาโปรแกรมซึ่งสามารถทำงานสร้างแบบจำลองบนเรขาคณิตแบบไม่เที่ยงตรงเข้ามาช่วยในขั้นตอนการออกแบบ ลินน์เชื่อว่า การนำคอมพิวเตอร์เข้ามาใช้ไม่ได้จำกัดแค่เป็นเครื่องมือวาดรูปหรือเขียนแบบเท่านั้น แต่คอมพิวเตอร์มีศักยภาพในการช่วยขั้นตอนการออกแบบได้ โปรแกรมสร้างภาพ 3 มิติได้เอื้ออำนวยในการสร้างระบบเรขาคณิตแบบใหม่ๆ เช่น พื้นผิวแบบ topological surface ซึ่งต่างไปจากพื้นผิวที่เป็นตารางกริด พื้นผิวแบบใหม่นี้จะถูกควบคุมการเปลี่ยนแปลงของระนาบได้ด้วย “เวกเตอร์ (vector)” ทางคณิตศาสตร์ จากการเปลี่ยนแปลงค่า “parameter” ของระนาบนั้นๆ ในโปรแกรม และด้วยการกำหนดกรอบของเวลา (timeframe) ในช่วงการเปลี่ยนรูปของ

topological surface ทำให้ลินน์เดินทางไปสู่จุดที่สถาปัตยกรรมเปลี่ยนผ่านจากระบบซึ่งเสถียรไปสู่ระบบที่เป็นพลวัตได้สำเร็จ

ในงานออกแบบของเกร็ก ลินน์ ส่วนใหญ่จะวางอยู่บนรูปทรงที่เรียกว่า “บลิบ (blob)” ซึ่งถือเป็น “topological surface” รูปแบบหนึ่ง บลิบนั้นมีรูปทรงคล้ายกับทรงกลมแบบยูคลิดเพียงแต่จะแปรเปลี่ยนรูปทรงไปตามปัจจัยภายนอกหรือสิ่งกระตุ้น จนไม่มีรูปทรงเรขาคณิตที่ชัดเจนในท้ายที่สุด เหมือนกับการเปลี่ยนแปลงรูปทรงของสัตว์เซลล์เดียวที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงสัณฐานทางเรขาคณิตได้เมื่อมีสิ่งรบกวนกระทบ หรือสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป รูปทรงแบบบลิบนี้เป็นเรขาคณิตซึ่งไม่สามารถลดทอนให้เล็กลงเหลือเพียงรูปทรงพื้นฐานได้ และไม่สามารถนำไปใช้ซ้ำกันในสภาวะของบริบทที่ต่างกันได้อีกครั้งหนึ่ง

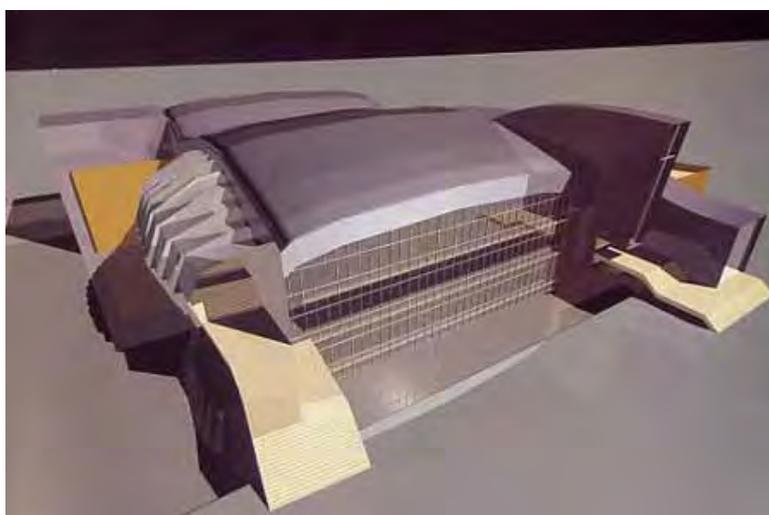
ภาพที่ 40 รูปทรง “บลิบ (blob)”

ที่มา : Lynn, Greg. [blob_model](http://www.pucsp.br/.../diagramas/diagramas_tx05.html) [Online], Accessed 16 September 2006 Available from www.pucsp.br/.../diagramas/diagramas_tx05.html

รูปทรงของบลิบถูกนำมาเป็นต้นแบบของรูปทรงทางเรขาคณิตของชิ้นงานเพื่อแทนปริมาตรของที่ว่างลงบนพื้นที่โครงการ เปรียบได้กับเป็น เงื่อนไขเบื้องต้น (initial condition) จากนั้นจึงป้อนข้อมูลของปัจจัยภายนอก หรือสิ่งเร้าอันมีผลในบริบทโดยรอบลงไป ในคอมพิวเตอร์ เช่น แสงแดด ลม สนามแม่เหล็ก อุณหภูมิ ฯลฯ จนเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงรูปทรงไปสู่ผลลัพธ์ที่หลอมรวมเอาความซับซ้อนทั้งหลายเข้ามาอยู่ร่วมกัน เกิดเป็นร่างที่วิวัฒน์ (evolving) กลายพันธุ์ (mutating) และพหุคูณ (multiple)

ผลงานออกแบบสถาปัตยกรรมชิ้นแรกทีสำเร็จลุล่วงขึ้นมา คือ งานออกแบบโบสถ์ของชุมชนเกาหลี (Korean Presbyterian Church) ที่นิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา โจทย์ที่เกร็ก ลินน์ได้รับคือ การดัดแปลงอาคารเดิมซึ่งเป็นโรงงานซักรีดให้เปลี่ยนเป็นโบสถ์สำหรับชุมชนชาว

เกาหลีจำนวน 3,000 คนในย่านที่เรียกว่าควีนส์ (Queens) โดยภายในโรงประกอบพิธีต้องมีความสมมาตรตามแนวแกน เขาได้ใช้รูปทรงบลิบวางไปตามแนวช่วงเสาแต่ละช่วงของอาคารเดิม จากนั้นจึงป้อนข้อมูลในคอมพิวเตอร์เพื่อให้ลิบบแต่ละหน่วยเกิดการเติบโตแตกต่างกันภายในช่วงเวลาที่กำหนด จนลิบบทั้งหมดเชื่อมเข้าเป็นพื้นผิวเดียวกันครอบอยู่เหนือโครงสร้างอาคารเดิม ความสมมาตรของอาคารทั้งหมดสูญหายไปจากการเชื่อมกันขององค์ประกอบอื่น เช่น ทางเข้า ร่างกายที่เกิดขึ้นใหม่ของสถาปัตยกรรมจึงเป็นร่างที่เกิดจากความซับซ้อนสานกันเข้าเป็นร่างประกอบ (composite) ระหว่าง “ร่างเก่า” กับ “ร่างใหม่” ของอาคาร

ภาพที่ 41 งานออกแบบโบสถ์ของชุมชนเกาหลี (Korean Presbyterian Church) ที่นิวยอร์ก
ที่มา : Lynn, Greg. [Korean Presbyterian Church](#) [Online], Accessed 17 September 2006
Available from w3.uniroma1.it/.../tech-des-mainframe4.html

ในงานออกแบบนิทรรศการผลงานของเขาเองที่ อาร์ติสท์สเปซ (Artist Space) นิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา รูปทรงบลิบจำนวน 5 หน่วยซึ่งแทนจำนวนผลงานที่ถูกนำมาจัดแสดงในสถานที่นี้ถูกกำหนดให้วางอยู่ตามผนังห้องจัดแสดงในตำแหน่งที่ต่างกัน จากนั้นนั้นลินน์ได้ควบคุมให้รูปทรงบลิบแต่ละหน่วยเกิดการเจริญเติบโตโคจรรอบแกนจากแรงต่างๆที่ป้อนเข้าไปในคอมพิวเตอร์ โดยการกำหนดกรอบของเวลาไว้ช่วงหนึ่ง จนเมื่อรูปทรงบลิบทั้ง 5 หน่วยถูกเชื่อมจนเกิดเป็นพื้นผิวเดียวกัน เขาก็ตัดส่วนบนและส่วนล่างของพื้นผิวใหม่ที่เกิดขึ้นนี้ในทางแนวนอนออกไป พื้นผิวที่เหลือจึงกลายเป็นพื้นผิวของการจัดแสดงที่ซ้อนทับผนังของห้องจัดแสดงเดิม สร้าง

บรรยากาศของห้องจัดการแสดงที่น่าสนใจจากความต่อเนื่องของพื้นที่ผิวที่ซับซ้อนนี้ จะเห็นได้ว่าพื้นผิว “topological surface” ที่เกิดขึ้นใหม่นี้เป็นระบบเรขาคณิตที่ไม่อาจลดทอนย้อนกลับไปสู่รูปทรงต้นแบบได้อีกต่อไป เกร็ก ลินน์พยายามก้าวข้ามข้อจำกัดที่ทำให้สถาปัตยกรรมตกอยู่ในวงกตแห่งความเป็นเสถียร ด้วยการสร้างความเคลื่อนไหวและชีวิตให้กับรูปทรงของสถาปัตยกรรมในกรณีที่แตกต่างกันไปจากการสร้างรูปทรงที่ดูลอยเหนือแรงดึงดูดของโลกดังที่สถาปนิกผู้อื่นกระทำกันเสมอ ความซับซ้อนทางวิทยาศาสตร์ถูกหยิบยืมมาเป็นดั่งคลังแห่งความคิด ก่อเกิดเป็นสถาปัตยกรรมที่มีเรือนร่างบนความซับซ้อนอันเกิดจากภายในของระบบนั้น

ดังนั้นอาจมองได้ว่าร่างใหม่ของสถาปัตยกรรมที่กำเนิดขึ้นจึงไม่ใช่ร่างกายบนความ เป็นอุดมคติอีกเสมอไป แต่กลับกลายเป็นกายที่ซับซ้อน อสมมาตร หรือกลายเป็นรูปทรงแปลกๆ ซึ่งสถาปัตยกรรมในอดีตกาลเคยเห็นเป็นสิ่งต้องห้าม ยิ่งไปกว่านั้น เขามิได้ปฏิเสธความสำคัญของรูปทรง ในสถาปัตยกรรม แต่กลับสอดผสานรูปทรงเข้ากับกระบวนการของ “เวลา” ได้อย่างแนบเนียน แม้ว่าเขาจะถูกวิพากษ์วิจารณ์บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการพยายามผลักดันให้สถาปัตยกรรมเข้าสู่ภาวะที่เป็นพลวัต แต่ท้ายที่สุดแล้ว หลังจากที่ถูกกลายเป็นอาคารจริงขึ้นมา สถาปัตยกรรมไม่อาจเดินหนีไปจากการเป็นสิ่งก่อสร้างที่เสถียร วางอยู่นิ่งบนแผ่นดิน แล้วกระบวนการคิดที่แลดูพลวัตจะมีความสำคัญอันใด อีกข้อโจมตีหนึ่งคือ การไม่ได้มุ่งสนใจในการแก้ปัญหาอันสำคัญของโครงการแต่ละชิ้น เพราะกระบวนการออกแบบที่เขาใช้ส่วนใหญ่เป็นการสร้างรูปทรงหรือเปลือกภายนอกสำคัญ คำตอบต่อคำถามเหล่านี้ทำให้ลินน์มุ่งที่นำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาช่วยให้โครงการทั้งหลายล้วนเป็นจริงขึ้นมาให้ได้ เพื่อพิสูจน์สิ่งที่เขาคิดว่าเป็นจริงหรือไม่

ผลงานชิ้นสุดท้ายที่เลือกมาทำการศึกษา เป็นผลงานของหญิงสาวนามว่า Lucy Orta นักออกแบบและศิลปิน ผู้ที่สรรสร้างงานและสนใจทางด้านเครื่องห่อหุ้มร่างกายที่สามารถพกพาไปกับมนุษย์ได้ตลอด เธอสนใจชีวิตของมนุษย์หรือบุคคลที่ประสบภัยหรือไร้ที่อยู่ โดยศึกษาและทำการ ทดลองปฏิบัติกับผู้ที่ไร้ที่อยู่จากสถานที่จริง ซึ่งเธอได้เลือกกรณีศึกษาการออกแบบจากผู้ที่ไร้ที่อยู่ในบริเวณรถไฟใต้ดิน

ภาพที่ 42 งานออกแบบ CITY INTERVENTION ของ lucy orta

ที่มา : Orta, Lucy . CITY INTERVENTION [Online], Accessed 17 September 2006

Available from http://studioorta.free.fr/lucy_orta/works_city_int.html

เธอได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อจำกัดในความรู้สถานที่กับความเป็นสถานที่ 2 สิ่งที่เป็นเหมือนแรงเชื่อมต่อที่ดูไร้ความหมายของผู้คนอื่น กับ ผู้คนที่ไร้ที่อยู่ งานของเธออาจจะดู เป็นกึ่งประชดประชันความเป็นสังคมของบริบท โดยเธอเชื่อว่า เราสามารถอยู่หรือเกาะไปตาม สิ่งแวดล้อมได้ เราเพียงต้องการที่พักพิงและป้องกันศัตรูเท่านั้น วัสดุที่เธอเลือกใช้มักจะเป็น วัสดุที่สื่อถึงความหมายที่ดูจะปฏิเสธกับสิ่งแวดล้อมโดยสิ้นเชิง ซึ่งเธอมีความเป็นศิลปินสูง และ มองเรื่องสังคมเป็นเชิงประชดประชันนั่นเอง

ภาพที่ 43 งานออกแบบ CITY INTERVENTION ของ lucy orta 2

ที่มา : Orta, Lucy . CITY INTERVENTION [Online], Accessed 17 September 2006

Available from http://studioorta.free.fr/lucy_orta/works_city_int.html

ภาพที่ 44 งานออกแบบ CITY INTERVENTION ของ lucy orta 3

ที่มา : Orta, Lucy . CITY INTERVENTION [Online], Accessed 17 September 2006

Available from http://studioorta.free.fr/lucy_orta/works_city_int.html

สรุป จากกรณีศึกษา ในหัวข้อ สิ่งห่อหุ้มร่างกายที่สะท้อนผ่านมุมมองและแนวคิดของสถาปัตยกรรม โดยศึกษาผ่านแนวคิดงาน Body Architecture หรือ จากแนวคิดในการออกแบบของ เกร็ก ลินน์ จะเห็นว่าทั้งสองกรณีศึกษามุ่งเน้นให้ความสนใจในเรื่องการแสดงออกของเรือนร่าง ในเชิงการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งหมายที่จะตอบสนองหรือทำการเปลี่ยนรูปตนเองไปตามสภาพแวดล้อมหรือบริบทและเวลาที่มีความเฉพาะและแตกต่างกัน ซึ่งรูปทรงของสถาปัตยกรรมตั้งแต่อดีตเรื่อยมาได้ถูกมองในสภาพหยุดนิ่ง และวางตนอยู่บนอาณาบริเวณที่ซึ่งเปลี่ยนผันโดยตลอด รูปทรงจึงเป็นเพียงวัตถุเสถียรท่ามกลางบริบทที่เป็นพลวัตและซับซ้อนตลอดเวลา กรณีศึกษาที่ยกมานั้นสะท้อนให้เห็นได้ว่า มีการเปลี่ยนรูปตนเองใหม่เพื่อสร้างบทบาทหน้าที่ให้ตอบรับกับสภาพแวดล้อมและเวลาที่เปลี่ยนไป โดยใช้รูปแบบเทคโนโลยี การแปลงรูปทรงรวมทั้งวัสดุที่ดูขัดจากรูปแบบอาคารเก่าให้เกิดการเปรียบเทียบที่ชัดเจนของร่างสถาปัตยกรรมเดิมกับร่างสถาปัตยกรรมใหม่ ผสานซ้อนกันจนเกิดภาพลักษณะใหม่ที่ตอบสนองกับพื้นที่ได้อย่างลงตัว

ผลที่ได้รับจากการศึกษา คือ สภาพพื้นที่ บทบาทกิจกรรม หรือบริบทมีการผันเปลี่ยนตามเวลา สถาปัตยกรรมอาจตั้งตนเองและตอบสนองได้เพียงช่วงเวลาหนึ่ง หากแต่ ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของเวลาและกิจกรรมนับวันยิ่งมีความซับซ้อนหลากหลายมากขึ้น การที่จะผสาน

ความแตกต่างกัน จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจและเรียนรู้เรื่องราวความซับซ้อนที่หลากหลาย เปรียบเทียบให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยตรง สะท้อนเนื้อหาความซับซ้อนนั้น และแสดงออกผ่าน องค์ประกอบของสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน ซึ่งจะส่งผลต่อบุคคลให้รับรู้ได้เข้าใจสูงสุด

บทที่ 5

การเลือกสถานที่ตั้งโครงการ และที่ตั้งโครงการ

ในบทนี้จะกล่าวถึง การกำหนดเลือกสถานที่ตั้งโครงการ และการกำหนดที่ตั้งโครงการ รวมถึงการวิเคราะห์ที่ตั้งโครงการเพื่อให้มีความสอดคล้องกับแนวคิด การวิเคราะห์บริบทต่างๆ ที่มีผลกระทบและมีส่วนสนับสนุนที่ดีต่อพื้นที่ศึกษา เพื่อที่จะพิจารณาและสรุปเลือกที่ตั้งโครงการในการออกแบบทดลองทางสถาปัตยกรรมขั้นต่อไป

1. การกำหนดสถานที่ตั้งโครงการ

สถานที่ตั้งที่นำมาวิเคราะห์และทำการศึกษาคือ ตลาดนัดจตุจักร ซึ่งหากวิเคราะห์ทางกายภาพและกิจกรรมแบบคร่าวๆจะเห็นได้ว่ามีลักษณะเด่นด้านกิจกรรมการค้าขายที่มีความหลากหลายซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงของตัวกิจกรรมร้านค้าภายในตลาดนัดจตุจักรอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับลักษณะและหน้าที่ของสิ่งก่อสร้างที่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน ซึ่งการกำหนดสถานที่ตั้งโครงการ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงรูปแบบลักษณะทางกายภาพและบทบาทสถานที่ที่มีความเกี่ยวข้องของครอบคลุมเนื้อหาทั้งปัจจัยทางธรรมชาติ และปัจจัยด้านบทบาทและหน้าที่ของสิ่งก่อสร้าง (เครื่องนุ่งห่ม) ซึ่งจะเป็นส่วนเติมเต็มและบ่งชี้ให้รูปแบบของสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งก่อสร้างมีความชัดเจนมากขึ้นและมีลักษณะเฉพาะมากขึ้น ด้วยเหตุนี้รูปแบบลักษณะของสถานที่ตั้งโครงการจึงมีปัจจัยที่ควรนำมาวิเคราะห์หลักๆ 2 ด้าน คือ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่และลักษณะบทบาทของกิจกรรม เพื่อนำไปสู่การเลือกที่ตั้งโครงการต่อไป

ตลาดนัดจตุจักรมีความเป็นมายาวนานกว่า 60 ปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2491 ในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีรัฐบาลมีนโยบายให้จัดตั้งตลาดนัดขึ้นในทุกจังหวัดและสำหรับกรุงเทพฯนั้นได้เลือกสนามหลวงเป็นสถานที่จัดตลาดนัด แต่เพียงไม่ถึงปีทางราชการทำการย้ายตลาดนัด ไปอยู่ในพระราชอุทยานสราญรมย์แล้วจึงย้ายออกไปตั้งอยู่บริเวณสนามชัย ต่อมาในปี พ.ศ. 2521 ได้มีนโยบายใช้สนามหลวงเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และจัดงานกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี การรถไฟแห่งประเทศไทยจึงได้มอบที่ดินย่านพลโยธินตอนต่อจากสวน

จตุจักรด้านทิศใต้ให้แก่กรุงเทพมหานครเพื่อใช้ในกิจการสาธารณะประโยชน์ และกรุงเทพมหานครได้ปรับพื้นที่ เพื่อให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยในขณะเดียวกันก็พยายามย้ายผู้ค้าจากสนามหลวงมาด้วย จนกระทั่งดำเนินการสำเร็จ เมื่อปี พ.ศ. 2525 โดยใช้ชื่อว่าตลาดนัดย่านพหลโยธิน ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น “ตลาดนัดจตุจักร” ให้สอดคล้องกับสวนจตุจักรในบริเวณใกล้เคียง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 45 แสดงลักษณะกายภาพของตลาดนัดสวนจตุจักรในปัจจุบัน

1.1 ลักษณะทางกายภาพ ในยุคแรก ด้วยความห่างไกลและความยากลำบากในการเดินทางจึงให้ตลาดนัดจตุจักรแทบจะเป็นตลาดร้าง แต่ด้วยความอดทนของผู้ค้าประจำกับความเจริญของเมืองหลวงที่เริ่มมีการขยายออกมา จึงเริ่มปรุงแต่งความมีชีวิตชีวาให้กับที่นี่และเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเมื่อช่วง 10 ปีที่ผ่านมา นั่นเอง จนแทบไม่เหลือเค้าของความเป็นตลาดสินค้าพื้นบ้านให้เห็นอีกแล้ว ความหลากหลายของสินค้าที่นี่ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่เปิดโล่งกว้างใหญ่และ

มีการเชื่อมต่อของทางสัญจรคมนาคมไปยังยังพื้นที่รอบๆ ได้ง่ายและเข้าถึงสะดวก ทำให้ผู้จำหน่ายสินค้าเข้าถึงพื้นที่ได้ง่าย โดยเฉพาะในวันวันเสาร์ – อาทิตย์ ซื่อกันไปต่อราคากันไป ดูเทคนิคความแปลกใหม่ของการเสนอขายแบบถึงลูกถึงคนไม่มีใครเหมือน กลุ่มลูกค้านอกจากจะมีทุกเพศทุกวัยแล้วยังขยายไปสู่ชาวต่างชาติผู้ชื่นชอบ งานศิลปะและงานหัตถกรรมไทยที่รวบรวมมาจากทุกภาคของประเทศไทย ยิ่งเมื่อรวมกันแล้ว ภายในเนื้อที่ 68 ไร่นี้มีแผงค้าถาวรมากกว่า 8,000 ร้าน และร้านแบกะดินอีกกว่า 300 แผง ขณะที่ผู้มาเยือนที่มีเฉพาะวันเสาร์ – อาทิตย์ ก็ยังมีมากถึงกว่า 2 แสนกว่าคน มีเงินสะพัดสัปดาห์ละ 100 – 120 ล้านบาท

ปัจจุบันพื้นที่โครงการมีทั้งหมด 27 โครงการ ร้านค้ากว่า 8,000 ร้านค้า โดยแบ่งตามประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ 1.เครื่องแต่งกาย 2.เฟอร์นิเจอร์ของแต่งบ้าน 3.สัตว์เลี้ยง 4.ของเก่าของสะสม 5.หนังสือ 6.สินค้ามือสอง 7.ต้นไม้และอุปกรณ์แต่งสวน 8.อาหารและเครื่องดื่ม

ลักษณะของพื้นที่โดยรอบของสถานที่ตั้ง โครงการ

ทางด้านทิศเหนือ ติดกับสวนจตุจักรและถนนกำแพงเพชร 3

ทางด้านทิศใต้ ติดถนนกำแพงเพชร 2

ทางด้านทิศตะวันออก ติดถนนพหลโยธินและมีส่วนเชื่อมต่อไปยังกับสถานีรถไฟฟ้าบีทีเอสหมอชิต

ทางด้านทิศตะวันตก ติดกับถนนกำแพงเพชร

แผนที่ที่ 1 แสดงแผนที่ตำแหน่งที่ตั้งโครงการ

ที่มา : Jatujak Guide, 2008. – Jatujak Map [Online], Accessed 23 June 2008 Available from <http://www.jatujakguide.com/home/jjmap.html>

1.2 ลักษณะรูปแบบของกิจกรรม รูปแบบของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในตลาดนัดสวนจตุจักรโดยรอบส่วนใหญ่มีการใช้พื้นที่ดินแบบผสม ในเชิงพาณิชย์ซึ่งเป็นการค้าขายทั้งปลีกและส่งรวมทั้งมีโกดังขนาดย่อมๆอยู่หลายจุดด้วยกันโดยลักษณะของพื้นที่มีการเชื่อมต่อกับสถานที่สาธารณะประโยชน์อยู่หลายอย่างเช่น สวนสาธารณะจตุจักร ส่วนเชื่อมต่อกับสถานีรถไฟฟ้าหมอชิตซึ่งเป็นจุดต้นสายของระบบขนส่งรถไฟฟ้าที่จะเชื่อมต่อไปยังจุดอื่นได้

ดังนั้นพื้นที่ที่เกิดกิจกรรมจะเป็นลักษณะการค้าขาย แบ่งเป็นตามประเภทของกลุ่มสินค้าตามหมวดหมู่และตามวันเวลาโดยตลาดสวนจตุจักรจะเปิดทำการในวันพุธถึงวันอาทิตย์ ส่วนในวันจันทร์และอังคารจะปิดทำความสะอาด ประเภทสินค้าต้นไม้ ทั้งปลีกและส่งจะเปิดทำการในวันพุธและพฤหัสบดี วันศุกร์ถึงวันอาทิตย์จะเป็นสินค้าทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า หัตถกรรม และสินค้าเบ็ดเตล็ด อีกทั้งพื้นที่โดยรอบสวนจตุจักรในวันเสาร์และอาทิตย์ยังมีพื้นที่กิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมการแสดงออกมากมาย ซึ่งเปิดโอกาสสำหรับผู้คนเข้ามาสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มที่

ภาพที่ 46 แสดงรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตลาดนัดสวนจตุจักร

ภาพที่ 47 แสดงรูปแบบกิจกรรมการค้าที่เกิดขึ้นในพื้นที่ตลาดนัดสวนจตุจักร

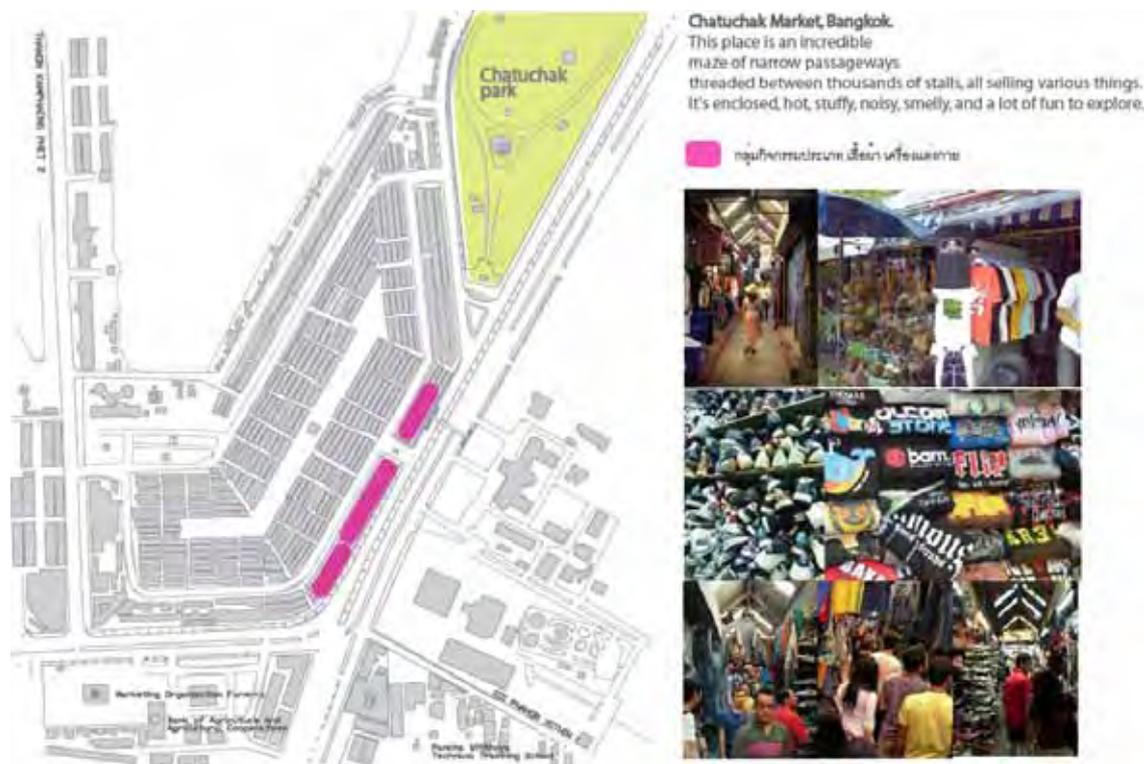
จากที่กล่าวข้างต้นทั้งหมดที่เห็นจากภาพประกอบต่างๆ ของพื้นที่ในตลาดนัดสวนจตุจักรนั้นมีความสนใจทั้งลักษณะทางกายภาพและรูปแบบกิจกรรม และจำนวนคน ที่มีการเข้ามาใช้สอยพื้นที่ ค่อนข้างมีจำนวนมาก อีกทั้งสินค้าที่ผู้ประกอบการเปิดร้านขายนั้นมีการปรับเปลี่ยนสินค้าและเจ้าของหรือร้านค้า หมุนเวียนไปตามช่วงเวลาและฤดูกาล ดังนั้นจึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะเลือกสถานที่ตั้งของโครงการและที่ตั้งโครงการในพื้นที่ของตลาดนัดสวนจตุจักร เพื่อให้มีความเหมาะสมกับในการทดลองทางสถาปัตยกรรมและเป็นแนวทางการออกแบบขั้นต่อไป

2. การกำหนดที่ตั้งโครงการ (Site)

การกำหนดที่ตั้งโครงการได้ใช้หลักการเดียวกับการเลือกสถานที่ตั้งโครงการ โดยที่ผู้ศึกษาสนใจที่ตั้งโครงการ ที่มีความชัดเจนที่มืองค์ประกอบทางด้านกายภาพและบริบทที่สามารถเป็นเหตุผลรองรับให้ที่ตั้งโครงการมีความหนักแน่นพอที่จะพิจารณาเลือกที่แห่งนี้ คือเลือกในจุดที่ตั้งโครงการที่มีการเชื่อมต่อของพื้นที่ ซึ่งตำแหน่งที่ตั้งโครงการผู้ศึกษาทำการพิจารณาเลือกพื้นที่ตลาดนัดสวนจตุจักรซึ่งมีเหตุผลที่ว่าในการศึกษาสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งก่อสร้างนี้วัตถุประสงค์คือ การออกแบบทดลองการก่อรูปทรงสถาปัตยกรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบได้ จึงคิดแนวทางที่จะหาพื้นที่ที่ทำการทดลอง ให้ใกล้เคียงกับสิ่งก่อสร้างหรือเครื่องนุ่งห่มที่สามารถปรับเปลี่ยนเลือกใช้ได้ตามเหตุการณ์ โดยอาศัยจุดหรือตำแหน่งในโครงการที่มีความ

ชัดเจนในเรื่องของกิจกรรมที่มีการผ่านหรือเข้ามาใช้ประโยชน์ใช้สอยของโครงการให้มากที่สุด ซึ่งตัวตลาดนัดสวนจตุจักรมีพื้นที่ค้าขายที่หลากหลายมากโดยเฉพาะโซนค้าขายเกี่ยวกับเสื้อผ้าที่มีการปรับเปลี่ยนของสินค้าและรูปแบบเสื้อผ้าไปตามยุคสมัยและฤดูกาล โดยที่โซนการขายเสื้อผ้านั้นมีการเปลี่ยนถ่ายไอของสินค้าอยู่ตลอดเวลาทั้งตัวผู้ขายและผู้ใช้สอยที่มีผู้เข้ามาจำนวนมาก จึงถือได้ว่าพื้นที่ขายและกลุ่มผู้ใช้สอยมีการเคลื่อนไหวและยืดหยุ่นกับสถานที่นี้มาก

ดังนั้นในการเลือกที่ตั้งโครงการที่เหมาะสม ที่จะเป็นตลาดนัดสวนจตุจักรบริเวณโซนค้าขายเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเพราะเป็นเรื่องของจำนวนผู้ใช้สอยและกิจกรรมที่ดูค่อนข้างชัดเจนกว่าโซนอื่นๆ อีกทั้งเป็นพื้นที่ติดกับถนนใหญ่ การคมนาคมที่สะดวก ผู้คนเข้าถึงได้ง่าย ทำให้พื้นที่นี้เป็นเหมือนตัวเชื่อมแรกที่จะกระจายไปสู่พื้นที่อื่นๆ ได้ดี ด้วยเหตุผลจากที่กล่าวมานี้จึงถือได้ว่าตลาดนัดสวนจตุจักรบริเวณกลุ่มโซนเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มเป็นจุดเริ่มในความสนใจที่ทำให้ผู้ศึกษาเลือกที่นำเป็นที่ตั้งโครงการ เพื่อทดลองและทำการออกแบบในขั้นต่อไป

แผนผังที่ 1   ผังแสดงบริเวณกิจกรรมการค้าขายในตลาดนัดสวนจตุจักรโซนเสื้อผ้าวัยรุ่น

2.1 การวิเคราะห์ที่ตั้งโครงการ เนื่องจากที่ตั้งโครงการอยู่ในส่วนหนึ่งของพื้นที่ตลาดนัดสวนจตุจักร รูปแบบอาคารโดยรอบเป็นอาคารสูง 1 ชั้น ซึ่งพื้นที่ตั้งโครงการมีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่เศษ พื้นที่ตั้งโครงการอยู่ติดกับถนนใหญ่ ขนานกันไปกับถนนพหลโยธิน สามารถเข้าถึงได้จากสะพานลอยข้ามฝากที่อยู่ตรงข้าม และยังมีสถานีรถไฟฟ้าบีทีเอสจตุจักรที่หน้าที่เปลี่ยนถ่ายผู้คนเป็นจุดสำคัญด้วย โดยยังสามารถเชื่อมต่อจากพื้นที่โครงการเข้าไปยังสวนจตุจักรหรือตลาดนัดสวนจตุจักรในโซนอื่นๆได้ เป็นต้น

สภาพที่ตั้งโครงการ ด้านกายภาพนั้นมีความแออัดมาก โดยกิจกรรมภายในมีความคึกคักของผู้คนที่เข้ามาจับจ่ายซื้อของเป็นจำนวนมากอีกทั้งอยู่ติดถนนใหญ่ที่เป็นสายหลักของเมือง ทำให้ที่ตั้งอาคารแลดูถูกตัดขาดจากสภาพเมืองทั้งหมด ด้านผังภายในมีการจัดผังโดยกระจายกลุ่มห้องร้านค้า ไปตามรูปทรงของพื้นที่ แบ่งออกเป็นห้องๆ และมีทางเดินเข้าสู่ภายในซึ่งเมื่อเกิดกิจกรรมการซื้อขายของภายในนั้น เป็นไปได้ยากมากในการที่จะรับรู้ถึงสภาพบริเวณหรือโซนที่ผู้ใช้สอยกำลังทำกิจกรรมอยู่ ซึ่งจากสภาพโดยรวมของที่ตั้งโครงการและกิจกรรมที่กล่าวมานั้นสามารถเอื้อต่อการเกิดรูปแบบสถาปัตยกรรมผ่านการแปลความหมายจากสิ่งห่อหุ้มภายนอก (สถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกาย)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพื้นที่ตลาดนัดสวนจตุจักรมีรูปแบบลักษณะการใช้สอยพื้นที่ที่ค่อนข้างชัดเจนเน้นไปทางกิจกรรมการค้าขายสินค้า ไม่มีการจัดระเบียบมากนัก ซึ่งนับวันพื้นที่ของตลาดสวนจตุจักรก็ยังมีผู้คนหลังไหลเข้ามาและเพิ่มจำนวนมากขึ้น จนเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่นี้ไป พื้นที่จึงมีความซับซ้อนมากขึ้น ผู้ศึกษาจึงได้มีแนวคิดที่จะนำพื้นที่ร้านค้าของตลาดสวนจตุจักรมาทำการออกแบบทดลองทางสถาปัตยกรรม เพื่อพัฒนาพื้นที่ตั้งเดิมที่มีความไร้ระเบียบไม่มีการจัดแผนผัง ให้มีลักษณะที่โดดเด่นแต่ยังคงความซับซ้อนเช่นเดิมโดยพื้นที่กลายเป็นตัวกลางที่จะเชื่อมความหมายในการรับรู้ของโซนสินค้าเพื่อจำแนกและเกิดความเข้าใจใหม่กับผู้คนเมื่อเข้าใช้กิจกรรมซื้อขายทั้งภายในและภายนอก โดยมีแนวคิดเบื้องต้นที่จะรักษารูปแบบของกิจกรรมการเดินซื้อของที่เป็นเอกลักษณ์ไว้ และสร้างพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกาย ออกแบบให้สอดคล้องกับสถานที่ตั้งโครงการรวมถึงสภาพแวดล้อมด้วย

บทที่ 6

แนวความคิดในการออกแบบ และการออกแบบสถาปัตยกรรม

ในบทนี้จะได้อธิบายถึงการกำหนดแนวความคิดเพื่อการออกแบบทดลอง ที่ได้จากการศึกษาความสัมพันธ์ของสิ่งหล่อหุ้มร่างกาย ให้สอดคล้องกับแนวความคิดทางสถาปัตยกรรมมากที่สุด โดยทำการออกแบบทดลองย่อยๆ เพื่อที่จะค้นหาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง บทบาทหน้าที่ของสิ่งหล่อหุ้มร่างกายมนุษย์กับลักษณะหน้าที่ใช้สอยของสิ่งหล่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมเพื่อศึกษาหาแนวทางนำมาประยุกต์และพัฒนาสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมในรูปแบบสมัยใหม่ และท้ายสุดเป็นการออกแบบสถาปัตยกรรมเพื่อเป็นกรณีศึกษาที่ได้จากกระบวนการทดลอง และนำไปพัฒนาสู่รูปแบบสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งหล่อหุ้มร่างกายลงไปในพื้นที่ตั้งโครงการ

1. การสังเคราะห์ และแนวความคิดในการออกแบบ

1.1 การรับรู้ความสัมพันธ์สิ่งหล่อหุ้มร่างกายกับสภาพแวดล้อมและเหตุการณ์ หากพิจารณาถึงสิ่งหล่อหุ้มร่างกายหรือเครื่องแต่งกาย เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการแสดงออกทางร่างกายของมนุษย์อย่างหนึ่งในสังคมเพราะเมื่อปราศจากมันแล้วการเข้าสู่สังคมในระบบหรือความเป็นมนุษย์ อาจไม่สมบูรณ์ เราใช้สิ่งหล่อหุ้มหรือเครื่องนุ่งห่มในการแสดงออกถึงอารมณ์และเหตุผล และช่วยในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เราใช้สิ่งหล่อหุ้มในการบ่งบอกถึงสถานะภาพของเราเพื่อเข้ากับปัจจุบันและใช้สิ่งหล่อหุ้มในการเข้าหาติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล รวมถึงการแสดงออกตัวตนและบทบาทหน้าที่ การเข้าอยู่ในสังคมของมนุษย์นั้นจึงย่อมต้องอาศัยสิ่งหล่อหุ้มหรือเครื่องแต่งกายเป็นตัวปกป้องหล่อหุ้มร่างกายและแสดงออกถึงความเป็นบุคคลอยู่ตลอดเวลา สิ่งนี้เองการรับรู้ที่เราเห็นได้จะถูกส่งผ่านจากภายในและแสดงออกสู่ภายนอกหรือสิ่งหล่อหุ้มตัวเราอยู่ (เครื่องแต่งกาย) โดยแปรผันตามกับสภาพแวดล้อมสภาพอากาศและวัฒนธรรมของถิ่นที่อยู่

ในการศึกษาที่เกิดขึ้นจึงมีความน่าสนใจที่จะเรียนรู้ถึงบทบาทของสิ่งหล่อหุ้มร่างกายว่ามีกลไกหรือสิ่งที่เป็นตัวแปรด้านไหนบ้างที่ทำให้สิ่งหล่อหุ้มร่างกายมีการปรับเปลี่ยนกับสภาพแวดล้อมได้มากน้อยเพียงใด จึงมีแนวคิดที่ว่าหากรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมที่เราใช้สอย

อยู่นั้น ที่ทำหน้าที่เสมือนเป็นสิ่งที่ห่อหุ้มอีกชนิดหนึ่งเกิดการปรับเปลี่ยนสภาพ และสัมพันธ์กันกับรูปแบบของสิ่งที่ห่อหุ้มร่างกายที่มนุษย์เลือกใช้ตามบทบาทและตามสภาพแวดล้อม ฉะนั้นก็หมายความว่ารูปแบบของสถาปัตยกรรม จึงมีโอกาสเป็นไปได้ที่สิ่งที่ห่อหุ้มหรือสิ่งปกคลุมที่วางนั้นสามารถปรับสภาพได้ตั้งรูปแบบของสิ่งห่อหุ้มร่างกายมนุษย์นั่นเอง

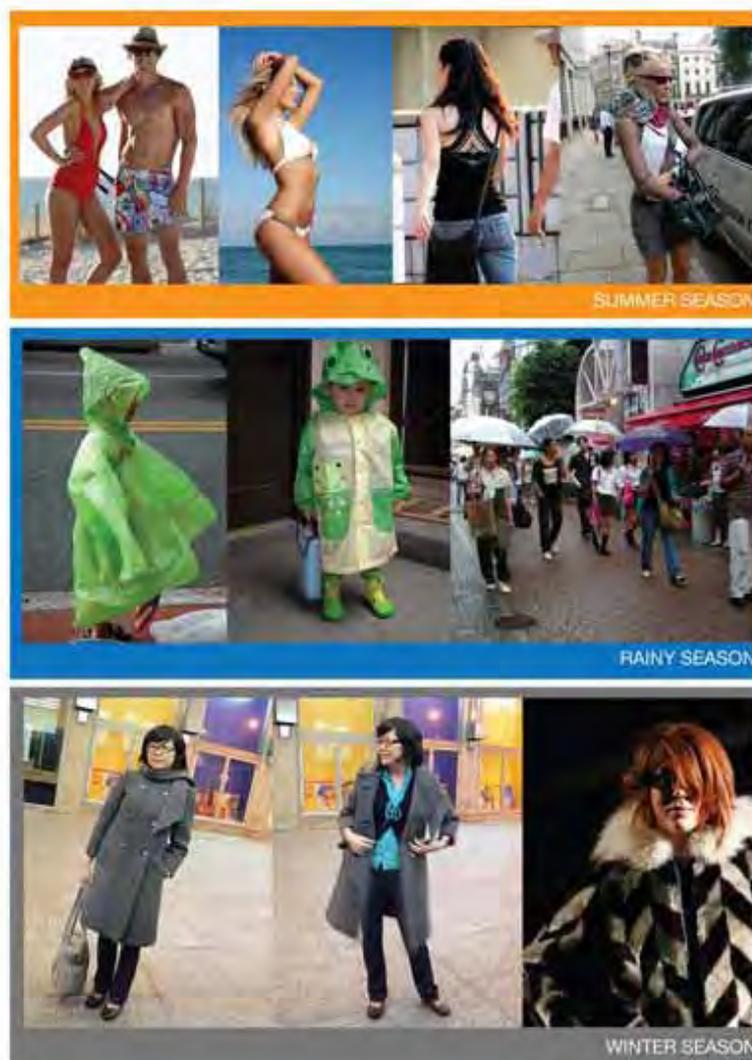
จากการศึกษาความสัมพันธ์ของสิ่งที่ห่อหุ้มที่ในบทที่ 2 ว่าด้วยความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวกับสิ่งที่ห่อหุ้มร่างกายนั้น เราจะเห็นถึงบทบาทและ รูปแบบที่มีวิวัฒนาการของการใช้สิ่งที่ห่อหุ้มร่างกายของมนุษย์ที่แตกต่างกันตามยุคสมัย ซึ่งการเลือกใช้เครื่องแต่งกายอาจจะถูกปรับเปลี่ยนไปตามสภาพเหตุการณ์ได้หลากหลาย หากแต่ว่าสิ่งที่เป็นหัวใจหลักของการใช้สิ่งที่ห่อหุ้มร่างกายนั้นก็เพื่อการปกป้องภัยอันตรายที่เกิดจากสภาพแวดล้อม และปกปิดร่างกายในการเข้าสังคมของมนุษย์ เป็นต้น โดยเราสามารถวิเคราะห์และคำนึงถึงขอบเขตและวาระในการเลือกใช้สิ่งที่ห่อหุ้มร่างกายกับสภาพที่เราอยู่หรือพื้นที่กิจกรรมที่เราเข้าไปร่วมได้ โดยอาศัย ความเหมาะสมกับสถานที่ / สภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ของวันและเวลา

โดยในการศึกษานี้เป็นการศึกษา ในเรื่องของรูปแบบของสิ่งที่ห่อหุ้มร่างกายที่เน้นหลักทางด้านบทบาทหน้าที่ใช้สอยของเครื่องแต่งกายที่แปรผันตามสภาพแวดล้อมฤดูกาลของสถานที่และเวลาเพื่อศึกษาหารูปทรงและที่ว่างที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่ส่งผลไปยังสิ่งที่ห่อหุ้มภายนอกของร่างกายและสถาปัตยกรรมให้มีความสอดคล้องกัน

ภาพที่ 48 แสดงลักษณะการเลือกใช้สิ่งที่ห่อหุ้มร่างกายที่สามารถปรับเปลี่ยนเลือกใช้ตามสภาพโอกาสของเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน

ที่มา : Pigford, Josh. Pimp My Jobs [Online], Accessed 25 December 2009 Available from <http://theappleblog.com/2005/06/03/pimp-my-jobs/>

แผนภาพที่ 1 แสดงการลักษณะสิ่งทอหุ้มร่างกายที่เกิดจากเกิดจากการเลือกใช้ของมนุษย์เพื่อปกป้องร่างกายจากสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกใช้สิ่งทอหุ้มร่างกายของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมหรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยทั้งนี้เพื่อที่เราได้ศึกษาและวิเคราะห์หารูปแบบได้ชัดเจนขึ้นจึงพอที่จะสรุปเป็นแนวทางในทดลองออกแบบขั้นต่อไปได้ โดยหลักแล้วมนุษย์มีลักษณะของการเลือกใช้สิ่งทอหุ้มร่างกายที่เน้นถึงการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะแวดล้อมภูมิอากาศ โดยเราสามารถสังเกตได้คือ จำนวนความมากขึ้น น้อยขึ้น หรือความมิดชิดของสิ่งทอหุ้มที่ปกปิดบนเรือนร่างของมนุษย์ ซึ่งสิ่งทอหุ้มเองสามารถถ่ายทอดและแสดงตนเองได้ ทำให้เกิดการบ่งชี้และรับรู้ถึง

ลักษณะของช่วงเวลาที่สัมพันธ์กับสภาพฤดูกาลได้ ดังนั้นเราจึงสามารถสรุปข้อสังเกต ที่ได้จากการศึกษาสิ่งห่อหุ้มร่างกายหลักๆคือ

1.1.1 สิ่งห่อหุ้มร่างกายมีการปรับเปลี่ยนไปให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมโดยขึ้นอยู่กับกาลเทศะของเวลา (ฤดูกาล) และวัฒนธรรม

1.1.2 ฤดูกาลและสภาพอากาศจะส่งผลต่อจำนวนความมากขึ้นน้อยขึ้นที่จะนำมาห่อหุ้มปกป้องร่างกาย

1.1.3 สิ่งห่อหุ้มสามารถแสดงออกให้รับรู้ถึงเหตุการณ์และฤดูกาลได้

1.2 การรับรู้ความสัมพันธ์สิ่งห่อหุ้มในงานสถาปัตยกรรม

สิ่งห่อหุ้มในงานสถาปัตยกรรม เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการแสดงออกที่จะสะท้อนต่อรูปแบบกิจกรรมภายใน หรือตัวโปรแกรมของโครงการผ่านก่อรูปขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเสา คาน ผนัง ช่องเปิด โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขของบริบทและเวลาหรือสถานที่ตั้ง ผ่านการรับรู้ของผู้พบเห็น เกิดการตีความและเข้าใจต่อการเข้าไปใช้ในสถานที่นั้นๆ ดังนั้นหากพิจารณาถึงการทำงานกลไกของสิ่งห่อหุ้มในงานสถาปัตยกรรมแล้ว การรับรู้แรกๆที่เกิดขึ้นกับบริเวณสิ่งห่อหุ้มอาคารจึงเป็นส่วนแรกๆที่จะเกิดการตีความได้ของผู้พบเห็น เปรียบเสมือนตัวส่งถ่ายข้อมูลไปยังผู้รับสารในลำดับต้นก่อน ที่จะเข้าไปรับรู้ถึงที่ว่างในอาคาร โดยทางกลับกัน การสร้างงานสถาปัตยกรรมนั้น เกิดจากการสังเคราะห์ข้อมูลของสถานที่ตั้ง บริบทและบทบาทหน้าที่ของที่ว่างหรือกิจกรรมภายในก่อนแล้วจึงสะท้อนงานสู่สิ่งห่อหุ้มโดยแสดงออกจากการจัดวางองค์ประกอบของสถาปัตยกรรมเพื่อนำมาสร้างพื้นที่ปกปิดและเปิดล้อม โดยให้สอดคล้องตามสภาวะแวดล้อมและภูมิอากาศเป็นหลัก

ในงานสถาปัตยกรรม ทางด้านความหมายที่เรารับรู้ได้จะมีเรื่องราวของการห่อหุ้มอยู่เช่นเดียวกับสิ่งห่อหุ้มร่างกาย ซึ่งก็จะมีมิติทางความหมายของการห่อหุ้มและบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน ตามวาระและเวลาความเหมาะสมของกลุ่มผู้ใช้และเพื่อให้เข้ากับวิถีของวัฒนธรรมนั้นๆ สิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมจึงสามารถแบ่งบทบาทหน้าที่การใช้งานของพื้นที่นั้น และส่งผลถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมสามารถแบ่งแยกและรวบรวมความสัมพันธ์ของกิจกรรมที่หลากหลายให้รวมอยู่ด้วยกันได้ ดังนั้นเราจึงสามารถสรุปประเด็นจากสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมได้ว่า

1.2.1 สิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมสามารถแบ่งบทบาทหน้าที่การใช้งานของพื้นที่นั้น และส่งผลถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้น

1.2.2 สิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพภูมิอากาศและวัฒนธรรมของพื้นที่นั้นๆ

1.2.3 สิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมสร้างการรับรู้ของกลุ่มคนและกิจกรรมผ่านการจัดวางและเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบสถาปัตยกรรม

สรุปประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์สิ่งห่อหุ้มทั้งสองประเภท

สิ่งห่อหุ้มร่างกายมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมตามกาลเทศะของเวลาได้ยืดหยุ่นกว่าสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรม โดยผ่านการเลือกใช้ แต่งเติมขององค์ประกอบเสื้อผ้าและนำมารวมกันเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพฤดูกาลกับสิ่งรอบข้าง ในทางกลับกัน การจัดวางหรือเลือกใช้อุปกรณ์ประกอบสถาปัตยกรรมก็มีผลต่อการรับรู้สภาพแวดล้อมหรือกิจกรรมภายในซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขของกาลเทศะด้วยเช่นกัน

1.3 แนวความคิดในการออกแบบ (Concept Design) การสังเคราะห์ข้างต้นนำไปสู่การกำหนดแนวความคิดและทดลองในการออกแบบสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกายดังนี้

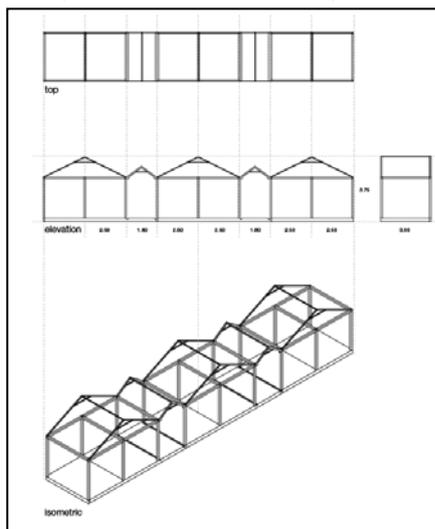
“ในการออกแบบสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกาย เป็นการหยิบยกลักษณะทางกายภาพและบทบาทหน้าที่ของการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายที่เน้นการปรับเปลี่ยนและตอบสนองต่อสภาพภูมิอากาศและฤดูกาลเป็นหลักเพราะเป็นการเลือกใช้เครื่องแต่งกายที่เห็นได้ชัดเจน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับสิ่งห่อหุ้มในงานสถาปัตยกรรม โดยค้นหาลักษณะวิธีที่จะทำให้สิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ตามสภาพฤดูกาลและสามารถปรับพื้นที่ประโยชน์ใช้สอยให้มีลักษณะที่ดีขึ้น เพื่อต่อความต้องการในฤดูกาลนั้นๆ และยังเป็นการจำแนกการใช้สอยของพื้นที่ที่มีความซับซ้อนให้มีความเป็นระเบียบเท่าที่ควร จึงมีแนวคิดที่ได้จากการศึกษาและทดลองจากทางตรงคือ ศึกษาแนวคิดที่ได้จากการเปลี่ยนแปลงสิ่งห่อหุ้มร่างกายที่ได้ถูกพัฒนาเป็นสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมที่สามารถเปลี่ยนแปลงรูปทรงได้ ด้วยวิธีการทดลองเปลี่ยนองค์ประกอบของรูปทรงด้วยวิธี ย้ายตำแหน่งและย่อขยาย ลงบนพื้นที่กิจกรรมที่เกิดจากคนเข้าไปใช้สอยนั่นเองจึงทำให้ที่ว่าง และรูปทรงนั้นเปลี่ยนรูปไปและสนองต่อประโยชน์ใช้สอย และจากโดยทางอ้อม คือได้จากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ คือการใช้แสงที่เข้าส่องผ่านเข้ามายังส่วนระนาบเหนือหัว ของรูปแบบสถาปัตยกรรมเดิม ที่สามารถทำให้โครงสร้างหรือที่ว่างนั้นเปลี่ยนไปอันเนื่องมาจากการออกแบบทดลอง ดังนั้นซึ่งจะนำทั้งสองหลักการตามทฤษฎีนำมาวิเคราะห์และประมวลผลเพื่อให้แนวคิดสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกายนั้นสามารถที่เปลี่ยนแปลง

องค์ประกอบสถาปัตยกรรมเดิม ได้ตอบสนองต่อการใช้งานในพื้นที่นั้นๆ ได้ดีและยังเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบการเปลี่ยนรูปของสถาปัตยกรรม ได้ต่อไป”

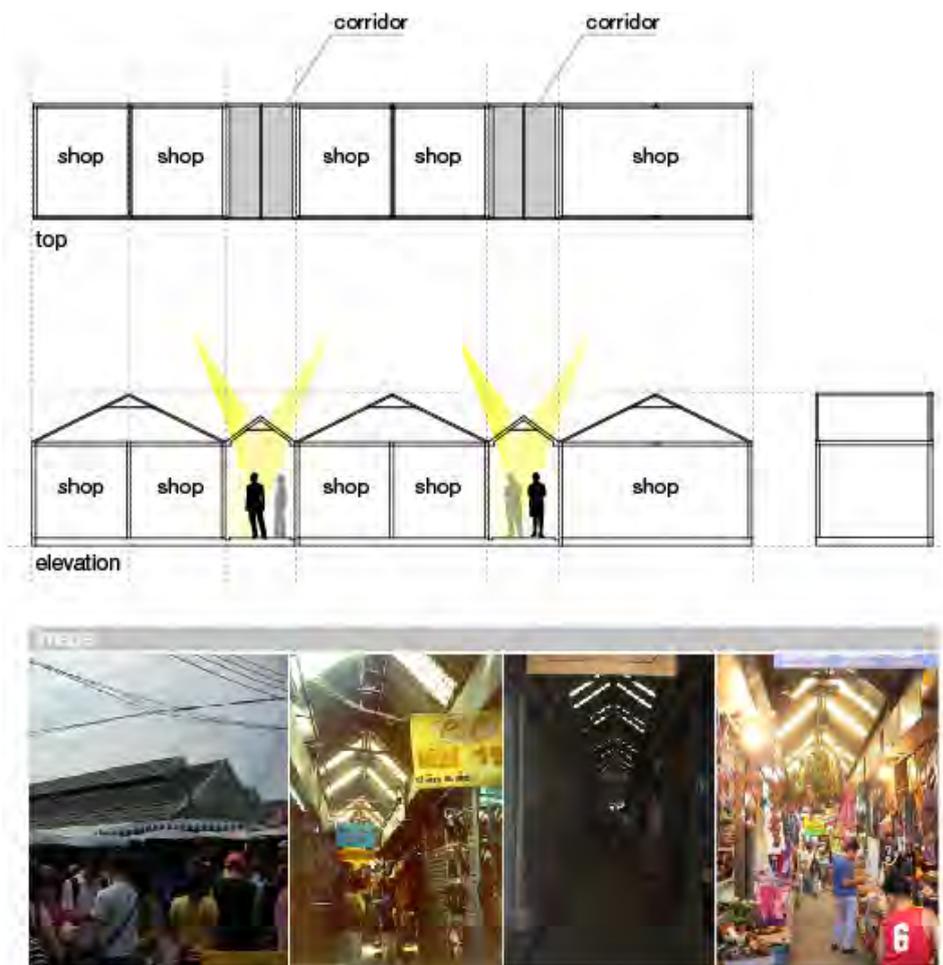
2. กระบวนการออกแบบทดลอง

มีวัตถุประสงค์เพื่อหิบบเอาประเด็นต่างๆ ที่เป็นเรื่องของการทดลองเพื่อหาแนวทางของสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมที่ได้จากลักษณะการศึกษาสิ่งห่อหุ้มร่างกายของมนุษย์ เพื่อหาแนวคิดจากความสัมพันธ์ในการเปลี่ยนแปลงไปของสิ่งห่อหุ้มที่เกิดขึ้น ของระบบองค์ประกอบและรูปทรงทางสถาปัตยกรรมและความเป็นไปได้ในการศึกษาสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนแปลงได้ในตัวเอง

เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนขึ้นจึงได้เชื่อมกระบวนการทดลองการเปลี่ยนแปลงสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมเข้ากับสถานที่ตั้งโครงการที่ได้กล่าวในบทที่ 5 เพื่อเป็นการจำแนกและวางรูปแบบงานออกแบบจากเงื่อนไขที่ได้จากข้อสรุปประเด็นของสิ่งห่อหุ้มร่างกายและสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรม และเป็นการทดลองที่เข้าสู่รูปแบบงานโดยอ้างอิงจากสถานที่จริงอีกด้วย โดยตัวสถาปัตยกรรมเดิมหรืออาคารร้านค้าที่ชายเดิมในสวนจตุจักรนั้น เป็นอาคารชั้นเดียว กว้าง 2.5 เมตร x 3 เมตร และสูง 3.75 เมตร บริเวณช่องทางเดินจะมีขนาด 1.8 เมตร และมีช่องแสงส่องเข้ามาได้ในบริเวณหลังคาทางเดิน หลังคาตัวร้านค้าและหลังคาทางเดินเป็นหลังคาทรงจั่ว โครงสร้างโดยทั่วไปเป็นเหล็ก ทั้งบริเวณช่องเปิดเมื่อไม่มีการใช้สอยจะปิดด้วยระบบบานประตูเหล็กม้วน ห้องทุกห้องสามารถเจาะทะลุถึงกันระหว่างตัวร้านค้าได้

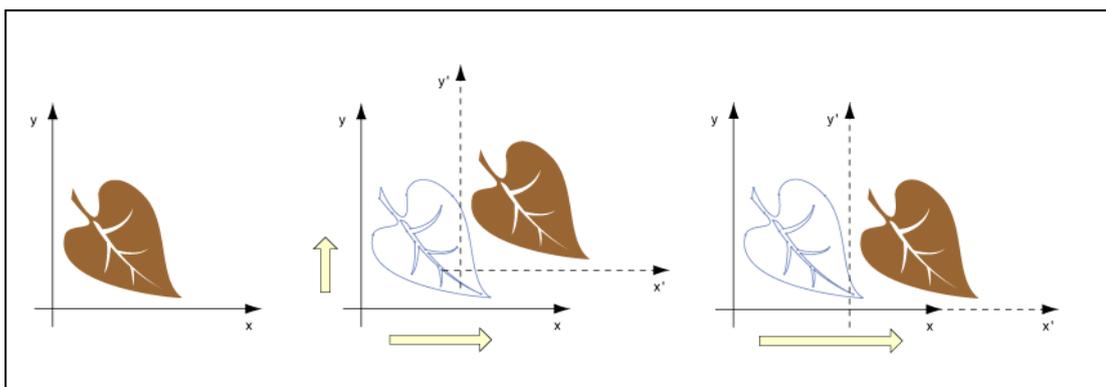
แผนภาพที่ 2 แสดงรูปแบบสิ่งห่อหุ้มของร้านค้าในโซนเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายเดิมของตลาดนัดสวนจตุจักร

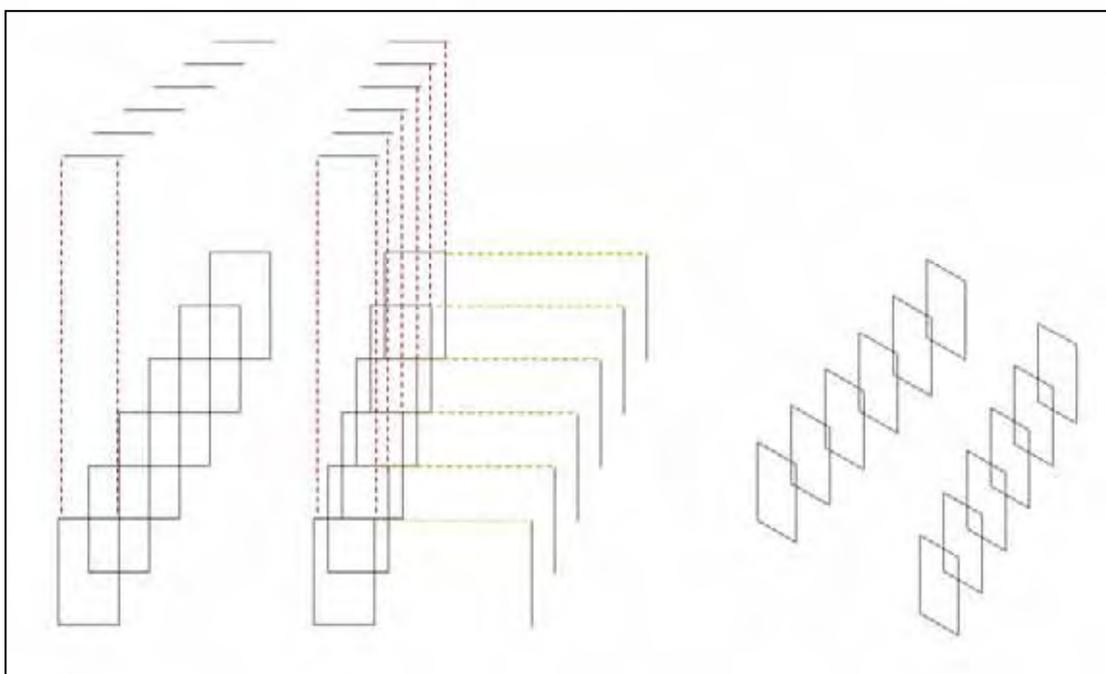
แผนภาพที่ 3 แสดงรูปแบบสิ่งห่อหุ้มของร้านค้าในโซนเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายเดิมของตลาดนัดสวนจตุจักร

จากลักษณะทางกายภาพที่กล่าวมานั้น เมื่อเข้าไปใช้จะเห็นว่าลักษณะของสิ่งห่อหุ้มร้านค้าในโซนเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายเดิมของตลาดนัดสวนจตุจักร ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้ใช้สอยโซนร้านค้าภายในและภายนอกไม่ชัดเจนและยังไม่ตอบสนองกับสถานะของฤดูกาลที่แปรผันไปตามสินค้าที่นำมาขาย จึงเหมาะสมที่จะทำการทดลองดูการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของอาคารเดิมและเพื่อชี้ให้เห็นถึงการออกแบบสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกาย โดยมีกรอบแนวทางการทดลองที่จะหาข้อสรุปและย้อนกระบวนการเกิดรูปทรงว่ารูปทรงใดนั้นจะสามารถเปลี่ยนรูปได้อย่างไรบ้าง และวิธีการใด โดยมีการทดลองดังนี้

2.1 การทดลองครั้งที่ 1 (เปรียบเทียบจากระนาบไปถึงรูปทรงใดๆรูปทรงหนึ่ง ทั้งสองมิติและสามมิติ) แนวคิดการเปลี่ยนรูป โดยทดลองการเปลี่ยนรูปทรงขององค์ประกอบด้วยวิธีการย้ายตำแหน่ง (translation) ในแนวแกน x และ y โดยนำรูปทรงสี่เหลี่ยมสองมิติมาศึกษา ระนาบรูปทรงสี่เหลี่ยม ทำการซ้ำตัวเองและ ย้ายตำแหน่งตัวเองไปในทิศทางแนวแกน x หรือ แกน y ก็ได้ และเมื่อโยงเส้นเข้าหากันตามจุดมุมต่างๆของระนาบ จะสังเกตเห็นรูปทรงใหม่ที่เกิดขึ้นจากระนาบสี่เหลี่ยมเริ่มต้น

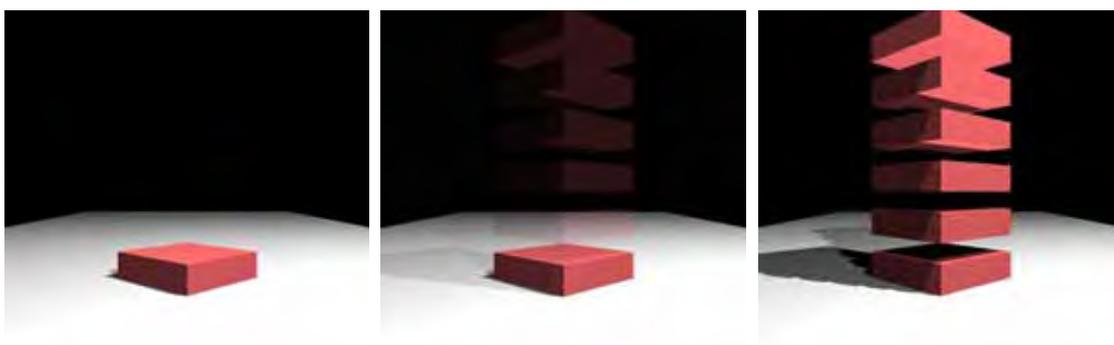

แผนภาพที่ 4 แสดงรูปตัวอย่างการย้ายตำแหน่งวัตถุไปตามแนวแกน

แผนภาพที่ 5 แสดงการเปลี่ยนรูป ด้วยวิธีการย้ายตำแหน่ง

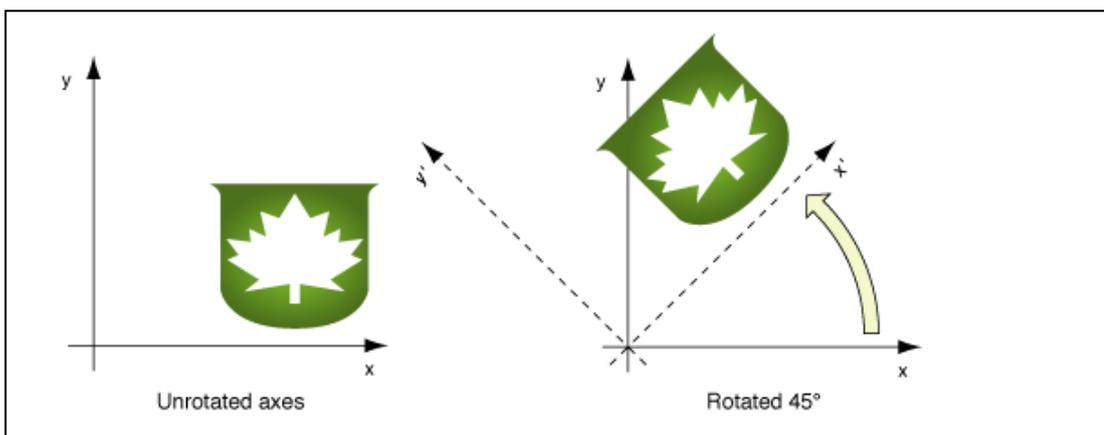
ข้อสังเกตจากการทดลอง จะเห็นได้ว่าเมื่อระนาบสี่เหลี่ยมผืนผ้าย้ายตำแหน่งตัวเองออกมา ไม่ว่าจะแนวตั้งหรือแนวนอนเมื่อเราลากเส้นเชื่อมต่อกันก็จะเสมือนทำหน้าที่เป็นพื้นผิวหน้าและเกิดจังหวะในมุมมองรูปด้าน ทำให้เกิดฐานฐานของรูปทรงใหม่ขึ้น การทดลองขั้นตอนนี้จึงแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดและความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนรูปของรูปทรงด้วยวิธีการย้ายตำแหน่ง

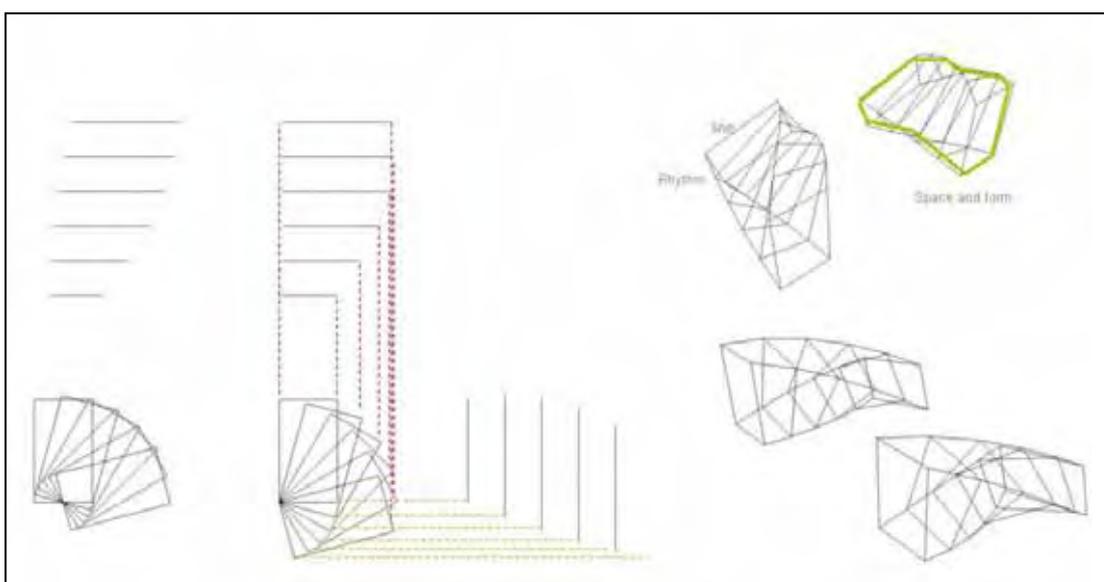
ภาพที่ 49 แสดงการสร้างพื้นที่ว่างและการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการย้ายตำแหน่ง

สรุปผลจากการทดลองครั้งที่ 1 เมื่อได้สังเกตแล้วจะพบว่าในการทดลองในครั้งนี้ลักษณะของวัตถุเดิม เมื่อทำการย้ายตำแหน่งไปในทิศทางหนึ่ง ซึ่งในการทดลองนี้จะเสมือนว่าเมื่อย้ายตำแหน่งไป ก็จะมีร่องรอยเดิมของของวัตถุที่ย้ายตำแหน่งมาอยู่ ซึ่งการทิ้งร่องรอยนี้จะทำให้เกิดจังหวะขึ้น ในระนาบผิวด้านข้าง และเกิดรูปทรงฐานฐานใหม่ขึ้นในทิศทางที่เราทำการย้ายตำแหน่งไป ดังนั้นการย้ายตำแหน่งจึงเปรียบเสมือนเป็นการแยกส่วน (Segment) ของวัตถุเดิมออกมา เกิดเป็นจำนวนและความถี่ระยะต่างๆจนเกิดเป็นปริมาณรูปทรงและที่ว่างขึ้นภายในได้ ซึ่งการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการย้ายตำแหน่งนี้ ทำให้เรามองเห็นถึงการทดลองออกแบบสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มได้เช่น ในส่วนของอาคารร้านค้าในสวนจตุจักรที่ทำการแบ่งร้านเป็นห้องๆ เป็นการสร้างขอบเขตของพื้นที่ร้านหนึ่งกับอีกพื้นที่หนึ่ง เส้นแบ่งขอบเขตร้านระยะต่างๆ ฐานฐานของรูปทรงเดิมที่เราเห็น หากมองย้อนกระบวนการกลับไป เราก็จะเห็นถึงการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการย้ายตำแหน่งที่ทำหน้าที่เป็นการแยกส่วน (Segment) อยู่ในบริเวณอาคารร้านค้าตลาดนัดสวนจตุจักรด้วยเช่นกัน โดยสังเกตจากจำนวนร้าน ขอบเขตร้าน ระยะห้องที่ติดกัน รูปทรงห้องหรือขนาดห้องที่เท่าๆกันไม่ต่างจากรูปทรงของห้องที่ติดกัน เป็นต้น

2.2 การทดลองครั้งที่ 2 จากการทดลองครั้งที่ 1 เราได้ข้อสรุปว่า การย้ายตำแหน่ง เป็นเสมือนการซ้ำหรือการแบ่งส่วน (Segment) ตัวเองออกมา หากแต่ว่าครั้งนี้เราต้องการที่จะ ทราบถึงการเปลี่ยนรูปที่มากขึ้นกว่าการซ้ำรูปแบบของรูปทรง โดยให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่ มากกว่าเดิมจึงนำมาสู่การทดลองในครั้งที่ 2 (เปรียบเทียบจากระนาบไปถึงรูปทรงใดๆรูปทรงหนึ่ง ทั้งสองมิติและสามมิติ) แนวคิดการเปลี่ยนรูป โดยทดลองการเปลี่ยนรูปทรงขององค์ประกอบด้วย วิธีการหมุน (Rotation) ในแนวแกน x และ y โดยนำรูปทรงสี่เหลี่ยมสองมิตินำมาศึกษา ระนาบ รูปทรงสี่เหลี่ยม ทำการแบ่งส่วนตัวเองออกมา (Segment) และ ย้ายตำแหน่ง (Translation) ตัวเอง ไปในทิศทางแนวแกน x หรือ แกน y พร้อมทั้งหมุน(Rotation) ตามแนวแกนไปด้วย ในระยะและ จำนวนหนึ่ง จนเกิดจังหวะและเมื่อโยงเส้นเข้าหากันตามจุดมุมต่างๆของระนาบที่เกิดการ เปลี่ยนแปลงขึ้น จะสังเกตเห็นรูปทรงใหม่ที่เกิดขึ้นจากรนาบสี่เหลี่ยมเริ่มต้น

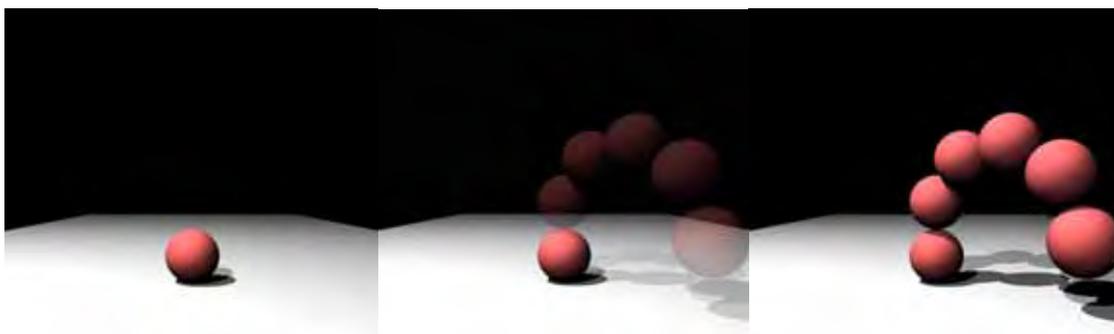

แผนภาพที่ 6 แสดงรูปตัวอย่างการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการหมุนวัตถุไปตามแนวแกน

แผนภาพที่ 7 แสดงตัวอย่างการเปลี่ยนรูปของระนาบด้วยวิธีการหมุนวัตถุไปตามแนวแกน

ข้อสังเกตจากการทดลอง จะเห็นได้ว่าเมื่อระนาบสีเหลี่ยมผืนผ้าย้ายตำแหน่งตัวเองพร้อมทั้งหมุนตามแนวแกนออกมา เกิดการแบ่งส่วน(Segment) ขึ้นไม่ว่าจะแนวตั้งหรือแนวนอนเมื่อเราลากเส้นเชื่อมต่อกันก็จะเสมือนทำหน้าที่เป็นพื้นผิวหน้าและเกิดจังหวะในมุมมองรูปด้าน ทำให้เกิดสัดส่วนของรูปทรงใหม่ขึ้น การทดลองขั้นตอนนี้จึงแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดและความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนรูปของรูปทรงด้วยวิธีการหมุน

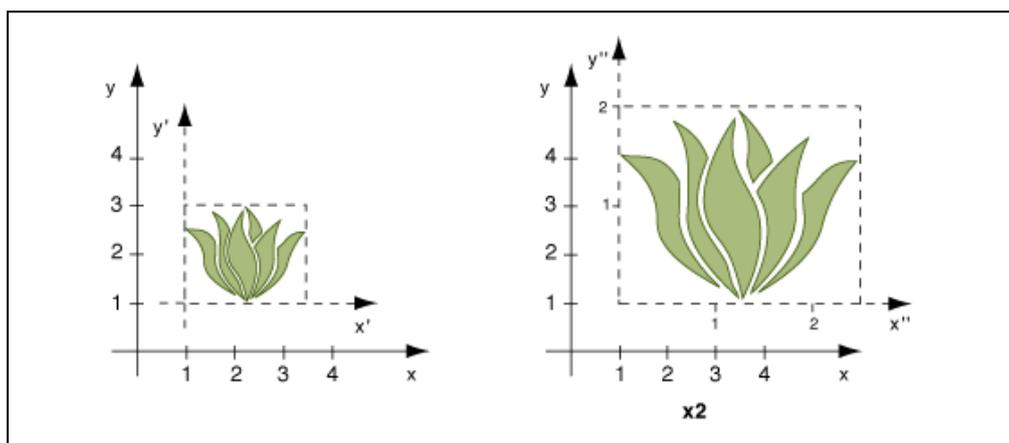

ภาพที่ 50 แสดงการสร้างพื้นที่ว่างและการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการหมุน

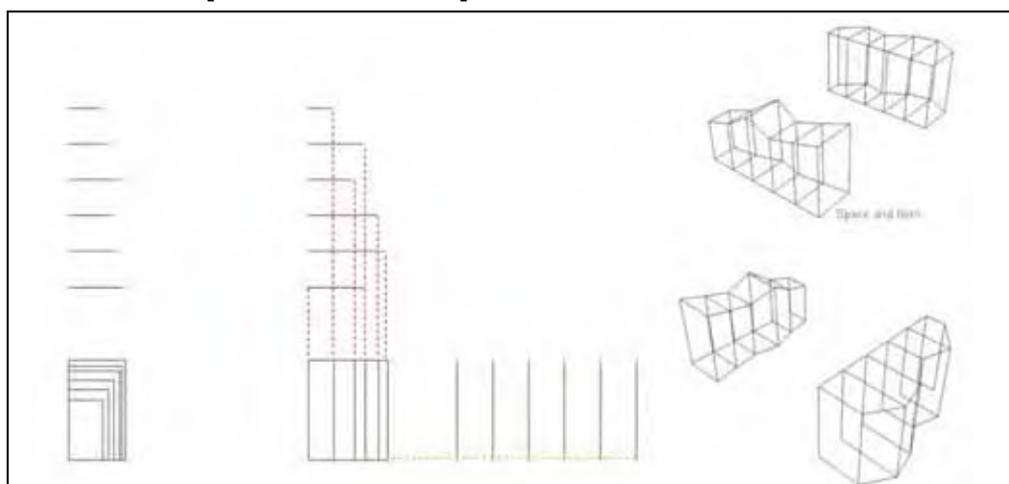
สรุปผลจากการทดลองครั้งที่ 2 เมื่อได้สังเกตแล้วจะพบว่าในการทดลองในครั้งนี้ลักษณะของวัตถุเดิม เมื่อทำการย้ายตำแหน่งพร้อมทั้งหมุนไปในทิศทางหนึ่ง ซึ่งในการทดลองนี้จะเสมือนว่าเมื่อย้ายตำแหน่งไป ก็จะมีร่องรอยเดิมของของวัตถุที่ย้ายตำแหน่งอยู่ ซึ่งการทิ้งร่องรอยนี้จะทำให้เกิดจังหวะขึ้น ในระนาบผิวด้านข้าง เกิดเส้นในองค์ประกอบของงานสถาปัตยกรรมและเกิดรูปทรงสัดส่วนใหม่ขึ้นในทิศทางที่เราทำการย้ายตำแหน่งและหมุนไป ดังนั้นการย้ายตำแหน่งด้วยวิธีการหมุน(Rotation)ไปด้วยนี้จึงเปรียบเสมือนเป็นการแยกส่วน(Segment) ของวัตถุเดิมออกมา เกิดเป็นจำนวนและความถี่ระยะต่างๆจนเกิดเป็นปริมาณรูปทรงและที่ว่างขึ้นภายในได้ ซึ่งการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการหมุนจะเปลี่ยนแปลงในส่วนระนาบที่เราทำการแยกออกมาจากระนาบเดิม ผลที่เกิดขึ้นเราจะเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของรูปทรงที่มากกว่าการทดลองครั้งที่ 1 ซึ่งมีผลทำให้รูปสัดส่วนใหม่นี้มีความน่าสนใจของรูปทรงที่มากกว่ามาก ทำให้ที่ว่างและรูปทรงมีความหลากหลายและส่งผลกระทบต่อมิติการรับรู้ที่มากขึ้น จากข้อสรุปนี้ ในการออกแบบสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งหล่อหลอมร่างกายที่จะต้องอ้างอิงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งหล่อหลอมร่างกายและสิ่งหล่อหลอมสถาปัตยกรรมเดิมกับสภาพฤดูกาลจึงจำเป็นต้องมองเรื่องข้อจำกัดในการเปลี่ยนรูปองค์ประกอบด้วยวิธีการหมุนนี้ด้วยเนื่องจากความสัมพันธ์ของที่ว่างกับกิจกรรมนั้นจะต้อง

เอื้อหนุนต่อกัน หากมีการเปลี่ยนแปลงที่มากเกินไป การเกิดกิจกรรมในที่ว่างเดิมของอาคารตลาดนัดสวนจตุจักรอาจไม่ได้ตอบสนองกับการใช้สอยเท่าที่ควร

2.3 การทดลองครั้งที่3 จากการทดลองในครั้งที่2ที่ได้กล่าวไป เราพบข้อจำกัดและผลของการเปลี่ยนรูปได้ในรูปแบบหนึ่ง เพื่อเป็นการเข้าใจถึงการเปลี่ยนรูปของรูปทรงได้มากขึ้นและเพื่อหาข้อสรุปการเปลี่ยนรูปที่เข้าใจได้ง่ายขึ้น จึงศึกษาด้วยวิธีการอื่นเพิ่มเติมอีกครั้ง (เปรียบเทียบจากระนาบไปถึงรูปทรงใดๆรูปทรงหนึ่ง ทั้งสองมิติและสามมิติ) แนวคิดการเปลี่ยนรูปโดยนำรูปทรงสี่เหลี่ยมสองมิตินำมาศึกษา ระนาบรูปทรงสี่เหลี่ยม ทำการแบ่งส่วนตัวเองออกมา (Segment) และ ย้ายตำแหน่ง (Translation) ตัวเองไปในทิศทางแนวแกน x หรือ แกน y พร้อมทั้งย่อ ขยาย (Scaling) ตามแนวแกนไปด้วย ในระยะและจำนวนหนึ่ง จนเกิดจังหวะและเมื่อโยงเส้นเข้าหากันตามจุดมุมต่างๆของระนาบที่เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น จะสังเกตเห็นรูปทรงใหม่ที่เกิดขึ้นจากระนาบสี่เหลี่ยมเริ่มต้น

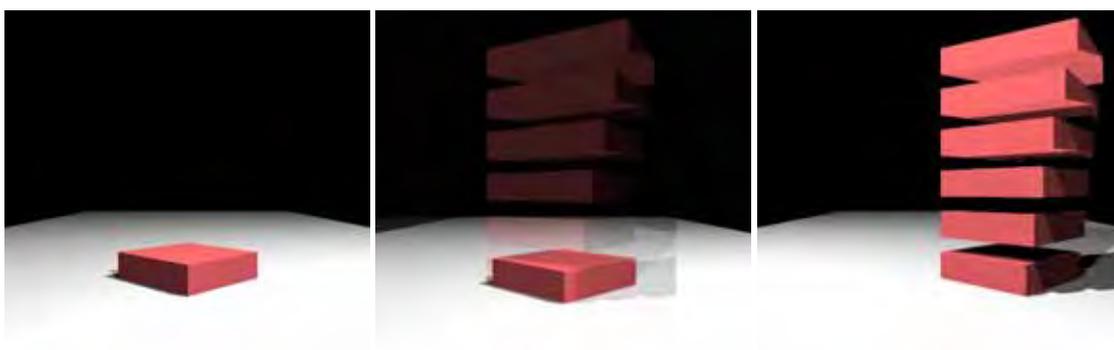

แผนภาพที่ 8 แสดงรูปตัวอย่างการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการย่อขยายไปตามแนวแกน

แผนภาพที่ 9 แสดงตัวอย่างการเปลี่ยนรูปของระนาบด้วยวิธีการย่อขยายไปตามแนวแกน

ข้อสังเกตจากการทดลอง จะเห็นได้ว่าเมื่อระนาบสี่เหลี่ยมผืนผ้าย้ายตำแหน่งตัวเองพร้อมทั้งย่อ ขยายตัวเองออกไปตามแนวแกนด้วย ไม่ว่าจะไปในแนวดิ่งหรือแนวนอนเมื่อเรลากเส้นเชื่อมต่อกันก็จะเสมือนทำหน้าที่เป็นพื้นผิวหน้าและเกิดจังหวะในมุมมองรูปด้าน ทำให้เกิดสัดส่วนของรูปทรงใหม่ขึ้น การทดลองขั้นตอนนี้จึงแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดและความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนรูปของรูปทรงด้วยวิธีการย่อ ขยาย (Scaling)

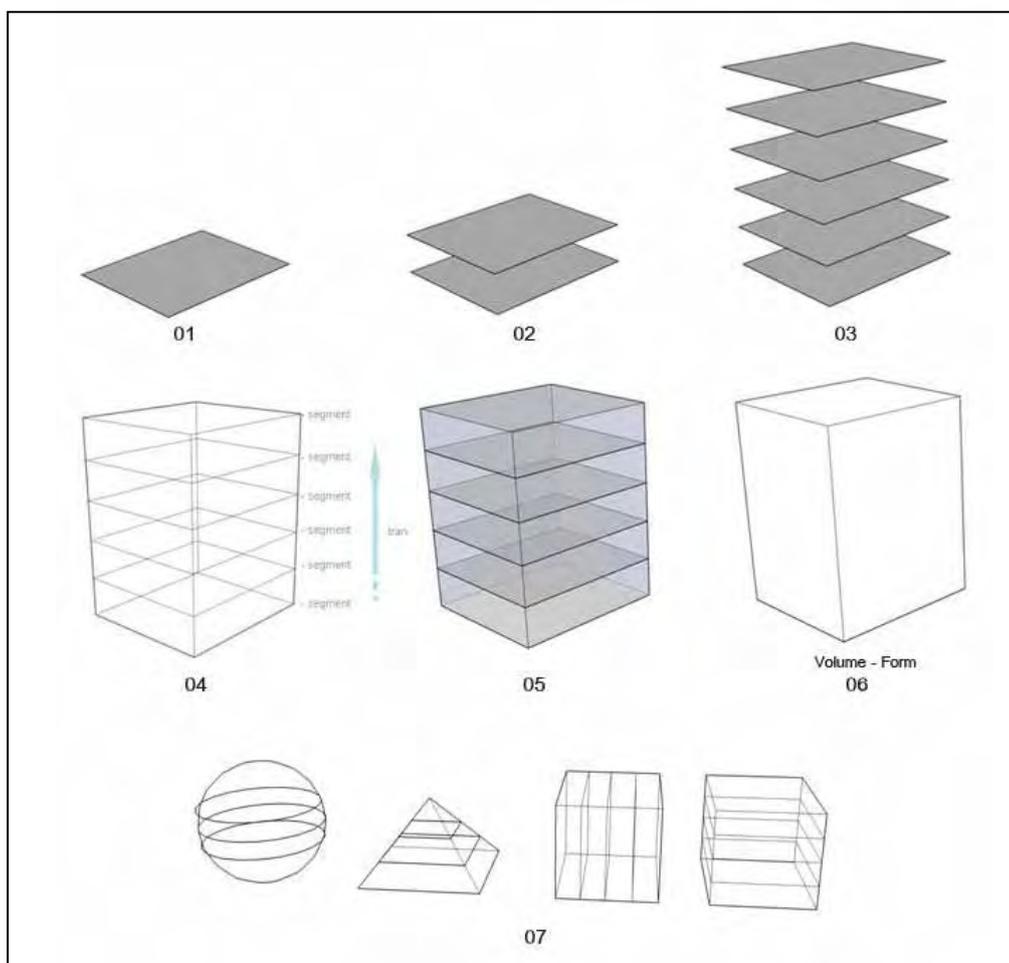

ภาพที่ 51 แสดงการสร้างพื้นที่ว่างและการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการย่อ ขยาย

สรุปผลจากการทดลองครั้งที่ 3 เมื่อได้สังเกตแล้วจะพบว่าในการทดลองในครั้งนี้ลักษณะของวัตถุเดิม เมื่อทำการย้ายตำแหน่งพร้อมทั้ง ย่อ ขยาย (Scaling) ไปในทิศทางหนึ่ง ซึ่งในการทดลองนี้จะเสมือนว่าเมื่อย้ายตำแหน่งไป ก็เกิดช่องว่างเดิมของของวัตถุที่เราย้ายตำแหน่งมาให้เห็นอยู่ ซึ่งการทิ้งช่องว่างนี้จะทำให้เกิดจังหวะและการแบ่งส่วน (Segment) ขึ้น ในระนาบผิวด้านข้าง และเกิดรูปทรงสัดส่วนใหม่ในทิศทางที่เราทำการย้ายตำแหน่งไป ดังนั้นการย้ายตำแหน่งจึงเปรียบเสมือนเป็นการแยกส่วน (Segment) ของวัตถุเดิมออกมา เกิดเป็นจำนวนและความถี่ระยะต่างๆจนเป็นปริมาณรูปทรงและที่ว่างขึ้นภายในได้ ซึ่งการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการย่อ ขยายนี้ เราสามารถที่จะย่อ หรือขยายในระนาบที่ถูกแยกส่วน (Segment) ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดเส้นในองค์ประกอบของงานสถาปัตยกรรมที่มากขึ้น เกิดจังหวะของระนาบใหม่ และเกิดเค้าโครงการก่อรูปของที่ว่าง จากข้อนี้เอง ทำให้เรามองเห็นถึงการทดลองออกแบบสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกายได้ เช่น บริเวณระนาบเหนือหัว ของอาคารร้านค้าตลาดนัดสวนจตุจักรที่ทำหน้าที่ปกคลุมและแบ่งส่วนของร้านค้า เค้าโครงเส้นหลังคาเหล่านี้ หากมองย้อนกระบวนการกลับไป เราสามารถที่จะสร้างการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการย่อ ขยาย (Scaling) ในเส้นแบ่งขอบเขตร้านที่คล้ายกับการแยกส่วนของการทดลองนี้ได้ โดยการออกแบบที่เปลี่ยนไปนั้นต้องอยู่ภายใต้

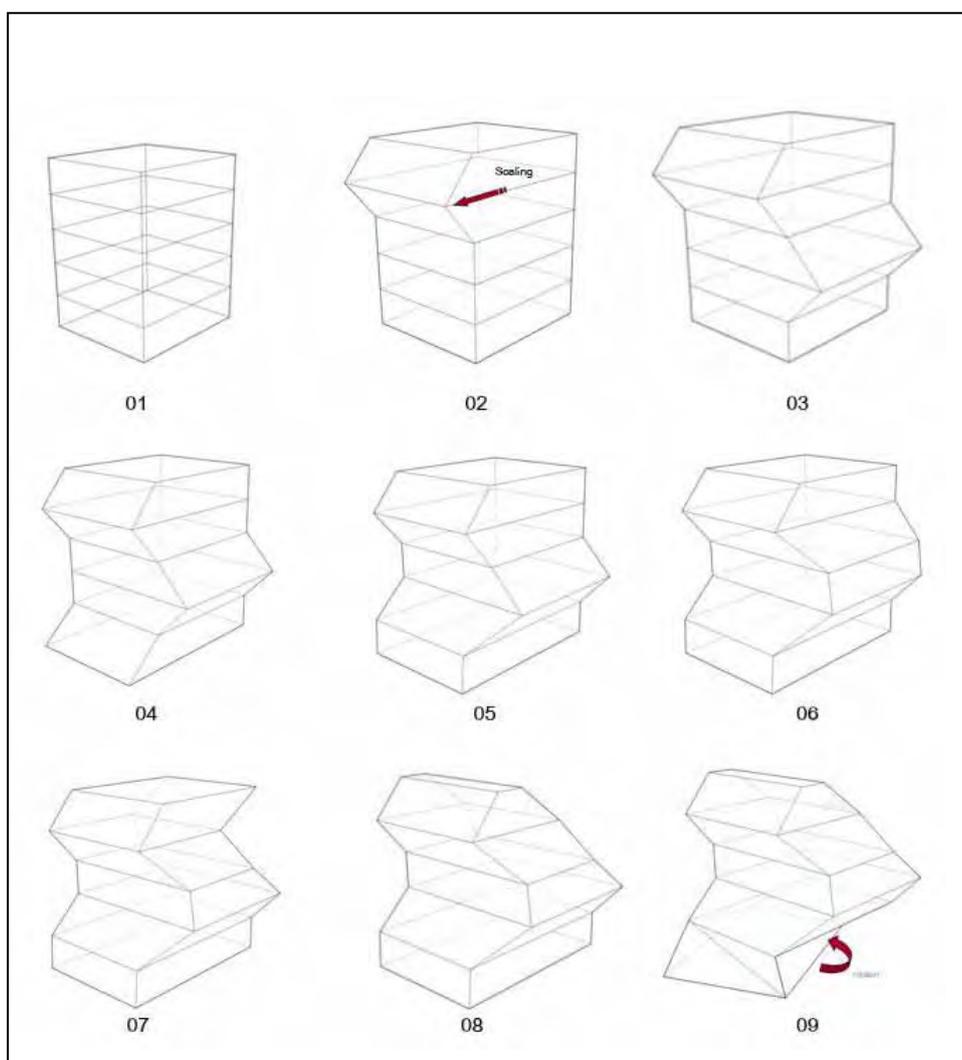
ข้อจำกัดของความสัมพันธ์เรื่องสิ่งห่อหุ้มร่างกายและสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมกับฤดูกาลด้วยการทดลองครั้งนี้จึงมีความน่าสนใจและความเป็นไปได้ที่เราสามารถเปลี่ยนรูปทรงพื้นฐานเดิมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ในบริเวณอาคารร้านค้าตลาดนัดสวนจตุจักรใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุดที่จะทำให้ผู้ใช้สอยเห็นการเปลี่ยนแปลงในระนาบเหนือหัวรับรู้และสังเกตได้ชัดเจนมากขึ้น

สรุปผลจากการทดลองทั้งหมด จากผลการทดลองที่ 1 ถึงการทดลองที่ 3 เราจะเห็นได้ว่า รูปทรงปริมาตรใดๆเมื่อมองย้อนกลับไปทีรูปทรงระนาบเริ่มต้นนั้น จะเสมือนมีกลุ่มเส้นระนาบ (Segment) เป็นส่วนประกอบย่อย ในการก่อรูปร่างเป็นปริมาตรที่สมบูรณ์ เฉกเช่นเดียวกับ การสร้าง จุด เส้น ระนาบ นั่นเอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการสร้างปริมาตรและรูปทรงเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 52 แสดงผลข้อสรุปในการเกิดปริมาตรและรูปทรงที่เกิดจากระนาบสองมิติ

ดังนั้นในกระบวนการสร้างรูปแบบการเปลี่ยนแปลงรูปทรงใดๆ เราสามารถที่จะเปลี่ยนรูปทรงนั้นได้ที่บริเวณตำแหน่งระนาบของรูปทรงย่อย (Segment) นั้น ด้วยวิธีการ ย้ายตำแหน่ง (Translation), การหมุน (Rotation), การย่อ ขยาย (Scaling) โดยสามารถขยายเปลี่ยนไปตามทิศทางแนวแกนของระนาบเริ่มต้น ซึ่งวิธีการที่เหมาะสมสำหรับนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกายนั้น วิธีการที่เห็นได้ชัดและเหมาะสมกับที่ตั้งโครงการอาคารตลาดนั้นสวนจตุจักรนี้จะเป็นวิธีการย้ายตำแหน่ง และ ย่อ ขยาย เพราะเป็นวิธีการเปลี่ยนรูปที่สามารถสร้างแนวทางออกแบบให้อยู่ภายใต้ข้อจำกัดของที่ตั้งโครงการและกิจกรรมในพื้นที่ได้ อีกทั้งยังส่งผลต่อการรับรู้และเข้าใจ สอดคล้องกับพฤติกรรมการเดินทางของผู้คนอีกด้วย

ภาพที่ 53 แสดงการเปลี่ยนรูปของปริมาตรด้วยวิธีการย้ายตำแหน่ง, การย่อ ขยาย, การหมุน ที่ตำแหน่งเส้นระนาบย่อย (Segment)

จากการศึกษาและวิเคราะห์ถึงกระบวนการที่จะเปลี่ยนรูป ของปริมาตรรูปทรง ซึ่งเป็นแนวทางที่จะนำมาอ้างอิงถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งหล่อหุ้มร่างกายที่เปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมและฤดูกาลและเป็นหลักทฤษฎีที่เปรียบเทียบรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษานำมาผ่านกระบวนการทดลองเพื่อให้เห็นรูปแบบในการพัฒนาจากทางกายภาพซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสิ่งหล่อหุ้มร่างกาย นำทฤษฎีที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาและทดลองให้เห็นเป็นรูปธรรมและชัดเจนยิ่งขึ้น

3. กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรม

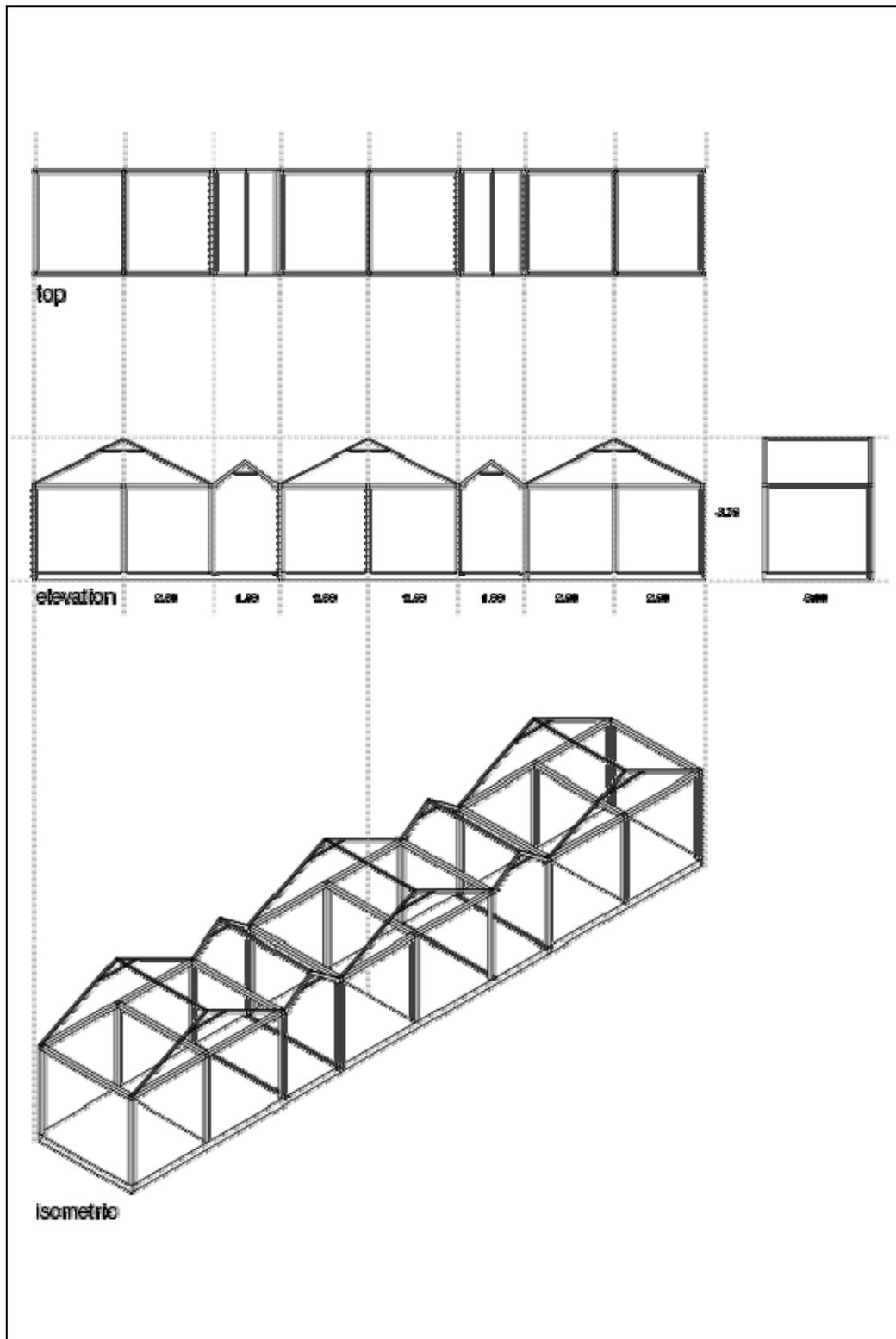
ทำการศึกษาและทดลองอย่างเป็นระบบขั้นตอนเพื่อหาแนวทางที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงรูปทรงโดยมองถึงวิธีการ รูปทรงปริมาตรหนึ่งจะสามารถเปลี่ยนรูปได้ด้วยวิธีการใด โดยยึดกับสถานที่ตั้งโครงการเป็นหลัก เล็งเห็นถึงความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนรูปสถาปัตยกรรมกับพฤติกรรมผู้ใช้ในกิจกรรมนั้นๆ จึงนำมาเป็นแนวความคิดพัฒนาสู่รูปแบบสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งหล่อหุ้มร่างกาย ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ หรือปรับรูปแบบได้ในตัวเอง โดยการทดลองผ่านรูปแบบกิจกรรมที่มีอยู่ที่ได้จากการวิเคราะห์และ คำนึงถึงสภาวะการใช้สอยที่เหมาะสม รวมทั้งฤดูกาลโดยเปรียบเทียบสอดคล้องกับสิ่งหล่อหุ้มร่างกายที่ทำหน้าที่แตกต่างกันไปตามฤดูกาล ทั้งนี้ได้มีการพิจารณาเลือกที่ตั้งโครงการอันเหมาะสม นำมาพัฒนาลักษณะรูปแบบการทดลองทางสถาปัตยกรรมเพื่อตอบสนองประโยชน์การใช้สอยและเป็นแนวทางใหม่ให้กับพื้นที่ดั้งเดิม ที่มีความทับซ้อนของพื้นที่อยู่มากและไม่ค่อยเป็นระเบียบเท่าที่ควรนัก แต่ในทางกลับกันนั้นก็ยังคงเอกลักษณ์ของพื้นที่ตลาดนัดสวนจตุจักรไว้ ที่ซึ่งมีความหลากหลาย โดยเหมือนเป็นการสร้างความระเบียบในความไร้ระเบียบให้กับพื้นที่

ด้วยประเด็นหลักในการออกแบบทดลองและเลือกที่ตั้งโครงการ จึงนำมาซึ่งการวิเคราะห์ วางแนวทางการออกแบบเพื่อนำประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาเรื่องสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งหล่อหุ้มร่างกายไปพัฒนาในเรื่องของที่ว่าง (Space) กิจกรรม (Activity) รวมทั้งการเปลี่ยนรูปของสิ่งหล่อหุ้มสถาปัตยกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบในงานสถาปัตยกรรม ให้มีความเหมาะสมและตอบรับสภาพฤดูกาล และการใช้พื้นที่ให้ได้ดีและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

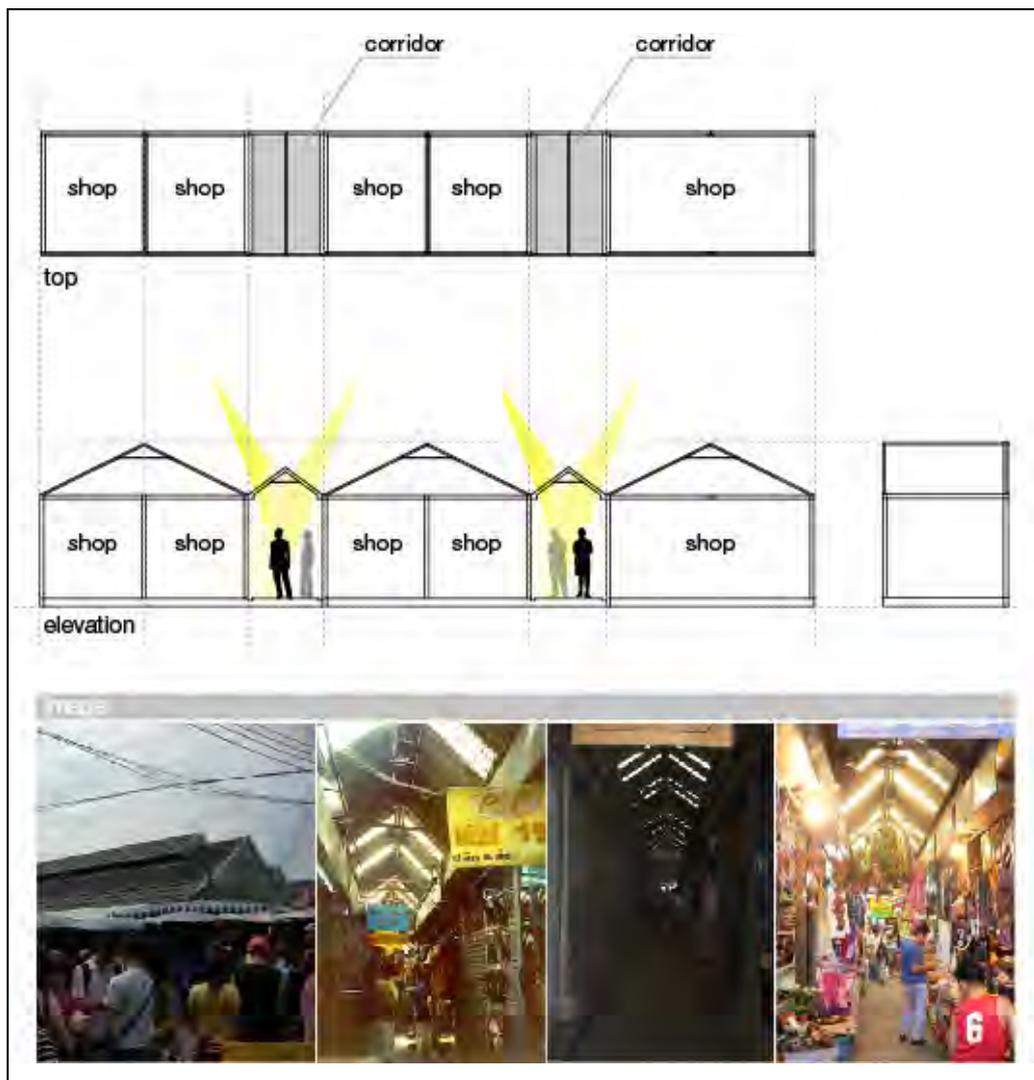

แผนผังที่ 2 แสดงการกำหนดบริเวณที่ทำการออกแบบกิจกรรมการซื้อขายในตลาดนัดสวนจตุจักรโซนเสื้อผ้าวัยรุ่น

3.1 กระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรม(ครั้งที่1) จากกระบวนการออกแบบที่ได้จากการทดลองทางสถาปัตยกรรม จึงนำมาสรุปและวิเคราะห์ถึงลักษณะทางกายภาพ ของการเปลี่ยนรูปสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมกับการปรับเปลี่ยนสิ่งก่อสร้างร่างกายมนุษย์ที่เปลี่ยนไปตามฤดูกาล นำมาทดลองกับพื้นที่ตั้งโครงการเพื่อหาแนวทางสถาปัตยกรรมที่สามารถเปลี่ยนรูปองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมได้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ฤดูกาล และผู้ใช้สอยที่เข้ามาในโครงการ โดยทดลองจากการตั้งข้อสังเกตตัวงานสถาปัตยกรรมเดิมที่มีอยู่ และหากกระบวนการที่จะเข้าไปทำการเปลี่ยนรูป โดยใช้หลักการที่ได้จากการทดลองหากระบวนการเปลี่ยนรูปสิ่งก่อสร้างของรูปทรงสถาปัตยกรรมเป็นหลัก โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ และเหมาะสมกับกิจกรรมภายในโครงการ รวมทั้งผู้ใช้สอยด้วย ซึ่งจะเปรียบเทียบกับพร้อมๆกับลักษณะหน้าที่ของสิ่งก่อสร้างร่างกาย

แผนภาพที่ 10 แสดงรูปแบบสิ่งก่อสร้างอาคารสถาปัตยกรรมเดิมที่อยู่ในโครงการ

แผนภาพที่ 11 แสดงรูปแบบสิ่งก่อสร้างอาคารสถาปัตยกรรมเดิมที่อยู่ในโครงการ

จากรูปข้างต้นที่เราได้สังเกตและจำลองรูปแบบอาคารตลาดสวนจตุจักรแล้วทำให้เราได้เห็นถึงรูปทรงและปริมาตรของที่ว่างที่เกิดขึ้น รวมทั้งองค์ประกอบหลักๆที่อยู่ในอาคาร โดยสังเกตได้ว่า ตัวอาคารเดิมนั้นมีลักษณะเป็นระบบตาราง และมีความเท่ากัน สม่่าเสมอตามสัดส่วนของรูปทรง และมีพื้นที่เพียงพอที่นำมาสู่ทดลองออกแบบโดยใช้กระบวนการเปลี่ยนรูปทางสถาปัตยกรรม นำมาช่วยหาจุดหรือข้อต่อที่พอจะสามารถแก้ไข หรือทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงได้ โดยให้มีความแตกต่างและสามารถรับรู้ได้ชัดเจนและสอดคล้องไปกับฤดูกาลด้วย

ภาพที่ 54 แสดง Mass Study ลักษณะสิ่งก่อสร้างของตัวอาคารสถาปัตยกรรมเดิม

ข้อสังเกตจากการทดลอง รูปแบบที่เกิดขึ้น ทำการทดลองภายใต้กรอบการทดลองเดิมคือ การใช้กระบวนการเปลี่ยนรูปของสถาปัตยกรรมมาศึกษา หาความเหมาะสมกับลักษณะรูปแบบอาคารเดิมของโครงการ เพื่อสังเกตรูปแบบที่ว่าง และปริมาตรรูปทรงที่เปลี่ยนแปลงไป โดยใช้วิธี การย้ายตำแหน่ง , การย่อ ขยาย, การหมุน ซึ่งเมื่อได้ใช้กระบวนการศึกษาทั้งสามวิธีนี้แล้ว เราก็จะเห็นถึงความเป็นไปได้ที่เหมาะสมกับกิจกรรมนั่นเอง ในขณะที่ทำการทดลองผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนและมองรูปแบบให้เสมือนอาคารเป็นระบบข้อต่อและจุดเชื่อมที่สามารถขยับตามทิศทางแนวแกนได้ โดยทดลองขยับทั้งแนวแกนระนาบตั้งและระนาบแนวนอน ซึ่งเมื่อเราขยับที่บริเวณรูปทรงย่อย (Segment) ของรูปปริมาตร ด้วยวิธีการหมุน และ ย่อ ขยายเราก็จะเห็นการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้รูปแบบหนึ่ง ที่ว่างก็เปลี่ยนแปลงไป ปริมาตรมวลรวมของอาคารก็มีทิศทางที่ผิดเพี้ยนไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัดจากรูปทรงเริ่มต้นที่เป็นแท่งยาวๆ ก็เริ่มเหมือนสิ่งก่อสร้างได้ถูกเปลี่ยนบทบาทและหน้าตาไปนั่นเอง ความรู้สึกและการรับรู้เช่นนี้ สอดคล้องคล้ายกับสิ่งก่อสร้างร่างกายมนุษย์ที่เกิดขึ้นเมื่อเราเปลี่ยนสิ่งก่อสร้างหรือเครื่องแต่งกายไป บทบาทหน้าที่หรือความเหมาะสมของเราก็เปลี่ยนไปด้วย เสมือนกับร่างกายเราเป็นที่ย่าง และเครื่องนุ่งห่มที่ทำหน้าที่เหมือนพื้นผิวอาคารหรือรูปทรงภายนอกอาคารนั่นเอง

สรุป ในการทดลองครั้งนี้ เน้นถึงการหาวิธีการที่เหมาะสมในการเปลี่ยนรูปของสถาปัตยกรรมเดิม ซึ่งต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้าน ทั้งเรื่องการใช้สอยของผู้คน กิจกรรมเดิมที่ต้องคงไว้ รูปแบบหน้าต่างเดิมที่ยังต้องให้คงไว้เพื่อให้เกิดการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนรูปสิ่งก่อสร้างด้วยกระบวนการหมุนตามแนวแกน เป็นไปได้ยากมากเนื่องจากทำให้เกิดการเสียหายของรูปทรงไปมากและกิจกรรมการค้าขายที่จะไม่เอื้อกันต่อกระบวนการนี้ ถึงแม้ว่ารูปทรงที่เกิดการเปลี่ยนรูปด้วยวิธีการหมุนจะแลดูน่าสนใจก็ตาม ส่วนวิธีการย้ายตำแหน่งและวิธีการย่อ ขยาย ตามแนวแกน สามารถส่งผลต่อการรับรู้และเห็นได้ถึงการเปลี่ยนรูปไปของสิ่งก่อสร้าง ซึ่งเหมาะสมกับระบบตัวโครงสร้างเดิมของอาคารและกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใน

ดังนั้นวิธีการเปลี่ยนรูปของสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรม ด้วยวิธีการย้ายตำแหน่ง และวิธีการย่อ ขยาย นี้ จึงเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์และทดลองออกแบบในขั้นตอนต่อไป ซึ่งจะศึกษาลงไปถึงความสัมพันธ์ในส่วนต่างๆที่จะเข้มข้นขึ้น และสอดคล้องกับประเด็นในของสิ่งก่อสร้างร่างกายมนุษย์ที่เปลี่ยนไปตามฤดูกาล ทั้ง 3 ฤดูกาล

ในกระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรมครั้งที่ 1 นี้ เรานำความสัมพันธ์ของสิ่งก่อสร้างร่างกาย ในแง่หน้าที่ใช้สอยกับช่วงเวลาฤดูร้อนมาศึกษา โดยจากบทที่ 4 ที่ว่าด้วยลักษณะของการแสดงออกในการการเลือกใช้สิ่งก่อสร้างร่างกายของมนุษย์นั้น มาวางกรอบเงื่อนไขเปรียบเทียบกับสถานะของที่ว่างในอาคารตลาดนัดสวนจตุจักรนี้ เพื่อสร้างความเกี่ยวข้องไปถึงฤดูร้อนกับสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมที่จะเปลี่ยนไป และเพื่อสร้างความเข้าใจถึงการเปรียบเทียบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงนำมาซึ่งการวิเคราะห์เปรียบเทียบดังต่อไปนี้

ฤดูร้อนสวนจตุจักร	สิ่งก่อสร้างร่างกาย	สิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรม
ฤดูร้อน อบอุ่น ผู้คนเยอะ ต้องการการถ่ายเทของอากาศ	มีการเลือกใช้สิ่งก่อสร้างร่างกายโดย ปกปิด น้อยขึ้น และเปิดเผยบางส่วนของร่างกายมาก วัสดุเบา ถ่ายเทดี	องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม ห่อหุ้มร้านค้าโดย ปกปิดน้อยลง และเปิดเผยบางส่วนของหลังคาให้มีความโปร่งขึ้น

แผนภูมิที่ 2 แสดงเปรียบเทียบการรับรู้และลักษณะหน้าที่บทบาทของสิ่งก่อสร้างทั้งสองประเภทที่เอื้อหนุนต่อ สถานะความต้องการของพื้นที่ในอาคารช่วงฤดูร้อน

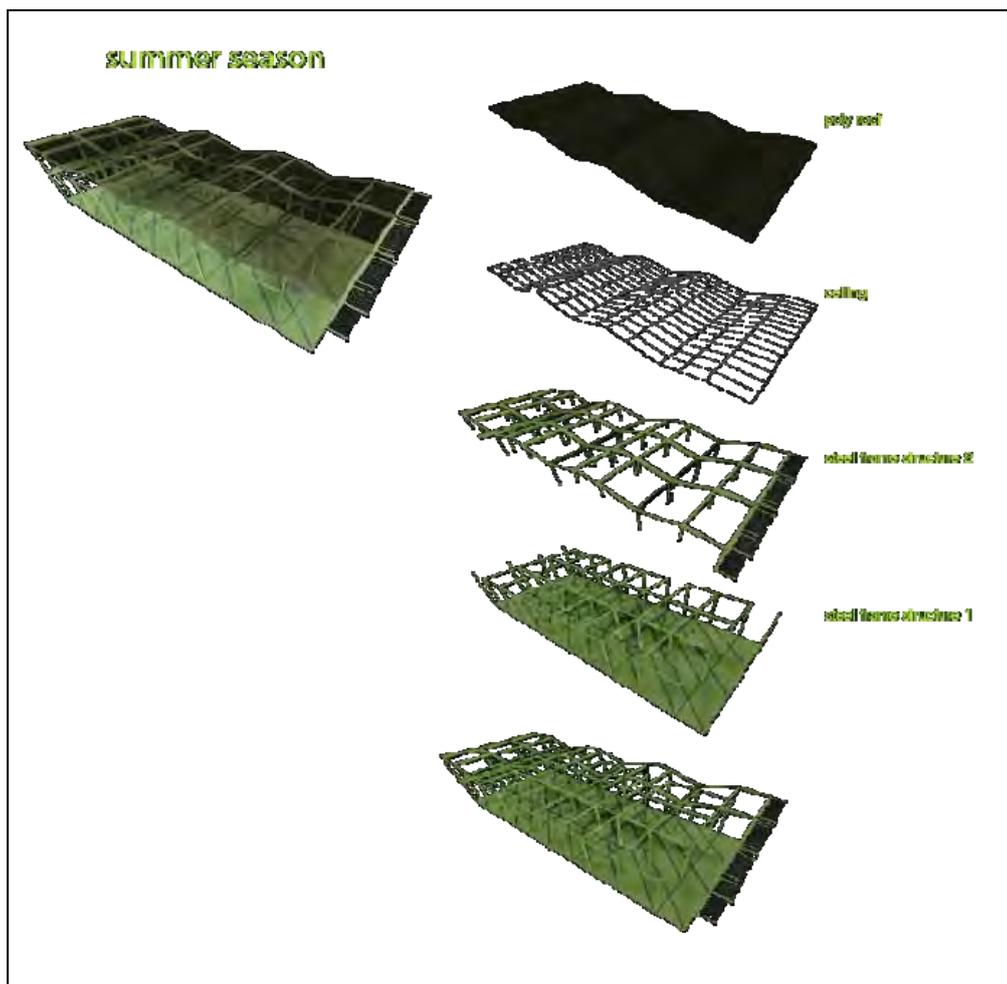
จากการเปรียบเทียบการรับรู้และลักษณะหน้าที่บทบาทของสิ่งห่อหุ้มของทั้งสองประเภทที่เอื้อต่อการใช้ที่ว่างในสภาวะช่วงฤดูร้อน เห็นได้ว่าการแสดงและออกความเหมาะสมของสิ่งห่อหุ้มทั้งสองประเภทนั้นต้องการความโปร่ง เบา โลง เพื่อตอบสนองกับสภาวะของที่ว่างเดิมในสวนพฤกษศาสตร์ที่มีความแออัดของผู้ใช้สอย และ ความร้อน อบอ้าวที่เกิดจากฤดูร้อนในพื้นที่ จากข้อนี้เองที่สิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมเดิมยังขัดแย้งกับสิ่งห่อหุ้มร่างกายของมนุษย์ ซึ่งตรงกับประเด็นที่ผู้วิจัยตั้งข้อสันนิษฐานไว้เริ่มต้นว่า สถาปัตยกรรมน่าจะสามารถเปลี่ยนแปลงและปรับสภาพให้สอดคล้องกับสิ่งห่อหุ้มร่างกายและสิ่งรอบข้างได้

การออกแบบเพื่อตอบสนองแนวคิดเริ่มต้น จึงสอดคล้องกับกระบวนการทดลองเปลี่ยนรูปองค์ประกอบสถาปัตยกรรม โดยใช้วิธีย้ายตำแหน่ง (Translation), การย่อ ขยาย (Scaling) เพื่อปรับสภาพให้เหมาะสมกับสภาวะของที่ว่างในช่วงฤดูร้อนของพื้นที่กิจกรรม โดยจุดที่ออกแบบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวเปลี่ยนรูปได้จะอยู่บริเวณเสาหน้าร้านขายของของทุกร้านเป็นข้อต่อกับบริเวณเสาที่สามารถถอดออกและต่อเข้ากับโครงเสาหลักได้ จุดนี้เองที่เสมือนเป็นการใช้วิธีย้ายตำแหน่ง (Translation) ออกมา และทำการ ย่อ (Scaling) ขยายในแนวตั้ง เพื่อปรับสภาพให้พื้นที่บริเวณระนาบเหนือหัวได้มีปริมาตรที่โล่งขึ้น อากาศถ่ายเทได้ดีขึ้น ซึ่งเมื่อเราขยับในทิศทางแนวตั้งแล้ว จุดหมุนอื่นๆของระนาบหลังคาที่ยึดหยุ่นได้ จะเคลื่อนตัวขยับต่อกันไป

ดังนั้นร้านทุกร้านจึงเป็นเสมือนระนาบย่อย (Segment) ที่จะสามารถขยับได้ด้วยวิธีการเปลี่ยนรูปที่กล่าวมาข้างต้นนั่นเอง ส่งผลให้เมื่อช่วงเวลาฤดูร้อนเกิดขึ้น ผู้ใช้สอยกลุ่มพ่อค้าแม่ขายก็จะทำการปรับเปลี่ยนหน้าร้านของตนให้เหมาะสมและเกิดการเปลี่ยนรูปของสิ่งห่อหุ้มใหม่ที่ตอบสนองกับช่วงฤดูร้อน

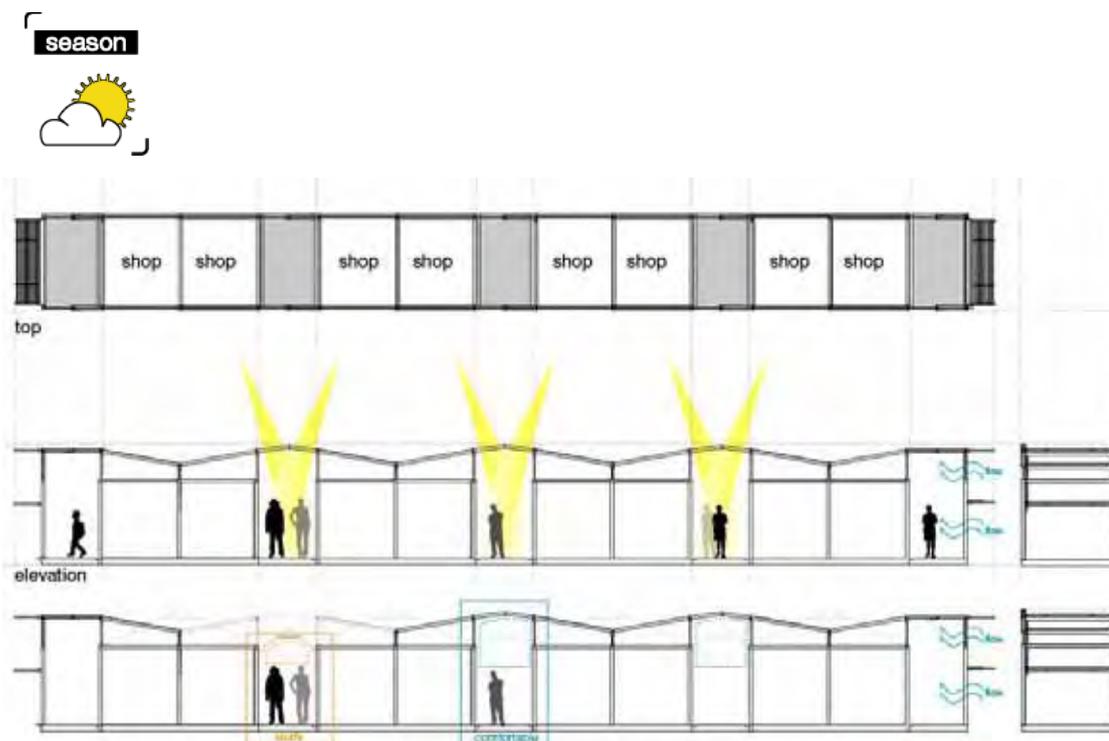

ภาพที่ 55 แสดงการจำลองลักษณะจุดข้อต่อที่สามารถถอดและเชื่อมต่อใหม่

ภาพที่ 56 แสดงการองค์ประกอบของสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนรูปตามสภาวะฤดูร้อน

ข้อสังเกตจากการออกแบบ การเปลี่ยนรูปของสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมจะตอบสนองต่อสภาวะฤดูร้อนเต็มช่วงเวลา โดยเริ่มประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงประมาณกลางเดือนพฤษภาคม ซึ่งตรงกันกับการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายของมนุษย์ในฤดูร้อน และสอดคล้องกับกิจกรรมของโครงการตลาดสวนจตุจักรที่เกิดความแออัดจากคนซื้อของ ระยะเวลาฤดูร้อนดังกล่าวยังส่งผลต่อสินค้า และการจัดแต่งหน้าร้านของพ่อค้าที่จะนำสินค้าเสื้อผ้ามาขายตามฤดูกาลและตามสมัยนิยมอีกด้วย ซึ่งกิจกรรมหรือตัวแปรต่างๆทั้งหมดที่กล่าวมาจะเปลี่ยนแปลงภายใต้เงื่อนไขของเวลาตามสภาวะฤดูกาล เป็นช่วงระยะเวลายาว ซึ่งส่งผลให้เรารับรู้ได้ถึง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นใหม่แตกต่างจากรูปแบบเดิมของสถาปัตยกรรมเดิมของโครงการ

แผนภาพที่ 12 แสดงการเปลี่ยนรูปและผลที่เกิดขึ้นของสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมในช่วงฤดูร้อน

สรุป การเปลี่ยนรูปของสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นของโครงการส่งผลต่อที่ว่างภายใน ระบายเนื้อห่อหุ้มยกตัวขึ้นด้วยวิธีการ ย่อ ขยาย (Scaling) ของระนาบย่อย เกิดสภาวะน่าสบายเพียงพอเหมาะสมกับฤดูร้อนที่ต้องการความโปร่งและการระบายอากาศ จุดนี้เองที่เกิดความแตกต่างจากสิ่งห่อหุ้มเดิมที่มีระนาบเนื้อห่อหุ้มลงต่ำมาทำให้เกิดความอบอ้าวอึดอัด ในช่องทางเดินที่เป็นเสมือนจุดที่ถ่ายเทที่สุดเมื่ออยู่ในโครงการ ทำให้การไหลเวียนของที่ว่างมีมากขึ้น กิจกรรมสามารถเกิดขึ้นได้อย่างเต็มที่ ผู้คนไม่จำเป็นต้องเดินออกไปข้างนอกโครง อีกทั้งเมื่ออยู่ภายนอกโครงการก็สามารถรับรู้รูปแบบของสิ่งห่อหุ้มที่เปลี่ยนรูปไปจากเดิม เกิดความเข้าใจพร้อมเข้าถึงตำแหน่งพื้นที่และประเภทสินค้าได้อย่างเหมาะสม

3.2 กระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรม (ครั้งที่ 2) จากกระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรมในครั้งที่ 1 นั้นเป็นการออกแบบให้เห็นลักษณะงานสถาปัตยกรรมที่มีการปรับเปลี่ยนสิ่งห่อหุ้มหรือพื้นผิวเปลือกอาคารที่เปลี่ยนรูปไปตามสภาวะของฤดูร้อนและส่งผลกับความรู้สึกของผู้ใช้สอยต่อที่ว่างภายใน ส่วนในกระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรมในครั้งที่

2 นี้แสดงให้เห็นในลักษณะของรายละเอียดของโครงสร้างรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ที่ห่อหุ้มรูปแบบของกิจกรรมที่มีการเปลี่ยนรูปองค์ประกอบของสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมกับสภาพฤดูฝน โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบความเหมาะสมของสิ่งห่อหุ้มอาคารเดิมของพื้นที่โครงการกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของฤดูฝนและสิ่งห่อหุ้มร่างกายที่เลือกใช้ในฤดูฝน ดังต่อไปนี้

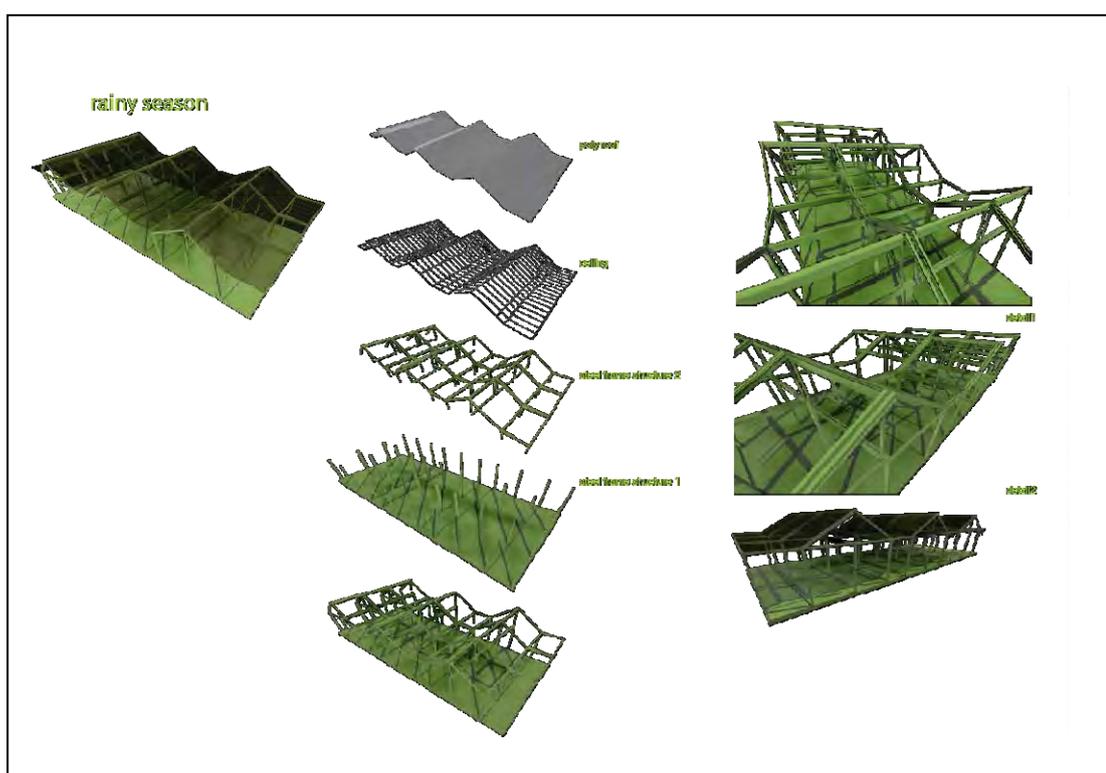
ฤดูฝน สวนจุจักร	สิ่งห่อหุ้มร่างกาย	สิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรม
ฤดูฝน อบอุ่น ชื้น อากาศค่อนข้างสบาย ในบางช่วงที่ลมถ่ายเท	มีการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายปกปิดครอบคลุมเกือบเต็มร่างกายและเปิดเผยเฉพาะอวัยวะที่ใช้สอยและสัมผัส	สิ่งห่อหุ้มร้านค้าปกปิดพื้นที่ส่วนร้านค้า ช่วยการระบายน้ำ ปกปิดการสัญจรภายในบังฝน

แผนภูมิที่ 3 แสดงเปรียบเทียบการรับรู้และลักษณะหน้าที่บทบาทของสิ่งห่อหุ้มทั้งสองประเภทที่เอื้อหนุนต่อสภาวะความต้องการของพื้นที่ในอาคารช่วงฤดูฝน

จากการเปรียบเทียบการรับรู้และลักษณะหน้าที่บทบาทของสิ่งห่อหุ้มของทั้งสองประเภทที่เอื้อต่อการใช้ที่ว่างในสภาวะช่วงฤดูฝน เห็นได้ว่าการแสดงและออกความเหมาะสมของสิ่งห่อหุ้มทั้งสองประเภทยังแตกต่างกันมาก ซึ่งหัวใจหลักแล้วเพียงต้องการ การปกคลุมปกปิดกำบังฝน ซึ่งคล้ายกับการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มทางร่างกายที่เราต้องการเพียงปกปิดไม่ให้โดนฝน โดยเปิดเผยเพียงส่วนการสัมผัส ที่จับต้องสิ่งของต่างๆ เพื่อตอบสนองกับสภาวะของที่ว่างเดิมในสวนจุจักรที่มีความแออัดของผู้ใช้สอยและต้องการความรู้สึกถึงการปกคลุมกำบังฝน เพื่อสร้างความต่อเนื่องของการเปลี่ยนรูปที่ได้จากการออกแบบครั้งที่ 1 เราจึงต้องคำนึงถึงผู้ใช้สอยที่สามารถปรับเปลี่ยนองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมได้ง่ายและให้ความรู้สึกแตกต่างจากสิ่งห่อหุ้มในช่วงฤดูร้อนเดิมเปลี่ยนรูปเป็นสิ่งห่อหุ้มที่เอื้อหนุนต่อสภาวะความต้องการของพื้นที่และกิจกรรมในช่วงฤดูฝน

การออกแบบเพื่อตอบสนองแนวคิดเรื่องสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกายและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับฤดูฝน จึงสอดคล้องกับกระบวนการทดลองเปลี่ยนรูปองค์ประกอบสถาปัตยกรรม โดยใช้วิธีย้ายตำแหน่ง (Translation), การย่อ ขยาย (Scaling) เพื่อปรับสภาพให้เหมาะสมกับสภาวะของที่ว่างในช่วงฤดูฝน โดยจุดที่ออกแบบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว

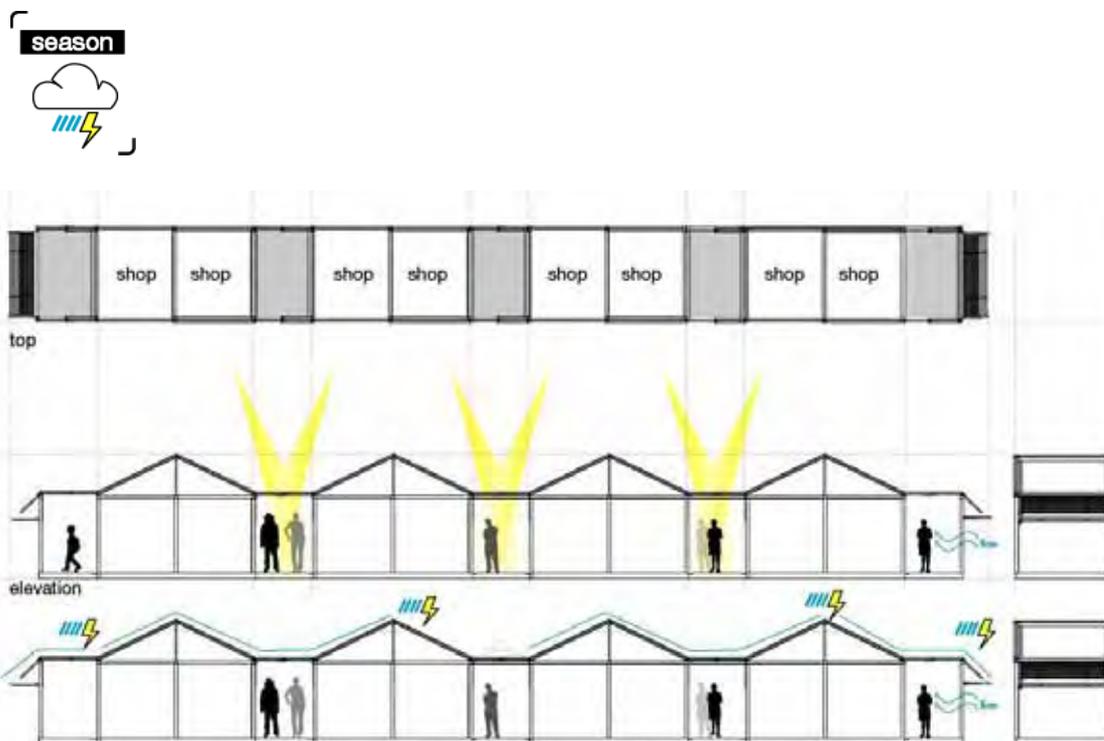
เปลี่ยนรูปได้ กำหนดให้อยู่ในตำแหน่งเดิมกับฤดูร้อน เพื่อสามารถเข้าไปจัดการได้ง่าย บริเวณเสาน้ำรันทายของของทุกร้านเป็นข้อต่อที่สามารถถอดออกและต่อเข้ากับโครงเสาน้ำหลักได้ จุดนี้เองที่เสมือนเป็นการใช้วิธีย้ายตำแหน่ง (Translation) ออกมา และทำการ ย่อ (Scaling) ขยายในแนวตั้ง เพื่อปรับสภาพให้พื้นที่บริเวณระนาบเหนือหัวมีระนาบเอียงองศาที่เยอะขึ้น เพื่อช่วยระบายน้ำฝนได้ดี อีกทั้งช่วยในเรื่องความรู้สึกปิดบังที่มากมากขึ้น อากาศถ่ายเทได้ดีขึ้น ซึ่งเมื่อเราขยับในทิศทางแนวตั้งให้ลงมาจากเดิมฤดูร้อนแล้ว จุดหมุนอื่นๆของระนาบหลังคาที่ยืดหยุ่นได้ จะเคลื่อนตัวขยับต่อกันไป

ภาพที่ 57 แสดงองค์ประกอบของสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนรูปตามสภาวะฤดูฝน

ข้อสังเกตจากการออกแบบ หากมองภาพรวมแล้วชุดโครงสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งฤดูร้อนและฤดูฝน อาจแบ่งเป็นสองระบบ คือ ระบบชุดโครงสร้างหลังคาที่สามารถปรับและยืดหยุ่นได้ตามข้อต่อ ในแนวระนาบเหนือหัว และระบบโครงสร้างเสาน้ำเดิมที่ทำหน้าที่ยึดและคอยต่อเข้ากับระนาบการเปลี่ยนแปลงของชุดโครงสร้างหลังคา โดยการเปลี่ยนรูปของสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมจะตอบสนองต่อสภาวะฤดูฝนเต็มช่วงเวลา โดยเริ่มประมาณกลางเดือน

พฤษภาคม ถึงประมาณกลางเดือนตุลาคม ซึ่งตรงกันกับการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายของมนุษย์ในฤดูฝน และสอดคล้องกับกิจกรรมของโครงการตลาดสวนจตุจักร

แผนภาพที่ 13 แสดงการเปลี่ยนรูปและผลที่เกิดขึ้นของสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมในช่วงฤดูฝน

สรุป การเปลี่ยนรูปของสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมจากฤดูร้อนมาฤดูฝนที่เกิดขึ้นของโครงการส่งผลต่อที่ว่างภายใน โดยชุดโครงสร้างระนาบเหนือหัวลดตัวลงด้วยวิธีการ ย่อ ขยาย (Scaling) ของระนาบย่อย เกิดสภาวะที่ช่วยปกปิดกำบังเหมาะสมกับฤดูฝน และระบายน้ำฝนได้ดี ความแตกต่างจากสิ่งห่อหุ้มในช่วงฤดูฝนที่มีระยะระนาบเหนือหัวลดต่ำ ทำให้เกิดความความรู้สึกปกปิดจากฝนได้ดี กิจกรรมสามารถเกิดขึ้นได้อย่างเต็มที่ ผู้คนเกิดจินตภาพจากภายในและภายนอกอาคาร

3.3 กระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรม (ครั้งที่ 3) จากกระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรมในครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 นั้นเป็นการออกแบบให้เห็นลักษณะงานสถาปัตยกรรมที่มีการปรับเปลี่ยนสิ่งห่อหุ้มหรือพื้นผิวเปลือกอาคารที่เปลี่ยนรูปไปตามสภาวะของฤดูร้อนและฤดูฝน ส่งผลกับความรู้สึกของผู้ใช้สอยต่อที่ว่างภายใน เพื่อเป็นการตอบสนองให้ตรงกับสภาวะฤดูกาลในประเทศไทยทั้งสามฤดู และเพื่อนำมาเป็นเงื่อนไขของสิ่งห่อหุ้มร่างกายและสิ่ง

ห้องหุ้มนทางสถาปัตยกรรม ในกระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรมในครั้งนี้ 3 นี้จึงทำการออกแบบเพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะของรายละเอียดของโครงสร้างรูปแบบทางสถาปัตยกรรม วัสดุปกคลุม ห้องหุ้มน ที่มีการเปลี่ยนรูปองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับสภาพฤดูหนาว โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบความเหมาะสมของสิ่งห้องหุ้มนอาคารเดิมของพื้นที่โครงการและความต่อเนื่องของการเปลี่ยนรูปจากฤดูฝนมาฤดูหนาว กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของฤดูฝน และสิ่งห้องหุ้มนร่างกายที่เลือกใช้ในฤดูหนาว ดังต่อไปนี้

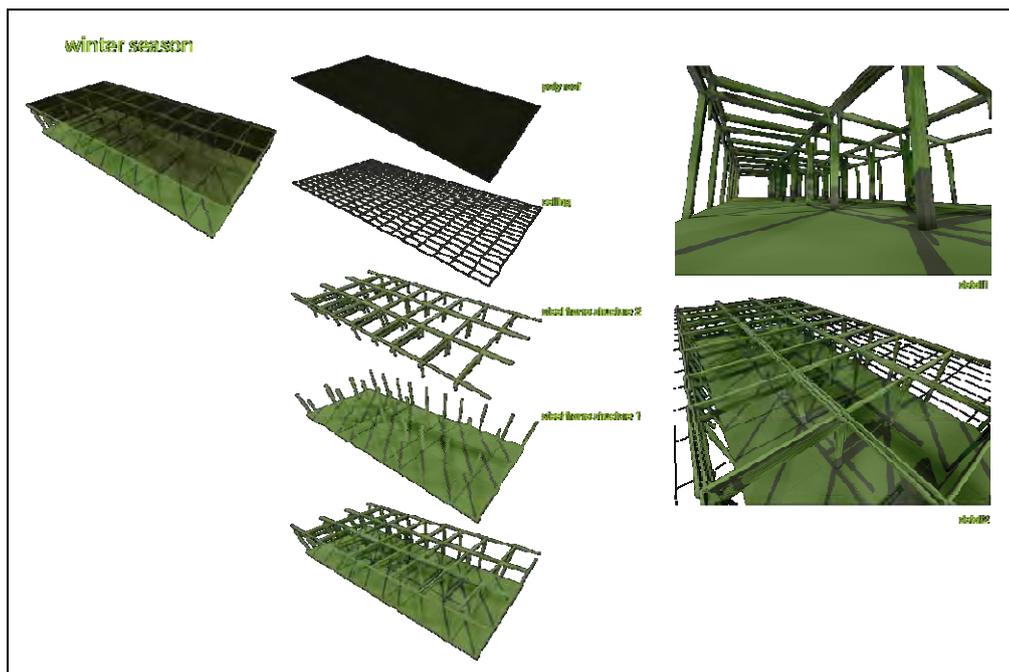
ฤดูหนาว สวนจุดจักร	สิ่งห้องหุ้มนร่างกาย	สิ่งห้องหุ้มนทางสถาปัตยกรรม
ฤดูหนาว อากาศดี ต้องการความอบอุ่น	มีการเลือก ใช้สิ่งห้องหุ้มนร่างกายที่ปกปิดมากขึ้นขึ้น ครอบคลุมเต็มร่างกายและมิดชิดเพื่อความอบอุ่น	สิ่งห้องหุ้มนร้านค้าลดตัว หลังคาปกปิดมากขึ้น แสงได้มากขึ้น ครอบคลุมเต็มทางเดินและร้านค้าเพื่อสร้างการรับรู้ภายนอกและภายใน

แผนภูมิที่ 4 แสดงเปรียบเทียบการรับรู้และลักษณะหน้าที่บทบาทของสิ่งห้องหุ้มนทั้งสองประเภทที่เอื้อหนุนต่อสภาวะความต้องการของพื้นที่ในอาคารช่วงฤดูหนาว

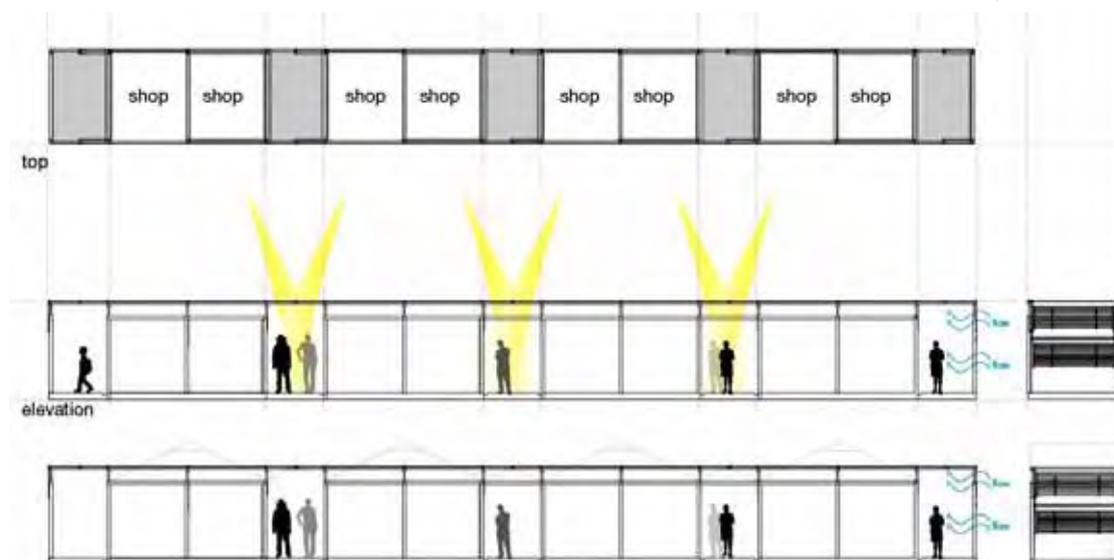
จากการเปรียบเทียบลักษณะหน้าที่บทบาทของสิ่งห้องหุ้มนของทั้งสองประเภทที่เอื้อต่อการใช้ที่ว่างในสภาวะช่วงฤดูหนาว เห็นได้ว่าการแสดงและออกความเหมาะสมของสิ่งห้องหุ้มนทั้งสองประเภทรูปนั้นแตกต่างจากฤดูร้อนและฤดูฝน ซึ่งฤดูหนาวนั้น ต้องการความมิดชิด และปกปิดแรงลมและความหนาวเหน็บที่เข้ามาสู่ผู้ใช้ เพื่อสร้างความต่อเนื่องของการเปลี่ยนรูปที่ได้จากการออกแบบครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เราจึงต้องคำนึงถึงผู้ใช้สอยที่สามารถปรับเปลี่ยนองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมได้ง่ายและให้ความรู้สึกแตกต่างจากสิ่งห้องหุ้มนในช่วงฤดูร้อนและฤดูฝนเดิมพร้อมส่งถ่ายการเปลี่ยนรูปเป็นสิ่งห้องหุ้มนทางสถาปัตยกรรมที่เอื้อหนุนต่อสภาวะความต้องการของพื้นที่และกิจกรรมในช่วงฤดูฝน

การออกแบบในขั้นนี้ เราจะใช้กระบวนการเปลี่ยนรูปจากที่ได้ทดลอง มาศึกษาถึงวิธีการที่เหมาะสมและใช้ได้จริงกับตัวสถาปัตยกรรมเดิมของอาคารตลาดสวนจุดจักร ซึ่งวิธีที่เลือกมานั้นจะใช้วิธีการย้ายตำแหน่งและย่อ ขยายกับชุดข้อต่อของโครงสร้างระนาบหลังคา เพื่อให้ระนาบหลังคานั้นเปลี่ยนรูปให้เหมาะสมกับฤดูหนาว โดยมีกรอบจากข้อเปรียบเทียบการรับรู้และ

ลักษณะบทบาทของสิ่งก่อสร้างทั้งสองประเภท ทำได้โดยการยุบตัวลงของระนาบหลังคา ด้วยวิธีการย่อ ขยาย (Scaling) ในทุกส่วนระนาบย่อยแนวตั้ง (Segment) ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนรูปที่แตกต่างอย่างชัดเจนจากสองฤดูที่ผ่านมาและยังให้ที่ว่างภายในเกิดการรับรู้และความรู้สึกอบอุ่น มืดซึ้งขึ้นอีกด้วย ด้วยวิธีออกแบบนี้เองเราจะสามารถเห็นความเปลี่ยนแปลงไปของสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมได้จากทั้งภายในและภายนอกอาคาร

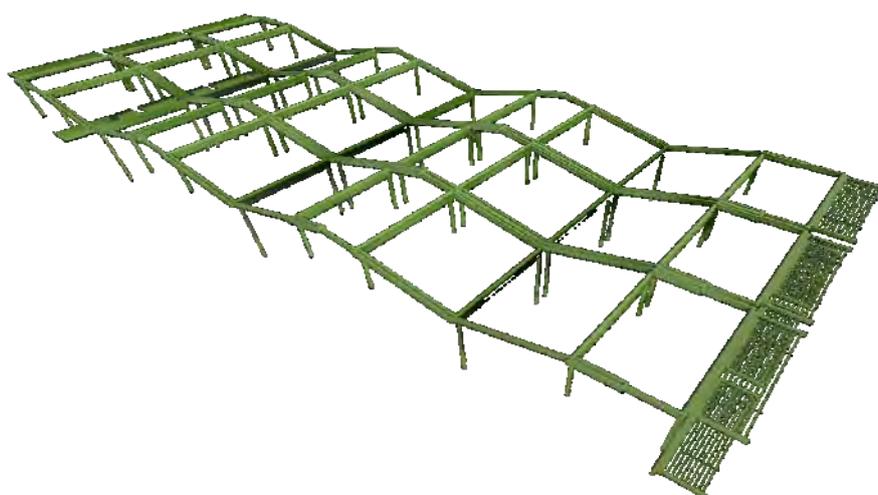
ภาพที่ 58 แสดงองค์ประกอบของสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนรูปตามสภาวะฤดูหนาว

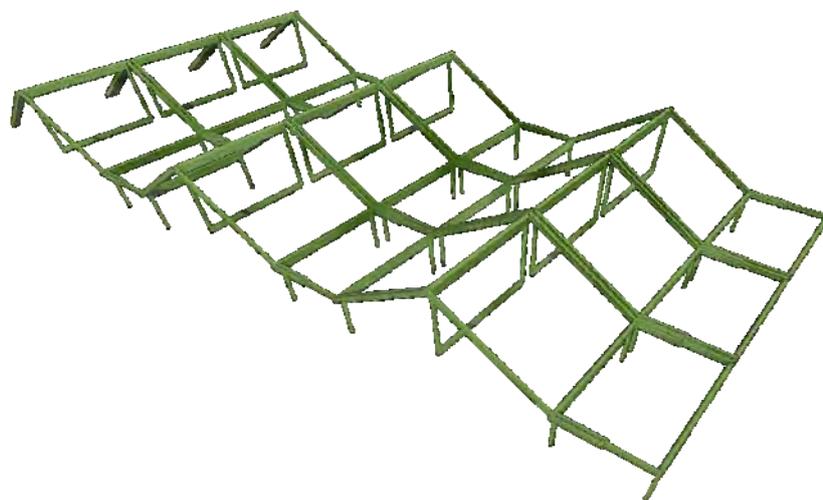
แผนภาพที่ 14 แสดงการเปลี่ยนรูปและผลที่เกิดขึ้นของสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมในช่วงฤดูหนาว

สรุป การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมฤดูหนาวนี้ จะเห็นว่า มีการลดตัวเอง เรียบสม่ำเสมอ หรือแทบจะไม่มีรูปแบบของสิ่งห่อหุ้มฤดูร้อนหรือฝนหลงเหลืออยู่ สร้างความแตกต่างให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจนและยังเกิดจินตภาพที่เข้าใจและรับรู้ได้ถึงการใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายในช่วงฤดูหนาวได้เช่นกัน

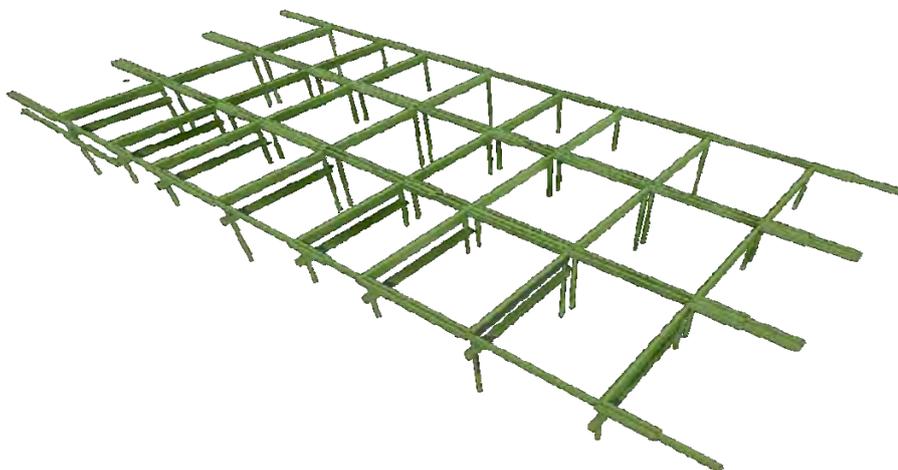
สรุปกระบวนการออกแบบทั้ง 3 ขั้นตอน การออกแบบทั้ง 3 ขั้นตอน แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนรูปของสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรม ที่เกิดจากกลไกของระบบโครงสร้างข้อต่อและการเชื่อมในจุดหมุนต่างๆ ส่งผลให้องค์ประกอบทางด้านสถาปัตยกรรมที่ระนาบเหนือหัว แสดงตัวตนและสามารถส่งผ่านความหมายเข้าใจได้ทั้งภายนอกและภายใน จุดสำคัญข้อหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ฤดูกาลนี้คือ ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระยะเวลายาว แตกต่างจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งห่อหุ้มร่างกายที่มีการเปลี่ยนรูปไปในช่วงระยะเวลาที่สั้นกว่า ซึ่งหากมองแล้ว สิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมนั้นจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการที่สิ่งห่อหุ้มจะเปลี่ยนไปเป็นรูปแบบอื่นด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานเกิดจินตภาพร่วมและตีความหมายได้เข้าใจในระยะเวลาของฤดูกาลนั้นๆ จุดสำคัญข้อที่สอง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้น ออกแบบให้อยู่ที่ระนาบเหนือหัวเท่านั้น ระนาบด้านข้างจะทำหน้าที่เพียงสร้างขอบเขตของพื้นที่ร้าน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการใช้สอยของกิจกรรมการค้าขาย เก็บของ ไซ้ของ เป็นต้น รูปแบบการเปลี่ยนแปลงของสิ่งห่อหุ้มที่เกิดขึ้นจึงรับรู้ได้จากภายในโครงการและภายนอกโครงการ ผ่านการเปลี่ยนแปลงที่ระนาบเหนือหัวสะท้อนสู่ภายใน

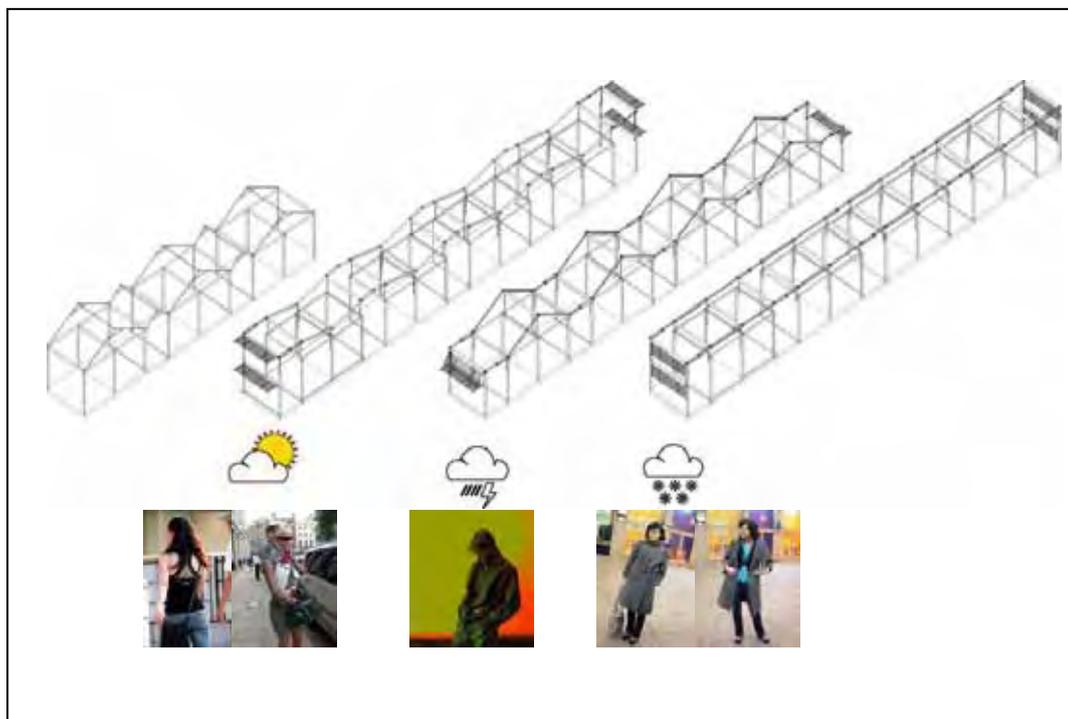
ภาพที่ 59 แสดงรูปแบบโครงสร้างหลังคาเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับช่วงฤดูร้อน

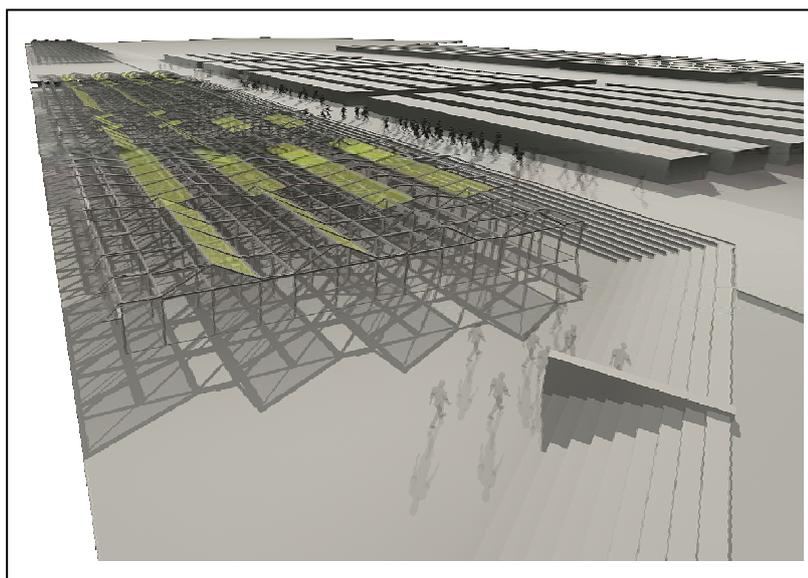
ภาพที่ 60 แสดงรูปแบบโครงสร้างหลังคาเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับช่วงฤดูฝน

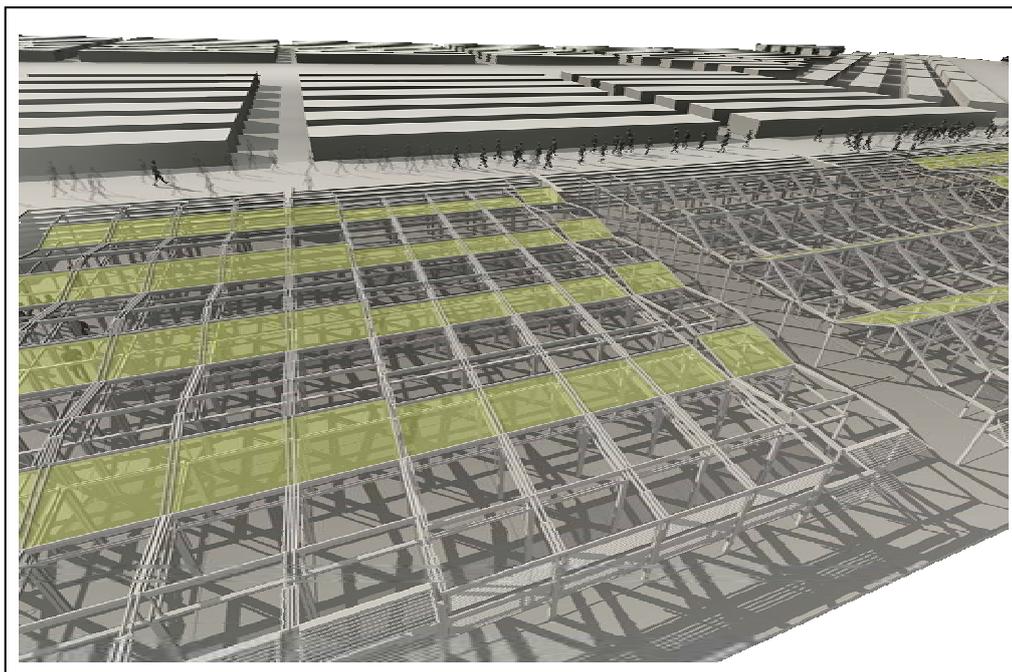
ภาพที่ 61 แสดงรูปแบบโครงสร้างหลังคาเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับช่วงฤดูหนาว

แผนภาพที่ 15 แสดงการเปลี่ยนรูปและผลที่เกิดขึ้นของสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมทั้ง 3 ฤดู

ภาพที่ 62 แสดงมุมมองภาพรวมโครงการในการเปลี่ยนแปลงสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 63 แสดงมุมมองภาพรวมโครงการในการเปลี่ยนแปลงสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรม

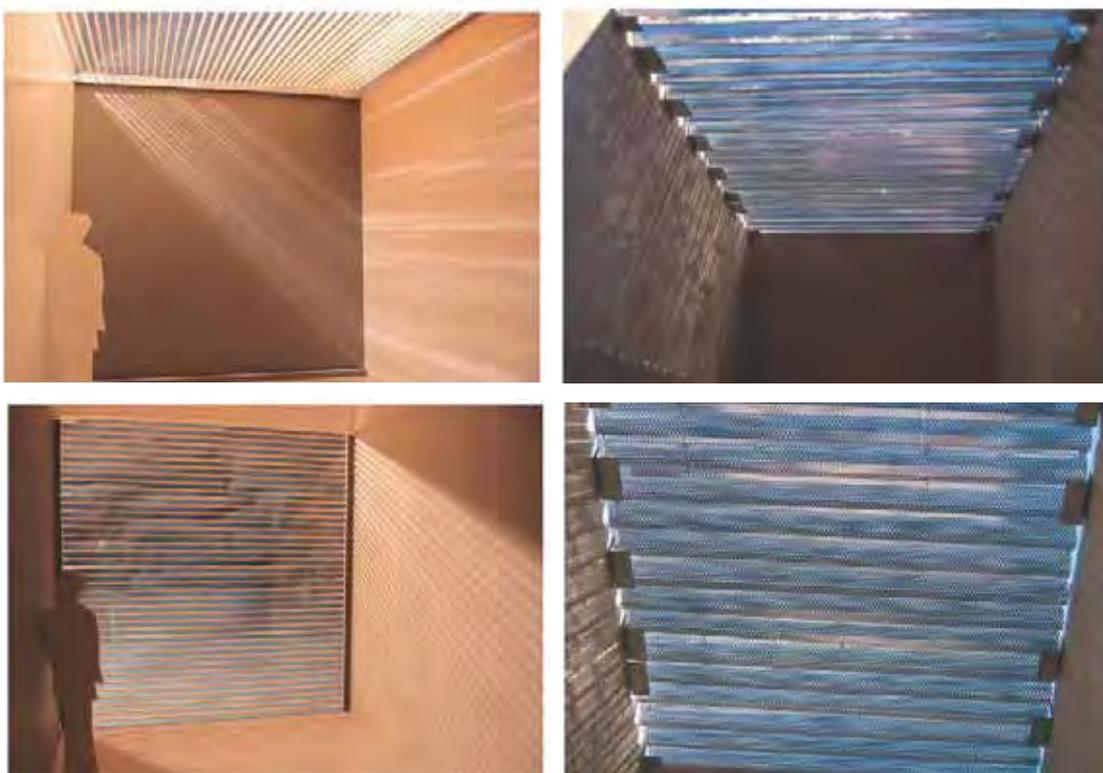
4. การออกแบบสถาปัตยกรรมขั้นสุดท้าย

จากกระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรมทั้ง 3 ครั้งที่ผ่านมา ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษาถึงประเด็นที่ว่า สิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมสามารถเปลี่ยนรูปหรือเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ เหมือนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งก่อสร้างร่างกายหรือไม่ โดยทำการศึกษาทั้งการทดลองหาข้อสรุปเรื่องการเปลี่ยนรูปขององค์ประกอบสถาปัตยกรรม จนถึงการนำข้อสรุปไปทำการสังเคราะห์กับข้อมูลของสิ่งก่อสร้างร่างกายกับฤดูกาลพร้อมทั้งวางกระบวนการออกแบบเข้าโดยอิงกับสถานที่โครงการตลาดนัดสวนจตุจักร เป็นลำดับ จนในขั้นตอนนี้ เริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น และมองเห็นภาพโครงการและรูปแบบของงานชัดเจน

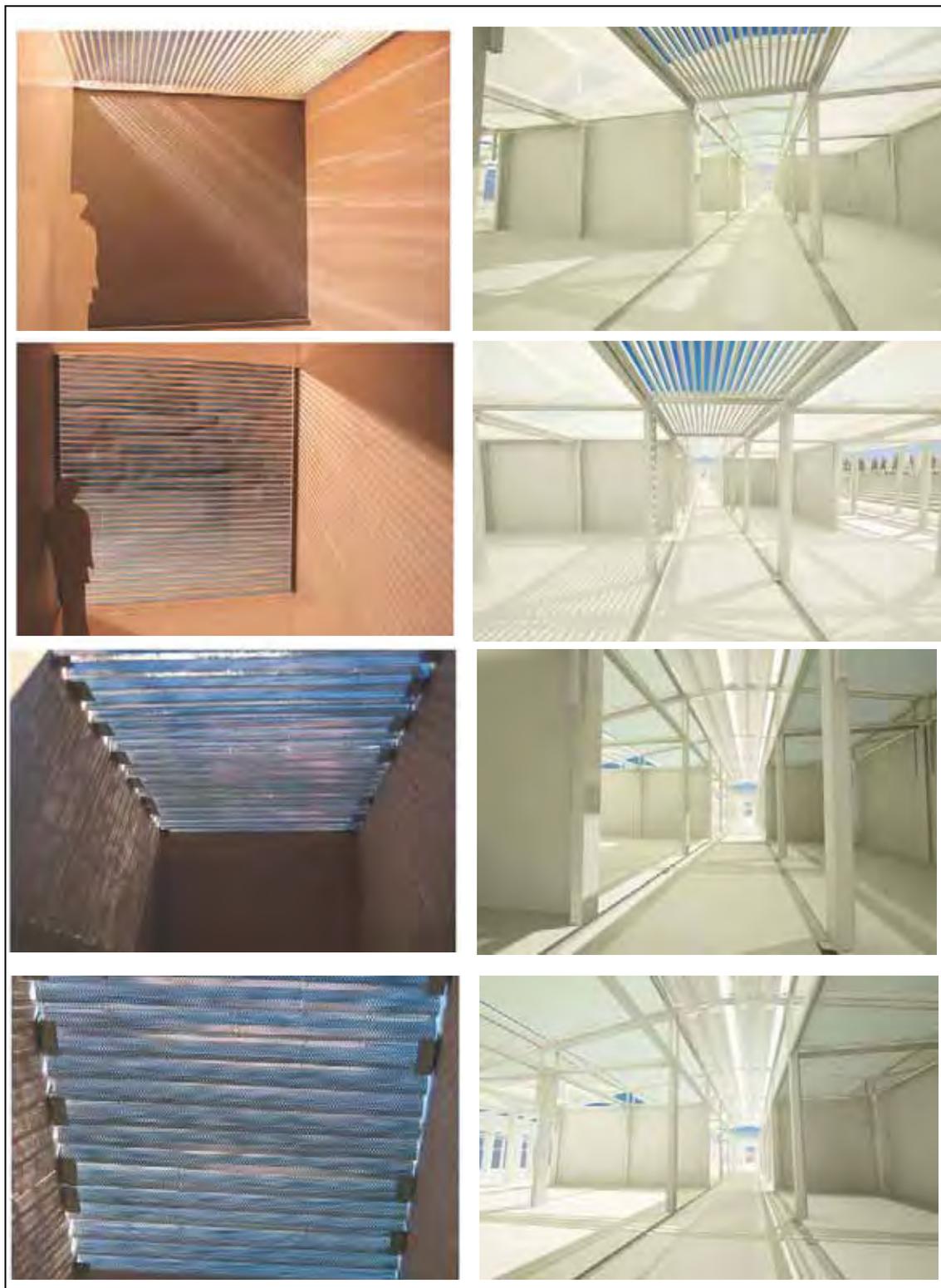
เพื่อเป็นการเสริมและพัฒนาเรื่องเฉพาะของประเด็นของสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งก่อสร้างร่างกายให้เด่นชัดขึ้น ผู้วิจัยจึงมีการเสริมและพัฒนาหยาบยกคุณลักษณะสิ่งก่อสร้างร่างกายที่แสดงออกแตกต่างกันตามฤดูกาล ในเรื่องของพื้นผิวและวัสดุที่ใช้ทำ เพิ่มเข้าไปอีกด้วย โดยคำนึงถึงข้อจำกัดของโครงการเป็นหลัก ซึ่งการที่จะทำการออกแบบเข้าไปในั้น ผู้วิจัยไม่ได้เน้นที่จะสร้างรูปแบบหรือเพิ่มองค์ประกอบไปในเรื่องของสีสันทัน ที่จะแทนความหมายให้สอดคล้องกับสิ่งก่อสร้างร่างกายไม่ แต่จะทำการออกแบบโดยใช้กลวิธีเรื่องความหนาแน่น ความเบาบาง ของเนื้อผ้า

ถ่ายทอดแปลงรูปแบบออกมา ผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในเรื่องแสงและเงาเพิ่มเติมเข้าไป ซึ่งจุดนี้เองจะทำให้ผู้คนที่เข้ามาใช้สอย หรือเดินจับจ่ายซื้อของบริเวณช่องทางเดินนั้น เกิดความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้มากขึ้นไปอีก

4.1 กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมขั้นสุดท้าย (ครั้งที่ 1) ผู้ศึกษาได้ทดลองโดยการนำเอาระนาบเหนือหัวมาศึกษาต่อ เพื่อการเน้นให้เห็นคุณภาพของที่ว่างภายในมากยิ่งขึ้น ขั้นตอนได้นำเอาองค์ประกอบ เส้น และจุด ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐานงานศิลปะเข้ามาศึกษา วางขนานในแนวเส้นของช่องทางเดิน และลองวางผ่านแสงให้เกิดเงาลอดลงมา พร้อมทั้งสังเกตถึงความเข้ม จาง ของเงาที่ตกกระทบสู่พื้น ภายใต้เงื่อนไขที่จะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงไปของสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมทั้ง 3 ฤดูกาล ดังรูปแบบการทดลองต่อไปนี้

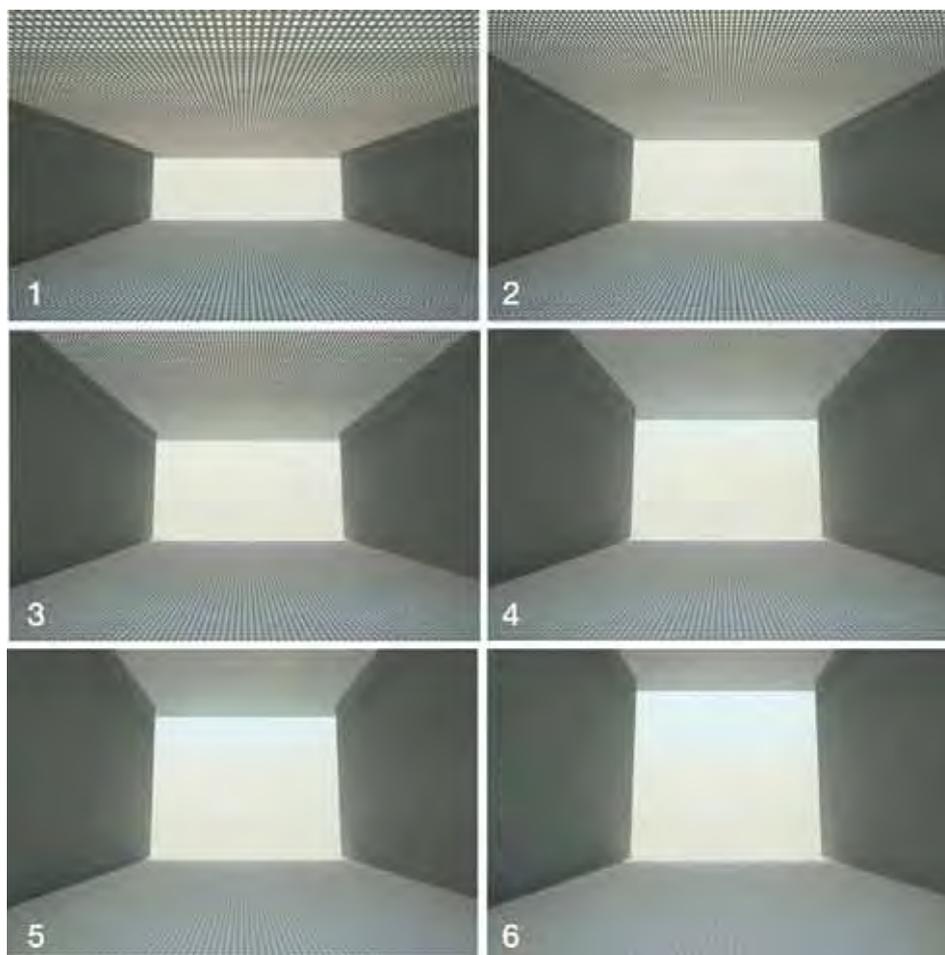
ภาพที่ 64 แสดงการทดลองสร้างสภาวะแสงแบบเส้นและแบบจุด บริเวณหลังคาทางเดิน เพื่อบ่งบอกการเปลี่ยนแปลงภายในร้านค้า

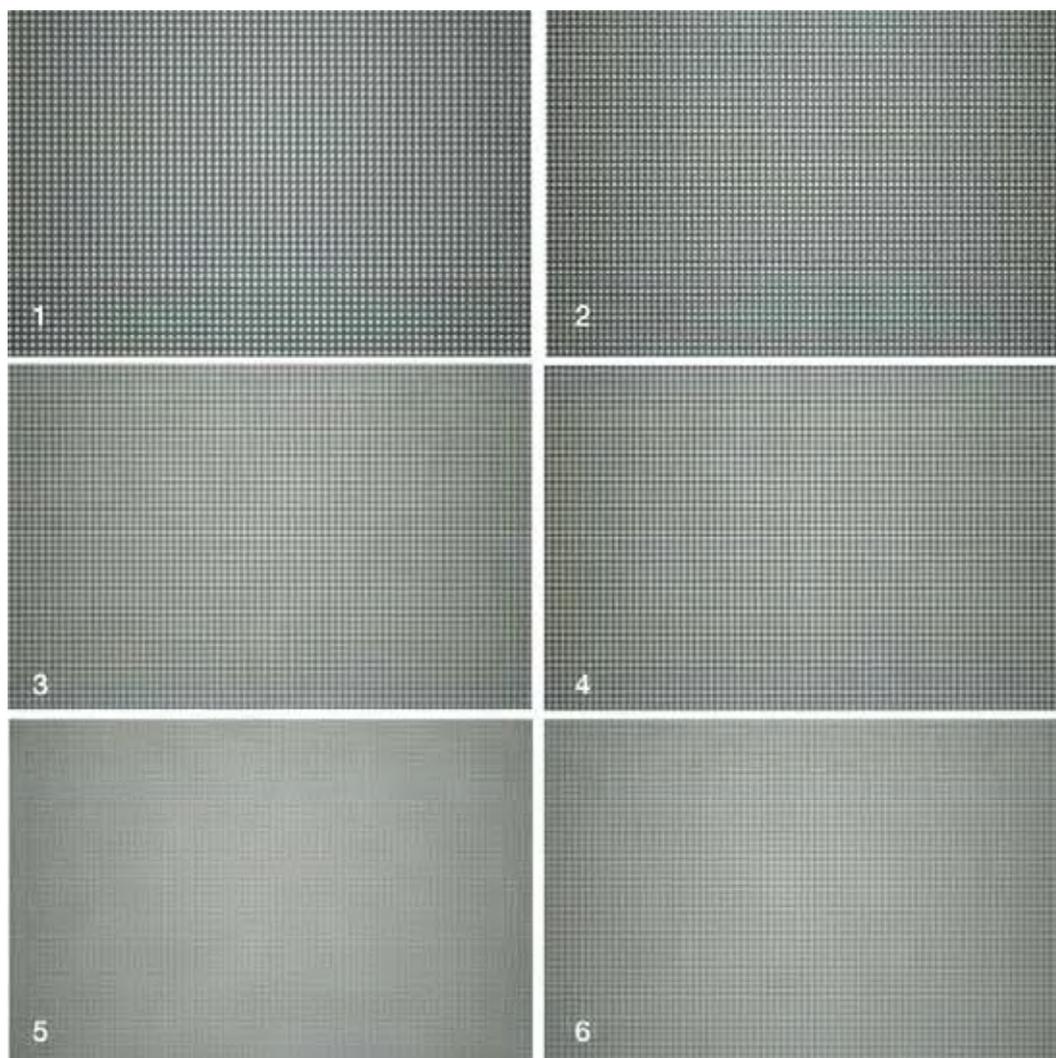
ภาพที่ 65 แสดงการทดลองสร้างสภาวะแสงแบบเส้นและแบบจุด บริเวณหลังคาทางเดิน

ลักษณะที่เกิดขึ้นของทั้งสองรูปแบบมีความแตกต่างกันมา จะเห็นได้ว่าแสงแบบเส้นจะมีทิศทางที่เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้มากกว่าแบบจุด แบบจุดจะมีมวลรวมของเงาที่แสดงให้เห็นได้เต็มพื้นที่กว่า จึงสะท้อนให้เห็นความจาง และความหนาได้ชัดเจนมากกว่า ซึ่งตรงกับจุดประสงค์ต้องการการเสริมการรับรู้ให้เข้าใจไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมและร่างกาย

ในที่นี้ผู้ออกแบบจึงนำรูปแบบลวดลายของระนาบแบบจุดมาจัดวางให้อยู่ในระนาบเหนือหัวและทำการปรับระดับระยะความสูงของแผ่นให้มีความแตกต่างกัน โดยหวังผลที่จะทำ ความเข้าใจและสังเกตการเปลี่ยนแปลงของเงาที่เกิดจากแสงผ่านระนาบลายจุดเหนือหัวส่งผ่านมายังระนาบพื้นด้านล่าง

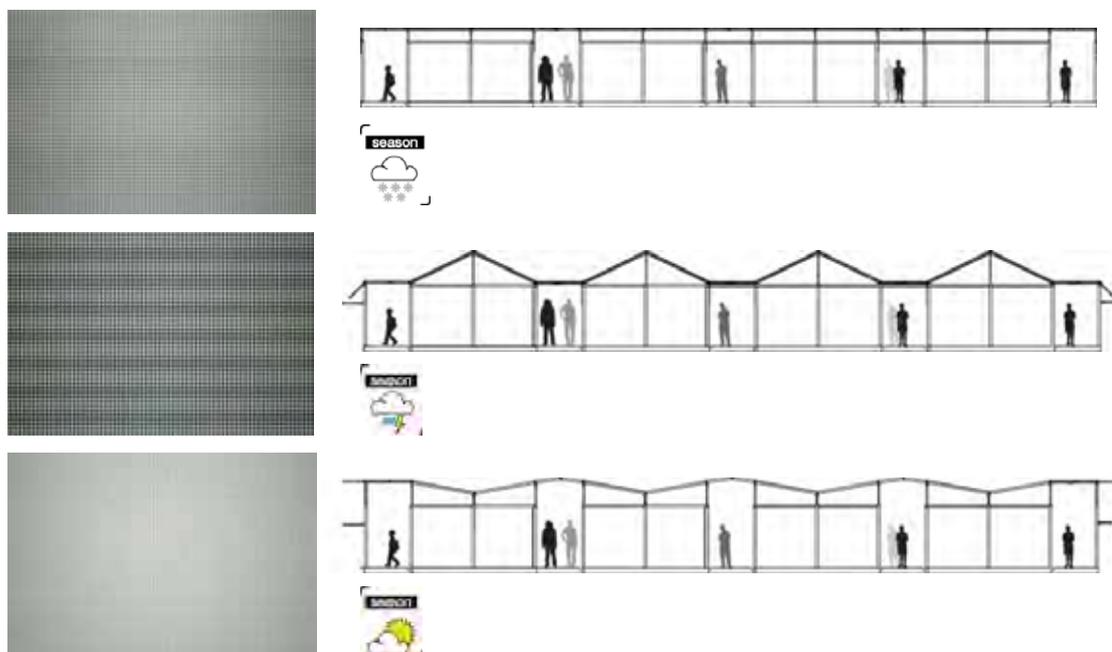
ภาพที่ 66 การการสร้างสภาวะแสงบริเวณหลังคาทางเดิน

ภาพที่ 67 รูปแบบลวดลายเงาที่เกิดขึ้นบนระนาบพื้น

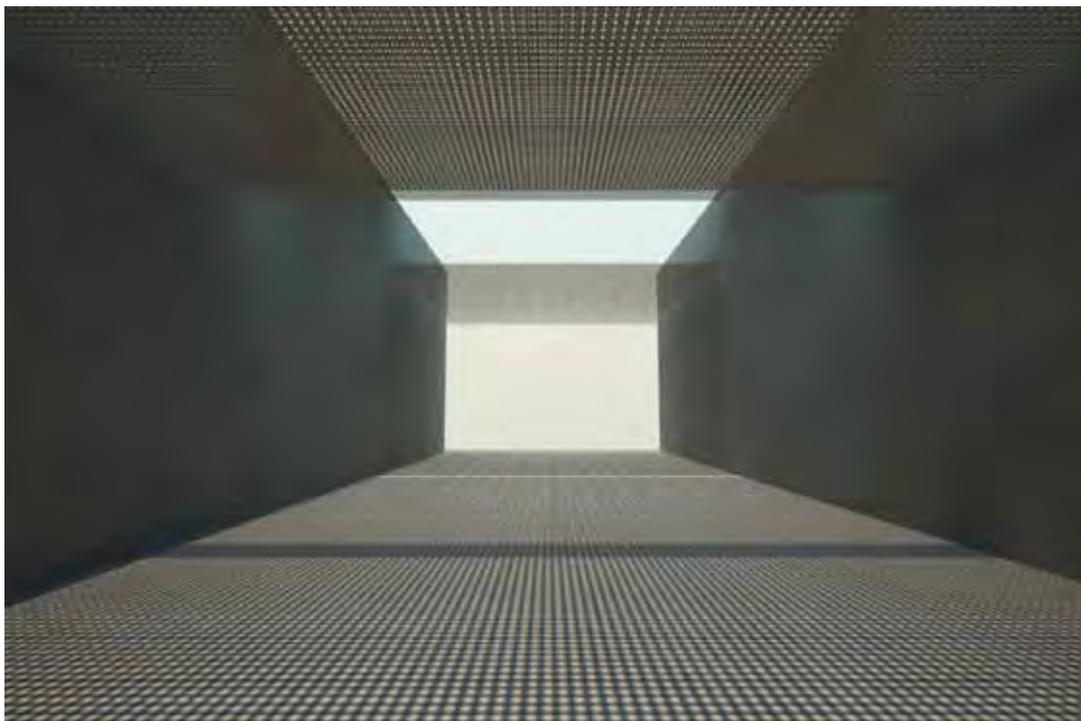
จากภาพที่ 67 สังเกตได้ว่ารูปแบบลวดลายเงาบนระนาบพื้นที่เกิดขึ้น มีความแตกต่างกัน นั่นเพราะเมื่อระยะความสูงของระนาบเหนือหัวเปลี่ยนแปลงไป โดยที่เมื่อระยะความสูงของระนาบเหนือหัวอยู่ในจุดต่ำสุด (หมายเลข 1) เงาที่เกิดมีความคมชัดและเห็นถึงจำนวนหรือความหนาแน่นของลวดลายจุดได้อย่างเด่นชัด เห็นลำแสงที่ลอดผ่านมาได้ชัดเจน และจะเริ่มเบลอขึ้นเมื่อความสูงถูกปรับถอยร่นไปเรื่อยๆ แสงลงมาได้เยอะขึ้น เงาเริ่มจับทิศทางหรือรูปทรงลำบากมากขึ้น จากข้อสังเกตนี้จึงมีความน่าสนใจมากที่จะนำออกแบบผนวกรวมกันกับการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบ ของการเปลี่ยนรูปตามฤดูกาล ซึ่งตรงกับบทบาทของสิ่งห่อหุ้มร่างกายที่เคยกล่าว

มาแล้วในบทที่ 3 และ 4 ในแง่ของสิ่งก่อสร้างที่บอกถึงสภาวะเหตุการณ์ในแต่ละวันที่มาพร้อมกับสภาพฤดูกาลได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 16 ลวดลายเงาที่เกิดขึ้นบนระนาบพื้น ภายในสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนไปตามฤดูกาล

เมื่อนำรูปแบบของลวดลายที่เราศึกษามาติดบริเวณระนาบเหนือหัวภายในอาคาร แล้ว หากเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล สิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมก็จะทำหน้าที่ปรับเปลี่ยนตัวเอง โดยจะส่งผลต่อแสงและเงาที่เกิดขึ้นภายในบริเวณทางเดินของตลาดนัดสวนจตุจักรด้วย โดยเงาที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งได้ตามฤดูกาลเช่นเดียวกัน ผลที่เกิดขึ้น ส่งผลโดยตรงในแง่ของการสร้างความแตกต่างให้ผู้คนจดจำและเข้าใจถึงฤดูกาลนั้นๆ โดยเงาจะเกิดขึ้นที่บริเวณพื้นทางเดินเพื่อให้เกิดการรับรู้เข้าใจความหมาย และยังเกิดขึ้นบนพื้นผิวสิ่งก่อสร้างของผู้คนหรือเสื้อผ้าที่สวมใส่เข้าไปในอาคารอีกด้วย เสมือนเป็นการสร้างความหมายแฝงของงานออกแบบและเน้นย้ำถึงสภาวะเหตุการณ์และฤดูกาลนั้นๆ ได้ชัดเจน จุดสำคัญนี้เองนี่ที่นำพาให้ สิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้างได้หล่อหลอมรวมกันเป็นหนึ่งเดียว และเปลี่ยนแปลงตัวเองได้สอดคล้องกันตามฤดูกาล ดังที่ว่า สิ่งก่อสร้างร่างกายนี่เพียงบุคคลเดียว แต่สถาปัตยกรรมนี่หลอมหลายบุคคล

ภาพที่ 68 แสดงความแตกต่างของระยะความสูงของระนาบเหนือหัวที่ส่งผลต่อเงาของระนาบพื้น

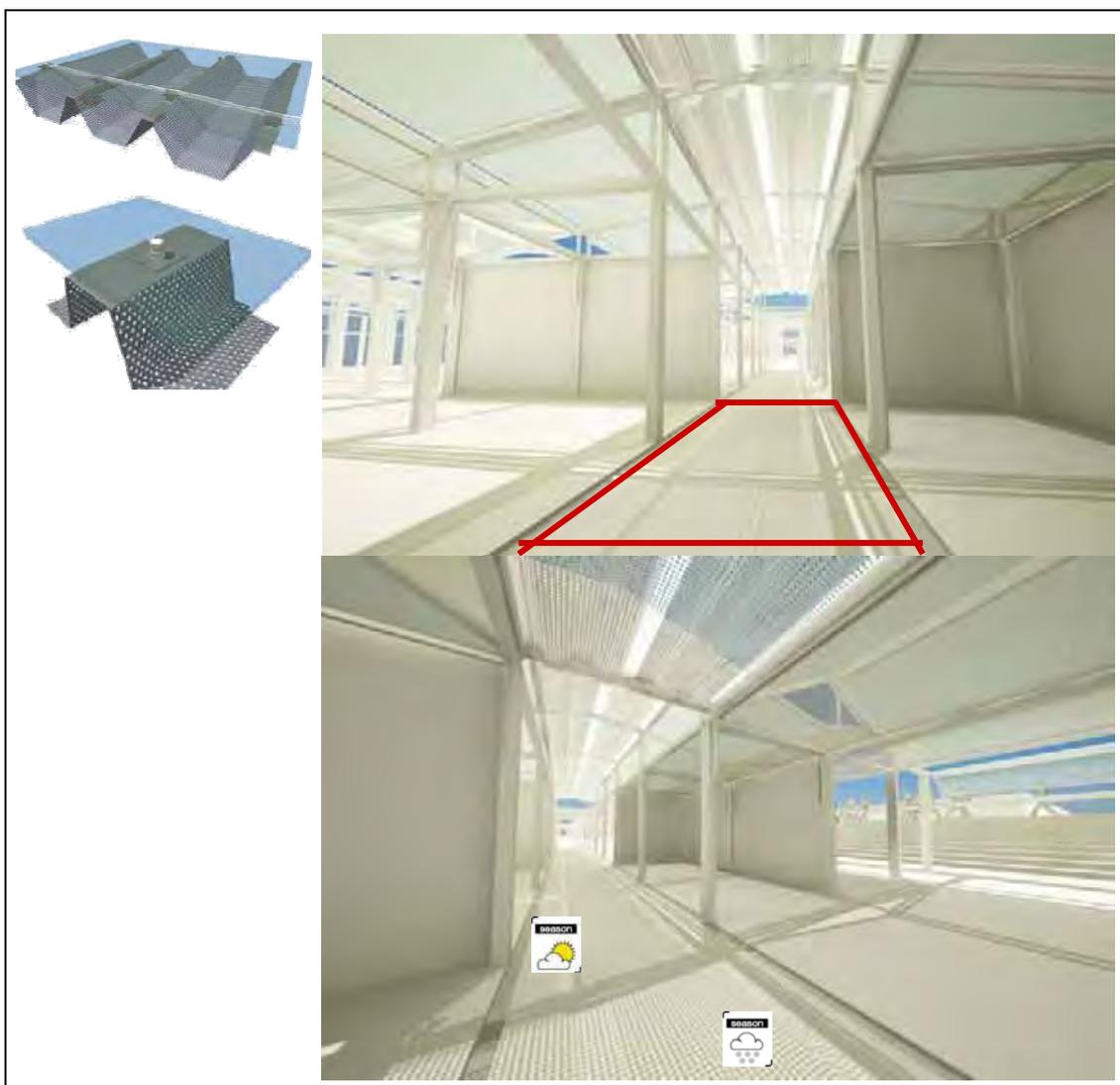
ภาพที่ 69 แสดงรูปแบบลวดลายที่เกิดบนระนาบพื้นและบนสิ่งห่อหุ้มร่างกายในช่วงฤดูหนาว

ภาพที่ 70 แสดงรูปแบบลวดลายที่เกิดบนระนาบพื้นและบนสิ่งห่อหุ้มร่างกายในช่วงฤดูฝน

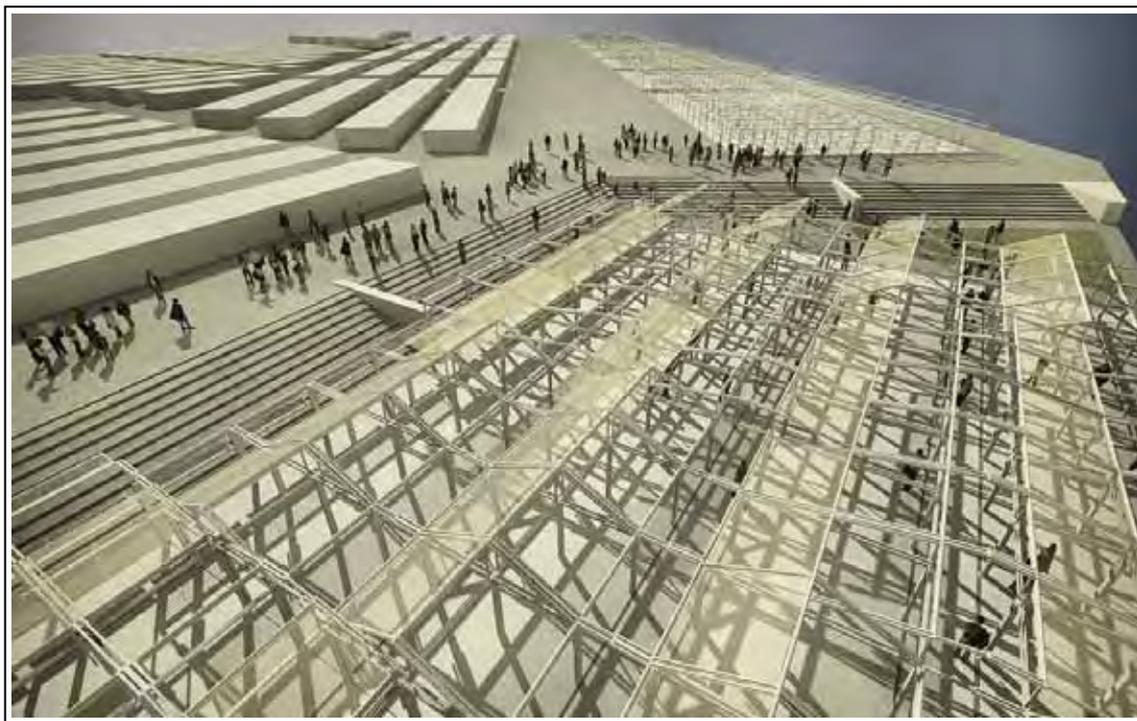
ภาพที่ 71 แสดงรูปแบบลวดลายที่เกิดบนระนาบพื้นและบนสิ่งห่อหุ้มร่างกายในช่วงฤดูร้อน

ภาพที่ 72 แสดงการเลือกใช้วัสดุอาคารมาประกอบกับโครงสร้างหลังคา ให้เกิดเงาของแสงแบบจุดบนพื้นที่ช่องทางเดิน

สรุป จากที่ได้ทำการทดลองและออกแบบไป เมื่อเสริมเรื่องแสงและเงาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระนาบหลังคา เงาที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนรูปไปของสิ่งทอหุ้มทั้งสามฤดูกาล โดยเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงช่วงฤดูร้อน การย่อ ขยาย ของหลังคา ส่งผลให้เงาบนทางเดินที่ผ่านผ้าแบบจุดกลม มีความหนาแน่นมากขึ้น ให้ร่มเงากับความต้องการในช่วงฤดูร้อนได้ดี เสริมการรับรู้และเข้าใจได้ชัดเจน ส่วนฤดูฝนและหนาวก็也将มีความแตกต่างของความหนาแน่นลดน้อยกันตามรูปแบบในการเปลี่ยนไปของสิ่งทอหุ้มระนาบหลังคา ทั้งนี้เมื่อเดินไปตลอดเส้นทางเราก็สามารถเกิดความเข้าใจในโซนที่เราเข้าไปได้ พร้อมทั้งรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงด้วยการรับรู้จากเงาที่กระทบลงบนทางเท้านั่นเอง

หลังจากที่มีการศึกษารายละเอียดทางสถาปัตยกรรมพอสมควรแล้วผู้ศึกษายังได้แสดงผลงานทางสถาปัตยกรรมในขั้นสุดท้าย ที่จะนำเสนอให้เห็นเป็นรูปธรรมและมองเห็นรูปแบบของกิจกรรมภายในของแต่ละส่วนที่เกิดขึ้นภายในโครงการจึงมีการนำภาพมาประกอบเพื่อความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

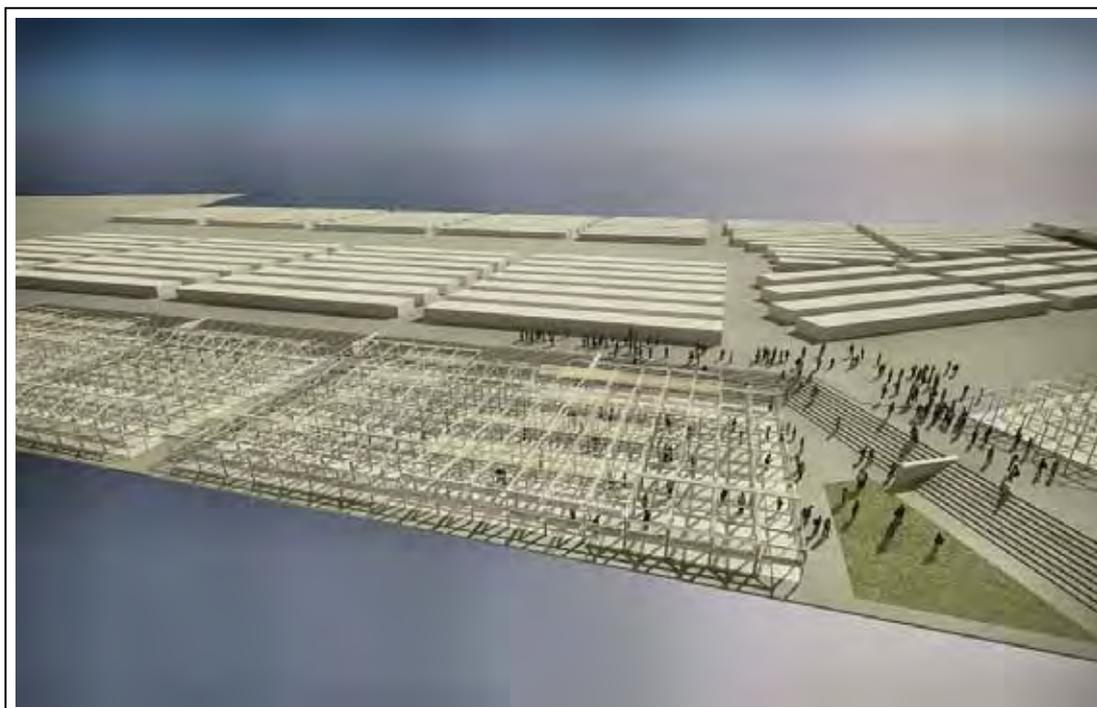
ภาพที่ 73 ทศนิยมภาพภายนอกที่เกิดขึ้นของโครงการ

ภาพที่ 74 ทศนิยมภาพภายนอกที่เกิดขึ้นของโครงการ

ภาพที่ 75 ทศนียภาพภายนอกที่เกิดขึ้นของโครงการ

ภาพที่ 76 ทศนียภาพภายนอกที่เกิดขึ้นของโครงการ

ภาพที่ 77 ทศนียภาพภายในที่เกิดขึ้นของโครงการ

ภาพที่ 78 ทศนียภาพภายในที่เกิดขึ้นของโครงการ

ภาพที่ 79 ทศนียภาพภายในที่เกิดขึ้นของโครงการ

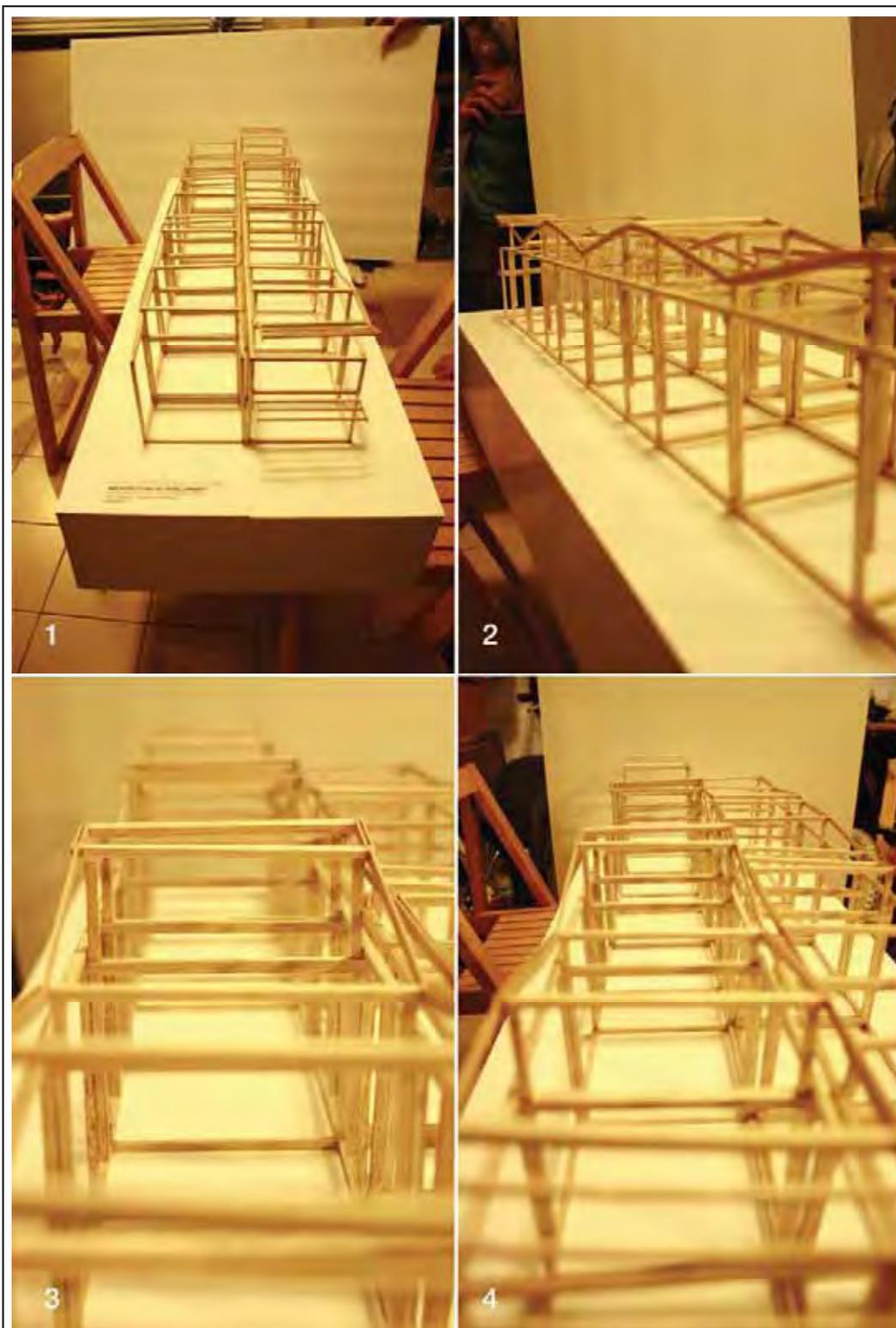
ภาพที่ 80 ทศนียภาพภายในที่เกิดขึ้นของโครงการ

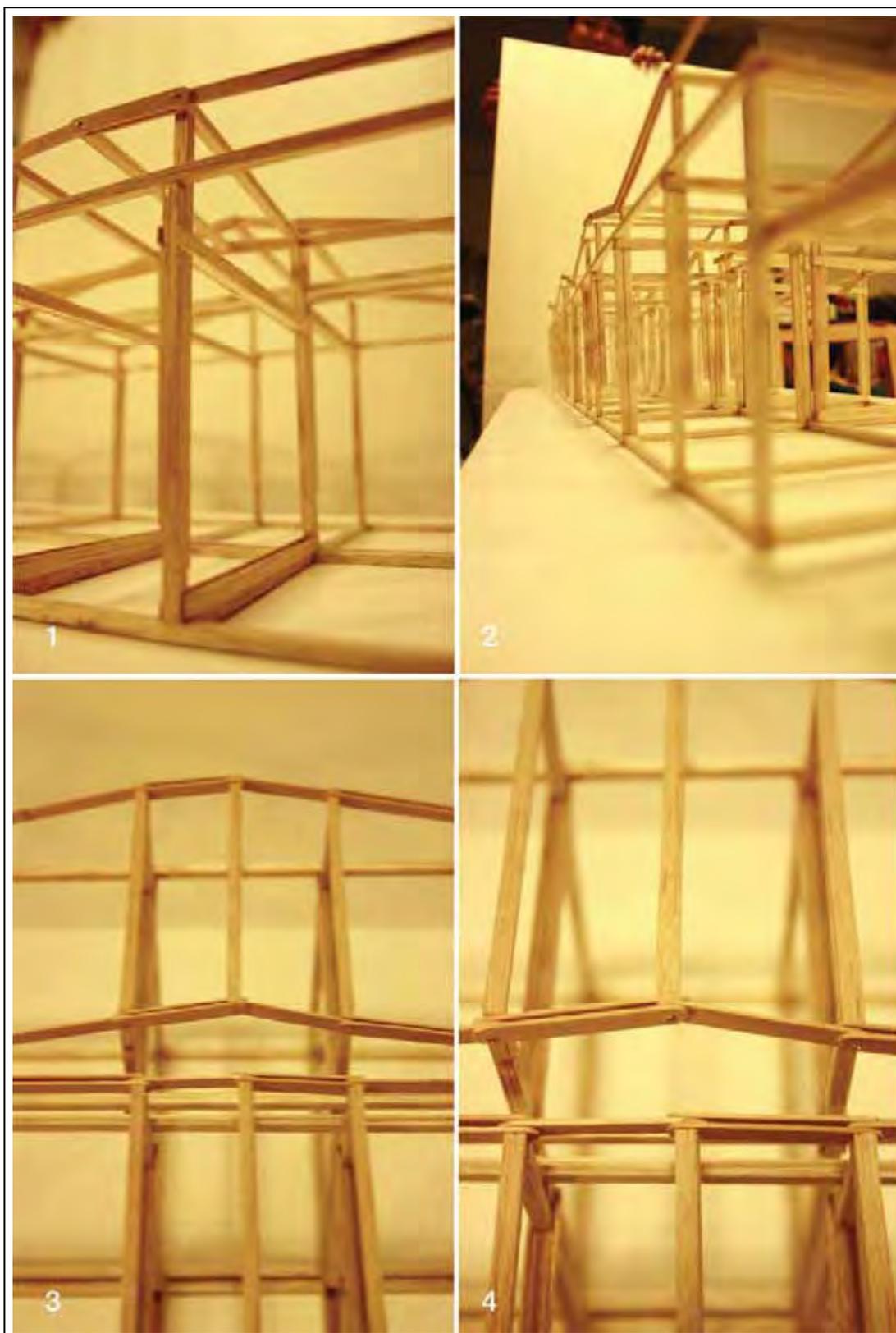
ภาพที่ 81 ทศนียภาพภายในที่เกิดขึ้นของโครงการ

ภาพที่ 82 ทศนียภาพภายในที่เกิดขึ้นของโครงการ

ภาพที่ 83 ฐานจำลองโครงการ

ภาพที่ 84 ฐานจำลองโครงการ

บทที่ 7

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ค้นหาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมที่ที่ทำหน้าที่เสมือนสิ่งห่อหุ้มร่างกาย ที่ส่งผลต่อการรับรู้ ให้ผลทั้งรูปธรรมและนามธรรม เพื่อจะสร้างกระบวนการให้เกิดแนวคิดในการประยุกต์รูปแบบการก่อรูปขององค์ประกอบด้านสถาปัตยกรรม ให้มีความหมายแสดงออกได้ทั้งภายนอกและภายใน โดยผ่านเงื่อนไขของสภาวะเวลาและสิ่งรอบข้างที่มีผลต่อกิจกรรม โดยมีวิธีการศึกษา คือ

1. ศึกษารวบรวมจากเอกสาร ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทั้งบทความจากหนังสือภาษาไทยภาษาอังกฤษ วิทยานิพนธ์ รวมถึงสาระต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ รวมถึงกรณีศึกษา “ความเข้าใจและหน้าที่ของสิ่งห่อหุ้มร่างกาย” ที่มีส่วนนำมาใช้ในการเป็นข้อมูลหลักในการค้นคว้า เพื่อให้ข้อมูลได้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ศึกษารวบรวมข้อมูลหนังสือภาษาต่างประเทศ วิทยานิพนธ์ต่างประเทศ ที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ตหรือข้อมูลที่ศึกษาได้จากอินเทอร์เน็ตโดยตรงในเรื่องประเด็นที่สำคัญ และมีส่วนที่เกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์นี้

3. ศึกษากระบวนการเปลี่ยนรูปของงานสถาปัตยกรรมเพื่อหาวิธีหรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบหรือโครงสร้างต่างๆในงานสถาปัตยกรรม

4. ทำการออกแบบสถาปัตยกรรมจากแนวคิดที่ศึกษามา

ในการศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งห่อหุ้มร่างกายและความเป็นมา นั้น นอกจากศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ ผลของสิ่งห่อหุ้มร่างกาย ก็ยังศึกษาในแง่ของการรับรู้ที่เราสามารถเห็นได้จากการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายต่อที่สะท้อนมาจากการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล โดยมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงของสิ่งห่อหุ้มร่างกายที่เป็นผลกับฤดูกาลเป็นหลัก โดยสามารถทำความเข้าใจได้คือ จำนวนมากขึ้น และ น้อยขึ้นของการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มมาปกปิดร่างกาย แปรผันไปตามฤดูกาล โดยสังเกตได้จาก ฤดูร้อน เราจะใช้จำนวนขึ้นน้อย เพื่อเน้นความโปร่ง โล่ง เบา สบาย ฤดูฝน เราจะเน้นจำนวนที่สามารถปกปิดร่างกายได้มิดชิดหน่อย แต่ยังคงความโปร่งอยู่อันเนื่องสภาวะอากาศที่

ขึ้น อบอุ่นในบางช่วง และฤดูหนาว เราจะเห็นได้จากการเลือกใช้มากขึ้นขึ้น เพื่อความอบอุ่นแก่ร่างกาย เป็นต้น

นอกจากศึกษาเรื่องสิ่งห่อหุ้มร่างกายแล้วยังได้ศึกษาถึงเรื่องการเปลี่ยนรูปในงานสถาปัตยกรรมด้วยเพื่อที่จะหาถึงวิธีการเปลี่ยนรูปได้ของสถาปัตยกรรม ที่จะนำไปสู่ประเด็นสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกาย ซึ่งพบว่า การเปลี่ยนรูปองค์ประกอบทางงานสถาปัตยกรรมนั้น สามารถทำได้ และส่งผลให้เห็นการเปลี่ยนแปลงได้น่าสนใจแตกต่างกัน และด้วยลักษณะที่แตกต่างกันนี้ เป็นเสมือนคุณสมบัติที่ส่งผลให้เกิดรูปแบบที่คล้ายกับการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายที่เราพอจะนำไปอ้างอิงเปรียบเทียบกับฤดูกาลได้ เช่น กระบวนการย้ายตำแหน่ง (Translation) การย่อ ขยาย (Scaling) และการหมุน (Rotation)

จากการศึกษาและทดลองจนได้กระบวนการที่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงของสิ่งห่อหุ้มในงานสถาปัตยกรรมได้แล้วเราจึงเริ่มทำการเปรียบเทียบอ้างอิงกับบริบทที่ตั้งโครงการควบคู่ไป โดยการหาที่ตั้งโครงการนี้ ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า สถานที่ตั้งโครงการนั้น จำเป็นที่จะต้องมีกิจกรรมที่หลากหลาย ทับซ้อน กันอยู่ ในแง่ของการใช้สอย อาจจะเป็นเพียงกิจกรรมเดียว แต่มีการทับซ้อนของผู้ใช้สอยที่หลากหลายก็ได้ โดยสถานที่ที่นำมาวางแนวคิดการออกแบบคือโครงการตลาดนัดสวนจตุจักร ซึ่งจากการวิเคราะห์ มีพื้นที่กิจกรรมในลักษณะเดียวคือการค้าขาย แต่มีการผลัดเปลี่ยนผู้ค้า และสินค้าไปตามช่วงเวลา ตามฤดูกาล อีกทั้งความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่มีความไร้ระเบียบแบบแผน ซึ่งข้อนี้เองที่ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในพื้นที่นี้

เมื่อสรุปถึงที่ตั้งโครงการแล้ว จึงทำการทดลองพร้อมทั้งวิเคราะห์ความเหมาะสมของพื้นที่ไปในคราวเดียวกัน โดยนำอาคารเดิมของพื้นที่นำมาศึกษาหาวิธีการที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบขององค์ประกอบสถาปัตยกรรมเดิมให้เกิดการเปลี่ยนรูปไปได้ด้วยวิธีการไหนบ้าง ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของฤดูกาลทั้ง 3 ฤดู

เมื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงสถาปัตยกรรมเดิมในโครงการเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงนำผลของการทดลองการเปลี่ยนรูปของสถาปัตยกรรม มาวางแนวคิดและออกแบบกับตัวสถาปัตยกรรมเดิมในพื้นที่ โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามฤดูกาลและการเลือกใช้สิ่งห่อหุ้มร่างกายให้มีความสอดคล้องกัน ด้วยวิธีการย้ายตำแหน่ง และ ย่อ ขยาย ซึ่งส่งผลให้เราสามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารได้ครบทั้ง 3 ฤดูกาล โดยการออกแบบทั้ง 3 ขั้นตอน แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนรูปของสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรม ที่เกิดจากกลไกของระบบโครงสร้างข้อต่อและการเชื่อมในจุดหมุนต่างๆ ส่งผลให้องค์ประกอบทางด้านสถาปัตยกรรมที่ระนาบเหนือหัว แสดงตัวตนและสามารถส่งผ่านความหมายเข้าใจได้ทั้งภายนอกและภายใน จุดสำคัญข้อหนึ่งของการ

เปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ฤดูกาลนี้คือ ช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระยะเวลายาว แตกต่างจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งห่อหุ้มร่างกายที่มีการเปลี่ยนรูปไปในช่วงระยะเวลาที่สั้นกว่า ซึ่งหากมองแล้ว สิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมนั้นจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาในการที่สิ่งห่อหุ้มจะเปลี่ยนไปเป็นรูปแบบอื่นด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ใช้สอยเกิดจินตภาพร่วมและตีความหมายได้เข้าใจในระยะเวลาของฤดูกาลนั้นๆ จุดสำคัญข้อที่สอง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งห่อหุ้มสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้น ออกแบบให้อยู่ที่ระนาบเหนือหัวเท่านั้น ระนาบด้านข้างจะทำหน้าที่เพียงสร้างขอบเขตของพื้นที่ร้าน ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการใช้สอยของกิจกรรมการค้าขาย เก็บของ ไซร์ของ เป็นต้น รูปแบบการเปลี่ยนแปลงของสิ่งห่อหุ้มที่เกิดขึ้นจึงรับรู้ได้จากภายในโครงการและภายนอกโครงการ ผ่านการเปลี่ยนแปลงที่ระนาบเหนือหัวสะท้อนสู่ภายใน

จากกระบวนการออกแบบทางสถาปัตยกรรมทั้ง 3 ครั้งที่ผ่านมา ผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะศึกษาถึงประเด็นที่ว่า สิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมสามารถเปลี่ยนรูปหรือเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ เหมือนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งห่อหุ้มร่างกายหรือไม่ โดยทำการศึกษาทั้งการทดลองหาหาข้อสรุป เรื่องการเปลี่ยนรูปขององค์ประกอบสถาปัตยกรรม จนถึงการนำข้อสรุปไปทำการสังเคราะห์กับ ข้อมูลของสิ่งห่อหุ้มร่างกายกับฤดูกาลพร้อมทั้งวางกระบวนการออกแบบเข้าโดยอิงกับสถานที่ โครงการตลาดนัดสวนจตุจักร เป็นลำดับ จนในขั้นตอนนี้ เริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น และมองเห็น ภาพโครงการและรูปแบบของงานชัดเจน

เพื่อเป็นการเสริมและพัฒนาเรื่องความเฉพาะของประเด็นของสถาปัตยกรรมใน ฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกายให้เด่นชัดขึ้น ผู้วิจัยจึงมีการเสริมและพัฒนาหีบยกคุณลักษณะสิ่งห่อหุ้ม ร่างกายที่แสดงออกแตกต่างกันตามฤดูกาล ในเรื่องของพื้นผิวและวัสดุที่ใช้ทำ เพิ่มเข้าไปอีกด้วย โดยคำนึงถึงข้อจำกัดของโครงการเป็นหลัก ซึ่งการที่จะทำการออกแบบเข้าไปนั้น ผู้วิจัยไม่ได้เน้นที่จะสร้างรูปแบบหรือเพิ่มองค์ประกอบไปในเรื่องของสีสันทัน ที่จะแทนความหมายให้สอดคล้องกับสิ่ง ห่อหุ้มร่างกายไม่ แต่จะทำการออกแบบโดยใช้กลวิธีเรื่องความหนาแน่น ความเบาบาง ของเนื้อผ้า ถ่ายทอดแปลงรูปแบบออกมา ผ่านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมในเรื่องแสงและเงาเพิ่มเติมเข้าไป ซึ่งจุดนี้เองจะทำให้ผู้คนที่เข้ามาใช้สอย หรือเดินจับจ่ายซื้อของบริเวณช่องทางเดินนั้น เกิด ความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้มากขึ้นไปอีก

ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าเมื่อเสริมเรื่องแสงและเงาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของระนาบ หลังคา เงาที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนรูปไปของสิ่งห่อหุ้มทั้งสามฤดูกาล โดยเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงช่วงฤดูร้อน การย่อ ขยาย ของหลังคา ส่งผลให้เงาบนทางเดินที่ผ่านผ้าแบบจุดกลม มีความหนาแน่นมากขึ้น ให้ร่มเงากับความต้องการในช่วงฤดูร้อนได้ดี เสริมการรับรู้และ

เข้าใจได้ชัดเจน ส่วนฤดูฝนและหนาวก็จะมีความแตกต่างของความหนาแน่นลดน้อยกันตามรูปแบบในการเปลี่ยนไปของสิ่งห่อหุ้มระนาบหลังคา ทั้งนี้เมื่อเดินไปตลอดเส้นทางเราก็สามารถเกิดความเข้าใจในโซนที่เราเข้าไปได้ พร้อมทั้งรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงด้วยการรับรู้จากเงาที่กระทบลงบนทางทำนอง

ในการออกแบบทางสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกาย ที่ได้กล่าวทั้งหมดในข้างต้น จึงมีการสรุปผลของการออกแบบคือ การออกแบบนี้มุ่งประเด็นให้เห็นถึงการสร้างกระบวนการเปลี่ยนรูปองค์ประกอบหรือโครงสร้างที่สามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบสิ่งห่อหุ้มได้ โดยสามารถปรับเปลี่ยนได้สอดคล้องและทำหน้าที่คล้ายสิ่งห่อหุ้มร่างกายที่เปลี่ยนตามฤดูกาลได้ อีกทั้งยังถ่ายทอดความหมายของฤดูกาลผ่านสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมได้อย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพื่อที่จะพัฒนาสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกายที่สามารถเปลี่ยนบทบาทได้ เปลี่ยนรูปแบบผ่านความหมายอื่น ๆ ได้หลากหลายมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาและการออกแบบ

ข้อเสนอแนะในที่นี้ได้แก่ แนวทางต่อไปสำหรับผู้สนใจศึกษาการการเปลี่ยนรูปของสถาปัตยกรรมที่ทำหน้าที่เสมือนการเปลี่ยนรูปของสิ่งห่อหุ้มร่างกาย ที่เกี่ยวข้องกันโดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การศึกษาสิ่งห่อหุ้มร่างกายยังมีความน่าสนใจ ที่จะดึงคุณสมบัติด้านอื่นมาสร้างกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมได้อีก ผลงานที่ออกมาจึงดูเน้นไปในเรื่องการเลือกใช้สอยสิ่งห่อหุ้มร่างกายที่สัมพันธ์กับช่วงฤดูกาลเท่านั้น หากวิเคราะห์และทดลองเปรียบเทียบกับสิ่งห่อหุ้มร่างกายในบทบาทอื่นอีกจะทำให้งานนั้นมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. ประเด็นเรื่องการเปลี่ยนรูปของสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมที่แสดงออกทางความหมายตามการเปลี่ยนไปของฤดูกาล ยังเป็นลักษณะการเปลี่ยนที่ต้องอาศัยของช่วงเวลาที่ยาวเพื่อสร้างกระบวนการแปรความหมายแก่ผู้ใช้สอย หากแต่สิ่งห่อหุ้มร่างกายมีการเปลี่ยนรูปได้ทั้งช่วงสั้นและยาว ควรตั้งข้อจำกัดของสมมุติฐานเบื้องต้นและวิเคราะห์สร้างประเด็นให้เกี่ยวข้องลึกลงไปกว่านี้

3. การเปลี่ยนรูปของสิ่งห่อหุ้มทางสถาปัตยกรรมที่ถ่ายทอดความหมายตามฤดูกาลยังไม่เพียงพอ ควรเสริมรายละเอียดหรือเลือกประเด็นของโครงการที่ออกแบบให้ชัดเจนกว่านี้อาจจะนำไปสู่คำตอบหรือการสร้างกระบวนการเปลี่ยนรูปของสถาปัตยกรรมในฐานะสิ่งห่อหุ้มร่างกายได้น่าสนใจและชัดเจนยิ่งขึ้น

4. ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษากระบวนการเปลี่ยนรูปทางสถาปัตยกรรมมากเกินไป ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากภายนอกของงานสถาปัตยกรรมที่ออกแบบสามารถสร้างรูปแบบได้ชัดเจนและตอบประเด็นได้ในระดับหนึ่ง ทำให้ที่ว่างภายในโครงการและกิจกรรมยังไม่สามารถพูดถึงหรือดึงความน่าสนใจออกมาได้เท่าที่ควร

5. ในขั้นตอนที่จะรวบรวมความสัมพันธ์ของสิ่งก่อสร้างร่างกายที่วิเคราะห์มาได้ในช่วงต้นจนมาเป็นแนวความคิดการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เลือกนำมาใช้ในงานยังดูรวบรัดไป ซึ่งหากมีการเพิ่มเติมกระบวนการ หรือเกณฑ์ลำดับขั้นที่ดี จะทำให้งานมีการเปลี่ยนถ่ายสู่แนวความคิดออกแบบที่มีผลดีมากขึ้น อีกทั้ง สิ่งที่วิเคราะห์มาได้ไม่ว่าจะเป็น สิ่งก่อสร้างร่างกายในบทบาทอื่นที่นอกเหนือจากฤดูกาลนั้น มีความน่าสนใจที่นำมาสร้างรายละเอียดให้กับแนวคิดได้ ซึ่งจะส่งผลมากในเรื่องปรากฏการณ์ และตอบถึงเหตุการณ์เฉพาะของที่ว่างและกิจกรรมที่ผู้วิจัยศึกษาได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเสริมรับกับฤดูกาลต่างๆกับสถาปัตยกรรมได้มากยิ่งขึ้น เป็นข้อเสนอแนะจาก ศาสตราจารย์ ดร.อมิรดี เกษมสุข

6. ช่วงสรุปขั้นสุดท้ายที่จะบอกถึงผลลัพธ์ของการวิจัยในครั้งนี้ ควรมีการอธิบายถึงความแปรเปลี่ยนระหว่างฤดูกาลที่ไม่เฉพาะแต่ที่มีการเปลี่ยนรูปทรงและเปลือกหุ้มเท่านั้น แต่ลักษณะของการปรับเปลี่ยนของตัวโครงสร้างเองก็เป็นสิ่งสำคัญ ควรอธิบายและเน้นหนักให้ชัดเจนเพิ่มขึ้น เป็นข้อเสนอแนะจาก ศาสตราจารย์เกียรติคุณ อรศิริ ปาณินท์

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จารุพรรณ ทรัพย์ปรุจ. การออกแบบเครื่องแต่งกาย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543.
- ชนัญ วงษ์วิภาค, “เครื่องนุ่งห่มและเอกลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,” เอกสาร
ประกอบการบรรยาย คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543. (อัดสำเนา)
- เต็มศักดิ์ คทณิข. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น, 2546.
- ธนิต อัญโพธิ์. สมุดภาพแสดงเครื่องแต่งกายตามสมัยประวัติศาสตร์และโบราณคดี. พิมพ์ครั้งที่ 7.
กรุงเทพฯ : สามมิตร, 2515.
- นฤพนธ์ ไชยยศ. “การนำเอาที่ว่างมาใช้ใหม่ (Recycling Space).” Arts+Arch,1(2542) : 52.
- บัณฑิต จุลาศัย. “Fusion Show”. Art4D 74, (มิถุนายน 2544) : 31.
- _____. แนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2543.
- พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง. ประวัติศาสตร์ศิลปะเครื่องแต่งกาย. กรุงเทพฯ : อินฟอรมีเดียอินเตอร์เนชั่น
แนล, 2547.
- วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2535.
- สันติรักษ์ ประเสริฐสุข. 6 สถาปนิกจากสถาปัตยกรรมภายหลังยุคโมเดิร์น. กรุงเทพฯ : ไฟคัล
อิมเมจ , 2548.
- อโนทัย ชลชาติภิญโญ. “Fasion,Shopping, And Space The Creation Of Identity”. อาษา 48,2
(เมษายน 2548) : 116.
- _____. “Conspiracy Industry”. Art4D 82, (พฤษภาคม 2547) : 24.
- อภิรดี เกษมสุข. “A Refraction On The Spatially Scientific Mind”. อาษา 48, 2 (เมษายน
2548) : 82.

ภาษาต่างประเทศ

- Farm, Tiny. Rainy day harvest fashion[Online], Accessed 28 December 2008 Available
from <http://tinyfarmblog.com/tag/farm-fashion>
- Lynn, Greg. blob model [Online], Accessed 16 September 2006 Available from www.pucsp.br/...diagramas/diagramas_tx05.html

- _____. Korean Presbyterian Church [Online], Accessed 17 September 2006
Available from w3.uniroma1.it/.../tech-des-mainframe4.html
- Orta, Lucy . CITY INTERVENTION [Online], Accessed 17 September 2006 Available
from http://studioorta.free.fr/lucy_orta/works_city_int.html
- Pigford, Josh. Pimp My Jobs [Online], Accessed 25 December 2009 Available
from <http://theappleblog.com/2005/06/03/pimp-my-jobs/>
- Relevance. Set that matched summer [Online], Accessed 28 December 2008 Available
from <http://www.polyvore.com/cgi/search.sets?page=6&query=summer>
- Woolfenden, Tricia. Dresses lead my summer style wish list [Online], Accessed 28
December 2008 Available from http://blog.mlive.com/newblack/2008/060summer_style_wishlist.html

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นาย ประเสริฐ อนันทยานนท์
 ที่อยู่ 2/41 ซ.พหลโยธิน 27 ถ.พหลโยธิน แขวงจตุจักร เขตจตุจักร
 กรุงเทพมหานคร 10900 โทรศัพท์ 02-939-6184,085-0561993
 e-mail : prazert@gmail.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2547 สำเร็จการศึกษาปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต
 สาขาสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยรังสิต
 พ.ศ.2548 ศึกษาต่อปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาสถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ.2548 สถาปนิก ARJ STUDIO
 พ.ศ.2549 สถาปนิกอิสระ
 พ.ศ.2550-52 อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยรังสิต